

Journalismikritiikin vuosikirja 2013

HEIDI KURVINEN (TOIM.)

JOURNALISMIKRITIIKIN VUOSIKIRJA 2013

MEDIA & VIESTINTÄ 1/2013

Heidi Kurvinen (toim.)

Journalismin, viestinnän ja
median tutkimuskeskus

Tampere Research Centre for
Journalism, Media and Communication

Journalismikritiikin vuosikirja 2013

Vastaava toimittaja:

Heidi Kurvinen

heidi.kurvinen@oulu.fi

Toimituskunta:

Ulla Järvi, tutkija, toimittaja, Lääkärilehti, Salo

Erkki Karvonen, professori, informaatiotutkimus ja viestintä, Oulun yliopisto

Sanna Kivimäki, tohtoriohjelman koordinaattori, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö CMT Tampereen yliopisto

Harri Palmolahti, toimittaja, Yleisradio, Helsinki

Tuomo Pietiläinen, vierailijaprofessori, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö CMT, Tampereen yliopisto

Pentti Raittila, tutkimusjohtaja, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto

Sauli Ruuskanen, yliopistonlehtori, viestintätieteiden yksikkö, Vaasan yliopisto

Turo Uskali, yliopistotutkija, viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Eliisa Vainikka, tutkija, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto

Jari Väliaverronen, tutkija, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto

Taitto:

Jaakko Kahala

Tammerprint Oy

ISBN 978-951-44-9092-7 (painettu)

Vuosikirja verkossa:

ISBN 978-951-44-9093-4 (pdf)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9093-4>

Tilaukset:

Tutkimuskeskus COMET

tiina.k.tuomainen@uta.fi

040 190 4130

Nordicom

Nordicom@uta.fi

050 318 5939

Kannen kuva: Jaakko Kahala

Media & Viestintä 1/2013

36. vuosikerta

ISSN: 0357-8070

<http://www.mediaviestinta.fi>

Päätoimittaja

Iiris Ruoho

Toimitussihteeri

Simo Pieniniemi

33014 Tampereen yliopisto

simo.pieniniemi@uta.fi

Journalismikritiikin vuosikirja 2013

Media & viestintä 1/2013

Heidi Kurvinen: Kuoleman, vihan ja aggression vuosikirja 4-7

KUOLEMA JOURNALISMISSA 8

Paula Haara: Vihan ja kiukun vallassa – aggressiivinen eutanasiakeskustelu 9-18

Satu Lipponen: Eutanasia on medialle hankala aihe – eettistä keskustelua lisättävä 19-22

Liisa Koivula: Kommentti: Kaikki ovat kuolevia 23

Joona Salminen: Kuoleman keskustelukulttuuri 24-26

Erkki Karvonen: Rasva on elämän ja kuoleman asia 27-37

Johanna Sumiala: Eerikan kuolema – iltapäivälehdistö ja mykkä suru 38-45

Heidi Kurvinen: Toimittajalta 45

KUOLEEKO JOURNALISMI SITTEENKIN? 46

Juha Honkonen: Juttujen määrä jyrkässä alamäessä 47-51

Heikki Saari: Toimituksesta tuli tehdas 52-57

Tuomas Marjamäki: Kommentti: Luovuus ei vaadi kaaosta 58-59

Heikki Jokinen: Muuttuuko journalismi juristeriaksi? 60-61

KOHUJA RAKENTAMASSA 62

Esa Väliaverronen: Raivostunut kansa ja keskiäikäinen kriitikko 63-72

Panu Raatikainen: Arhinmäki ei ollut täälläkään! 73-78

Merja Ylä-Anttila: Kommentti 79

TOIMITUSKÄYTÄNNÖT SYYNISSÄ 80

Heikki Kuutti & Ville Manninen: Verkon pelisäännöt hukassa medialta 81-87

Ulla Järvi: Valepotilas Ylestä, päivää! 88-93

Aki Petteri Lehtinen: Objektiivisuus 2.0:

muslimien raivo ja journalistinen tieto 94-105

JOURNALISMIN TOISET 106

Lotta Kähkönen, Mona Mannevuori & Mari Pajala: Kulttuurisia käännteitä:

Luokan kuvaaminen ja arvottaminen Helsingin Sanomien

”Luokkakuvia”-sarjassa 107-120

Markus Himanen & Jukka Könönen: Pukumiehiä ja kalliita autoja

– ongelmakohtia ihmiskauppauutisoinnissa 121-127

Mervi Leppäkorpi: Kukaan ei ole laiton 128-129

KOHTI VALOISAA TULEVAISUUTTA? 130

Johannes Koponen & Juha Leppänen: Älä klikkaa tätä otsikkoa! 131-139

Anna Kurkela: Osallistava journalismi aikakauslehdissä

– noidankehä vai lisäarvoa lukijoille? 140-144

Niko Hatakka: Ihan tavallisia nettimarinoita vai

merkityksellistä yhteiskunnallista keskustelua? 145-154

Kaarina Järventaus: Liveblogissa reportterin taidot punnitaan 155-162

Turo Uskali: Obama ja meemit voittivat 163-169

Eija Poteri: Journalismin kirjat ja artikkelit 2012 170-175

Kuoleman, vihan ja aggression vuosikirja

Joulukuussa 2012 Yhdysvalloissa koettiin yksi traagisimmista kouluampumisista nuoren miehen ammuttua 28 ihmistä, joista suurin osa oli pieniä lapsia. Koko maata järkyttänyt tapahtuma oli luonnollisesti päivän ykköσαιhe yhdysvaltalais-medioissa, eikä uutisoinnista selvitty puhtain paperein. Uutiskilpailun takia esimerkiksi ampujan henkilöllisyys ja tapahtumien kulku esitettiin monissa medioissa aluksi virheellisesti. (Rieder 2012; ks. myös hs.fi 15.12.2012; mtv3.fi 16.12.2012)

Kilpailu uutisvoitosta ei ole sinällään mitään uutta, sillä toimittajat ovat etsineet skuppeja ja tarjonneet lukijoille erilaisia tunteita herättäviä tekstejä länsimaisen uutismedian varhaisimmista ajoista lähtien. Kun esimerkiksi Kuopiossa etsittiin nailonsukkamurhaajaa vuonna 1964, sortui osa tapausta seuranneista lehdistä huhujen tielle. Lisäksi useimmat medioista julkaisivat murhaajaksi epäillyn henkilön nimen ja kuvan ennen syyllisen varmistumista (Vuorio 2007, 166). Kuten edellä mainitussa Sandy Hookin tapauksessa myös 1960-luvun Kuopiossa toimittajien syylliseksi julistama henkilö osoittautui syyttömäksi.

Kilpailu on viime vuosina kiristynyt sosiaalisen median lisättyä koko ajan merkitystään. Deadline on etenkin kriisitilanteissa muuttunut toimituksissa onlineksi, (Juntunen 2009, 31; Raittila ym. 2010, 34) mutta toimittajien on kyettävä toimimaan myös ympäristössä, jossa tieto tapahtumista saattaa sosiaalisen median eri foorumeilla levitä nopeammin kuin uutismedioissa. Sosiaalisen median merkityksen voimistuttua myös toimittajan työn jokapäiväiset vaatimukset ovat saaneet uusia muotoja. Toimittajilta vaaditaan yhä enemmän sosiaalisen median lukutaitoa, jotta tietoa ei otettaisi internetistä sellaisenaan, vaan se asettuisi uutisoinnissa sekä painoarvoltaan että sisällöltään oikeaan asiayhteyteen. Myös toimittajan työn kultainen ohjenuora, faktojen tarkistaminen, on netin aikakaudella noussut entistä tärkeämpään asemaan.

Printtijournalismi ei ole kuollut, kuten pitkään pelättiin, mutta siirtyminen onlineen ei ole tapahtunut ilman kasvukipuja. Vuodelta 2012 löytyy esimerkkejä niin sosiaalisesta mediasta nostetuista uutisista, joissa alkuperäinen viesti on ymmärretty virheellisesti (SALMINEN; RAATIKAINEN tässä teoksessa), tarkistamattomien

faktojen tuottamista uutisankoista (KUUTTI & MANNINEN) kuin nettikielen siirtymisestä journalistisiin teksteihin (HAARA). Journalististen innovaatioiden kehittämisessä ja käyttöönotossa suomalainen media näyttää sen sijaan ottaneen varovaisen kannan (JÄRVENTAUUS). Murrosvaiheesta aiheutuneisiin taloudellisiin vaikeuksiin on vastattu irtisanomisilla ja lehtien supistamisilla (HONKONEN).

Vuonna 2012 toimituksellista henkilökuntaa karsivat esimerkiksi *Turun Sanomat*, *Kauppalehti* ja Sanoma Kaupunkilehdet. Kehitys sai Viestintäalan ammattiliittot ottamaan marraskuussa kantaa tilanteeseen varsin selväsanaisesti: turhien irtisanomisten sijaan ”lehtien olisi keskityttävä sähköisen median murroksessa uusien tuotteiden ideoimiseen ja investointeihin, tai muutoin koko tiedonvälitys on vaarassa.” (esim. hs.fi 14.11.2012.) Mediataloja on yritetty herätellä samaan aiemmin (esim. Vehkoo 2011), mutta ehkäpä liittojen jyrähdys tuottaa tällä kertaa tulosta.

Sosiaalinen media on omalta osaltaan vaikuttanut myös toimituskäytäntöjen muuttumiseen. Vallan vahtikoira on muuttunut keskustelunherättäjäksi (KARVONEN; VÄLIVERRONEN), kuten nähtiin vuoden vaihteessa Umayya Abu-Hannan rasismia käsitelleen kirjoituksen (HS 30.12.2012) jälkimainingeissa. Sen sijaan, että toimituksissa olisi tartuttu rasismiin aiheena, päädyttiin uutisoinnissa aluksi harhateille. Näkyvimmin *Helsingin Sanomissa* julkaistua Abu-Hannan artikkelelia nousi vastustamaan *Ilta-Sanomien* päätoimittaja Ulla Appelsin (iltasanomat.fi 31.12.2012), jonka Abu-Hannaa kritisoineen kommenttikirjoituksen jälkeen päästiin uutisoimaan kirjoitusten sosiaalisessa mediassa saamasta huomiosta (iltasanomat.fi 2.1.2013; iltasanomat.fi 3.1.2013). *Helsingin Sanomissa* alkuperäisen artikkelin rasismikritiikiltä puolestaan vietiin pohja artikkeleilla, joissa todisteltiin myös Hollannissa olevan rasismia (HS 2.1.2013; HS 3.1.2013).

Voimme varmasti kaikki olla yhtä mieltä siitä, että keskustelun herättäminen kannattaa. Abu-Hannan artikkeli nousi nopeasti *Helsingin Sanomien* verkkosivujen vuoden luetuimmaksi jutuksi (hs.fi 2.1.2013) ja sekä alkuperäistä artikkelia että Ulla Appelsinin vastinetta jaettiin verkossa ahkerasti (iltasanomat.fi 3.1.2013). Klikkausten perusteella molemmat lehdet olivatkin varmasti tyytyväisiä (KOPONEN & LEPPÄNEN). Lopulta uutisoinnissakin päästiin lähemmäs asian ydintä (esim. HS 4.1.2013; yle.fi 3.1.2013; yle.fi 6.1.2013). Mediassa esiintyi myös journalismikriittisiä puheenvuoroja (esim. iltalehti.fi 3.1.2013), joissa lukijoita heräteltiin kiinnittämään huomiota Abu-Hannan alkuperäiseen teesiin: Suomi ei ole tasa-arvoinen maa etniseltä taustaltaan erilaisille ihmisille. Ensimmäisinä päivinä lukijan ymmärrys suomalaisen rasismien tilasta ei kuitenkaan kasvanut. Sen jälkeenkin uutisointi keskittyi lähinnä käynnistyneeseen rasismikeskusteluun sen sijaan, että toimittajat olisivat etsineet omia juttuaiheita. Ainakin itse olisin medioiden kuluttajana ollut kiinnostuneempi esimerkiksi jutusta, jossa toimittaja olisi penkonut rasismia ja rasistisen käyttäytymisen historiaa Suomessa. Vaikka muutamissa jutuissa kysyttiin rasismista maahanmuuttajataustaisilta henkilöiltä (esim. HS 5.1.2013; aamu-lehti.fi 5.1.2013), olisi mediassa ollut enemmän tilaa myös maan eri osissa asuvien maahanmuuttajien kokemuksille.

Abu-Hanna-kohu osoitti omalta osaltaan sen, kuinka vaikeaa ulkomaalais-taustaisista ihmisistä kirjoittaminen Suomessa edelleen on (HIMANEN & KÖNÖ-NEN; LEPPÄKORPI). Kohuja heräteltiin kuitenkin vuoden 2012 kuluessa muuten-kin (VÄLIVERRONEN; RAATIKAINEN). Yksi kädenväännön aiheista oli keväällä käyty eutanasiakeskustelu (SALMINEN; HAARA; LIPPONEN), jossa kuolema nousi toden teolla otsikoihin. Tunteita herättänyt aihe sai sosiaalisen median kiihtymään, mikä heijastui myös journalistisiin teksteihin. Aggressiiviset äänenpainot siirtyivät somesta etenkin verkkouutisiin. Tunteilta ei välttytty myöskään 8-vuotiaan Eerikan kuolemaa käsitelleessä uutisoinnissa (SUMIALA). Surun sijaan tällä kertaa tapah-tumien käsittelyä kehysti viha. Kuolema, viha ja aggressio liittävätkin monia tämän vuosikirjan tekstejä toisiinsa. Myös journalismin tulevaisuus nähdään osassa teks-teissä mustaksi (SAARI; JOKINEN; HONKONEN), joskin eteenpäin katsotaan myös toiveikkaasti (USKALI; JÄRVENTAUUS; KURKELA; HATAKKA; MARJAMÄKI).

Journalismikritiikin vuosikirja 2013 tarjoaa tuttuun tapaan tekstejä, jotka pyrki-vät herättämään keskustelua. Kirjoitukset tarttuvat johonkin ajankohtaiseen aihee-seen ja esittävät siitä paikoin hyvinkin kärjistetyt näkemyksen. Suurennuslasin alle joutuvat niin toimittajien tiedonhankintatavat (esim. JÄRVI; LEHTINEN; KUUTTI & MANNINEN) kuin julkaistut jututkin (esim. KÄHKÖNEN, MANNEVUO & PAJALA; HIMANEN & KÖNÖNEN). Suurin osa teksteistä perustuu konkreettisiin esimerk-kitapauksiin, ja useimmissa on myös vahva tutkimuksellinen ote. Verkkolähteiden merkityksen korostuminen näkyy kirjoitusten lähdetiedoissa. Yhä useammin tie-toa on etsitty paperilehtien sijaan netistä. Kirjoitusten lähdetiedoissa nettiversiot erottuvat .fi-päänteellä ja pienellä alkukirjaimella.

Lopuksi vielä kiitokset kaikille vuosikirjan tekoon osallistuneille. Toimituskun-nan jäsenet Ulla Järvi, Erkki Karvonen, Sanna Kivimäki, Harri Palmolahti, Tuomo Pietiläinen, Pentti Raittila, Sauli Ruuskanen, Turo Uskali, Eliisa Vainikka ja Jari Väliverronen osallistuivat aktiivisesti vuosikirjan kokoamiseen kommentoimalla tekstejä sekä jakamalla asiantuntevia mielipiteitään niin toimituskunnan kokouk-sissa kuin sähköpostitsekin. Lämmin kiitos ikimuistoisesta toimitusprosessista! Vuosikirjaa ei olisi syntynyt myöskään ilman kirjoittajia. Kiitokset hyvin suju-neesta yhteistyöstä ja mielenkiintoisista teksteistä! Erityiset kiitokset Sirkka Wahl-sténille, joka huolehti tekstien oikeakielisyydestä sekä Harri Palmolahdelle, jonka ansiosta saimme käyttöömmme suuren määrän Yleisradion valokuvia tekstien kuvi-tukseksi. Eija Poterille kiitokset kirjallisuuslistan kokoamisesta. Kiitän myös pila-piirtäjä Timo Takkusta, joka antoi meille luvan julkaista piirroksensa ”Ihan taval-lisia asioita”-kampanjasta. Jaakko Kahalaa kiitän vuosikirjan taitosta ja ulkoasusta sekä kannen hienosta valokuvasta.

FM Heidi Kurvinen tutkii väitöskirjassaan 1960- ja 1970-lukujen toimittajia, mutta on kiinnostunut myös nykymediasta.

Medialähteet

- aamulehti.fi 5.1.2013. ”Jama Jama vellovasta rasismikeskustelusta: Ei jaksa riidellä”. Saatavilla: http://www.aamulehti.fi/cs/Satellite?c=AMArticle_C&childpagename=KAL_newssite%2FAMLayout&cid=1194786569853&p=1194626958999&pagename=KALWrapper (luettu 9.1.2013).
- hs.fi 14.11.2012. ”Liitot: Lehtien irtisanomisille loppu, tai ala kuolee”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/Liitot+Lehtien+irtisanomisille+loppu+tai+ala+kuolee/a1305616378855> (luettu 9.1.2013).
- hs.fi 15.12.2012. Tuomas Niskakangas: ”Kommentti: kouluampumisen nopea raportointi meni taas metsään”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/ulkomaat/Kommentti+Kouluampumisen+nopea+raportointi+meni+taas+mets%C3%A4%C3%A4n/a1305628507588> (luettu 9.1.2013).
- Helsingin Sanomat (HS) 30.12.2012. Umayya Abu-Hanna: ”Lottovoitto jäi lunastamatta”.
- hs.fi 2.1.2013. Heli Saavalainen: ”Abu-Hanna kirjoituskohusta: Suomi ei kestä kritiikkiä ulkomaalaisilta”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/Abu-Hanna+kirjoituskohusta+Suomi+ei+kest%C3%A4+kritiikki%C3%A4+ulkomaalaisilta/a1305632739239> (luettu 9.1.2013).
- HS 3.1.2013. Heli Saavalainen: ”Hollannissa asunut suomalaistutkija: Rasismi on hienovaraista”.
- HS 4.1.2013. Jukka Harju & Minna Pölkki: ”Tutkijat: Keskustelu rasismista on avautumassa”.
- HS 5.1.2013. Minna Pölkki: ”Miksi tuhlata aikaa rasismiin”.
- iltalehti.fi 3.1.2013. ”Abu-Hanna antoi Suomelle peilin”. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/maakirjoitus/2013010316510616_pk.shtml (luettu 9.1.2013).
- iltasanomat.fi 31.12.2012. Ulla Appelsin: ”Kommentti Abu-Hannasta: Prinsessa ja herne”. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288528270267.html> (luettu 9.1.2013).
- iltasanomat.fi 2.1.2013. Tuomas Manninen: ”IS:n päätoimittajan Ulla Appelsinin kommentti sai sosiaalisen median syttymään”. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/uutiset/art-1288528882307.html> (luettu 9.1.2013).
- iltasanomat.fi 3.1.2013. Ulla Appelsin: ”Abu-Hanna-kohu: Appelsin kiittää ja hämmentyy”. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288529016883.html> (luettu 9.1.2013).
- mtv3.fi 16.12.2012. ”Tutkija soimaa salamauutisointia – USA:n kouluampumisesta mediasotku”. Saatavilla: http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/2012/12/1675703/tutkija-kritisoi-salamauutisointia---usan-kouluampuminen-melkoinen-mediasotku?utm_term=All+rights+reserved.+MTV+media.&utm_content=News&utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter (luettu 9.1.2013).
- yle.fi 3.1.2013. Jaakko Mannermaa: ”Biaudet: Rasistinen puhe viestii turvattomuudesta”. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/biaudet_rasistinen_puhe_viestii_turvattomuudesta/6435824 (luettu 9.1.2013).
- yle.fi 6.1.2013. Mikko Haapanen: ”Rasismikeskustelua tulkitaan omista poteroista”. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/rasismikeskustelua_tulkitaan_omista_poteroista/6439114 (luettu 9.1.2013).

Kirjallisuus

- Juntunen, Laura (2009). Journalistinen etiikka kriisissä: Kiireen ja kilpailun haasteet toimittajien ammatilliselle itsekurille. *Media & Viestintä* 32:2, 31–47.
- Raittila, Pentti, Koljonen, Kari & Väliverrönen, Jari (2010). *Journalism and School Shootings in Finland 2007–2008*. Tampere: Tampere University Press.
- Rieder, Rem (2012). The Massacre Miasma. *American Journalism Review*. December 2012. Saatavilla: <http://www.ajr.org/Article.asp?id=5480> (luettu 9.1.2013).
- Vehkoo, Johanna (2011). *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Jyväskylä: Bookwell oy.
- Vuorio, Kaija (2007). *Savossa Savon Sanomat. Sanomalehti Savon Sanomat 100 vuotta 1907–2007*. Kuopio: Savon Sanomat Oy.

Kuolema journalismissa

Paula Haara

Vihan ja kiukun vallassa – aggressiivinen eutanasiakeskustelu

Sosiaalisesta mediasta löytyy suhteellisen vaivattomasti värikkäitä otsikoita, joita klikkausjournalismin aikana uutisiin haetaan. Nämä uutissisällöt saattavat kiertää takaisin sosiaaliseen mediaan keskusteltaviksi ja sieltä taas uutisiin. Kiistely eutanasiasta tarjosi journalisteille valmiita vastakkainasetteluja, mutta tunteita kuumentavaa aihetta ei ollut helppoa käsitellä.

Julkisuudessa esitettiin alkuvuodesta 2012 myönteisiä kannanottoja eutanasiaan, minkä ansiosta aktiivisen eutanasian mahdollistavasta lainsäädännöstä alettiin keskustella. Saattohoitokoti Terhokodin ylilääkäri Juha Hänninen otti eutanasiaan varovaisen myönteisen kannan (yle.fi 22.2.2012). Parkinsonin tautia sairastavat poliitikot Esko Seppänen ja Iiro Viinanen kirjoittivat yhdessä aiheesta kirjan *Vasen oikea, oikea vasen - keskustelukirjeitä*, jossa he kertoivat kannattavansa eutanasiaa. Toukokuussa aihe nousi jälleen julkiseen keskusteluun, kun vihreät ottivat siihen myönteisen kannan.

Vihreät hyväksyivät puoluekokouksessa periaateohjelmaansa esityksen, jonka mukaan:

Jokaisella ihmisellä on oikeus omaan kehoonsa ja sitä koskeviin päätöksiin. Valtiolta voi kuitenkin edellyttää, että peruuttamattomat tai pitkävaikutteiset päätökset tehdään vakaasti harkiten ja tietoisena niiden seurauksista itselle ja muille. Ihmisen omaa tahtoa tulee kuulla ja kunnioittaa viimeiseen asti niin parantavan, oireenmukaisen ja saattohoidon yhteydessä kuin kuoleman edessä. Ihmisellä on oikeus paitsi hyvään elämään, myös hyvään kuolemaan, tarvittaessa hyvän saattohoidon turvin tai halutessaan viime kädessä avustettuna.¹

Vihreät äänestivät 20.5.2012 pidetyssä puoluekokouksessa periaateohjelmasta, joka sisälsi myönteisen kannan eutanasiaan.

Päätöksellään vihreät teki vaikeasta eettisestä aiheesta puoluepoliittisen kysymyksen, johon myös muiden puolueiden poliitikot joutuivat ottamaan kantaa aina presidenttiä myöten.

Eutanasia-avaus nostatti sosiaalisessa mediassa keskustelun ryöpyn, jossa vastapuolta ei säästely. Vihreiden kantaa jyrkästi vastustaneiden kolmen blogikirjoituksen ansiosta eutanasia pysyi myös valtamedian uutisagendalla usean päivän ajan. Perussuomalaisen puheenjohtajan Timo Soinin, kristillisdemokraattien puheenjohtajan Päivi Räsäsen ja Karjalohjan kirkkoherran Heikki Linnavirran kärjekkäistä blogikirjoituksista uutisoitiin laajasti. Räsäsen ja Soinin kirjoituksiin palattiin myös lehtien pääkirjoituksissa ja television ajankohtaisohjelmissa.

Tässä artikkelissa tarkastelen eutanasiakeskustelua käsitelleitä uutisia *Helsingin Sanomien*, *Ilkan*, *Iltalehden* ja *Kainuun Sanomien* online-versioista ja paperiversioista sekä *Uuden Suomen* verkkolehdestä ajalta 20.–26.5.2012. Tätä satunnaisemmin olen kerännyt myös pääkirjoituksia sekä *Ilta-Sanomien* ja *Aamulehden* uutisia. Verkkokeskusteluita olen analysoinut kerättyjen uutisten kommentteista sekä *Iltalehden* keskustelupalstalle, *Suomi24:lle* ja *Hommaforumille* 20.–26.5.2012 avatuista keskusteluketjuista, joiden aloitukset käsitelivät vihreiden eutanasiakantaa ja siitä käytyä keskustelua.²

Vastakkainasettelu ja leimaaminen verkossa

Poliitikoista vihreiden eutanasialinjaukseen kiirehti ensimmäiseksi ottamaan kantaa Timo Soini blogikirjoituksellaan ”Vihreät: Eutanasiaa eläkeläisille”³. Soini vastusti vihreiden eutanasialinjausta jyrkkäsanaisesti ja totesi, että ”vihreät ottivat asiakseen leikkiä elämän ja kuoleman herraa”. Lisäksi Soini penäsi johdattelevasti kristillisdemokraattien Päivi Räsäsen kantaa eutanasiakysymykseen: ”Maistuuko hallitusvastuu kuoleman kulttuurin edustajien rinnalla?” Hän totesi, ettei aio istua päivääkään sellaisen puolueen johdossa, joka kannattaa puolustuskyvyttömiä surmaamista.

Yhtenä eutanasiakeskustelun moottorina toimi Timo Soinin blogikirjoitus.

http://timosoini.fi/2012/05/vihreat-eutanasiaa-elakelaisille/

Päivi Räsänen esitti Soinin peräänkuuluttaman kannanoton vielä samana päivänä Uuden Suomen blogissaan ja omilla verkkosivuillaan julkaisemassaan kirjoituksessa ”Vihreät ryhtyivät elämälle kielteisen aatteen veturiksi”⁴. Siinä hän esitti, etteivät kristillisdemokraatit ole mukana hallituksessa, joka laillistaisi sairaiden ja vammaisten ihmisten surmaamisen. Räsänen väitti kirjoituksessaan vihreiden olevan nyt sellaisen tuhoisan aatteen veturi, jossa eläinlääketieteeseen kuuluvat keinot voidaan ottaa käyttöön ihmislääketieteessä.

Soinin ja Räsäsen blogikirjoituksista uutisoitiin valtamediassa, ja niitä ruodittiin paljon sosiaalisen median foorumeilla. Valtamedioiden uutiskynnyksen yllity myös aiemmin julkisuudessa eutanasiaa puolustaneen Esko Seppäsen jyrkkäsanaisesti otsikoitu blogikirjoitus ”Soinin ja Räsäsen hirvittävä julmuus”⁵. Seppänen otti Uuden Suomen Puheenvuoro-blogissaan vastustavan kannan Soinin ja Räsäsen blogikirjoituksiin ja tulkitsi heidän kannanottonsa pelotteluksi ja fundamentalistiskovaisen hurskasteluksi. Eutanasiaa vastustavia puolueita Seppänen nimitti kiduttajapuolueiksi ja muuta kuin oikeutta hyvään kuolemaan kidutuksen sallimiseksi.

Valtamedioiden uutiskynnyksen yllity myös kirkkoherra Heikki Linnavirran Karjalohjan seurakunnan internetsivuilla julkaisema blogikirjoitus ”Vihreät armo-murhaajat”⁶, jossa hän vastusti kärjekkäästi vihreiden eutanasialinjausta. Linnavirta julkaisi kirjoituksensa heti vihreiden periaateohjelman hyväksymisen jälkeen, mutta se nousi uutiseksi ja keskustelun aiheeksi vasta neljä päivää myöhemmin, kun Ilta-Sanomat julkaisi blogikirjoituksesta uutisen otsikolla ”Kirkkoherra blogissaan: ’Saatana on orjuuttanut hömppävihreät’” (iltasanomat.fi 24.5.2012). Linnavirta nimitti kirjoituksessaan vihreitä muun muassa hovisyöttiläsporukaksi ja kum-masteli, miten vihreät ”onnistuu keräämään joukkoonsa kaikki turvenuijat, propel-lipää, yhteiskunnan anarkistit ja fasistit”.

Uutiset kertoivat, että kirkko otti kantaa Linnavirran kirjoitukseen Facebook-sivuillaan ja totesi, ettei ala-arvoinen tapa nimitellä muita vie keskustelua eteenpäin. Linnavirta joutui poistamaan blogikirjoituksensa Karjalohjan seurakunnan sivuilta Espoon piispan pyynnöstä, mutta se oli luettavissa hänen omilta kotisivuiltaan. Muutaman kuukauden kuluttua Linnavirta poisti kirjoituksen myös kotisivuiltaan ja pyysi vihreiltä anteeksi karkeaa kielenkäyttöään. Hän totesi kirjoittaneensa vihan ja kiukun vallassa.

” Keskustelupalstoilla sekä blogien ja uutisten kommenttikentissä keskustelu eutanasiasta oli vastakkain asettelevaa ja tunnevärittynyttä juupas–eipäs-väittelyä.

Myös muualla verkossa kirjoitettiin vihan ja kiukun vallassa. Keskustelupalstoilla sekä blogien ja uutisten kommenttikentissä keskustelu eutanasiasta oli vastakkain asettelevaa ja tunnevärittynyttä juupas–eipäs-väittelyä. Siinä hoitojen lopettaminen eli passiivinen eutanasia, ja aktiivinen eutanasia sekä avustettu itsemurha ja jopa murha menivät sekaisin tahallisesti tai tahattomasti. Sosiaalisen median kärjekkäimmissä kommentteissa eutanasian puolustajat leimattiin ihmisvihaajiksi ja murhaajiksi ja heiltä kysyttiin muun muassa, olisivatko he itse valmiita teloittajiksi ampumaan armonlaukauksen toisen päähän. Vihreiden linjaus rinnastettiin natsien eutanasiaohjelmaan ja tahdonvastaiseen tappamiseen. Puolueen kannattajia nimeltiin erilaisin leimaavin sanoin, jotka liittyivät esimerkiksi homoseksuaalisuuteen, huumeiden käyttämiseen, keskenkasvuisuuteen ja maahanmuuttajien haalimiseen.

Myös eutanasian vastustajat saivat verkossa osansa. Heitä nimitettiin kiduttajiksi, ja heidän väitettiin nauttivan muiden ihmisten kärsimisestä. Kiivaimmissa keskustelupalstojen kommentteissa eutanasian vastustajille toivottiin tuskaista ja pitkää kuolemaa. Soiniin ja Räsäseen kohdistui ankaraa kritiikkiä, ja molemmista heistä käytettiin erilaisia leimaavia nimityksiä. Moni verkossa kirjoittanut arvosteli uskonnollisen ulottuvuuden tuomista keskusteluun ja totesi, ettei uskonnon varjolla tule ottaa oikeutta päättää toisten ihmisten puolesta. Kärsi, kärsi, niin kirkkaimman kruunun saat, väitettiin Räsäsen ajattelevan. Myös Linnavirtaan kohdistui sosiaalisessa mediassa ankaraa kritiikkiä:

Toivon arvon kirkkoherralle mahdollisimman kivuliasta loppua esim. sisäelimiin levinneen haimasyövän merkeissä. Katsotaan sitten uudestaan kantaa eutanasiaan. (ei nimimerkkiä, iltalehti.fi 26.5.2012)

Blogija siteerattiin uutisissa

Aiheen vaikeutta tuotiin esiin eutanasiauutisoinnissa korostamalla keskustelun vastakkaisuutta. Erityisesti verkkouutisissa kuvattiin keskustelun kiivautta ja käytettiin muun muassa käsitteitä eutanasiakohu, sanasota, jyrkkä jakolinja ja ilmiriita. Jän-

nitteitä rakennettiin laittamalla eriäviä näkemyksiä vastakkain. Esimerkiksi Ylen A-studiossa (23.5.2012) vastakkain olivat Päivi Räsänen ja eutanasian kovasanainen puolustaja, avaruustähtitieteen professori Esko Valtaoja. ”Tv-väittely eutanasiasta: Räsänen ja Valtaoja ottivat yhteen”, otsikoi Ilta-Sanomat verkkosivuillaan (23.5.2012). Painetuissa lehdissä aiheeseen oli pyritty tuomaan syvyyttä haastatteleamalla muun muassa poliitikkoja, saattohoidon asiantuntijoita ja vakavaa sairautta sairastaneita. Nyt esiin pääsivät myös aiempaa maltillisemmat kannanotot. ”Liian vaikeaa, miettivät monet”, uutisoi Ilkka (22.5.2012).

Eutanasia ei etene eduskunnassa
Puolueet pitävät armokoolemaa liian vaikeana asiana

Liian vaikeaa, miettivät monet
Eutanasia on pohjella politiikalle yhä harkittu aihe kuin karsalia. Vain Osmen on varma asiasta.

Ilkka 22.5.2012.

Paperilehdissä eutanasiaa käsiteltiin verkkouutisia syvällisemmin.

Aiheen kiistanalaisuutta kuvasti verkossa vellonut kärjistynyt ja vastapuolta leimannut keskustelu, joka välittyi lukijalle uutisista. Ilta-lehti kertoi, että ”Soinin linjausta moitittiin kiivaasti maahanmuuttokriittisen Hommaforumin nettisivuilla” (22.5.2012). Uuden Suomen verkkouutiseen (21.5.2012) oli puolestaan poimittu lehden omasta Puheenvuoro-blogipalvelusta sitaatteja, jotka edustivat vastakkaisia kantoja eutanasiaan. Soinin, Räsänen ja Linnavirran blogikirjoituksiin linkattiin sanomalehtien verkkouutisissa, ja kirjoituksia siteerattiin laajasti. Otsikoihin nostettiin blogeissa käytettyjä nimittelysanoja, kuten Soinin vihreistä käyttämä nimitys kuoleman kulttuurin edustajat (hs.fi 20.5.2012), Räsänen käyttämä tuhoisan aatteen veturi (iltasanomat.fi 20.5.2012; iltalehti.fi 21.5.2012) ja elämälle kielteisen aatteen veturi (hs.fi 21.5.2012) sekä Linnavirran käyttämä hovisyöttiläsporukka (Aamulehti 24.5.2012; hs.fi 24.5.2012). Seppänen blogista kertovien uutisten otsikoista selvisi, että Seppänen oli nimittänyt Soinia ja Räsästä julmiksi ja kiduttajiksi (iltalehti.fi 21.5.2012; uusisuomi.fi 21.5.2012). Poikkeuksen uutisten otsikoinnissa muodostivat Kainuun Sanomat ja Ilkka, jotka siteerasivat päivän lehdessään Soinin ja Räsänen blogikirjoituksia, mutta eivät nostaneet niitä otsikkoon asti edes verkkouutisissaan.

Linnavirran blogikirjoituksesta uutisoivat kaikki tarkastellut lehdet Ilkkaa lukuun ottamatta. Kirjoituksen kovasanaisuutta alleviivattiin nimittämällä sitä jyrkin sanoin: hurja, raivoisa vuodatus, kovasanainen, hyökkäys ja poikkeuksellisen tunteikas. Uutisia täydennettiin Linnavirran blogista poimituilla siteerauksilla ja siellä vihreistä käytetyillä nimityksillä. Soinin ja Räsäsen blogikirjoituksia toimitajat kuvasivat neutraalisti, ja kirjoituksista poimittujen runsaiden siteerausten annettiin yksin puhua puolestaan. Blogikirjoituksista kertovat uutiset koostuivatkin pääasiallisesti suorista sitaateista.

Kärkevät mielipiteet täyttivät uutiskriteerit

Perinteisessä mediassa vaikeaa eutanasiakysymystä käsiteltiin nostamalla esiin erilaisia kantoja. Näin osoitettiin, että asiasta keskustellaan. Mielipiteitä ei yleensä asetettu vuoropuheluun keskenään, vaan ne asetettiin joko vastakkain tai niitä käsiteltiin toisistaan erillään. Toisinaan nostettiin esiin Soinin katolinen uskonkäsitys, Räsäsen kristillisyyden ja lääkärin tausta, Seppäsen ja Valtaojan oma kokemus läheisen kivuista ennen kuolemaa ja Seppäsen sairastama Parkinsonin tauti. Sitä, miten keskusteluun osallistuneet käyttivät erilaisia taustojaan oman kannan ja asiantuntijuuden perusteluina ja toisaalta vastapuolen asiantuntijuuden väheksymisen keinoina ei uutisissa kuitenkaan avattu. Esimerkiksi avaruustähtitieteen professori Valtaoja moitti Soinia ja Räsästä poliittisten irtopisteiden keräämisestä ja kertoi itse vievänsä eteenpäin eutanasian todellisen asiantuntijan, eli kivuista ennen kuolemaansa kärsineen vaimonsa, sanomaa (A-studio 23.5.2012).

Myös vihreiden periaateohjelmaan sisältynyt eutanasiaa käsittelevä kohta olisi kaivannut laajempaa käsittelyä. Periaateohjelmasta siteerattiin uutisissa vain eutanasiaa käsittelevän kappaleen loppua, joten jotain jäi pois. Maininta siitä, että valtiovallalla on oikeus edellyttää vakaata harkintaa ja seurausten tiedostamista itselle ja muille omaa kehoa koskevissa peruuttamattomissa tai pitkävaikutteisissa päätöksissä, jäi uutisoimatta. Vihreiden vaatimus yksilön itsemääräämisoikeudesta näyttäytyi tekstin lyhentämisen vuoksi hyvinkin ehdottomana, ja näin esimerkiksi lääkärin arviolla tai eutanasian perusteilla ei välttämättä olisi merkitystä. Verkkokeskusteluissa peloteltiin vahinkoeutanasioilla, joita tapahtuisi, kun vanhuksen houtraileva kommentti tai masentuneen itsetuhoinen puhe tulkittaisiin eutanasiapyynnöksi. Joissain online-uutisissa oli oikaistu niin, että periaateohjelmassa olleet viitaukset hyvään saattohoitoon ja eutanasian viimekätisyyteen oli jätetty pois (esim. [hs.fi 20.5.2012](#); [iltalehti.fi 20.5.2012](#)). Näin jäi helposti se vaikutelma, etteivät vihreät pitäisi saattohoidon kehittämistä tärkeänä asiana. Sosiaalisen median keskusteluissa ja myös Päivi Räsäsen argumentoinnissa eutanasia asetettiin usein hyvän saattohoidon vaihtoehtoksi: jos kannatat eutanasiaa, et ole saattohoidon kehittämisen kannalla.

Eutanasiakeskustelun taustoittaminen ja käsitteiden avaaminen olisi ollut tarpeen, sillä uutiset toimivat sosiaalisen median keskusteluiden lähteinä. Koska aktii-

vinen ja passiivinen eutanasia sekä eutanasia, avustettu itsemurha ja murha menivät keskenään sekaisin tai ne sekoitettiin tarkoituksellisesti, väittelivät keskustelijat verkossa toisinaan hieman eri asioista. Tämä on omiaan estämään keskusteluyhteyttä ja ylläpitämään vastakkainasetteluja. Eutanasiaan liittyvien käsitteiden lisäksi epäselvyyttä oli Soinin käyttämän kuoleman kulttuuri -käsitteen⁷ merkityksestä.

Aggressiivinen kieli siirtyi verkosta uutisiin

Eutanasiauutisoinnissa oli kuitenkin eroja, ja siinä näkyi verkko- ja printtiuutisoinnin erilaiset roolit (esim. Suikkanen ym. 2012, 48–51). Online-uutiset eutanasiasta olivat etupäässä toistensa erilaisia versiointeja, ja ne koostuivat pitkälle erilaisten mielipiteiden siteerauksista. Päivän lehdissä uutisointi oli sävyltään muuta uutisointia maltillisempaa, ja asiaa käsiteltiin laajemmin haastatteleamalla muun muassa saattohoidon asiantuntijoita ja poliitikkoja. Eutanasiakeskustelusta syntyi yksiulotteisempi ja kärjistyneempi kuva, jos luki vain verkkouutisia.

” Uutisoinnista jäi helposti se vaikutelma, etteivät vihreät pitäisi saattohoidon kehittämistä tärkeänä asiana.

Verkkouutisoinnin nopeuskilpailu ei antanut toimittajalle aikaa taustoittaa, analysoida tai pohtia uutisoitavaa asiaa. Toisaalta siteerausten varjolla toimittajat saattoivat olla ottamatta kantaa vaikeasta aiheesta käytyyn keskusteluun, sillä mielipidekyselyiden eutanasiamyönteisistä tuloksista huolimatta armokuolemaa myös vastustaa kovaääninen joukko. Aamulehden maaliskuussa 2012 teettämän kyselyn mukaan 77 prosenttia kyselyyn vastanneista hyväksyisi armokuoleman, jos peruuttamattomasti sairas ihminen sitä pyytäisi. Kyselyn mukaan 12 prosenttia vastanneista ei kuitenkaan hyväksy eutanasiaa ja lähes yhtä moni ei osannut sanoa kantaansa. (aamulehti.fi 16.3.2012.) Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa aiheen kanssa taiteiltiin seuraavasti:

Suhtautuminen eutanasiaan on äärimmäisen herkkä ja vaikea asia. Ottamatta kantaa suuntaan tai toiseen vihreiden linjausta voi pitää siinä mielessä hyvänä, että se on herättänyt keskustelua tärkeästä periaatteellisesta asiasta (pääkirjoitus, hs.fi 22.5.2012).

Toimittajat ovat itse arvioineet, että klikkauskulttuuri tulee vahvistamaan räväkää otsikointia ja sensaatiohakuisuutta verkkojournalismissa (Nikunen 2011, 60). Julkisuutta näyttäisivät saavan etenkin kärkevät mielipiteet ja yksilöt (Maasilta 2012, 50). Voidaan kuitenkin kysyä, kuinka hyvin nämä näkemykset edustavat suomalaisten enemmistön kantaa? Sosiaaliseen mediaan tulee suhtautua kriittisesti, sillä se ei ole paikka, josta löytää helposti yleisen mielipiteen. Lisäksi on hyvä muistaa, että uutisten kiinnostavuuden mittaaminen klikkausten määrällä tai niiden leviämällä sosiaalisessa mediassa, vaikuttaa uutisaiheiden valikoitumisen lisäksi

journalististen sisältöjen kieleen. Tämä näkyi eutanasiakeskustelun uutisoinnissa, jossa blogikirjoitusten suora siteeraaminen siirsi sosiaalisessa mediassa käytetyn aggressiivisen kielen uutisteksteihin.⁸

Huoli journalismin laadun heikkenemisestä ja toisaalta tarve tehdä lisääntyneessä kiireessä ja pienenevillä resursseilla yleisöä kiinnostavia juttuja ovat asettaneet journalismin ristiriitaiseen tilanteeseen. Sosiaalisesta mediasta erottautuminen tulee ongelmalliseksi, kun sieltä nostetaan myyvien sisältöjen tuottamisen paineessa uutisia. Verkon kirjoitustyyli on kärjekäs, joten sieltä löytää värikkäitä otsikoita ja valmiita vastakkainasetteluja suhteellisen vaivattomasti. Kiivasta eutanasiakeskustelua käsittelevät uutiset puhuttivat, ja niihin viitattiin blogeissa ja verkkokeskusteluissa, joten kiinnostavuuden kriteerit arvatenkin täyttyivät. Mutta mikä erottaa journalistisen uutisen sosiaalisen median teksteistä silloin, kun lähteet, lopputulos ja jossain määrin jopa käytetty kieli ovat samat?

YTM Paula Haara työskentelee tutkijana Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMETissa.

Viitteet

- 1 "Vihreiden periaateohjelma - Vastuu, vapaus, välittäminen". Hyväksytty puoluekokouksessa Lappeenrannassa 20.5.2012. Saatavilla: <http://www.vihreat.fi/files/liitto/Periaateohjelma2012.pdf> (luettu 25.5.2012).
- 2 Analyysi on osa Aggressiivinen keskustelukulttuuri sananvapautta kaventamassa? -hanketta. Helsingin Sanomain Säätiön rahoittama tutkimus valmistuu kevään 2013 aikana.
- 3 Timo Soini: "Vihreät: Eutanasiaa eläkeläisille!". Soinin Ploki-blogi 20.5.2012. Saatavilla: <http://timosoini.fi/2012/05/vihreat-eutanasiaa-elakelaisille> (luettu 25.5.2012).
- 4 Päivi Räsänen: "Vihreät ryhtyivät elämälle kielteisen aatteen veturiksi". Räsänen Uusi Suomi -blogi 20.5.2012. Saatavilla: <http://paivirasanen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/106361-vihre%C3%A4t-ryhtyiv%C3%A4t-el%C3%A4m%C3%A4lle-kielteisen-aatteen-veturiksi> (luettu 25.5.2012).
- 5 Esko Seppänen: "Soinin ja Räsänen hirvittävä julmuus". Seppäsen Uusi Suomi -blogi 21.5.2012. Saatavilla: <http://eskoseppanen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/106402-soinin-jar%C3%A4sen-hirvitt%C3%A4v%C3%A4-julmuus> (luettu 25.5.2012).
- 6 Heikki Linnavirta: "Vihreät armomurhaajat". Hekan blogi 20.5.2012. <http://linnavirta.kotisivukone.com/> (luettu 25.5.2012). [blogikirjoitus poistettu lokakuussa 2012]
- 7 Kuoleman kulttuurin käsitettä ja sen käyttämistä mediassa tarkastellaan tässä kirjassa Joona Salmisen artikkelissa.
- 8 Aggressiivisten ilmausten siirtymistä sosiaalisesta mediasta muualle mediaan sekä keskustelukulttuurin aggressiivistumisen seurauksia suomalaiselle demokratialle pohditaan Aggressiivinen keskustelukulttuuri sananvapautta kaventamassa? -hankkeessa.

Medialähteet

- aamulehti.fi 24.5.2012. "Pastorin hurja blogi heti sensuuriin: "turvenuijat", "fasistit", "hovisyöttilään"!". Saatavilla: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194744538446/artikkeli/pastorin+hurja+blogi+heti+sensuuriin+turvenuijat+fasistit+hovisyottilaat+.html> (luettu 25.5.2012).
- aamulehti.fi 16.3.2012. Juha Vainio: "77% suomalaisista hyväksyisi armokuoleman - 'Eutanasia Suomeen seitsemässä vuodessa'". Saatavilla: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194728636644/artikkeli/77+suomalaisista+hyvaksyisi+armokuoleman+eutanasia+suomeen+seitsemassa+vuodessa+.html> (luettu 4.6.2012).
- Ajankohtainen kakkonen 20.9.2011. "Vihailta". Yle TV2.
- A-studio 23.5.2012. "Eutanasia - surma vai kunniallinen kuolema?". Yle TV1.
- hs.fi (Helsingin Sanomat) 20.5.2012. "Soini nimittää vihreitä kuoleman kulttuurin edustajiksi". Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/Soini+nimittaa+C3%A4%C3%A4+vihreita+C3%A4+kuoleman+kulttuurin+edustajiksi/a1305564762457> (luettu 25.5.2012).
- hs.fi 20.5.2012. Heli Suominen: "Vihreät haluaa lopettaa poikien ympärileikkaukset". Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/Vihre%C3%A4t+haluaa+lopettaa+poikien+ymp%C3%A4rileikkaukset/a1305564738473> (luettu 6.9.2012).
- hs.fi 21.5.2012. "Räsänen: Vihreät ryhtyi elämälle kielteisen aatteen veturiksi". Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/R%C3%A4s%C3%A4nen+Vihre%C3%A4t+ryhtyi+el%C3%A4m%C3%A4lle+kielteis+en+aatteen+veturiksi/a1305564830770> (luettu 25.5.2012).
- hs.fi 22.5.2012. "Vihreiden eutanasiakanta osui herkkään paikkaan". Pääkirjoitus. Saatavilla myös: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/Vihreiden+eutanasiakanta+osui+herkk%C3%A4%C3%A4n+paikkaan/a1337683099331> (luettu 29.5.2012).
- hs.fi 24.5.2012. "Kirkkoherra vihreistä: 'hovisyöttiläsporukka'". STT. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/Kirkkoherra+vihreist%C3%A4+hovisy%C3%B6ttil%C3%A4sporukka/a1305570994815> (luettu 25.5.2012).
- Ilkka 22.5.2012. Pirjo Rautio: "Liian vaikeaa, miettivät monet".
- iltalehti.fi 20.5.2012. "Vihreät hyväksyivät eutanasian". STT. Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012052015597800_uu.shtml (luettu 24.9.2012).
- iltalehti.fi 21.5.2012. "Parkinsonia sairastava Seppänen US:ssa: Soini ja Räsänen kiduttajia". Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012052115606338_uu.shtml (luettu 25.5.2012).
- iltalehti.fi 21.5.2012. "Päivi Räsänen kritisoi rajusti vihreitä: Tuhoisan aatteen veturi". Saatavilla: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012052015599389_uu.shtml (luettu 25.5.2012).
- Iltalehti 22.5.2012. Pekka Tiinanen: "Oikeus hyvään kuolemaan".
- iltasanomat.fi 20.5.2012. "Päivi Räsänen: 'Vihreät tuhoisan aatteen veturi'". Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288470776661.html> (luettu 7.9.2012).
- iltasanomat.fi 23.5.2012. Kalle Pirhonen: "Tv-väittely eutanasiasta: Räsänen ja Valtaoja ottivat yhteen". Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288471582568.html> (luettu 25.5.2012).
- iltasanomat.fi 24.5.2012. Outi Väisänen: "Kirkkoherra blogissaan: 'Saatana on orjuuttanut hömppävihreät'". Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288471680714.html> (luettu 25.5.2012).
- uusisuomi.fi 21.5.2012. Markku Huusko: "Eutanasia repäisi jyrkän jakolinjan". Saatavilla: <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/50621-eutanasia-puolesta-ja-vastaan> (luettu 25.5.2012).
- uusisuomi.fi 21.5.2012. "'Läheltä seurannut' syyttää Soinia julmuudesta". Saatavilla: <http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/122687-%E2%80%9Dläheltä-seurannut%E2%80%9D-syyttää-soinia-julmuudesta> (luettu 8.10.2012).
- yle.fi 22.2.2012. Yle uutiset/Leena Rimpiläinen: "Saattohoidon asiantuntija hyväksyy eutanasian". Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/saattohoidon_asiantuntija_hyvaksyy_eutanasian/5065566 (luettu 25.5.2012)

eutanasiakeskustelu

Kirjallisuus

- Maasilta, Mari (2012). Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toinen toisiaan. Teoksessa: Mari Maasilta (toim.). *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere: Tampere University Press, 23–51. Saatavilla myös: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65411/maahanmuutto_media_ja_eduskuntavaalit_2012.pdf?sequence=1 (luettu 18.10.2012).
- Nikunen, Kaarina (2011). *Enemmän vähemmällä: Laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampereen yliopisto: Journalismin tutkimusyksikkö. Saatavilla myös: http://uta17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/65750/enemman_vahemmalla_2011.pdf?sequence=1 (luettu 18.10.2012).
- Suikkanen, Risto, Holma, Aino & Raittila, Pentti (2012). *Muuttumaton uutinen?: Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012, loppuraportti*. Tampere: Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Saatavilla myös: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66386/muuttumaton_uutinen_2012.pdf?sequence=1 (luettu 25.11.2012).

Eutanasia on medialle hankala aihe – eettistä keskustelua lisättävä

Kuolema vierailee uutisagendalla päivittäin, mutta journalistisessa käsittelyssä se on usein hankala aihe. Sen osoittaa vuonna 2012 käyty eutanasiakeskustelu, jossa asian ydin, kärsimys, jäi sivurooliin.

Terhokodin ylilääkärin Juha Hännisen Ylen televisiouutisten haastattelussa 22. helmikuuta 2012 esittämästä kannanotosta alkunsa saanut keskustelu eutanasiasta oli kevättalvella 2012 lääketieteeseen painottunutta arvokeskustelua. Media selvisi siitä varsin hyvin: esitetyt näkemykset olivat monipuolisia ja keskusteluun ottivat osaa monien eri ammattien edustajat.

Vihreiden periaateohjelman käynnistämän poliittisen keskustelun myötä uutisointi kuitenkin kärjistyi, eivätkä toimittajat onnistuneet tekemään oikeutta eutanasian ja kärsimyksen lievittämisen monimutkaiselle todellisuudelle. Uutisointia hallitsivat politiikkakeskustelusta tehdyt kärjistyksen ja mediatalojen verkkosivuilla tekemät yksinkertaiset kyselyt tyyliin, hyväksytkö armomurhan. Keskustelu kärjistyi kiistelyksi, joka ei tuonut aiheen käsittelyyn mitään uutta. Myös eutanasiaan liittyvät käsitteet menivät uutisoinnissa päällekkäin ja lomittain.

Eutanasiakeskustelun uutisointi osoitti median tarvitsevan eettistä itsearviointia siitä, miten kuolemasta tulee julkisuudessa puhua. Mediatalojen tulisi pohtia myös sitä, millaisia periaatteita noudatetaan, kun kyse on kuolemasta, kuolevan potilaan haastattelusta tai omaisten kuulemisesta. Yksi eettisen keskustelun paikka on se, että kuolema on syvästi yksilöllinen kokemus.

Journalismissa tulee ottaa esille eutanasian lisäksi kaikki se, mikä liittyy kuolevan ihmisen hoitamiseen, ihmisoikeuksiin ja potilaan oikeuksiin. On eri asia puhua esimerkiksi saattohoidosta, oireenmukaisesta hoidosta, itsemurhan edistämisestä, potilaan vaivuttamista unen kaltaiseen tilaan, kun kärsimys on sietämätöntä, luonnollisen kuoleman käsitteestä, elvytyskiellosta tai hoitotahdosta.

❗ Yksi keskustelu, monia käsitteitä

SAATTOHOITO:

Parantumattomasti sairaan potilaan oireiden lievitystä, potilaan ja hänen perheensä tukemista elämän loppuvaiheessa.

PALLIATIIVINEN HOITO:

Parantumattomaa ja etenevää sairautta sairastavan potilaan oireenmukaista hoitoa.

ITSEMURHAN EDISTÄMINEN:

Potilas ottaa itse kuolettavan lääkeannoksen. Itsemurhan edistäminen ei ole Suomessa rikos.

PALLIATIIVINEN SEDAATIO:

Potilas vaivutetaan unen kaltaiseen tilaan, kun kärsimys on sietämätön.

LUONNOLLISEN KUOLEMAN SALLIMINEN:

Luovutaan sellaisista toimista, jotka todellisuudessa ovat hyödyttömiä,

esimerkiksi nesteytys, ravitseminen tai verituotteiden antaminen potilaalle.

ELVYTYSKIELTO:

Lääkärin tekemä päätös, joka kieltää sydämen uudelleen käynnistämisen tilanteessa, jossa käynnistämisestä on potilaalle enemmän haittaa kuin hyötyä. Elvytyskiellon potilas voi ilmaista hoitotahdossaan.

HOITOTAHTO:

Potilaan suullinen, hoitotilanteessa potilasasiakirjoihin kirjattu tai kirjallinen hoitopäätöstä koskeva tahdonilmaisu.

EUTANASIA:

Tarkoituksellinen, aktiivinen toimi potilaan elämän lopettamiseksi silloin, kun potilas sitä toistuvasti ja harkitusti pyytää sietämättömän kärsimyksen ja parantumattoman sairauden vuoksi.

Lähde: Satu Lipposen tekemä tiivistys Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) 15.12.2011 eutanasiasta antamaan kannanottoon (korjattu 3.1.2012) sisällyneistä käsitteistä. Lista on julkaistu aiemmin Syöpä-Cancer-lehdessä 3/2012.

Kuolevien haastatteluille tarvitaan eettiset ohjeet

Kuolemaa lähestyttäessä on aina kyse erityistilanteesta. Kuolevia ihmisiä hoitavat saattavat haluta suojella potilaitaan. Joskus omaiset loukkaantuvat. Kuolevaa ei enää kiinnosta haastattelujen antaminen. Hän voi pitää asiaa turhana. Syöpäjärjestöjen käytäntö on, että tiedon avoimuuden ja ihmisen haurauden ollessa vastakkain on velvollisuus suojella kuolevaa ihmistä.

Lisäksi kuoleman lähestyessä erilaiset lääketieteelliset oireet voivat olla sellaisia, että haastattelua kannattaa harkita tarkoin. Liian usein kuolevan ääni ei pääse julkisuuteen, vaan tunteja tulkitsee omainen, mikä sisältää myös eettisiä ongelmia.

Journalistien on kuitenkin syytä muistaa, että kuolevat ovat aivan samanlaisia kuin muut: osa tyytyy kohtaloonsa, osa suree osaansa ja masentuu, osa taas järjestee tarmokkaasti tulevaa ja osa koston vääräryöksiä tai tekee sovintoa vielä viimeisinä päivinään. Kuolevien haastatteluun soveltuvat siis aivan samat eettiset ohjeet kuin kenen tahansa muun haastatteluun.

Aiheeseen rohkeasti tarttuvalle toimittajalle kuoleman ja eutanasian avulla aukeaisikin laaja juttuaiheiden valikoima. Voisi kertoa, miten kipua lievitetään, ja kuvata tunteita, joita lähestyvä kuolema aiheuttaa. Journalistien kannattaa kertoa, että kivunlievitys vaatii hyvää ammattitaitoa ja erityisosaamista ja että oireenmukaisen hoidon tutkimus kehittyy koko ajan. Hoitotahdon tekemisestä voisi kertoa nykyistä useammin. Sairaalalle on kuolinpaikkana olemassa vaihtoehtoja, ja eri mahdollisuuksia voi esitellä.

Juttumatkan voi tehdä nykyistä säännöllisemmin terveyskeskuksen saattohoito-osastolle tai tehohoitoyksikköön, jossa kuolema on koko ajan läsnä. Toimittaja voi jutella kuolevan kanssa hänen kotonaan ja haastatella läheisiä. Jutun aiheeksi käy myös se, mitä ovat kuolemaan liittyvä suru ja eksistentialismi. Taloustoimittaja voi tehdä jutun, jossa pohditaan, mitä se tarkoittaa käytännössä, että yli 11 000 ihmistä kuolee vuosittain syöpään ja hoidon tarve on suurin viimeisenä elinvuotena. Toisin sanoen toimittajat voisivat kohdella kuolemaa, kuten muitakin yhteiskunnan ilmiöitä, sievistelemättä ja laatujournalismin keinoin.

” Aiheeseen rohkeasti tarttuvalle toimittajalle kuoleman ja eutanasian avulla aukeaisi laaja juttuaiheiden valikoima.

Väestö vanhenee ja kuolemat lisääntyvät. Toimittajien tulisi oppia kirjoittamaan aiheesta tavallisia juttuja.

Tarvitaan tavallisia juttuja kuolevista

Voi olla, että eutanasia sopii uutisagendalle huonosti, tai sitten toimittajien pitäisi olla nykyistä paremmin valmistautuneita käsittelemään kuolemaa. Aihe tuntuu istuvan paremmin reportaasin, kolumnin, dokumentin tai henkilöhaastattelun lajityyppeihin.

Olipa lajityyppi mikä tahansa, kuolemasta, kärsimyksestä ja kärsimyksen hoitokeinoista on syytä oppia keskustelemaan. Syöpä on vanhenevan väestön sairaus, ja kuolemien määrät kasvavat Suomessa. Potilaan oikeuksiin kuuluu kivuton kuolema.

eutanasiakeskustelu

Eutanasia kuuluu valtamedian asialistalle osana yhteiskunnallista arvokeskustelua, mutta eutanasian ohella tulisi keskustella oireenmukaisesta hoidosta ja saattohoidosta. Kaivataan lisää tavallisia juttuja kuolevista. He elävät keskuudessamme, ja heillä on varmasti mielipide lähestyvistä kuolemastaan.

YTM Satu Lipponen on terveysviestintään erikoistunut tiedetoimittaja ja Suomen tiedetoimittajain liitto ry:n puheenjohtaja. Lipponen toimii Syöpäjärjestöjen viestintäpäällikkönä ja Syöpä-Cancer-lehden toimituspäällikkönä. Artikkelin näkökulma eutanasiakeskusteluun on journalistinen eikä Syöpäjärjestöjen virallinen kannanotto.

Medialähteet

Ylen televisiuutiset 22.2.2012. Juha Hännisen haastattelu.
Syöpäjärjestöjen mediaseuranta (M-Brain).

Kaikki ovat kuolevia

Olen haastatellut työssäni satoja ihmisiä ja kaikki he ovat olleet kuolevia, vaikka eivät haastatteluhetken aikana vielä kuolemassa. Mutta niitäkin, jotka ovat varmasti tienneet jäljellä olevan aikansa huppenneen päiviin tai kuukausiin, on ollut muutama. Kaksi heistä muistan erityisen hyvin. Toinen oli saattohoitokodin potilas, joka ei enää pystynyt puhumaan, vaan kommunikoi puhe-simulaattorin avulla, eikä sanoja ollut enää monta. Toinen unohtamaton kohtaaminen oli alle kaksikymppisen tytön kanssa, jonka maksasyöpään ei enää ollut hoitoja. Hän ei ollut löytänyt tilanteestaan järkeä ja siksi sairastamiselle ja tulossa olevalle kuolemalle löytyi ainoa järkevä selitys: paska tsägå. Hän menehtyi jonkin aikaa haastattelun julkaisemisen jälkeen.

Toimittaja kohtaa kuolevan niin epäkypsänä tai kypsänä ihmisenä kuin on. Ammattimaisuus auttaa ja journalistin eettiset ohjeet ihmisarvon ja yksityisyyden kunnioittamisesta kantavat pitkälle. Muuten suhteessaan kuolemaan tai eutanasiaan toimittaja on kuten kuka tahansa aikansa, kulttuurinsa ja kokemustensa tuote. Yhtä hyvin kuoleva on kuka on, eikä kuolema muuta sitä. Ellei ihminen eläessään ole tottunut olemaan julkisesti esillä, hän tuskin kutsuu julkisuutta luokseen tehdessään kuolemaa.

Vierastan hyvän kuoleman käsitettä. Eikö meidän pitäisi puhua hyvästä elämästä kuolemaan saakka? Hyvään elämään ei kuulu sietämätön kärsimys, olipa se fyy-

sistä tai henkistä. Ehkä meidän ei pidä kysyä kuolevalta, miten voisimme tehdä hänen kuolemastaan hyvän, vaan sitä, mitä voimme tehdä, jotta hänen jäljellä oleva elämänsä säilyisi hänelle arvokkaana.

Erikoisalaani on pitkään ollut lääketiede ja terveys. Ehkä sen vuoksi kuolema ja kärsimys eivät mielestäni ole medialle niin hankala tai outo teema, kuin Satu Lipponen antaa ymmärtää. Olen työssäni käynyt tehohoito- ja syöpäosastoilla sekä kirjoittanut kivunlievityksestä, surutyöstä ja siirtoelinten puutteesta. Kollegoiltani olen nähnyt juttuja hoitotahdosta, omaishoitajuudesta, leskeydestä ja kuolinpaidan teettämisestä tilaustyönä. Tiedän heidän ansiostaan hautausmaakulttuurista ja siitä, että pahviarkku tai lautalaatikko olisi viimeiselle matkalle edullinen vaihtoehto.

Ilman kuoleman ja sairauden olemassaoloa ei olisi terveysjournalismia. Lajityypin ydintä ovat tarinat, joissa ihminen onnistuu huijaamaan kuolemaa. Me rakastamme potilaiden selviytymistarinoita ja tutkijoita, joiden keksinnöt tuovat toivoa toivottomasti sairaille.

Mutta me synnymme yksin ja kuolemaamme menemme yksin. Synnytyssaleihin kamerat on viety jo ajat sitten. Pitäisikö ne nyt viedä myös kuolevien huoneisiin?

YTM Liisa Koivula on turkulainen vapaa toimittaja ja tiedottaja.

Kuoleman keskustelukulttuuri

Eutanasiakeskustelu nosti kuoleman kulttuurin otsikoihin. Käsitteen alkuperä jäi toimittajilta kuitenkin selvittämättä.

Vihreiden periaateohjelman linjaus¹ eutanasiasta nosti keväällä 2012 mediakeskusteluun käsitteen kuoleman kulttuuri. Utiskärjen toimittajille tarjosi Plokissaan 20.5.2012 perussuomalaisten Timo Soini.²

Helsingin Sanomien verkkolehti otsikoi Soinin kirjoituksesta vielä samana päivänä: ”Soini nimittää vihreitä kuoleman kulttuurin edustajiksi” (hs.fi 20.5.2012). ”Eutanasiasta ilmiriita, Timo Soini raivostui vihreille: ’Kuoleman kulttuuri’”, maalasi puolestaan *Aamulehti* verkkosivuillaan seuraavan vuorokauden puolella (aamulehti.fi 21.5.2012).

Nopeasti reagoanut media ei kertonut mitään kontekstista, johon käsite kuoleman kulttuuri kuuluu. Uutisointi olikin raflaavampaa, kuin mihin tarkempi tutustuminen olisi antanut aihetta. Aihepiirin vieraus näkyi selvästi myös sosiaalisessa mediassa ja blogeissa: moni tarttui Soinin heittämään täkyyn.

Kuoleman kulttuuri ja elämän ilosanoma

Käsite kuoleman kulttuuri (lat. *mortis cultura*, engl. culture of death) kuuluu moderniin katoliseen sosiaaliopetukseen. Se esiintyy useita kertoja paavi Johannes Paavali II:n vuonna 1995 antamassa kiertokirjeessä *Evangelium vitae*, eli elämän evankeliumi tai ilosanoma (esim. EV 12, 19, 21, 24).³ Siinä paavi esittää modernien ihmisoikeuksien *perusteluille* toisenlaisen vaihtoehdon (esim. EV 2 ja 20).

Kiertokirjeessä kritisoidaan ihmisoikeuksien libertaristista tulkintaa liiallisesta yksilön kokemusten korostamisesta ja yksilönoikeuksien pitämisestä korkeimpana arvona. Tällainen ajattelu johtaa paavin mukaan irtautumiseen ihmisarvon ja -oikeuksien varsinaiselta perustalta, elämän kunnioittamiselta, jonka varassa arvot todellisuudessa ovat. Solidaarisuus heikkoja ja kärsiviä kohtaan vähenee.

Kuoleman kulttuuri on vahvojen, siis terveiden ja voimakkaiden, ylivaltaa päättää heikompiensa elämästä ja määritellä sen laatu. Elämästä päättäminen ei kuitenkaan kuulu ihmiselle vaan Jumalalle. Paavi alleviivaa, että ihmisen tehtävä on aina osoittaa solidaarisuutta kaikkea elämää kohtaan, olipa se millaista tahansa.

Katoliseen kirkkoon kuuluvan Soinin sanavalinnan taustalla on siis hänen kirkonsa vahva moraaliopetuksen perinne. Elämän puolustaminen nousee katolisessa ajattelussa elämän pyhydestä ja ainutkertaisuudesta. Vaikka kuolema onkin osa jokaisen elämänkaarta, kristillisessä perinteessä se nähdään myös elämän viholliseksi langenneessa maailmassa.

Kun kuoleman kulttuuri on sijoitettu alkuperäiseen asiayhteyteensä, herää kysymys, eikö kommentti natsien kuolemanpartioista – mikä ylilyönti Soinilta muuten! – olisi ollut paljon shokeeraavampi ilmaus kohuotsikointia varten. Tiettyä ironiaa liittyy myös siihen, että vihreiden uuden linjauksen tarkoituksena oli yksilön vapauksien korostaminen ja vahvistaminen, mutta ensimmäiset uutiset lainasivat otsikkonsa paavin kirjeestä, joka voimakkaasti haastaa periaateohjelman taustalla olevan liberaalin käsityksen yksilönoikeuksista suhteessa yleisiin ihmisoikeuksiin. Toisaalta, katolisen sosiaaliopin näkökulmasta, ei voitane otsikointia pitää virheelisenäkään. Jos tämä oli ensimmäisten uutisten tarkoitus, toimitukset onnistuivat tiedonvälitystehtävässään.

Eutanasia-uutisointi on hyvä esimerkki myös Soinin mediankäyttötaidoista. Hän sai kommentillaan aikaan laajan keskustelun, jota hänen sanavalintansa hallitsivat useita päiviä. Olisiko vihreiden linjaus itsessään riittänyt laukaisemaan tällaista keskustelua? Ehkä Vatikaanissakin ollaan Soinin avaukseen tyytyväisiä, vaikka keskustelu ei lisännyt tietoisuutta katolisen sosiaaliopetuksen hienoimmista vivah-teista. Mahtoikohan tämäkin olla Soinin valinta? Hän heitti medialle houkuttelevan täkyn avaamatta sanojaan tarkasti.

Olisin ilman muuta nostanut hattua sellaisen toimittajan ammattitaidolle, joka olisi pää kylmänä kovassa työtahdissa taustoittanut Soinin sanomiset ja opponoinut hänen peruslähtökohtaansa vakuuttavasti. Katolisesta sosiaaliopista on kirjallisuutta hyllymetreittäin, ja hyödyllisiä artikkeleita löytyy myös internetistä. Ole-massa olevan tiedon hyödyntäminen olisi kuitenkin vaatinut katolisen kirkon ja ajattelun tuntemusta. Niille, jotka aikovat tulevaisuudessa nostaa Soinin sanomisia uutisiin, ei olisi pahitteeksi tutustua katoliseen ajatteluun tarkemmin.

TM Joona Salminen on ekumeniikan tohtorikoulutettava Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa.

Viitteet

- 1 Vihreiden periaateohjelma. Saatavana: <http://www.vihreat.fi/periaateohjelma>
- 2 Timo Soini: ”Vihreät: Eutanasiaa eläkeläisille!”. Ploki-blogi 20.5.2012. Saatavana: <http://timosoini.fi/2012/05/vihreat-eutanasiaa-elakelaisille/>
- 3 EV = *Evangelium vitae*, viitteet kappalenumeroinnin mukaan. *Evangelium vitae on the Value and Inviolability of Human Life*. Saatavana: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae_en.html

Medialähteet

aamulehti.fi 21.5.2012. ”Eutanasiasta ilmiriita, Timo Soini raivostui vihreille: ’Kuoleman kulttuuri’”. Saatavilla: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194743951598/artikkeli/eutanasiasta+ilmiriita+timo+soini+raivostui+vihreille+kuoleman+kulttuuri+.html> (luettu 6.11.2012).

hs.fi 20.5.2012.”Soini nimittää vihreitä kuoleman kulttuurin edustajiksi”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/Soini+nimitt%C3%A4%C3%A4+vihreit%C3%A4+kuoleman+kulttuurin+edustajiksi/a1305564762457> (luettu 6.11.2012).

Kirjallisuus

Johannes Paavali II (1995). *Evangelium vitae*. Julkaistu sarjassa: Acta Apostolicae Sedis, 87. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.

Saarinen, Risto (1999). *Sosiaalietiikka ja uskonnon eetos: teologisia tutkielmia*. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura (STKSJ 222).

Wildes, K.W. & Mitchell, A.C. (toim.) (1997). *Choosing Life: A Dialogue on Evangelium Vitae*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Rasva on elämän ja kuoleman asia

Karppaamiseen liittyvä väittely ravintorasvoista on käynyt kuumana sekä internetissä että perinteisessä mediassa. Onko eläinrasva kuolemaksi vai merkitseekö se päinvastoin terveyttä ja elämää? Journalismi on tarjonnut auliisti tilaa karppausliikkeen näkemyksille, jotka kyseenalaistavat viralliset terveysopit.

Virallisen terveystieteen mukaan niin sanotut kovat rasvat ovat epäterveellisiä ja vaikkapa leivän hiilihydraatit terveellisiä. Karppausliikkeen katsomuksen mukaan asia on päinvastoin: eläinrasva ja liha ovat terveellistä, leipä epäterveellistä. Kumpi voileivässä sitten tappaa: leipä vai päälle levitetty voi? Toinen merkitsee elämää ja toinen kuolemaa. Kiista ja kamppailu käydään siitä, miten päin merkitykset menevät.

Yhdysvalloissa karppausbuumia elettiin 2000-luvun alussa (HS 4.2.2007). Suomessa keskustelu vähähiilihydraattisesta ruokavaliosta (VHH) on jatkunut viitisen vuotta, Ruotsissa pari vuotta pidempään. Ruotsalaisten tutkijoiden Andreas Gunnarssonin ja Mark Elamin (2012) mukaan voidaan puhua jopa karppausliikkeestä (LCHF movement).

Ruokavaliokeskustelulle on ominaista se, ettei sitä käydä vain asiantuntijoiden kesken tieteellisessä julkisuudessa, vaan siitä väännetään kättä nimenomaan yleisjulkisuudessa. Karppausliikkeen vasta-asiantuntijat ovat kyseenalaistaneet suorasukaisesti virallisen terveystieteen näkemykset. Helsingin yliopiston ravitsemustieteen professori Mikael Fogelholmin (2012) mukaan karppaajien yleisviesti on se, että kaikki vakiintuneet opetukset ravinnon ja terveyden yhteydestä ovat väärin. Asetelma on julkisuudessa mustavalkoinen, vaikka oikeasti maltillinen karppaus ei ole juurikaan ristiriidassa virallisen terveysopin kanssa.

Sosiaalisessa mediassa vaihtoehtoliikkeen edustajat puhuttelevat ihmisiä ohi journalismin ja tieteen portinvartijoiden. Joukko vastustaa virallista kantaa hyvinkin henkilöön käyvästi ja vihamielisesti, ja karppaajien kellokkaat vastaavat internetissä nopeasti virallisen tieteen ja terveysviranomaisten viestintään.

Karppausta on käsitelty paljon myös journalistisessa mediassa. Tunteikas keskustelu puolesta ja vastaan on ollut toimittajille varsinainen herkkupala ja karppausliike on noussut tasaveroiseksi tieteen haastajaksi, vaikka tieteen sisällä kiistaa

ei juuri ole. Tässä artikkelissa pohdin syitä median karppausta koskevaan innostukseen, käsittelen rasvojen merkitysten mullistusta ja kuvaan sitä, kuinka karppausliike on pannut virallisen tieteen julkisuudessa altavastaajan asemaan – usein toimittajien suosiollisella avustuksella.

Miksi karppaus on mediaseksikästä?

Karppaaminen kiehtoo mediaa monista syistä. **Ensinnäkin** aihe kiinnostaa yleisöä, ja yleisöllehän journalismia tehdään. Erilaisten tiedebarometrien mukaan terveysasiat ovat niin Suomessa kuin muuallakin kaikkein kiinnostavinta tieteeseen liittyvää aineistoa (esim. Tiedebarometri 2010, luku 2.2.1.). Terveys on elämän ja kuoleman asia. Mikä siis voisi olla kiinnostavampaa? Nykykulttuurissa kaiken keskipisteenä on yksilö. Me keskiluokkaiset henkilöt, toimittajat mukaan luettuina, olemme aikamoisia omaa napaamme tuijottavia ”healthisteja”. Mietimme terveysriskejä jokaista suupalaa valitessamme. Ruokien valikoimisesta on tullut myös tärkeä identiteetin rakentamisen väline.

Toiseksi karppaus esitetään tehokkaana lääkkeenä kansantautiimme, liikalihavuuteen. Lihavuus ja laihduttaminen koskettavat niin monia, että aihe tarjoaa asiaa suurille lukija- ja katsojamäärille. Aiheella journalismi pääsee lähelle ihmistä, niin kuin nykyään on ihanteena (Hujanen 2009; Järvi 2011). Itse kunkin toimittajan lähipiirissä on joku, joka on löytänyt pelastuksen karppaamisesta ja on valmis todistamaan tämän uuden elämän puolesta. Karppausliike hyödyntää niin Suomessa kuin Ruotsissakin taitavasti näiden parantuneiden kertomuksia, joissa juoni rakentuu karppausta edeltäneestä kurjasta elämästä ja karp-pauksen jälkeisestä uudesta paremmasta elämästä (vrt. Gunnarsson & Elam 2012).

Kolmanneksi journalismi etsii mielellään viihdyttävää ja kiihdyttävää draamaa sekä vastavoimien taistelua. Osapuolten ottelun sivusta seuraaminen on viihdyttävää, mutta vielä mukavampaa on, jos kiistoihin pääsee osallistumaan itse. Nykyjournalismi on nostanut keskustelut ja keskusteluttamisen jopa tärkeimmäksi tehtäväkseen ohi tiedonvälittämisen. Karppaus on keskustelunaiheeksi mitä sopivin. Aiheet, jotka jakavat kansan keskenään kiivaileviin osapuoliin, ovat tässä suhteessa parhaita. Kunnolla provosoiva ja yksipuolisesti kärjistävä juttu kirvoittaa keskustelua enemmän kuin tasapuolinen ja punnittu juttu.

Nejänneksi karppaus kuuluu luokkaan vaihtoehtoiset ja kokonaisvaltaiset hoitomuodot, ja kytkeytyy luonnonmukaisuuden suosimiseen nykykulttuurissa. Karp-pauksen retoriikkaan kuuluu alkuperäisen turmeltumattoman elämäntavan ja ruokavalion puolesta puhuminen, millä on vetoa kaiken ”keinotekoisuuden” kes-

” Journalismi etsii mielellään viihdyttävää ja kiihdyttävää draamaa sekä vastavoimien taistelua. Osapuolten ottelun sivusta seuraaminen on viihdyttävää, mutta vielä mukavampaa on, jos kiistoihin pääsee osallistumaan itse.

kellä. Karppausliike perustelee näkemyksiään sillä, että paleoliittisen kivikauden elämänmuotoon ei kuulunut viljan syönti. Sen sijaan voi ja muut eläinrasvat esitetään margariinia luonnonmukaisemmiksi ravintoaineiksi. Näin karppaus puhuttelee keskiluokkaa ja toimittajia myös vihreillä arvoilla.

Viidenneksi karppausliike hyökkää voimakkaasti terveyden vallanpitäjien kimpuun. Liike paljastaa virallisen terveystieteen ja lääketeollisuuden sekä elintarviketeollisuuden väliset talouskytkyt. Näin lääketieteen vallanpitäjät esitetään teollisuuden lahjomana elitistisenä klikkinä, joka ajattelee vain omaa etuaan kansan terveyden kustannuksella. Sitä vastoin karppausliikkeen vasta-asiantuntijat esiintyvät puhtaan, turmeltumattoman tieteen edustajina. Asetelma korruptoitunut eliitti vastaan puhdas, aito kansa on yleensäkin populistisen diskurssin ytimessä (Gunnarsson & Elam 2012; Niemi 2012, 328).

Korruptioon viittaava asetelma vetoaa tehokkaasti nykyiseen journalistipolveen, joka mieltää itsensä ensisijaisesti vallanpitäjien väärinkäytösten paljastajaksi (Kantola et al. 2011). Journalistit haluavat tarkkailla kriittisesti myös terveyden viranomaisia. Populistien ja skeptikkojen esillä pitämä epäily taloudellisista kytköksistä kuuluu myös nykyaikaisen journalismin tavanomaisiin epäluuloihin. kysymys lääketieteenkin korruptoitumisesta on aiheellista nostaa esille, sillä lääkefirmat rahoittavat avokäisesti lääketieteellistä tutkimusta¹.

Mediassa ollaan siis pienen ihmisen puolella suuria vallanpitäjiä, koneistoja ja byrokratiaa vastaan. Tällä tavalla erilaiset, vallitsevaa valtaa vastustavat populistiset liikkeet löytävät kumppanin eliittikriittisestä journalismista. Ravitsemustieteilijä Fogelholm (2011) huomaa karppausliikkeen diskurssissa perussuomalaisia piirteitä. Voidaankin kysyä, mikä on populistisen median ja populististen liikkeiden suhde.

Kyse elämästä ja kuolemasta

Mutta aiheen suosiolle voidaan hakea vielä edellisiäkin perustavampia syitä: Karpauksessa on perimmältään kyse elämästä ja kuolemasta. Pelissä ovat panoksena merkittävimmät ja kiinnostavimmat ihmiselämän asiat.

Voidaan sanoa, että koko ymmärtämiskykymme on kehittynyt auttamaan eloonjäämistä. Merkitysten arviointi tai päättely liittyy alkuperäisimmillään elämän jatkumisen turvaamiseen ja kuoleman välttämiseen. (Merkitysten eksistentiaalifenomenologisesta teoriasta ks. esim. Karvonen 1992, 54–60.)

Ravinnossa elämän ja kuoleman perustavat merkitykset ovat hyvin konkreettisesti läsnä. Tuttujen ruokien merkitysten arvioinnin luulisi olevan helppoa. Mutta näin ei välttämättä ole, sillä ravinnon merkitykset voivat muuttua siten, että aiemmin terveyttä ja elämää merkinnyt ruoka aletaankin mieltää epäterveelliseksi. Semiotikko Umberto Eco (1971, 85–87) kiinnitti 1960-luvulla huomiota erääseen tällaiseen muutokseen.

Econ mukaan Yhdysvalloissa vuoden 1966 talvella sokerin ja makeutusaine syk-lamaatin merkitykset muuttuivat nopeasti päinvastaisiksi. Aiemmin vallinnut päät-

telyketju oli seuraava: sokeri = lihavuus = mahdollinen sydänkohtaus = kuolema. Toisaalta syklamaatti = hoikkuus = ei sydänkohtausta = elämä. Sokeri merkitsi siis kuolemaa, syklamaatti elämää. Näin ne merkityksellistyivät toistensa vastakohtiksi.

Sitten julkisuuteen levisi tieto, että syklamaatti voi aiheuttaa syöpää – ainakin hiirillä. Tämän jälkeen merkitysketjut mullistuivat Econ mukaan seuraavanlaisiksi: sokeri = lihavuus = mahdollinen sydänkohtaus = mahdollinen elämä ja syklamaatti = hoikkuus = tappava syöpä = varma kuolema. Näin sokeri alkoikin merkitä elämää, syklamaatti pelottavista pelottavinta syöpäkuolemaa.

Vastaavanlaista rasvojen ja hiilihydraattien merkityksen keikausta ajavat diskursseissaan nyt karppaajat.

Vaihtuvat rasvan merkitykset

Puute ravinnosta koetteli Suomen kansaa muinaisista ajoista aina pitkälle 1900-luvulle saakka. Sotien ja niiden jälkeisten pula-aikojen oloissa mikä tahansa ruoaksi kelpaava ravinto teki kauppansa. Sianläski, amerikanlaardi, voi ja kerma olivat parhaina energianlähteinä suuresti himoittuja. Leipä ja peruna olivat perusruo-kaa. Suolaa käytettiin runsaasti, ja ruuan päälle pantiin tupakka palamaan.

Pulan jälkeen tultiin runsauden aikakauteen, jolloin yhä useampi pystyi syömään itsensä lihavaksi ja sairaaksi. Yhdysvalloissa 1950-luvulla ravitsemustieteilijä Ancel Keysin johdolla tehdyssä kansainvälisessä tutkimuksessa nousi esiin rasvaisen ruoan, suolan, tupakan ja vähäisen liikunnan vaikutus sepelvaltimotaudin syntyyn. Suomikin oli yhtenä kohdemaana Keysin seitsemän maan tutkimuksessa.

Suomessa huomattiin, että maa kuuluu sydänkuolleisuuden kärkikastiin, mutta arvioitiin, että kuolleisuus laskisi elintapoja muuttamalla. Pekka Puskan johtaman Pohjois-Karjala-projektin ansiosta suomalaisten miesten sydänkuolleisuus onkin laskenut vuodesta 1972 noin 80 prosenttia. Ei ole kuitenkaan selvää, mistä tämä johtuu (Vartiainen et al. 2010; Puska et al. 1995; vrt. Laatikainen 2011). Projektin oppien mukaan suomalaisten mieliin on vuosikymmeniä iskostettu ravintosuositusta, jonka mukaan kovia, eläinperäisiä rasvoja on vältettävä ja suosittava kasvi-rasvoja niiden sijaan.

Näin merkitykset asettuivat virallisessa terveystieteen diskurssissa: Voi tai läski = pahaa kolesterolia = verisuonten ahtautuminen = sydänkohtaus = kuolema. Sen sijaan margariini = hyvää kolesterolia = ei sydänkohtausta = elämä. Hiilihydraateista ei tehty niin suurta numeroa, mutta toki täysjyväruisleipää pidettiin vitamiinienkin takia terveellisempänä kuin pullaa.

Nyt karppausliike on kyseenalaistanut nämä merkitysyhtälöt. Liikkeen tunnetuimpia edustajia Ruotsissa ovat lääkäri Annika Dahlqvist ja lääketieteen tohtori Uffe Ravnskov sekä Suomessa ortopedian ja traumatologian erikoislääkäri Antti Heikkilä ja verisuonikirurgian erikoislääkäri Taija Somppi. Taustalla vaikuttaa myös amerikkalaisen ravitsemustieteilijän Robert Atkinsin (1930–2003) jo 1970-luvulla tunnetuksi tekemä vähähiilihydraattinen dieetti. (HS 4.2.2007; HS 28.9.2010)

Atkinsille, kuten koko karppausliikkeelle, hiilihydraattien aiheuttama liiallinen verensokeri on lihavuuden syy. Se aiheuttaa myös diabetesta, mitä pidetään sydän- ja verisuonitauteja vaarallisempana kansantautina. Atkinsin dieetissä elimistö siirtyy niin sanottuun ketoosi-tilaan, jossa rasvaa kulutetaan eikä varastoida (esim. yle.fi: Kansa tahtoo ketoosiin 11.9.2011). Monille Atkinsin dieetti on mieluinen vaihtoehto, sillä siinä saa syödä lihaa, rasvaa ja kananmunia mahan täydeltä ja silti painon sanotaan putoavan.

LCHF (low-carb, high fat) -dieetissä merkitykset asettuvat tähän tapaan:

Leipä = hiilihydraattia = lihottaa = sairastuttaa = kuolema.

Margariini = kovetettuja kasvirasvoja = keinotekoista = epäterveellisiä transrasvoja = kuolema.

Voi = eläinrasvaa = aito luonnontuote = terveellistä ravintoa = elämä.²

Karppaajien diskurssissa liha ja eläinrasvat ovat terveellisiä ja merkitsevät elämää. Sen sijaan esimerkiksi leipä, riisi, peruna, spagetti sekä sokeri ovat epäterveellisiä ja edustavat kuolemaa. Nämä epäviralliset ravintosuositukset ovat jo näkyneet voimkulutuksen kasvamisena ja leivän menekien vähentymisenä. Kulutuksen muutoksista on uutisoitu mediassa näyttävästi osoittamalla yhteyksiä karppaukseen (esim. yle.fi 17.10.2011; hs.fi 10.7.2011; taloussanomat.fi 14.10.2011). Tosin tämä kulutus-trendi osoitti laimenemisen merkkejä jo syksyllä 2012.

kuva: Jaakko Kahala

Karppauksen uutisoitiin vähentäneen leivän kulutusta ja kasvattaneen voimkysyntää.

Karppausliikkeessä on kiistetty edellä mainitut Ancel Keysin tutkimukset. Hänen sanotaan valikoineen alun perin 22 tutkimusmaasta ne seitsemän, jotka sopivat hänen teoriaansa³. Karppaajien mukaan kuolleisuus laski muuallakin kuin Pohjois-Karjala-projektiin kuuluneilla alueilla, kun elintavat terveellistyivät. Karppaajien vasta-asiantuntijat sanovat, ettei kolesterolia aiheuta verisuonten ahtautumista, vaan sen aiheuttaa krooninen tulehdus. Kolesterolia on itse asiassa hyödyllinen, elimistön vikoja korjaava aine, ja näin ollen kolesterolia vähentävät lääkkeet ovat suorastaan haitallisia. (Somppi & Somppi 2011; Heikkilä 2012; Ravnskov 1992, 2006)

Journalismi virallista terveysoppia haastamassa

Myös toimittajat ovat paitsi kannattaneet myös kyseenalaistaneet virallisia terveys-suosituksia. Sinikka Torkkola (2008) mukaillen voidaan kysyä, miten journalismi rakensi terveyttä ja sairautta tässä asiassa.

Esimerkiksi yleisradion MOT-ohjelma haastatteli jo vuonna 2010 Uffe Ravnskovia, Taija Somppia, ruotsalaista lääkäriä Sara Holmbergia ja eläinfysiologian professoria Matti Järvilletoa, jotka kaikki murensivat lausunnoillaan THL:n ja Pekka Puskan edustamaa rasvakielteistä näkemystä. Ohjelmassa Pohjois-Karjala-projektissa työskennellyt lääketieteen professori Jukka T. Salonen katsoi Puskan liioitelleen ja antaneen liian yksiselitteisen kuvan projektin vaikutuksista. (MOT: Rasvainen kupla, TV1 13.9.2010).

Ravitsemusterapeutti Reijo Laatikainen analysoi heti tuoreeltaan MOT-ohjelmaa blogissaan. Laatikainen toi esiin sen, millä tavalla ohjelma oli tarkoitushakuihin, mikä oli totta, mikä virheellistä ja mitä jätettiin sanomatta.⁴

Vielä MOT-ohjelmaakin reippaampaan tyyliin karppausliikkeen näkemyksiä sympatisoi *Aamulehden* puheenaihe-palstalla toimittaja Pekka Mikkonen (aamulehti.fi 5.1.2012). Mikkoselle viralliset suositukset ovat aivopesua ja propagandaa. Hänen mukaansa ”Puska ja hänen esikuntansa käyvät yhä jatkosotaa jossain Karjalan kannaksella eläinrasvoja vastaan ja pysyvät tiukasti asemissaan”. Mainittakoon, että *Aamulehden* kyseisen palstan ideana on esittää tieteen tahtoon jokin yksipuolinen näkökanta keskustelun provosoimiseksi. Keskustelua syntyi runsaasti. Eri-tyyppisen kriittisen vastineen antoi lääkäri (aamulehti.fi 12.1.2012).

Asetelman ei tarvitsisi välttämättä olla näin mustavalkean kaksijakoinen, kuin populaareissa puheissa esitetään. Virallinen terveystiede tietää, että lihan valkuaisaineet pitävät nälän loitolla pitkään ja siis mahdollistavat laihduttamisen. Virallisen terveysopin mukaan pitää välttää tiettyjä hiilihydraatteja, nimittäin nopeasti imeytyviä hiilihydraatteja, kuten sokeria ja pullaa. Sen sijaan pitkäkestoisia hiilihydraatteja, kuten ruisleipää, tulee suosia. Karppaajien diskurssissa ei tehdä tätä eroa hiilihydraattien välille, vaan sokeri ja ruisleipä menevät samaan epäterveellisyysluokkaan.

Suurin ero virallisen ja karppausdiskurssin välillä koskee eläinrasvaa. Juuri eläinrasva on virallisten asiantuntijoiden mukaan vaarallista ja sydänkohtauksia aiheut-

tavaa. Esimerkiksi HUSin lihavuustutkimusyksikön lääkäri Kirsi Pietiläinen ihmetteli MTV3:n Keventäjät-sivustolla, miksi karppaus on muuttunut rasvaukseksi, vaikka se voisi painottua valkuaisaineisiin⁵. Helsingin yliopiston studia generalia -luennolla Pietiläinen kävi läpi tutkimuksia ja totesi, että juuri mikään tutkimus ei tue käsitystä tyydyttyneiden rasvojen terveellisyydestä. VHH-ruokavalion etuja osoittavissa tutkimuksissa dieetistä on jätetty pois juuri valkoinen vehnä ja sokeri, kuten virallisestikin suositellaan. Pietiläinen korosti, ettei täysjyväviljoja, salaattia, hedelmiä eikä juureksia ole syytä jättää pois ruokavaliosta (Pietiläinen 2012).

Monien kansalaisten mukaan karppaus on ainakin aluksi tehokas laihdutuskeino. Mutta onko se terveellinen keino, koska se merkitsee ylenmääräistä tyydyttyneen rasvan syöntiä?

Karppauksen yhteys sydänkuolemiin kiistettiin

Vuoden 2012 kuluessa uutisoitiin sydänkuolemien ja karppauksen yhteydestä, mikä kiistettiin välittömästi karppausliikkeen verkkojulkisuudessa.

Ilta-Sanomat (27.2.2012) otsikoi alkuvuodesta ”Karppaus päättyi sydänkohtaukseen”. Juttu kertoi oululaisnaisesta, joka päätyi teho-osastolle neljän kuukauden karppauksen jälkeen. Hänellä todettiin hyvin korkeat kolesteroliarvot ja sepelvaltimotauti. Nainen oli onnistunut pudottamaan painoaan dieetillä kymmenen kiloa. Jutussa haastateltu Oulun yliopiston kirurgian professori Tatu Juvonen kertoi olevansa huolissaan vääränlaisesta karppausdieetistä. Juvosen mukaan karppauksessa kielletään niin moni tieteellinen tosiasia, että se alkaa jo muistuttaa uskontoa.

Karppausliikkeen tunnetuin edustaja Antti Heikkilä kommentoi tuoreeltaan Antin blogissaan tätä uutista härskeimmäksi jutuksi. ”Kun asiaa tarkastellaan faktojen kautta, niin tupakoiva ylipainoinen sepelvaltimotautia sairastava keski-ikäinen nainen on klassinen sydänkohtauspotilas, missä karppauksella ei ole mitään osuutta asiaan.” Heikkilä totesi myös, että ”median rappio on syvällä”.⁶ Sivustonsa esittelyosassa Heikkilä selitti: ”Lääke- ja ruokateollisuus on median suurin rahoittaja. Siksi media julkaisee vain uutisia, jotka tukevat rahoittajiensa etuja.”⁷ Vaihtoehtolääketieteen retoriikassa media nähdään usein rahan ja vallan lakeijaksi.

Kesän 2012 lopulla uutisoitiin THL:n *Finriski* 2012 -tutkimuksesta, jonka mukaan suomalaisten kolesteroliarvot ovat nousseet tuntuvasti viiden viime vuoden aikana, mikä merkitsee sydänkohtausten määrän lisääntymistä sadoilla lähi-vuosina. ”Karppauksesta tulee sydämen kannalta hengenvaarallista, jos hiilihydraatit korvataan kovilla eläinrasvoilla”, varoitettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedotteessa.⁸ Yleisradio otsikoi tiedotteen näin (yle.fi 31.8.2012): ”THL: Karppauskeskustelu johtanut harhaan”. *Ilta-Sanomat* puolestaan otsikoi näin: ”Tutkimus: Karppaus aiheuttaa satoja sydänkohtauksia!” (iltasanomat.fi 31.8.2012)

Karppausliikkeen vasta-asiantuntija Taija Somppi tyrmäsi THL:n tutkimuksen Verkkomedia.org-sivustolla (6.9.2012). Kirjoitus oli muotoiltu lehdistötiedotteeksi: ”Verisuonikirurgi Taija Sompin mukaan THL:n pääjohtaja Pekka Puska ja

ylijohtaja Erkki Vartiainen puhuivat palturia karppauksen vaaroista YLE 1:n TV-uutisissa 31.8.2012.” Somppi katsoi Puskan ja Vartiainen luoneen uskonvaraisesti ilman tietopohjaa yhteyden karppauksen ja sydänkohtauksen välille. Somppi esitti myös mediakritiikkiä: ”Media uutisoinut asiasta vääristellen ja totuuden vastaisesti.”

Kiista jatkui monella taholla. Esimerkiksi *Taloussanomat* raportoi 27.6.2012 otsikolla ”Tutkimus: Karppaus kasvattaa riskiä aivohalvaukseen” ruotsalais-amerikkalaisesta tutkimuksesta, joka oli julkaistu arvovaltaisessa *British Medical Journalissa*. Tutkimus perustui 44 000 ruotsalaisnaisen seurantaan⁹.

” Keskustelun jatkuminen ei ole mikään ongelma journalismille, vaan päinvastoin juuri tuollaisista mehevistä aiheista nykyjournalismi elää.

Lopuksi

Kokonaisuutena journalismi on ollut karppausasiassa varsin tasapuolinen. Aihe on kehystetty kiistaksi, jonka molempia osapuolia on kuultu. Maallikon tai journalistin on kuitenkin vaikea tietää, kumpaa osapuolta pitäisi uskoa. Molemmilla puolilla on lääketieteen asiantuntijoita, ja karppauksen tervehdyttävästä vaikutuksesta todistavat lukuiset tavalliset ihmiset. Lisäksi vallanpitäjiä kuuluu aina epäillä ja vahtia. Keskustelun jatkuminen ei ole mikään ongelma journalismille, vaan päinvastoin juuri tuollaisista mehevistä aiheista nykyjournalismi elää.

Karppausliikkeen edustajat ovat toistuvasti kritisoineet valtamediaa siitä, että nämä ovat enimmäkseen viranomaisten, lääketekäiden ja elintarviketeollisuuden talutusnuorassa. Myös tästä voi päätellä, ettei journalismi ole hurahtanut aivan yksipuolisesti karppausta kannattamaan. Ravitsemustieteen näkökulmasta osapuolten esittäminen mediassa tasavahvoina on kuitenkin harhaanjohtavaa, sillä tieteen sisällä kiistaa ei ole¹⁰. Ravitsemustieteen professori Mikael Fogelholmin (2012) mielestä kyse on siitä, että tutkijoiden ja karppaajien vastakkainasettelu yksinkertaisesti myy, joten toimittajia ei kiinnosta liennyttäminen. Asiantuntijan mielestä keskustelu mediassa ei etene mihinkään. Toimittajat kyselevät samoja kysymyksiä yhä uudestaan, Fogelholm vastaa suunnilleen samoin jälleen kerran, ja taas kerran karppaaja-aktivistit lähettävät vihaista postia toimittajalle ja tutkijalle.

Vaikka organisoitu skeptisyys kuuluu tieteeseen (Merton 1942/1973), on vakuuttavasti todistettujen asioiden kiistäminen tieteen näkökulmasta aiheetonta denialismia. Denialistien diskursseja tutkittaessa on havaittu, että he uskovat olevansa ainoita Totuuden haltijoita. Usein denialistit epäilevät virallisia tahoja korruptoituneiksi, ja he hyödyntävät tieteellisiä tuloksia valikoiden (ns. cherry picking). Denialistit hyökkäävät viestinnässään ankarasti näkyvimpien vastapuolen tieteilijöiden kimppuun. (Kalichman 2009). Nämä piirteet löytyvät helposti myös karppausdiskurssista.

Karppauskeskustelu osoittaa myös sen, että auktoriteetteja kunnioittavasta korean modernin aikakaudesta on tultu notkean modernin aikaan (*liquid modernity*, Bauman 2002, 2011). Viralliset asiantuntijat ovat joutuneet laskeutumaan katederilta maajalkaan taistelemaan yleisön sieluista myös populaarin viestinnän keinoin. Siinä on vielä opettelemista, sillä vaihtoehtoliikkeiden edustajat ovat retoriikkaansa taitavia.

YTT Erkki Karvonen on informaatiotutkimuksen ja viestinnän professori Oulun yliopistossa vastuullaan mm. tiedeviestinnän maisteriohjelma TIEMA.

Viitteet

- 1 Epäilykset lääketeollisuuden suuresta vaikutusvallasta terveydenhoitoon saivat vahvistusta kansanterveystieteilijä FT Hanna Toiviaisen haastattelusta (Seitsemäs taivas 16.11.2012). Kuluttajaliitossa työskennellyt Toiviainen kertoi siitä, kuinka terveysbisneksessä toimivat pörssiyritykset harrastavat tautitehtailua: ne tahtovat diagnosoida yhä uusia vanhenemiseen kuuluvia oireita sairauksiksi, joihin myydään lääkkeitä.
- 2 On hyvä muistaa, että Suomessa oli 1960-luvun alussa Uuden Kuvalehden nostama margariiniskandaali. Margariiniin väitettiin käytettävän keltomaisia teurasjätteitä ja eläinten raatoja, jopa kuolleita kissoja. Taustalla on myös pula-aika, jolloin oikean sijaan piti käyttää korvikkeita, vain sijaan margariinia (Heinonen & Kontinen 2001, 145–147).
- 3 Veijo Puustinen: ”Rasvanpelko – se alkoi hämyksestä”. Blogikirjoitus. Saatavana: <http://lchf3356.blogit.fi/rasvanpelko-%E2%80%93-se-alkoi-hamayksesta/> (luettu 5.11.2012).
- 4 Reijo Laatikainen: ”Muuttuuko käsitys rasvojen terveellisyydestä?”. Pronutritionist-sivusto 14.9.2010. Saatavana: <http://www.pronutritionist.net/muuttuuko-kasitys-rasvojen-terveellisyydesta/> (luettu 5.11.2012).
- 5 Kirsi Pietiläinen: ”Karppauksesta tuli rasvausta”. MTV3 10.01.2012. Saatavana: <http://www.keventajat.fi/hyvinvointi/terveys/karppauksesta-tuli-rasvausta> (luettu 5.11.2012).
- 6 Antti Heikkilä: ”Viestintätoimistojen valheet”. Antin blogi 27.2.2012. Saatavana: <http://www.anttiheikkila.com/index.php?id=2&art=263> (luettu 5.11.2012).
- 7 Antti Heikkilä. Kirjoitus www-sivustolla: sydäntauti/kolesteroli. Saatavana: <http://www.anttiheikkila.com/index.php?id=6&sivu=5> (viitattu 5.11.2012).
- 8 THL 31.8.2012. ”FINRISKI 2012 -tutkimus: Väestön kolesterolitaso nousussa vuosikymmenien laskun jälkeen”. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=30737; THL 17.9.2012. Pekka Puska: ”Puska kolesterolitason noususta: Karppaamisen ympärillä käyty keskustelu hämmensi”. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/uutinen?id=30935.
- 9 Jos tarkkoja ollaan, niin tyydyttyneet rasvat lisäävät aivoinfarktien, eli verisuonitukosten, määrää. Sen sijaan rasvat saattavat vähentää aivoverenvuotoja. Molemmista seuraa aivohalvaus, mutta hoito on erilainen. (Laatikainen 2010).
- 10 Samaan tapaan USA:ssa ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen kieltäjät saavat mediassa vahvan aseman, mutta tieteessä hyvin vähäisen. James Powellin (2012) selvityksen mukaan aiheesta julkaistiin vuosina 1991–2012 kaikkiaan 13950 tieteellistä artikkelia, joista vain 24 kiisti ihmisen osuuden ilmaston lämpenemiseen. James Lawrence Powell: Science and Global Warming. <http://www.jamespowell.org/index.html>

Medialähteet

- aamulehti.fi 5.1.2012. Pekka Mikkonen: ”Puheenaihe: Ei voi lihota, vaan leipä!” Saatavilla: <http://www.aamulehti.fi/Ruoka/1194713440195/artikkeli/puheenaihe+ei+voi+lihota+vaan+leipa+.html> (luettu 5.11.2012).
- aamulehti.fi 12.1.2012. Kari Ellimäki: ”Puheenaihe: Karppaajien keskuudessa leviää perättömiä salaliittoteorioita, sanoo lääkäri”. Saatavilla: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194714665920/artikkeli/puheenaihe+karppaajien+keskuudessa+leviaa+perattomia+salaliittoteorioita+sanoo+laakari.html> (luettu 5.11.2012).
- Helsingin Sanomat (HS) 4.2.2007. Marko Junkkari & Juhana Rossi: ”Atkins opetti alakarppaamaan”. HS 28.9.2010. Jani Kaaro: ”30-vuotinen rasvasota”.
- hs.fi 10.7.2011. ”Leipomot tiukoilla, karppauksen uskotaan suitsineen leivän kysyntää”. STT. Saatavilla: <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Leipomot+tiukoilla+karppauksen+uskotaan+suitsineen+leiv%C3%A4n+kysynt%C3%A4%C3%A4/1135267689609> (luettu 5.11.2012).
- hs.fi 30.8.2011. ”Selvitys: Karppaustutkimusten taustalla amerikkalainen lihateollisuus”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Selvitys+Karppaustutkimusten+taustalla+amerikkalainen+lihateollisuus/1135268972510> (luettu 5.11.2012).
- iltasanomat.fi 31.8.2012. ”Tutkimus: Karppaus aiheuttaa satoja sydänkohtauksia!”. Saatavilla: <http://www.iltasanomat.fi/laihutus/art-1288495970873.html> (luettu 5.11.2012).
- mtv3.fi 11.05.2012. Petra Kiiski: ”Voita, pekonia ja pihvejä – onko tämä karppausta?”. Saatavilla: <http://www.mtv3.fi/makuja/uutiset.shtml/voita-pekonia-ja-pihveja---onko-tama-karppausta?1545231> (luettu 5.11.2012).
- MOT: Rasvainen kupla. TV1 13.9.2010. Käsikirjoitus saatavilla: http://ohjelmat.yle.fi/mot/arkisto/mot_rasvainen_kupla/kasikirjoitus (luettu 5.11.2012).
- Seitsemäs taivas 16.11.2012 YLE TV1. ”Terveyttä saa, jos on varaa maksaa”. Toimittaja Maarit Tastulan vieraana kansanterveystieteen tutkija Hanna Toivainen.
- taloussanomat.fi 27.6.2012. Erika Keppola: ”Tutkimus: Karppaus kasvattaa riskiä aivohalvaukseen”. Saatavilla: <http://www.taloussanomat.fi/harrastukset/2012/06/27/tutkimus-karppaus-kasvattaa-riskia-aivohalvaukseen/201232317/139> (luettu 5.11.2012).
- taloussanomat.fi 14.10.2011. Elina Ranta: ”Nyt syttyi ruokasota – kuka vedättää ketä?”. Saatavilla: <http://www.taloussanomat.fi/terveydenhuolto/2011/10/14/nyt-syttyi-ruokasota-kuka-vedattaa-keta/201114757/12> (luettu 5.11.2012).
- taloussanomat.fi 14.10.2011. Elina Ranta: ”4 myyttiä – katso mistä karppauksen suosio johtuu”. Saatavilla: <http://www.taloussanomat.fi/paivittaistavarat/2011/10/14/4-myyttia-katso-mista-karppauksen-suosio-johtuu/201114763/12> (luettu 5.11.2012).
- Verkkomedia.org 6.9.2012. Taija Somppi. Verisuonikirurgi: ”THL:n johtajat Pekka Puska ja Erkki Vartiainen puhuvat palturia karppauksesta”. Saatavilla: <http://www.verkkomedia.org/news.asp?mode=2&id=4890> (luettu 5.11.2012).
- yle.fi 11.9.2011. ”Kansa tahtoo ketoosiin”. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/kansa_tahtoo_ketoosiin/5421262 (luettu 5.11.2012).
- yle.fi 17.10.2011. ”Voista pulaa jo Suomessakin - hinta nousussa”. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/voista_pulaa_jo_suomessakin_-_hinta_nousussa/5438663 (luettu 5.11.2012).
- yle.fi 31.8.2012. ”THL: Karppauskeskustelu johtanut harhaan”. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/thl_karppauskeskustelu_johtanut_harhaan/6277075 (luettu 5.11.2012).

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (2002). *Notkea moderni*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (2011). *Culture in a Liquid Modern World*. Cambridge: Polity.
- Eco, Umberto (1971). *Frånvarande strukturen*. [La Struttura Assente 1968] *Introduktion till den semiotiska forskningen*. Lund: Bo Cavefors Bokförlag.

- Fogelholm, Mikael (2011). Ravitsemuskeskustelu käy kuumana. Näkökulma. *Suomen Lääkärilehti* 66:11, 902.
- Fogelholm, Mikael (2012). Ravitsemustutkijat kovilla julkisessa keskustelussa. *Tieteessä tapahtuu* 30:1, 1–2.
- Gunnarsson, Andreas & Mark Elam (2012). Food Fight! The Swedish Low-Carb/High Fat (LCHF) Movement and the Turning of Science Popularisation Against the Scientists. *Science as Culture* 21:3, 315–334.
- Heinonen, Visa & Hannu Konttinen (2001). *Nyt uutta Suomessa! Suomalaisen mainonnan historia*. Helsinki: Mainostajien liitto.
- Hujanen, Jaana (2009). Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa: Esa Väliverronen (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Järvi, Ulla (2011). *Media terveyden lähteillä. Miten sairaus ja terveys rakentuvat 2000-luvun mediassa*. Jyväskylä Studies in Humanities 150. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <http://julkaisut.jyu.fi/?id=978-951-39-4210-6>
- Kalichman, Seth (2009). *Denying AIDS. Conspiracy Theories, Pseudoscience, and Human Tragedy*. New York: Springer Science+Business Media.
- Karvonen, Erkki (1992). *Odotuksen struktuurit ja populaari representaatio. Fenomenologinen tutkielma sosiaalista odotuksista ja niiden suhteesta populaarikulttuuriin esittämiseen*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja A 80.
- Laatikainen, Reijo (2011). Suomen sydänkuolleisuus on vähentynyt 80 %. Mikä on rasvan osuus? Pronutritionist-sivusto 3.3.2011. Saatavilla: <http://www.pronutritionist.net/suomen-sydankuolleisuus-on-vahentynyt-80-mika-on-rasvan-osuus/>
- Merton, Robert K. (1942/1973). *The Normative Structure of Science*. In: Merton, Robert K. (1973). *The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations*. Chicago: University of Chicago Press.
- Niemi, Mari K. (2012). Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä. Teoksessa Pernaa, Ville ja Erkkä Railo (toim.). *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Kirja-Aurora, Turun yliopisto, 324–349.
- Pietiläinen, Kirsi (2012) *Aineenvaihdunnan ABC – kilot, kalorit ja karppaus*. Luento Helsingin yliopiston Ruoka ja elämä Studia Generalia-luentosarjassa 11.10.2012. Saatavilla: http://www.avoin.helsinki.fi/studiageneralia/syksy_2012.htm
- Puska, Pekka & Tuomilehto, Nissinen, Vartiainen (1995). *The North Karelia Project - 20 Year Results and Experiences*. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Ravnskov, Uffe (2006). *Kolesterolimyytti*. Suom. Tytti Träff. Helsinki: Rasalas.
- Ravnskov, Uffe (1992). *Kolesterolin ravintosi rasva ei aiheuta sydäninfarktia*, suom. Marja-Leena Närhi. Helsinki: Art House.
- Somppi, Taija & Jani Somppi (2011). *Parantavat rasvat*. Helsinki: Gummerus.
- Tiedebarometri 2010. *Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen*. Tieteen tiedotus ry. Saatavilla: <http://www.sci.fi/~yhdy/tb4/tiedebaro4.htm>
- Torkkola, Sinikka (2008). *Sairas juttu. Tutkimus terveystieteiden teoriasta ja sanomalehden sairaalasta*. Tampere: Tampere University Press.
- Vartiainen et al. (2010). Thirty-five-year trends in cardiovascular risk factors in Finland. *International Journal of Epidemiology* 39:2, 504–518. Saatavilla: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19959603>

Eerikan kuolema – iltapäivälehdistö ja mykkä suru

Syksyllä 2012 uutisotsikoihin nousi 8-vuotiaan Eerikan väkivaltainen kuolema. Vaikka suru oli uutisoinnissa läsnä, ritualisoitui pienen tytön julkinen kuolema iltapäivälehdissä vihan ympärille.

Eerika, 8-vuotias helsinkiläistyttö, kuolee kotonaan äitienpäivänä 2012. Tapaus saa julkisuutta loppukesästä, kun isää ja äitipuolta epäillään Helsingin käräjäoikeudessa tytön murhasta. Tässä artikkelissa Eerikan väkivaltaista kuolemaa tarkastellaan media-antropologisessa tulkintakehyksessä julkisena kuolemana (vrt. Grimes ym. 2012).

Julkinen kuolema on mediayhteiskunnan julkisuuden välityksellä yhteisesti jakama kuolema. Sen kokevat tyypillisesti julkisuuden henkilöt, eliitin edustajat tai muut merkittävänä pidetyt henkilöt. Myös niin sanotun tavallisen ihmisen kuolemasta voi tulla julkinen, kun tietyt ehdot täyttyvät. Julkisuuskynnys ylittyy, kun kuolemaan liittyy jotakin poikkeuksellista tai kuoleman kohde on jollakin tavoin erityinen. Se, mitä pidämme poikkeuksellisena, mitä normaalina, on toki kaikkea muuta kuin universaali, saati luonnollinen kategorisointi (Douglas 2000). Myös käsitykset normaalista ja poikkeuksellisesta kuolemasta sekä sosiaaliset tavat ja käytännöt käsitellä niitä vaihtelevat kulttuureittain ja historian eri vaiheissa (ks. esim. Ariès 1977; Robbens 2006).

2010-luvun Suomessa lasten ja nuorten ihmisten äkillisiä kuolemia pidetään poikkeuksellisina. Tämän logiikan mukaisesti Eveliina Lappalaisen (14 v.) surma Imatralla vuonna 2000, Konginkaan bussiturma vuonna 2004, koulusurmat vuosina 2007 ja 2008 tai Tampereen lähistöllä, Ylöjärvellä ennen joulua 2012 lumikienosten alle hautautuneen Artun (8 v.) kuolema ylittivät uutiskynnyksen. Kaikkia näitä kuolemia yhdisti se, että uhrin olivat pääasiassa nuoria ihmisiä ja kuolinsyynä oli yllättävä väkivalta tai onnettomuus. Näin kävi myös Eerikan tapauksessa, joka uutistekstien mukaan oli hyvin tavallinen pieni tyttö. Tarkastelen tässä artikkelissa iltapäivälehtien tapaa uutisoida Eerikan kuolemasta ja siihen liittyneestä oikeudenkäynnistä¹.

Julmat aikuiset ja välinpitämätön järjestelmä

Ilta-Sanomat ja *Ilta-lehti* kertoivat Eerikan kuoleman ja siihen johtaneen tarinan aikuisten ja viranomaisten näkökulmasta sekä oikeussalin tapahtumina. Uutisoinnissa vastakkain asettuivat puolustuskyvyn lapsi ja julmat tai välinpitämättömät aikuiset, avuton yksilö ja byrokraattisesti halvaantunut järjestelmä. Asetelma toistui, ja se tuotettiin yhä uudestaan jutusta toiseen. Mainitsemisen arvoista on, että Eerikan kuolema ylitti uutiskynnyksen vasta, kun siihen liittyi rikosepäily.

Iltalehden (IL 1.9.2012) lööppinä oli: ”Eerika, 8 jätettiin yksin”. Edellisenä päivänä (IS 31.8.2012) *Ilta-Sanomien* päätoimittaja Ulla Appelsin, 8-vuotiaan tyttären äiti, mikä mainitaan jutussa, kirjoitti näin:

”Eikä kukaan pelastanut”

8-vuotiaan Eerikan kohtalo on syvästi järkyttänyt suomalaisia.

Surmasta ja sitä edeltäneistä tapahtumista paljastuu jatkuvasti uusia yksityiskohtia, jotka asettavat viranomaistoiminnan yhä oudompaan valoon. ...

Moni meistä voi lähes fyysisesti pahoin lukiessaan Eerikan kohtalosta. Mutta ehkä tässä tapauksessa on hyvä, että uutinen aidosti sattuu. Ehkä meitä pitääkin koskea, jotta me varmasti heräisimme.

Eerika nimittäin kuoli juuri siksi, että kaikki sulki silmänsä. ...

Lukuisilla aikuisilla olisi ollut yhdellä puhelinsoitolla mahdollisuus saattaa tieto poliisille, eikä kukaan tarttunut puhelimeen.

Ehkä siksi on tervettä ravistella meitä kaikkia. Mitä me jätämme näkemättä? Mitä me jätämme kertomatta? Mitä me jätämme toisten vastuulle, koska se on helpompaa ja koska me kuvittelemme, että joku muu puuttuu? Mutta entä jos ei puutu?

Meidän on uskallettava katsoa ympärillemme. Sen me olemme velkaa Eerikan muistolle.

Ilta-päivälehdet avasivat tytön kuolemaan johtaneita tapahtumakulkuja erilaisten todistusaineistojen ja haastattelujen valossa. Kuolema paljastui mediassa raakaksi. Tytön kidutuksen, nöyryyttämisen ja pahoinpitelyn kerrottiin jatkuneen pitkään. *Ilta-lehti* tiivistä jutun synnyttämiä tunteja verkkosivuillaan (IL 30.8.2012) näin: ”Syyttäjä: Suomen rikoshistorian iljettävin tapaus”

Eerikan kuoleman uutisoinnin yhtenä keskeisenä säikeenä oli sosiaaliviranomaisten toiminta ja sen esittely. *Ilta-Sanomien* (IS 3.9.2012) jutussa todettiin: ”Lastensuojelun toiminnasta 8-vuotiaan tytön murhajutussa alkaa virkarikostutkinta”. Pari päivää aiemmin sama lehti otsikoi: ”Valvoja näki 8-vuotiaan mustelmat: ’Odotetaan nyt vielä neljättä kertaa’” (IS 31.8.2012).

Julkisuuteen tuotiin myös sosiaaliviranomaisia, eli järjestelmää, vastuun pakolusta syyttänyt Eerikan äiti. *Ilta-Sanomat* (IS 31.8.2012) otsikoi ”Äiti yritti kaikkensa, mutta häntä ei uskottu”.

Eerikan kuoleman uutisoinnissa näkyvän sijansa saivat tytön isä ja äitipuoli. Äiti-puolen kerrottiin eläneen kaksoiselämää, valehdelleen taustansa ja ammattinsa. (IS 1.9.2012). Hänet rinnastettiin otsikossa ”myrkkyhoitaja Nykopiin” (IS 10.9.2012). Ilta-Sanomien juttu ”Surmatun Eerikan äitipuoli syytti lasta kaikesta mahdollisesta” (IS 3.9.2012) alkoi sanoilla: ”Saduistakaan ei hevin löydy sellaista äitipuolta, jollai-sen viaton 8-vuotias helsinkiläistyttö sai kohtalokseen.” Myöhemmin jutussa ker-rottiin, miten isä kuvasi kameralla, kun tyttöä nöyryytettiin.

Ilta-Sanomat otti uutisoinnissaan vahvasti toiminnallisen roolin. Otsikot ”Älä vaikene” (IS 3.9.2012) ja ”Aika toimia, Suomi” (IS 3.9.2012) patistivat kansalaisia toimimaan, kun havaitsevat lapsen kärsimystä ja väärinkohtelua. Kampanjaa tuke-maan otettiin joukko suomalaisia yhteiskunnallisia vaikuttajia, poliitikkoja, poliisi ja lasten etujen valvojia kuten Ben Zyskowicz, Eva Biaudét, Timo Soini, Miriam Kalland ja Mikko Paatero.

Uutisten visuaalinen toteutus oli molemmissa lehdissä hyvin samankaltainen. Eerikan kuvia ei julkisuudessa näytetty, tai jos näytettiin, hänen kasvonsa oli muo-kattu tunnistamattomiksi. Sen sijaan julkisuudessa kiersivät kuvat isästä ja äiti-puolesta. Näissä kuvissa isä ja äitipuoli yrittivät peittää oikeussalissa kasvonsa. Lapsen yksinäisyyttä ja kärsimystä esittivät kuvat tyhjistä keinuista ja leikkiteli-neistä pihalla, leikellyistä kumisaappaista ja kaoottisesta kodista. Kuvat poliisiin eristysnauhalla eristämästä ovesta kiersivät lehdestä toiseen. Myös tytön kuolin-tapa visualisoitiin rekonstruoimalla tapa, jolla Eerika sidottiin kuolemaansa edel-tävänä iltana. Surua kuvasivat kynttilät, joita oli tuotu Eerikan kotipihaan edustalle. Vertailukohta surmalle löytyi Isosta-Britanniasta, jossa sijaisvanhemmat surmasi-vat Victoria-tytön vuonna 2000 (IS 3.9.2012).

Iltapäivälehtien uutisointi noudatteli siis traagisten uutisten kerrontakaavaa. Ydintarinassa vastakkain asettuivat lapsiuhrin kärsimys sekä aikuisten pahuus ja välinpitämättömyys. Tarina toistettiin ja versioitiin molempien iltapäivälehtien lukuisissa aihetta käsitelleissä jutuissa sekä printti- että verkkoversiossa. Eerikan tapauksessa toimijat, paha isä ja äitipuoli, välinpitämätön viranomainen ja kärsivä äiti, roolittuivat vahvasti. Näin iltapäivälehdet järjestivät lukijoiden mielissä synty-nyttä kaaosta tapahtumien ympärillä.

Iltapäivälehdet ja kuoleman synnyttämä yhteisöllisyys

Julkinen kuolema, olipa kyse julkisuuden henkilöstä tai tavallisesta ihmisestä, syn-nyttää tarpeen julkisille rituaaleille. Journalismin kulttuurista merkitystä ja roolia korostavan ajattelutavan mukaan journalistien roolina oli järjestää Eerikan-kal-taisen järkyttävän väkivaltaisen julkisen kuoleman synnyttämää kaaosta luomalla tapahtumille järjestys, roolittamalla toimijat ja tarjoamalla tila käsitellä tapahtuman synnyttämiä tunteita.

Tyypillisiä mediassa esiintyviä ja sen tuottamia kuoleman rituaaleja ovat sure-minen ja muistelemisen. Ne ovat tapoja järjestää julkisen kuoleman synnyttämiä

yhteisiä tunteita kuten pelkoja ja uhkia. Kuoleman rituaalien tehtävänä myös mediassa on tuottaa jatkuvuutta ja auttaa siten yhteiskunnan jäseniä selviämään kuoleman synnyttämästä menetyksestä ja jatkamaan elämäänsä. (Sumiala 2012; Pantti & Sumiala 2009; Seaton 2005; Zelizer 2005; Hanusch 2010.)

Tunteilla oli keskeinen osa myös Eerikan kuoleman uutisoinnissa. Surman herättämiin tunteisiin ja suomalaisten järkytykseen viitattiin iltapäivälehdissä toistuvasti. Kuolemaan liittyneet tunteet, kuten suru, viha, ahdistus ja pelko, saivat erilaisia ilmenemismuotoja. Esimerkiksi Ilta-Sanomien verkkosivut jouduttiin hetkeksi sulkemaan lukijoiden lähettämien rajujen kommenttien vuoksi. Toisaalta kommentointimahdollisuus koettiin myös terapeutiksi ja eheyttäväksi. Ritualisoimalla Eerikan väkivaltaisen kuoleman media tarjosi kansalaisille mahdollisuuden kokea tunnepitoisesti pienen tytön kuolema julkisesti yhdessä.

” Ritualisoimalla Eerikan väkivaltaisen kuoleman media tarjosi kansalaisille mahdollisuuden kokea tunnepitoisesti pienen tytön kuolema julkisesti yhdessä.

Viime vuosina mediatutkijat ovat kirjoittaneet paljon onnettomuuksiin, kriiseihin ja katastrofeihin liittyvistä kollektiivisista tunteista, myös surusta (esim. Chouliaraki 2013). Yhdessä median välityksellä jaetun surun on esitetty toimivan nyky-yhteiskunnassa yhteisöllisyyttä vahvistavana ja voimaannuttavana kulttuurisena käytäntönä (esim. Pantti & Sumiala 2009). Kun pohditaan sitä, keitä, miten ja millä vaikutuksilla mediassa surraan, on hyvä miettiä myös sitä, kenen kuolemaa mediassa *ei* surra. Kun suremme mediassa ja sen välityksellä Konginkankaan bussiturman, Jokelan tai Kauhajoen koulusurman uhreja tai Mika Myllylän kuolemaa, samastumme heidän ja heidän omaistensa ja läheistensä kärsimykseen. Sen sijaan, voimme pohtia sitä, miksi sellaiset vahvasti julkisuudessa tunteita herättäneet kuolemat kuin Osama bin Ladenin, Saddam Husseinin tai Muammar Gaddafin teloitukset eivät synnyttäneet suomalaisessa iltapäivälehdistössä laajaa kollektiivista suruaaltoa?

Esimerkkitapaukset eroavat toisistaan monin tavoin. Niiden avulla voi kuitenkin pohtia julkiseen kuolemaan liittyviä laajempia kysymyksiä siitä, miten sureminen ja yhteisöllisyys kietoutuvat toisiinsa. Esitän, että Bin Ladenin, Husseinin ja Gaddafin väkivaltaisia kuolemia ei surtu suomalaisessa iltapäivälehdistössä, koska nämä kuolemat eivät olleet ”meidän” menetyksiämme. Näiden johtajien inhimillinen kärsimys ja julkinen nöyryyttäminen ei ollut ”meidän” kärsimyksemme tai nöyryyttyksemme. Tietyissä al-Qaidan, Irakin tai Libyan verkostoissa oli varmasti toisin. Näin median sururituaalien avulla piirtyvät rajat ”meidän” ja ”heidän”, uhrin ja vihollisen välille. Kategoriat ovat paitsi kulttuurisia, myös ideologisia ja poliittisia, ja ne asettuvat eri tavoin eri maiden medioissa. Sururitualien synnyttämät mediavälitteiset yhteisöt ovat siis aina luonteeltaan paitsi yhteisöllisyyttä rakentavia myös ulossulkevia – median sururituaalit tekevät näkyväksi

sen, että kaikkien kuolema tai julkinen kärsimys ei puhuttele samalla tavoin, eikä ansaitse kollektiivista myötätuntoa (vrt. Butler 2003).

Toisin sanoen uutisoidessaan Eerikan kuolemasta media paitsi välitti tietoa tapahtumista, myös muokkasi käsityksiämme uutisoitavasta ilmiöstä, siitä, kenen – lapsen – ja millainen – väkivaltainen – kuolema on tärkeä. Samalla media lailisti kulttuurissa jaettuja tapoja suhtautua julkisesti tällaiseen kuolemaan, siihen liittyviin tunteisiin ja hyväksyttäviin tapoihin käsitellä niitä. (Ks. esim. Hanusch 2010; Seaton 2005; Couldry 2003.) Eerikan kuoleman uutisoinnin tarkastelu media-antropologisesta näkökulmasta avaakin kiinnostavia näköaloja paitsi suomalaiseen iltapäiväjournalismiin ja sen tapaan ja kykyyn käsitellä julkisuudessa lapsen kuolemaa, myös suomalaiseen yhteiskuntaan. Väitän, että se, millä tavoin media teki Eerikan kuolemasta julkista ja ritualisoi sitä, oli yhteydessä myös ympäröivään yhteiskuntaamme ja kulttuuriimme, sen arvoihin ja arvostuksiin.

Viha vie tilaa surulta

Eerikan tapauksessa iltapäivälehdissä uutisoitiin Facebookissa yksityisen henkilön perustamasta kampanjasta, jossa kutsuttiin sytyttämään kynttilä Eerikan ja kaikkien muiden väkivaltaisesti kuolleiden lasten muistoksi. (IL 18.9.2012) Lisäksi lehdissä mainittiin julkisuuden henkilöitä ja keskeisiä poliitikkoja, joita Eerikan kuolema oli kosketanut ja järkyttänyt. (IS 3.9.2012) Myös niin sanotut tavalliset ihmiset – esimerkiksi Eerikan koulun henkilökunta ja naapurit – ilmaisivat lehtien

”Median sururituaalien avulla piirtyvät rajat ”meidän” ja ”heidän”, uhrin ja vihollisen välille.

sivuilla surunsa ja järkytyksensä. (IL 31.8.2012; IL 1.9.2012; IS 16.9.2012) Joidenkin juttujen yhteydessä kuvituskuvana kiersi kuva kynttilöistä, joita oli sytytetty Eerikan kodin lähis-
tölle. (IL 31.8.2012; IL 1.9.2012) Muita sururitu-
aalien elementtejä, kuten kukkia, pehmoleluja
ja muistikirjoituksia, ei näkynyt.

Eerikan tapauksessa sururituaalien aineksia siis löytyi iltapäivälehdistä. Lehtien uutisissa sururituaalit olivat kuitenkin vain sivuosassa. Tulkitsen niin, että vahvimmin iltapäivälehtijulkisuudessa ritualisoitunut tunne ja toiminta oli viha. Yhtenä sen keskeisenä kohteena olivat Eerikan isä ja äitipuoli, joiden julmuutta jutuissa kuvattiin monisanaisesti. (IS 1.–2.9.2012) Myös isän hakkaaminen, toisten vankien häntä kohtaan osoittama viha ja aggressio Vantaan vankilassa, uutisoitiin näyttävästi molempien lehtien lööpeissä. (IL 5.9.2012; IS 5.9.2012) Vihan ritualisoitumista vahvisti osaltaan oikeuskäsittely, jonka vuoksi Eerikan kuolemasta tuli julkinen.

Viha näkyi myös verkossa. Iltapäivälehdissä lukijoiden keskustelua jouduttiin rajoittamaan ja hillitsemään. Niin voimakkaita olivat reaktiot. Osa patoutuneesta raivosta kanavoitui sosiaalisen median keskustelupalstoille, kuten Suomi24-pal-
talle. Vahvojen tunteiden kohteena oli järjestelmä, eli sossu, sekä Eerikan isä ja äiti-
puoli, joiden nimiä ja kuvia vaadittiin julkisuuteen.

Kuka on julkisen surun arvoinen?

Nykypäivän suomalaista tapaa ilmaista surua kuvataan mielellään yksityiseksi ja hiljaiseksi. Surun sijoittamiseen yksityisen alueelle liittyy ajatus omaisten ja läheisten surun kunnioittamisesta. Esimerkkinä tästä voidaan pitää vaikkapa sitä, että Jokelan koulusurman uhrien hautajaisiin ei haluttu mediaa paikalle. Myös toisenlaisia esimerkkejä löytyy sekä edesmenneiden tavallisten että julkisuuden henkilöiden parista. Aasian tsunamin uhreja, Porissa hukkunutta Anton-poikaa tai populaarikulttuurista ja julkisuudesta tunnettuja henkilöitä Tony Halmetta, Armi Aavikkoa tai Kari Tapiota on surtu julkisuudessa näkyvästi (vrt. Huhtala & Hakala 2009; Sumiala 2012). Lähihistoriasta voidaan siis löytää monia julkisia kuolemia, joissa suru on ritualisoitunut iltapäivälehtien julkisuudessa, olipa syynä sitten onnettomuus tai väkivaltainen kuolema. Toiset julkiset kuolemat taas eivät synnytä samankaltaista myötätuntoaaltoa tai synnyttävät sen vain heikosti, kuten Eerikan tapauksessa. Kuka siis on julkisen surun arvoinen? Ja miten surun ritualisoitumisen tai ritualisoitumattomuuden dynamiikka iltapäivälehtijulkisuudessa Eerikan tapauksessa tulisi tulkita?

Yksi mahdollisuus yrittää ymmärtää surun ritualisoitumista ja sen dynamiikkaa on pohtia kuolleeseen henkilöön tiivistyviä symbolisia merkityksiä ja miellelyhtymiä. Viattoman kärsimys on teema, jonka voi ajatella synnyttävän vahvan kollektiivisen myötätunnon myös suomalaisessa iltapäivälehtijulkisuudessa (vrt. Seaton 2005). Miksi Eerikan tapauksessa tällaista vahvaa surun ritualisoitumista ei siis nähty?

Yksi mahdollinen tulkinta on, että pienen tytön väkivaltainen kuolema ja sitä edeltänyt pitkälinen ja raaka kidutus, jossa vielä tekijöiksi epäiltiin äitipuolta ja isää, herätti suomalaisissa lukijoissa ahdistavia, ristiriitaisia ja jopa torjuttavia miellelyhtymiä. Artikkelin alussa mainittu päätoimittaja Appelsin kirjoitti lähes fyysisestä pahoinvoinnista, jota tapaus lukijoissa synnytti. Eerikan viattomuus ja puhtaus sai säröjä, koska kuolemaan liittyi nöyryytystä, kidutusta ja häpäisemistä ja tekijöiksi epäiltiin lapsen lähimpiä aikuisia. Tällaisten tapausten julkiseen suremiseen voi liittyä myös häpeää ja halua unohtaa tai sulkea koko asia pois mielestä. (Vrt. Sumiala & Tikka 2011b.)

Kuoleman rituaaleissa surraan, jotta yksilöt ja yhteisö pääsevät yli menetyksestä ja voivat sen jälkeen jatkaa elämäänsä. Kuolemaan liittyvissä vihan rituaaleissa syylliset ovat aina jossakin muualla (vrt. Sumiala 2009; Sumiala & Tikka 2011a). Vihan rituaaleissa paha ulkoistetaan. Syyllinen teloitetaan julkisuudessa, jotta yhteisö voisi taas jatkaa elämäänsä. Tällaisissa vihan rituaaleissa mikään ei muutu. Eerikan tapauksessa iltapäivälehtien syyttävä sormi osoitti järjestelmän kyvyttömyyttä ja pahoja, julmia aikuisia. Kaava on tuttu aiemmista väkivaltaisista julkisista kuole-

” Eerikan viattomuus ja puhtaus sai säröjä, koska kuolemaan liittyi nöyryytystä, kidutusta ja häpäisemistä ja tekijöiksi epäiltiin lapsen lähimpiä aikuisia.

mista. Ulkopuolisia syyllisiä etsittiin julkisuudessa myös Jokelan ja Kauhajoen koulusurmissa. (Vrt. Sumiala 2012.)

Antropologien mukaan surun rituaalit tarjoavat mahdollisuuden voimaantumiseen ja muutokseen (Davies 2002; Robben 2006). Nykyisessä median kyllästävässä yhteiskunnassa julkiseen kuolemaan liittyvät tunteet eletään ja koetaan mediassa ja sen välityksellä (vrt. Seaton 2005). Median sururituaalit ovat yksi keino käsitellä yhteistä menetystä. Eerikan tapaus herättääkin kysymään, kenen ja millaista kuolemaa me suomalaisessa julkisuudessa suremme ja mitä suremisen kohteemme ja tapamme surra tai olla surematta kertovat meistä yhteiskuntana.

Dosentti Johanna Sumiala on media-antropologiaan erikoistunut tutkija, joka työskentelee tällä hetkellä Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa.

Viitteet

- 1 Jutun aineisto koostuu Ilta-lehdestä ajalta 31.8.–18.9. 2012 ja Ilta-Sanomista ajalta 29.8.–26.10.2012. Aineistona on käytetty paperilehtiä, lehtien kansia, lööppejä ja verkkolehtiä. Verkkolehtien hakusanoina on käytetty ”Eerika surma” ja ”Eerika murha”. Lehtien analyysissa on huomioitu niin jutut, otsikot, kuvat kuin kuvatekstinkin. Tekijä kiittää Ilta-Sanomien ja Ilta-lehden toimituksia materiaalin toimittamisesta sähköisessä muodossa.

Kirjallisuus

- Ariès, Philippe (1977). *L'homme devant la mort*. Paris: Éditions du Seuil.
- Butler, Judith (2003). *Precarious life. The powers of mourning and violence*. London & New York: Verso.
- Chouliaraki, Lilie (2013). Mediating vulnerability: cosmopolitanism and the public sphere. *Media, Culture and Society* 35:1, 105–112.
- Couldry, Nick (2003). *Media Rituals. A Critical Approach*. London: Routledge
- Davies, Douglas (2002). *Death, Ritual and Belief: The Rhetoric of Funerary Rites*. London: Continuum.
- Douglas, Mary (2000). *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino
- Grimes, Ronald, Hüskén, Ute, Simon, Udo & Vnebrux, Eric (toimi.) (2012). *Ritual, Media, and Conflict*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Hanusch, Folker (2010). *Representing Death in the News. Journalism, Media and Mortality*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Huhtala, Hannele & Hakala, Salli (2009). *Kriisi ja viestintä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pantti, Mervi & Sumiala, Johanna (2009). Till Death Do us Join: Media, Mourning Rituals and the Sacred Centre of Society. *Media, Culture and Society*, 31:1, 119–135.
- Raittila, Pentti ym. (2008). *Jokelan koulusurmat mediassa*. Journalismin tutkimusyksikkö/Tiedotusopin laitos, sarja A 105/2008. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Robben, Antonius C.G. M. (2006). *Death, Mourning, and Burial. A Cross-Cultural Reader*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Rothenbuhler, Eric (2010). Media Events in the Age of Terrorism and Internet. *The Romanian Review of Journalism and Communication*, IV:2, 34–41.
- Seaton, Jean (2005). *Carnage and the Media: Making and Breaking of News on Violence*. London: Allen Lane.
- Sumiala, Johanna (2012). *Media and Ritual. Death, Community and Everyday Life*. London: Routledge.

- Sumiala, Johanna (2009). Koulusurmat ja medioidut kuoleman rituaalit. *Kulttuurintutkimus*, 26:2–3, 61–70.
- Sumiala, Johanna & Tikka, Minttu (2011a). Imagining Globalized Fears: School Shooting Videos and Circulation of Violence on YouTube. *Social Anthropology*, 19:3, 254–267.
- Sumiala, Johanna & Tikka, Minttu (2011b). Reality on Circulation – School Shootings, Ritualised Communication, and the Dark Side of the Sacred. *ESSACHESS. Journal for Communication Studies*, 4:8, 145–159.
- Zelizer, Barbie (2005). Finding Aid to the Past. Bearing Personal Witness to Traumatic Public Events. Teoksessa Rothenbuhler, Eric & Coman, Mihai (toim.) *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 199–209.

Julkaisimme Johanna Sumialan kirjoituksen ilman kuvitusta, koska emme saaneet *Ilta-Sanomilta* julkaisulupaa pyytämällemme valokuvalle. Lehdessä tapauksen uutisointia kuvitettiin toistuvasti valokuvalla, jossa oli tyhjä lasten keinu. Viitteellisyydessään se oli toimiva ratkaisu vaikean aiheen kuvittamiseksi, ja olisi hyvänä esimerkkinä sopinut myös Sumialan tekstin yhteyteen. Journalismin tekijöiden – toimittajien ja valokuvaajien – oikeuksia kuvastaa se, että kuvan ottanut valokuvaaja olisi suostunut valokuvan julkaisemiseen. Koska freelancer-kuvaaja oli luovuttanut julkaisu-oikeudet *Ilta-Sanomille*, ei hänellä ollut mahdollisuutta vaikuttaa päätökseen.

Vuosikirjan seuraavassa osiossa vapaiden toimittajien ja valokuvaajien oikeuksista kirjoittaa Heikki Jokinen. Hänen näkemyksensä journalismin tulevaisuudesta on synkkä ja myös osion muissa kirjoituksissa esitetään terävää kritiikkiä nykyjournalismin tilasta. Voidaankin kysyä, onko journalismi sittenkin kuolemassa, vaikka sen luultiin jo pelastuneen.

Kuoleeko journalismi sittenkin?

Juttujen määrä jyrkässä alamäessä

Helsingin Sanomien tilaaja maksaa yhdestä artikkelista lähes tuplasti enemmän kuin 10 vuotta sitten. Lapin Kansassakin paikallisten juttujen määrä on vähentynyt selvästi. Nämä lienevät syitä sanomalehtien levikkien jyrkkenevään alamäkeen. Tabloidistakaan ei ole lääkkeeksi.

Viime vuosina ja erityisesti viime syksynä olemme saaneet lukea uutisia toimittajien irtisanomisista. Mediatalot ovat näyttäneet ovea lähes tuhannelle journalistille, vaikka yhtiöt tekevät huippuhyvää tulosta. Tästä syystä yhä harvempi tekee yhä enemmän. Tämän on pakko näkyä journalismin sisällössä.

Suurimmat vähentäjät (7-päiväisistä lehdistä)	Toimituksellinen henkilöstö		Muutos
	31.12. 2007	31.12. 2011	
1.) Länsi-Suomi	34	23	-32,4 %
2.) Turun Sanomat	164	116	-29,3 %
3.) Keskipohjanmaa	45	34	-24,4 %
4.) Etelä-Suomen Sanomat	86	69	-19,8 %
5.) Helsingin Sanomat	347	287	-17,3 %

Lähde: Huonoja uutisia.

Toimituksissa on viime vuosina käyty tiuhaan yt-neuvotteluja, vaikka mediatalot tekevät hyvää tulosta.

Päätimme Jussi Lankisen kanssa tutkia asiaa, ja tuloksena oli pamfletti *Huonoja uutisia*. Hypotesimme oli, etteivät tilaajat enää saa rahoilleen vastinetta samalla lailla kuin ennen. Ilmainen netti syö paperilehteä, mutta myös itse tuote on saatanut huonontua.

Valitsimme tutkimuskohteiksi maan suurimman sanomalehden *Helsingin Sanomat* sekä Pohjois-Suomea, Alma Mediaa ja tabloidilehtiä edustavan *Lapin Kansan*. Otimme tarkasteltaviksi paperiset lehdet, sillä nettilehden kehittymistä on liki mahdoton selvittää. Selvitystapa on sikäläkin perusteltu, että lehden tilaaja mak-

saa nimenomaan Helsingin Sanomien tai Lapin Kansan numeroista – ovat ne sitten paperilla tai bitteinä. Jatkuvasti päivittyvät verkkolehdet ovat ilmaisia kaikille, tai ainakin olivat vielä viime syksyyn asti. Näin ollen pystyimme vertaamaan sitä, kuinka hyvin nykyinen asiakas saa rahoilleen vastinetta verrattuna entiseen.

Viisi päivää sen jälkeen, kun pamflettimme oli ilmestynyt, sähköpostiini kolahti kaksi viestiä.

Ensimmäinen oli Viestinnän keskusliiton johtajalta Jukka Holmbergilta. Hän halusi käydä kanssani läpi kirjamme asioita. Kaksituntisen tapaamisen aikana sain tietooni uusia syitä levikkien laskuun. Kuluttajilla ja sanomalehtien edustajilla, kuten kustantajilla tai päätoimittajilla, on monista lehtiin liitetystä väittämistä aivan erilaiset käsitykset.

Mediapomot liittivät nämä hyveet sanomalehtiin yli 40 prosenttiyksikköä useammin kuin lukijat:

- on riippumaton
- kertoo asioista, joista ei muualla kerrota
- lisää oikeudenmukaisuutta
- edistää demokratiaa
- sisältöön kuuluu tärkeänä osana mainonta
- on minulle tärkeä
- on monipuolinen
- on tavallisen ihmisen puolella
- on älykäs.

Mediapomot elävät siis ruusuisemmassa todellisuudessa kuin lukijat.

Toinen sähköpostiviesti tuli *Helsingin Sanomien* vastaavalta päätoimittajalta Mikael Pentikäiseltä. Hän oli teettänyt omalla väellään saman tutkimuksen, jonka me olimme tehneet kirjaamme varten. Tarkoituksena oli selvittää, miten Helsingin Sanomien juttumäärä on muuttunut kymmenessä vuodessa.

Määräkin on laatua

Sanomalehtien lukuaikoja on mahdotonta mitata jälkikäteen, sillä vanhaan lehteen ei käytettäisi niin paljon aikaa kuin tuoreeseen aviisiin. Myös lehtien tyytyväisyyskyselyt osoittautuivat epäoleellisiksi: kymmenen vuotta sitten kysyttiin eri asioita kuin viime vuosina, joten kyselyjä ei voi verrata toisiinsa.

Niinpä päätimme keskittyä kvantitatiiviseen selvitykseen. Myös määrä on laatua. Harva pitää ohutta lehteä parempana kuin paksua. Laadukas uutislehti on kattava.

Otimme tarkasteltaviksi viikon lehdet. Otos olisi pamfletille riittävä, sillä juttuja kertyisi tuhansia. Halusimme ajoittaa selvityksen aikavälin ennen vilkkainta lomakautta. Niinpä valitsimme mahdollisimman tuoreen kyseeseen tulevan ajan, juhanusta edeltäneen viikon 2012. Vastaavan viikon otimme tasan kymmenen vuoden takaa. Kymmenen vuotta on pyöreä luku, ja se ulottuu kohteemme kannalta juuri sopivan kauas. Journalisteja on alettu vähentää sen jälkeen.

Metodi oli yksinkertainen: laskimme juttujen määrän. Oli jonkin verran tulkinanvaraista päättää, mikä on juttu ja mikä ei. Toimittajina pystyimme kuitenkin päättämään, mitkä tekstielementit vaativat juttumaisen työpanoksen.

Laskimme rajatapauksista jutuiksi suuret ja keskikokoiset tv-arvostelut, ristikot, vakiovihjeet, toimittajan suurehkoa työmäärää vaativat graafit, tietokulmat ja isohkot faktalaatikat sekä lukijoiden mielipidekirjoitukset. Moni niistä vaatii vähintään kohtalaisen editoinnin.

Jutuiksi emme laskeneet rajatapauksista minne mennä -vinkkejä, joita oli kymmenen vuotta sitten puoli sivua joka päivä, päivärisivun palkittuja, väitöksiä, nimi-tyksiä ynnä muita sellaisia, Nyt-liitteen tv-osiota, sarjakuvia, pienimpiä faktalaatikoita emmekä kolmossivun vinkkejä.

50–60 jutun pudotus numeroa kohti

Voiko vanhaa ja uutta lehteä verrata tällä tavoin? Eikö journalismi ole tässä ajassa oleellisesti muuttunut? Voi verrata, eikä muutosta ole ollut tekstien rakenteissa nimeksikään. Tiedämme tämän, sillä olemme työskennelleet uutistoimituksissa koko tämän ajan. Uutinen, reportaasi ja muut juttutyytit ovat ennallaan. Sen sijaan taitto on muuttunut. Se on nykyään ilmavampaa ja visuaalisempaa kuin ennen.

Joku voisi tässä kohtaa sanoa, että Helsingin Sanomat keskittyy nykyään määrän sijasta laatuun. Päällekkäisyyttä netin kanssa on vähennetty, mutta laadukkaalta journalismilta on viety resursseja. Ensin lopetettiin tutkivan journalismin yksikkö, ja sitten patistettiin kokeneimpia toimittajia eläkeputkeen eikä juurikaan palkattu väkeä heidän tilalleen.

Ja sitten tuloksiin. Vuoden 2002 juhannusviikolla Helsingin Sanomissa oli 1075 juttua. Kymmenen vuotta myöhemmin lehti julkaisi vastaavalla viikolla peräti 306 juttua vähemmän.

Keskimäärin juttuja oli kymmenen vuotta sitten 215 päivässä. Vuonna 2012 Hesari julkaisi niitä enää 154 päivässä. Ero on peräti 61 juttua numeroa kohti. Pudotusta on siis yli neljäsosa.

Pentikäisen omalla väellään teettämä vastaava tutkimus näytti hyvin samansuuntaiselta. Sen mukaan Helsingin Sanomissa oli vuoden 2002 viikolla 25 kaikkiaan 1085 juttua. Tasan kymmenen vuotta myöhemmin juttuja oli 239 juttua vähemmän. Kun se jaetaan yhtä päivää kohti, saadaan 48 juttua.

Tutkimustulosten erot johtuvat erilaisista juttukriteereistä. Helsingin Sanomien väki oli laskenut jutuiksi sellaisia tekstejä, jotka eivät meidän mielestämme olleet juttuja. Hesarin tutkimusta voidaan kuitenkin hyvin käyttää siinä missä meidänkin. Jos yhdessä numerossa on keskimäärin noin 50 juttua vähemmän kuin aiemmin, ero on yhä valtava.

Lapin Kansan tulos yllätti meidät: lehdessä on enemmän juttuja kuin kymmenen vuotta sitten. Juttujen määrä oli vuoden 2012 juhannusviikolla 17 suurempi kuin vastaavalla viikolla vuonna 2002. Ero on nelisen juttua päivää kohti.

Tabloidiaukeaman yläreunan parin virkkeen päätätkin laskettiin jutuiksi, mikä painaa vaa'an uudistuneen lehden eduksi. Yhtä kaikki, Lapin Kansassa juttujen määrä ei ole Helsingin Sanomien tapaan laskenut.

Lähes puolet Lapin Kansan jutuista julkaistaan kuitenkin liitteessä, joka ilmestyy myös *Satakunnan Kansan*, *Pohjolan Sanomien* ja *Kainuun Sanomien* välissä. Lapissa lappilaisille tehdyt jutut ovat siis vähentyneet roimasti.

Hinta liki kaksinkertaistunut

Helsingin Sanomien seitsenpäiväinen kestotilaus vuodeksi maksoi kymmenen vuotta sitten 194 euroa. Kun inflaatio ynnä muut muutokset otetaan huomioon¹, summa on nykyrahassa 225 euroa. Vuonna 2012 vastaava tilaus maksoi 304 euroa.

Hesarin tilaukseen on siis tullut noin 80 euroa lisää, vaikka juttumäärä on vähentynyt selvästi. Kun laskee, kuinka paljon yksi juttu keskimäärin maksoi 2002, saadaan kahden jakolaskun jälkeen summaksi 0,29 senttiä nykyrahassa. Vastaava hinta kymmenen vuotta myöhemmin oli 0,55 senttiä.

Yhden jutun hinta on siis kymmenessä vuodessa lähes kaksinkertaistunut. Samanlaista hinnannousua ei ole ollut muualla, ei edes Helsingin kantakaupungin asunnoissa. Helsingin Sanomat on yhä selvästi Suomen paras sanomalehti. Senkin kuitenkin pitäisi parantaa tarjontaansa, että se saisi yli 7 prosentin vuosittaisen levikkikatonsa katkaistuksi.

Entä pohjoisessa? Lapin Kansan seitsenpäiväinen kestotilaus vuodeksi maksoi kymmenen vuotta sitten 173 euroa. Kun summa muutetaan nykyrahaan, saadaan hinnaksi 200 euroa. Vuonna 2012 vastaava tilaus maksoi 265 euroa.

Lapin Kansan tilaukseen on siis tullut hintaa lisää noin 65 euroa. Kun laskee, kuinka paljon yksi juttu on keskimäärin maksanut vuonna 2002, saadaan tulokseksi nykyarvossa 0,52 senttiä. Vastaava hinta kymmenen vuotta myöhemmin oli 0,67 senttiä.

Toisin sanoen Lapin Kansa kyllä julkaisee nykyään muutaman jutun enemmän päivässä kuin kymmenen vuotta sitten, mutta samalla yhden jutun hinta on nousut liki kolmanneksen.

”Yhden jutun hinta on kymmenessä vuodessa lähes kaksinkertaistunut. Samanlaista hinnannousua ei ole ollut muualla, ei edes Helsingin kantakaupungin asunnoissa.

”Jokainen lehti-uudistus tuntuisi supistavan Helsingin Sanomien juttujen määrää.

Jyrkentääkö tabloid alamäkeä?

Juttumäärän supistuminen ja hinnannousut ovat yksi vastaus alan polttavimpaan kysymykseen: miksi lukijat lopettavat tilauksiaan? He eivät enää koe saavansa

rahoilleen vastinetta. Mediataloilla olisi varaa tehdä kattavampia lehtiä, sillä yhtiöt takovat yhä yli kymmenen prosentin voittoja. Alalla on menossa sadonkorjuu, jossa varsinkin sanomalehdistä otetaan viimeiset eurot irti. Investoinnit ja panostus nuoriin lukijoihin loistavat poissaolollaan.

Veikkaan, että kehitys jatkuu synkkänä niin kauan, kunnes maksullisiksi muuttuvat sähköiset versiot alkavat tuottaa hyvää tulosta. Tätä artikkelia viimeisteltäessä ilmestyi Helsingin Sanomien ensimmäinen tabloidinumero. Uudistus on tehty tyylikkäästi, ja pienempi sivukoko on varmasti lukijoiden mieleen.

Laskin uutukaisen jutut edellä mainituilla kriteereillä. Sain tulokseksi 124 juttua. Kun sitä vertaa kesäkuun 2012 arkinumeroihin, on vähennystä puolessa vuodessa peräti 20 juttua lehteä kohti.

Yleisradion *Pressiklubi*-ohjelma laskee tabloidi-Hesarin uutisten määriä ja sai samansuuntaisia tuloksia. Jutut vähenevät, vaikka päätoimittaja Pentikäinen lupaili ihan muuta. Jokainen lehtiudistus tuntuisi supistavan Helsingin Sanomien juttujen määrää.

Kuinka vähän luettavaa Hesarissa mahtaa olla kymmenen vuoden kuluttua, ja kuinka pieneksi sen levikki ehtii supistua?

Juha Honkonen on Vihreän Langan päätoimittaja ja vs. toimitusjohtaja. Hän on työskennellyt vuodesta 1998 lähtien kymmenen lehden toimituksessa.

Viitteet

- 1 Rahan arvon muutoksen selvittämiseen käyimme Nordean internet-sivuilla olevaa taulukkoa rahanarvonkertoimista. Saatavana: <http://www.nordea.fi/Henkil%C3%B6asiakkaat/S%C3%A4%C3%A4st%C3%B6t/Sijoittaminen/Rahanarvonkerroin/702504.html>

Medialähteet

Helsingin Sanomat, viikko 25 vuosilta 2002 ja 2012.
Lapin Kansa, viikko 25 vuosilta 2002 ja 2012.

Kirjallisuus

Honkonen, Juha & Lankinen, Jussi (2012). *Huonoja uutisia*. Helsinki: Into Kustannus.
Sanomalehtien liitto. *Medioiden mielikuvat 2012*. Saatavana: http://www.sanomalehdet.fi/files/2525/20120523_LIITE_medioiden_mielikuvat_KMT_lukija_ja_kuluttaja.pdf

Toimituksesta tuli tehdas

Median murros järjestyttää toimitusten valtarakenteita. Toimittajan suhteellinen itsenäisyys rapautuu, eikä hänen ammattitaitoonsa enää luoteta. Editorit ja keskiportaan managerit hallitsevat toimituksia ja huolehtivat siitä, että kustantajien tahto toteutuu. Markkinahenkisyys voimistuu, median yhteys todellisuuteen katkeaa ja laatu heikkenee. Toimituksista tulee tuotantohalleja, joissa toimittaja on alistettu rahantekokoneeksi.

Politiikan toimittaja seisoo eduskunnan takaovella, josta ministerit yleensä saapuvat eduskuntaan. He nousevat mustista autoistaan ja kohtaavat takaovella toimittajien ja kuvaajien lauman. Mikrofonit työnnetään melkein suuhun, ja salamavalot välähtelevät. Kysytään kommenttia, koska on käsketty kysymään.

Monet pitkään alalla olleet toimittajat ovat kokeneet työssään valtavan muutoksen. Oman työn hallinta on kadonnut uutisdeskeihin, editoreille ja toimitusten keskiportaan päälliköille. Tämä alkaa vähitellen näkyä myös journalismin sisällyksissä. Ne uhkaavat yhdenmukaistua ja kuihtua. Kun mediataloja on saneerattu jatkuvien yt-neuvottelujen kierteessä, ilmiö on vain voimistunut. Mediasta on tullut ylhäältä ohjattu koneisto, ja toimittajan suhteellinen merkitys on ratkaisevasti vähentynyt.

Meneillään oleva median murros on johtamassa siihen, että toimitusten keski-johto – siis editori- ja manageriporras – hallitsee yhä tiukemmalla otteella joukkoviestimiä ja niiden sisältöjä. Toisaalta senkin asema on tukala ylhäältäpäin välittyvän markkinoiden paineen, yleisön ja luovuuteen taipuvien, vikuroivien journalistien puristuksessa.

Editoija vastaa kaikesta

Editointi parantaa kilpailukykyä, niin kuin Maija Töyry, Panu Rätty ja Kristiina Kuisma esittävät kirjassaan *Editointi aikakauslehdessä* (Töyry ym. 2008). Oivaltavalla editoinnilla voidaan parantaa juttujen laatua. Se lisää välineen kilpailukykyä, jota ilman väline kuolee.

Editointi alkaa lehden yleisilmeen suunnittelusta ja ulottuu aina lehden yksittäistä numeroa ja sen juttuja koskevaan jälkipalautteeseen saakka. Näin ollen editointi koskee lehden jokaista työvaihetta, ja toimituksessa editoinnista vastaavat journalistisen työn esimiehet.

Editointi perustuu lehtikonseptiin, joka on nykyaikaisen lehdenteon lähtökoh-
ta. Konsepti tarkoittaa lehden sisältöä ja ulkoasua koskevia valintoja, eli linjauksia. Töyryn, Rädyn ja Kuisman mukaan ne auttavat toimitusta saavuttamaan tavoitellun laadun ja halutun kohderyhmän. Samalla ne ohjaavat lehden koko työprosessia. ”Mitä harkitumpi konsepti on, sitä huolellisempaa editointia työprosessin jokaisessa vaiheessa tarvitaan”, kirjan tekijät väärättelevät (Töyry ym. 2008, 13).

” Mediasta on tullut ylhäältä ohjattu koneisto, ja toimittajan suhteellinen merkitys on ratkaisevasti vähentynyt.

Konseptointi tarkoittaa sitä, että lehden juttuja suunnitellaan jo ennen, kuin toimittaja alkaa etsiä niihin materiaalia. ”Suunnittelu tarkoittaa etukäteen tehtyjä päätöksiä juttutyypistä, jutun tavoitteista, tekstin pituudesta, sävystä ja kuvituksesta. Editoi-
ja myös keskustelee toimittajan kanssa useita kertoja työprosessin aikana”, kirja opastaa (Töyry ym. 2008, 20).

Suunnittelevan editoinnin yksi olennaisimpia piirteitä on, että editoi-
ja toteuttaa julkaisijan ja päätoimittajan näkemystä. Editoi-
ja vastaa lehden suunnittelusta, päät-
tää aiheista ja vastaa aikatauluista. Lisäksi hän vastaa siitä, miten aiheet käsitellään sekä valitsee juttutyypin ja kirjoittajat. Editoi-
ja on siis kustantajan ja päätoimitta-
jan valtuutuksella toimiva väliportaan manageri, joka käyttää toimituksessa olen-
naista valtaa. Siinä ei ole sinänsä mitään pahaa; toimituksen on toimittava suun-
nitelmallisesti.

Kyseessä on kuitenkin paljon syvempi ideologinen muutos median työku-
lttuurissa ja työprosesseissa, kuin osataan aavistaakaan. Käytännössä editorien ja mana-
gerien vallan kasvattaminen on merkinnyt toimittajan itsenäisen työn väheksy-
mistä. Kysymys on toimituksellisen vallan jaosta ja hallinnasta sekä yksittäisen toi-
mittajan luovuuden ja työnhallinnan katoamisesta.

Kohti taylorismia

Konseptointiin ja sen pohjalta lähtevään editointiin on ikään kuin sisäänrakennettu ajatus, että journalismi on mitä tahansa tuotannollista työtä, jota pitää ylhäältä-
päin tarkasti ohjata ja kontrolloida. Tämä on myös Frederick Winslow Taylorin (1856–1915) kehittämän tieteellisen liikkeenjohdon keskeinen periaate.

Niin kutsuttu taylorismi tarkoittaa työn rationalisoimista tuottavuuden ja tehok-
kuuden parantamiseksi (Seeck 2008, 51–64). Sen mukaan työn tekemisen suunnit-
telu ja sitä koskeva päätöksenteko pitää erottaa itse tekemisestä. Työ jakautuu siten johtajien ja työntekijöiden kesken: johtajat suunnittelevat sekä valvovat ja työn-
tekijät toteuttavat.

Varsinainen työ jaetaan yksinkertaisiin tehtäviin. Tämä edellyttää, että työtehtävät ja -vaiheet suunnitellaan tarkasti ja niiden vaatima aika määritellään. Työn rationalisoinnin ajatukseen kuuluu myös työnjohtajien toimintakentän eriyttäminen. Seeckin mukaan heidän auktoriteettinsa syntyy erityistiedon hallinnasta. Työnjohtajat pitää vihkiä salattuun tietoon, joka on vain työnantajan hallussa.

Tieteellisen liikkeenjohdon oppien soveltaminen johtaa helposti luovien toimintojen ja prosessien vähenemiseen sekä vastaavasti johdon kontrollin lisääntymiseen työpaikalla. Viestinnästä tulee yhdensuuntaista tiedonsiirtoa virallisia kanavia pitkin johdolta alaisille. Työntekijöiden ei enää tarvitse olla oma-aloitteisia, kun työtehtävät annetaan heille valmiina. Lisäksi kerrotaan paras tapa suorittaa työtehtävä.

Tuloksena on myös erikoistumista, taitojen vähentymistä, ylhäältä alas suuntautuvan lähestymistavan omaksumista ja lopulta työntekijöiden pelkistäminen orgaaniksi koneiksi. Työntekijöiden tuntemus tuotannon ja työprosessin kokonaisuudesta vähenee. Viime kädessä työntekijät saadaan kuuliaisiksi kurin ja valvonnan avulla. Tavoitteena on työntekijän ruumiin ja mielen kurinalaisuus, joka saavutetaan hierarkkisen havainnoinnin ja normaalistavan rangaistuksen avulla.

Fordilainen liukuhihna

Ihmisen muuttuminen koneeksi ja byrokratian osaksi toteutuu parhaiten liukuhihnalla. Henry Fordin kehittämä liukuhihna oli erittäin tehokas tuotantomuoto: 31. toukokuuta 1921 valmistui jo viides miljoonas Ford-auto.

Fordin merkittävin teollinen keksintö liittyy juuri autojen valmistustavan mullistukseen. Oikeastaan hän jatkoi siitä, mihin Taylor jäi. Voidaan puhua fordistisesta tuotantomuodosta.

Fordin mielestä oli pyrittävä halpaan ja valtavaan tuotantoon kaikkialla. Tämä merkitsisi runsautta kaikille. Tämän tuloksena elämme nyt yltäkylläisessä kulutusyhteiskunnassa.

Ford oivalsi myös standardisoinnin merkityksen. Vuonna 1909 Ford päätti keskittyä vain yhden automallin, eli T-mallin, valmistukseen.

Fordin tehtaisiin palkattiin vain minimimäärä ammattitaitoisia työmiehiä, jotka toimivat pääasiassa työkaluseppinä, koettelijoina, koneenrakentajina ja mallintekijöinä. He eivät tehneet autoja, vaan tekivät toisille työntekijöille helpoksi valmistaa autoja. Pääosa työvoimasta oli ammattitaidotonta.

”Kouraantuntuva tulos näiden periaatteiden noudattamisesta on, että työmiehen ajattelemissapakkoa rajoitetaan ja hänen liikkeensä supistetaan vähimpään mahdolliseen. Hän tekee miltei yksinomaan vain yhtä ainoata asiaa yhdellä ainoalla kädenotteella”, Ford tiivistä ajatuksensa (Ford 1994, 94).

Edelleen Ford havaitsi, että liukuhihnalla voitiin lyhentää huomattavasti kokoonpanoon kuluva aikaa. Työmenetelmiä ja prosesseja oli kehitettävä koko ajan, jotta tuotteen läpimenoaika voitiin puristaa mahdollisimman lyhyeksi. Vallitsi suoraan työn kehittämisen kiihko.

Moderni valvonta

Mitä saamme, kun yhdistämme editori- ja managerivetoisen toimitustyön sekä taylorismin ja fordismin opit?

Ensinnäkin editointi ei ole kauniista puheista huolimatta pelkkää juttujen käsittelyä, vaan se on myös uudenlainen tapa järjestää journalistinen työprosessi. Se on samalla journalistisen työn hallintaa ja valvontaa. Sen ydin on lehtikonsepti, eli ylhäältä johdettu tekninen työprosessi.

Se ei kuitenkaan sovellu kaikkialle ja kaikkiin lehtiin. On vaarana, että sekoitetaan toisiinsa luovan työn johtaminen ja median tekninen tuotantoprosessi. Ne ovat eri asioita, mutta eivät välttämättä ristiriidassa toistensa kanssa.

Olennaista on siis se, millä tavalla editointi ymmärretään. Kysymys on oikeastaan kahdesta asiasta: editoinnista perinteisenä laadun parantamisena ja editoinnista hierarkkisena työprosessin muotona. Jälkimmäinen piirre merkitsee taylorismin ja fordismin oppien soveltamista luovaan journalistiseen työhön. Tämä yhtälö on kaikessa järjellisessä mielessä mahdoton, eikä palvele myöskään kustantajien pitkän aikavälin etua.

Sosiologi Zygmunt Bauman kuvaa fordistista tuotantomaailmaa ja tehdasta raskaaksi moderniksi (Bauman 2002). Nykyisessä markkinayhteiskunnassa modernin olemassaolon pitäisi kuitenkin notkistua. Tuotanto muuttuu enemmän studioksi, jossa työntekijöiltä odotetaan niin luovuutta, kokonaispersoonallisuuden käyttöönottoa kuin joustavuuttakin. On suorastaan paradoksaalista, että mediassa työn organisointia kehitetään vanhanaikaiseen fordistisen mallin suuntaan, kun ympäröivä elämis- ja tuotantomaailma muuttuu kohti notkistuvaa modernia. Toimittajat eivät päässeetkään studioon töihin, vaan joutuivat tehtaaseen.

Toimitustyötä johdetaan taylorismin ja fordismin periaatteiden hengessä ainakin siinä mielessä, että toimittajan suhteellinen itsenäisyys rapautuu ja ammattitaito käy tarpeettomaksi editorin valvovan katseen alla. Peter Millerin ja Nikolas Rosen mukaan voidaan puhua managereiden toteuttamasta hallinnasta ja toiminnan ohjaamisesta, joilla pyritään käyttäytymisen normalisointiin (Miller & Rose 2010). Kysymys on keinoista, joiden avulla voidaan vaikuttaa ihmisten toimintaan norminmukaisella tavalla kertomatta heille päivittäin, miten heidän olisi elettävä ja millaisia päätöksiä heidän tehtävä.

Näin journalismi muuttuu toimituksellisen työn hallinnaksi. Siihen konseptointi ja suunnitteleva editointi tarjoavat yhden kätevän vastauksen.

” On suorastaan paradoksaalista, että mediassa työn organisointia kehitetään vanhanaikaiseen fordistisen mallin suuntaan, kun ympäröivä elämis- ja tuotantomaailma muuttuu kohti notkistuvaa modernia.

Monen kerroksen väkeä

Sanomien Kaupunkilehtien päätoimittaja Janne Kaijärvi visioi tulevaisuutta *Journalisti*-lehdessä vuonna 2011 (*Journalisti* 15/2011). Kaijärven mukaan tulevaisuuden toimittaja on moderaattori, joka käsittelee lukijoiden tuottamaa ilmaista materiaalia ja lapioi sen takaisin verkkoon.

Kaijärven ajatusta mukaillen voi todeta, että moderaattori on todellinen tehdastyöläinen. Hän istuu työvuorossaan, seuraa nettikeskustelua ja toimitukseen tulevaa sähköpostiliikennettä, imuroi verkosta loputonta materiaalivirtaa ja palauttaa sen takaisin verkkoon kaikkiin mahdollisiin kanaviin – mielellään ennen muita. Toimituskokoukset on lakkautettu ajat sitten, eikä mitään itsenäistä ideointia ole. Toimittaja noudattaa vain käskyjä ja verkosta tulevia impulsseja. Tämä on tulevaisuuden ankea näkymä.

” Toimituskokoukset on lakkautettu ajat sitten, eikä mitään itsenäistä ideointia ole. Toimittaja noudattaa vain käskyjä ja verkosta tulevia impulsseja.

Tehdashallin toisella puolen saattaa istua toimittaja, joka työstää editorin tarkkaan määrittelemää juttua konsernin aikakauslehteen tai tablettijulkaisuun. Konsepti määrittelee jutun sisällön. Näkökulma on annettu ja melkein valmis aineisto kannettu eteen. Jos toimittajan pitää jotakuta haastatella, kysymykset on valmiiksi laadittu.

Ne, jotka eivät suhtaudu myönteisesti editorin työmääräyksiin ja hänen tuottamaansa käskytyksaineistoon, saavat lähteä ensimmäisinä, kun toimituksia saneerataan. Jos joku haluaa ajatella itsenäisesti ja olla kriittinen vallanpitäjiä kohtaan, hän muuttuu kertaheitolla tarpeettomaksi. Toimittajia on ratkaisevasti vähemmän kuin nykyään, koska enempään ei ole varaa, eikä useampia oikeastaan tarvitakaan. Kaikki, mikä on automatisoitavissa, automatisoidaan. Toimitusrobotit korvaavat toimituksellista työtä.

Työsuhteet ovat määräaikaaisia tai freelance-pohjaisia. Kaikki oikeudet oman työnsä tuotokseen on viety, koska kustantaja haluaa käyttää aineistoa mahdollisimman monessa paikassa.

On oltava moniosaaaja, joka osaa monia teknisiä toimenpiteitä, mutta ei hallitse mitään. Tästä ei kuitenkaan tarvitse välittää, sillä syvällistä asioiden hallintaa ei tarvita. Se ei kiinnosta kustantajia, managereita eikä yleisöä.

Heikki Saari on vapaa toimittaja ja tietokirjailija, koulutukseltaan hallintotieteen maisteri. Hän on työskennellyt yli 30 vuotta iltapäivälehdien ja aikakauslehtien palveluksessa. Parhaillaan hän valmistelee väitöskirjaa median rakenteellisesta muutoksesta 1970-luvulta 2000-luvun alkuun.

Medialähteet

Journalisti 15/2011. Jessikka Aro: ”Tulevaisuus tulee – oletko valmis?”

Kirjallisuus

Bauman, Zygmunt (2002). *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.

Ford, Henry (1994). *Elämäni ja työni*. Helsinki: WSOY.

Miller, Peter & Rose, Nikolas (2010). *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino.

Seeck, Hannele (2008). *Johtamisopit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Töyry, Maija; Rätty, Panu & Kuisma, Kristiina (2008). *Editointi aikakauslehdessä*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 89. Helsinki: Gummerus.

Luovuus ei vaadi kaaosta

Selkeän toimitusprosessin vastakohta on kaaos. Joku voi kokea kaaoksen luovana olotilana, mutta se ei sovi toimitusyhteisöihin, joissa yhteistyöllä ja kommunikoinnilla on nykyään tärkeä merkitys. Aikoinaan toimittajat kirjoittivat juttua omassa huoneessaan oman tekstinsä itsevaltiaana. Joku saattoi kadota kahdeksikin viikoksi juttukeikalle, jolta ei välttämättä koskaan tullut juttua. Ne ajat ovat kaukana takana. Jotkut tuon kulttuurin kokeneet toimittajat saattavat haikailla sen perään, lukijat tuskin.

Heikki Saari näkee kirjoituksessaan konseptoinnin luovuutta rajoittavaksi möröksi sekä työnjohtamisen ja editoinnin ahdistavaksi käyttämiseksi. Me *Avussa* olemme lisänneet konseptointia, täsmenneet koko toimituksen työtapoja ja pyrkineet lisäämään erityisesti ennakoivaa editointia. Pidämme kehitystä erittäin lupaavana: uudistusten vuoksi toimituksessamme on kaikkien helppo hengittää.

Tulkitsen niin, että Saari haluaisi toimittajien vastaavan aiempaa suuremmassa määrin jutun näkökulmista, sisällöstä, kieliasusta ja ehkä ulkoasustakin. Keskiporataan työnjohtajien ja editoijien, jotka ainakin *Avussa* ovat kaikki journalisteja, tehtäväksi tämän näkemyksen mukaan jäisi toimia kumileimasimena, hyväksyä laskut ja korjata teksteistä korkeintaan pilkut paikoilleen. En usko toimittajien haluavan tällaista, vaan kokemuksen mukaan he halu-

avat keskittyä omaan työhönsä ja toivovat jokaisen työvaiheen omien osaajien tekemän kaikkensa mahdollisimman laadukkaana jutun eteen.

Kerron hieman, miten me *Avussa* olemme hioneet toimitusprosessiamme ja miten se on vaikuttanut. Emme ole varsinaisesti katsoneet mallia muista lehdistä, vaan olemme yrittäneet itse luopua huonoista käytännöistä ja luoda tilalle parempia. Ennen tehottomista työtavoista kärsivät niin esimiehet kuin alaisetkin. Kaaos ahdisti ja ilmeni ajoittain huonona henkenä toimituksessa.

Päälliköt kokivat ongelmaksi toimituksen johtamisen laput silmillä. Oli vaikea pysyä perillä kymmenen toimittajan työtilanteesta tai edes siitä, kuka oli paikalla tai miksi joku oli poissa. Juttujen aikataulut olivat arvoitus, samoin kuin kunkin toimittajan työkuorma.

Vastaavasti muu toimitus kärsi päälliköiden epämääräisestä viestinnästä ja epätasaisesta työmäärästä, joka olisi pahimmillaan voinut johtaa uupumukseen.

Uudistusten yhteydessä koko toimitus avasi sähköiset kalenterinsa. Aikatauluja ja juttulistoja seurataan kaikille avoimella OneNote-ohjelmalla. Toimittajien työkuorma on tasoittunut, ja lehtien suunnitteleminen on helpottunut, koska päälliköt pysyvät aikatauluista aiempaa paremmin perillä.

Normaalisti 100-sivuisesta lehdestä on konseptoitu noin puolet, eli vakioaineistolle on luotu valmiit pohjat, joihin sisältö syötetään suoraan oikeassa mitassa. Turhia työvaiheita on karsiutunut: esimerkiksi juttujen lyhentäminen tai pidentäminen on jäänyt pois, ja tyyliuotoilut ovat valmiiksi oikein. Kolmanneksen lehdestä kattava konseptoimattomien juttujen putki on säilytetty ennallaan mikä mahdollistaa hyvin luovia ratkaisuja.

Lukijan silmissä Apu ei ole enää kuin suklaarasia, josta ei koskaan tiedä, mitä saa. Vakava asia ja kevyt viihde sekä reportaasit, henkilöjutut ja hyötyaineisto ovat konseptoinnin vuoksi keskenään tasapainossa.

Lehden sisältö on aikataulutettu kahden viikon jaksolle, ja ajaton materiaali on valmiina jo kaksi viikkoa ennen ajankohtaisten juttujen deadlinea. Viime hetken työt ovat vähentyneet minimiin. Ennen niin hektiset ja raskaat perjantait ja maanantait ovat muuttuneet enemmän muiden arkipäivien kaltaisiksi.

Avussa toimitusta johtaa itsenäisesti kustantajan valitsema päätoimittaja. Työnjohtajina toimivat toimituspäälliköt ja editoijina toimitussihteerit. Toimittajia on kymmenen, joista vain yksi on määräaikainen opintovapaan sijainen. Tarvittaessa töihin tulevia ei ole.

Toimituspäällikkö piirtää lehden ja suunnittelee sisällön sekä ideoi ja ottaa ideoita toimitukselta. Juttuprosessi käynnistyy toimittajan ja toimituspäällikön keskustelulla. Suunnitteluun voivat osallistua myös AD, toimitussihteerit, kuvaajat ja graafikot.

Toimituspäällikkö vastaa jutun aikatauluista, mitasta, kustannuksista ynnä muusta. Toimitussihteeri huolehtii jutun luettavuudesta ja kielestä. Pyrimme siihen, että tieto kulkee kaikissa portaissa läpi juttuprosessin. Isommille projekteille pidämme käynnistys- ja seurantapalavereita

kaikkien asianomaisten kesken. Toimittajaa ei jätetä yksin, mutta hän ei myöskään ole juttunsa ainoa sankari.

Apu ei ole puhkieditoitu lehti, vaan siinä näkyy toimittajan oma persoonallinen kirjoitustyyli ja tapa käsitellä asioita. Silti jokainen juttu kaipaa editointia. Valitettavasti viikkolehdessä sille ei aina ole aikaa: jos laaja, ajankohtainen juttu valmistuu tuntia ennen lehden painoon menoa, ehtii puuttua lähinnä kirjoitusvirheisiin ja kömpelöihin lauseisiin.

Toimittajien luovuutta ei ole rajoitettu, vaan sitä kaivataan jatkuvasti. Vaikka suurin osa toimittajistamme on yleistoimittajia, tuntevat päälliköt heidän vahvuutensa ja osaavat hyödyntää niitä. Luovuus ja suunnitelmallisuus eivät sulje toisiaan pois.

Selkeän toimitusprosessin vuoksi koko toimitus voi paremmin, ja tämä näkyy myös talouden lukuina. Jatkotilauksia saadaan yhä enemmän ja lehden kannattavuus on entisestään parantunut. Lukijat pitävät selkeytyneestä lehdestämme.

Tuomas Marjamäki on Apu-lehden toimituspäällikkö.

Muuttuuko journalismi juristeriaksi?

Eräiden isojen mediatalojen vaatimat epäreilut freelancer-sopimukset eivät ole pulma vain journalistien toimeentulolle ja oikeuksille. Ne kasvattavat samalla mediayritysten valtaa ja kaventavat sananvapautta.

Journalismin laatua ei määrää vain journalistin ammattitaito, vaan myös kustantajan määrittämät työn puitteet. Ne vaikuttavat usein enemmän journalismin laadun ja sisällön muodostumiseen kuin journalistista työtä tekevien innokkaimmatkaan ponnistelut.

Erityisen selvästi tämä näkyy freelance-työssä. Joissakin isoimmissa mediataloissa vapaan toimittajan pätevyys mitataan valmiudella luovuttaa kaikki taloudelliset oikeudet työhönsä ja usein jopa ottaa laaja vastuu käytön seurauksista. Tekijänoikeuksien luovutuksen osalta sopimukset ovat kuin samasta kynästä, mutta yksityiskohdissa voi olla eroja. Journalistin osaamisella tai työn laadulla on niissä toissijainen merkitys.

Vuonna 2012 näin menetteli Sanoma Magazines Finland. Se ilmoitti, että journalistista työtä ostetaan vain niiltä, jotka allekirjoittavat mitään muuttamatta talon asettamat toimitusehdot. Nämä ehdot vaativat juttuihin yksinoikeudella kaikki nykyiset ja tulevat taloudelliset tekijänoikeudet, kuten myös työn muuntelu-, muuttamis- ja edelleenluovutusoikeudet. Samalla vapaan journalistin tulee sitoutua epämääräisesti muotoiltuun, mutta kattavaan vastuuseen työn käytön aiheuttamista kolmannen osapuolen vaateista. Lisäksi vapaan toimittajan tai valokuvaajan on hankittava kuvattavalta tai haastateltavalta tieto siitä, saako aineistoa käyttää missä tahansa, myydä kenelle tahansa ja muuttaa miten tahansa. Jos free ei tätä tee, vastuu seurauksista siirtyy hänelle.

Sopimuksen allekirjoittanut journalisti ei tosin voi itse millään lailla vaikuttaa siihen, miten ja missä yhtiö aineistoa käyttää tai mihin se myydään. Sopimus sallii koko monikansallisen konsernin laajuisen markkinointikäytönkin, ja siihenkin freen olisi siis aina hankittava haastateltavalta tai kuvattavalta lupa – tai vastattava seurauksista.

Reaktio oli selvä: 300 SMF:n freetä allekirjoitti julkisen kirjeen, jossa he ilmoittivat, etteivät suostu kohtuuttomaan sopimukseen. Talon lehdillä olikin erityisesti keväällä

vaikeuksia hankkia laadukasta työtä lehtiensä sivuille. Tämäkään ei tuonut media-yhtiötä neuvottelemaan sopimusehdoista.

SMF ei ole ainoa kohtuuttomia sopimuksia vaativa mediataloa. Alma Media ja *Savon Sanomat* vaativat työn tarjoamisen ennakkoehtona, että journalisti luovuttaa niille korvauksetta kaiken aiemmin konsernille tekemänsä työn kaikki oikeudet. Vaikka työtä ei tulisi, oikeuksien luovutus on pysyvä.

Aller Media puolestaan vaatii allekirjoittamaan sopimuksen, jossa ”oikeudet Aineistoon siirtyvät Allerille sitä mukaa kun Toimittaja tuottaa Aineistoa riippumatta siitä, milloin Aineisto luovutetaan Allerille”. Hämärä pykälä tarkoittanee sitä, että Aller saa kaikki oikeudet, kun free ajatteleekin tehdä sille työtä – jota Allerin ei tietenkään ole pakko hyväksyä ja maksaa.

Halvaantunutta journalismia

Vapaiden journalistien vastuusopimukset halvaannuttavat journalismia. Jos vapaa journalisti pakotetaan allekirjoittamaan sopimus, jota hän ei kenties edes ymmärrä ja jonka sisällöstä juristitkin ovat erimielisiä, hän tuskin haluaa tai uskaltaa tehdä työssään mitään riskialtista.

Kriittisyys, pelottomuus, tutkiva ote ja uutta luova ajattelu ovat sekä journalismin edellytyksiä että sen hyveitä. Nyt alalla työskentelyn ehtoja ollaan rakentamassa sellaisiksi, että näillä ominaisuuksilla varustetuilla journalisteilla on kasvava kiusaus siirtyä muihin töihin. Kuvajournalismissa tappiot näkyvät nopeimmin, sillä valokuvaajille Sanoma-tyyppiset sopimukset ovat taloudellisesti ja juridisesti kaikkein vaarallisimpia.

Vapaiden journalistien työn yksinoikeudet vievät sanelusopimukset aiheuttavat laajemmankin pulman sananvapaudelle. Nyt tuhannet vapaat journalistit voivat itse päättää työnsä käytöstä sen ensijulkaisun jälkeen.

Jos suurten mediatalojen linja toteutuisi, ne ja vain ne saisivat yksin päättää, kuka kaikkia artikkeleita, taidearvosteluja, kuvituksia, valokuvia ja uutisia saa käyttää. Näin muutama mediatalo saisi määrätä isosta osasta journalismin käytön ehtoja ja hintoja, eli siitä, kuka saa mitäkin ja kuka ei, kenelle se on kallista ja kenelle halpaa sekä kuinka aineistoa saa muuttaa.

Monessa mediatalossa on jo tehty työsuhteisten journalistien kanssa sopimuksia, joissa vastaavat oikeudet siirtyvät työnantajalle. Nämä yhdistettynä vapailta journalisteilta kiristettyihin oikeuksiin merkitsevät yhdessä vahvaa ja keskittynyttä mediavaltaa.

Aloittaessani journalistin työn vuonna 1986 lehdistön freelancereista päätti toimituksen johto, journalistit. Nyt sallitun free-työn käytön sanelevat monissa taloissa juristit. Onko tämä journalismin tulevaisuus? Muuttuuko journalismi juristeriaksi?

YTM Heikki Jokinen on Suomen freelance-journalistit ry:n puheenjohtaja ja Euroopan journalistiliitto EFJ:n tekijänoikeuksien asiantuntijaryhmän jäsen.

Kohuja rakentamassa

Raivostunut kansa ja keskiäkäinen kriitikko

Ylen Suomen Marsalkka -elokuva nousi yhdeksi loppukesän tärkeimmistä puheenaiheista suomalaisessa mediassa. Kansa raivostui, kriitikot närkästyivät ja sosiaalinen media täyttyi kommenteista, ennen kuin kukaan oli nähnyt itse elokuvaa. Miten Marski-kohu syntyi, ja kuka sen rakensi?

Suomen Marsalkka -elokuvan synnyttämä kohu oli tavallaan käsikirjoitettu sisään Ylen hankkeeseen. Siinä ei ollut kyse pelkästään halpatuotantona tehdystä elokuvasta, vaan myös – ja ennen kaikkea – elokuvaprojektia seuranneesta tv-sarjasta¹, suomalaista sankaruutta päivittäneestä kampanjasta ja verkkosivustosta² sekä sissimarkkinoinnin keinoja hyödyntäneestä mediapöhinästä. Tarkemmin sanottuna Marski-projekti oli cross media³ -hanke, joka hyödynsi erilaisia julkaisualustoja ja levisi viruksen tavoin mediasta toiseen.

Varsinainen kohu syntyi, kun paljastui, että elokuva oli tehty pienellä budjetilla Keniassa ja pääosan esittäjä oli tummaihoinen. Lisäksi taustalla kummitteli Markus Selinin surkuhupaisia piirteitä saanut elokuvaprojekti Mannerheimista. Ylen hankkeesta ei tullut Marski-myyttiä pönkittävää suurelokuvaa, vaan jotain ihan muuta. Odotuksia rakennettiin, pettymyksiä koettiin.

Debatti oli malliesimerkki median rakentamasta kohusta, jota se itse raportoi ikään kuin mitä tahansa ulkopuolista ilmiötä. Ilta- ja Aamulehdet nosti-

Yle/Erkko Lyytinen

Toimittajat rakensivat tummaihoisesta Mannerheimista kohun ennen kuin kukaan oli nähnyt itse elokuvaa.

vat Marskin elokuun toisen viikon pääuutisaiheeksi. Vajaan viikon intensiivisen vaiheen jälkeen kohu aiheesta jatkui vielä reilun kuukauden ja lopahti siinä vaiheessa, kun itse elokuva ja sen teosta kertova tv-sarja⁴ esitettiin yleisölle. Myös kampanja sankaruuden päivittämisestä jäi täysin elokuvan varjoon.

Tässä tekstissä pohdin median tapaa rakentaa Marski-kohua. Ensisijaisena aineistona käytän *Iltalehden*, *Ilta-Sanomien* ja *Helsingin Sanomien* kirjoittelua. Nämä kolme mediaa julkaisivat aiheesta elo-syyskuussa toistasataa juttua. Edellisiä satunnaisemmin viittaan muuhun aihetta käsittelevään aineistoon, kuten muihin uutisjuttuihin, kommentteihin, verkkokeskusteluihin ja sosiaalisessa mediassa tehtyihin parodioihin Marski-kohusta.

Lähden siitä, että kiinnostavinta aiheessa ei ollut elokuva eikä edes sen tekemisestä kertova tv-sarja, vaan kohuksi kutsuttu julkisuuden näytelmä. Tuota näytelmää kirjoittivat ja siinä näyttelivät myös aihetta seuraavat toimittajat. Ohjaaaja tällä näytelmällä ei varsinaisesti ollut, vaikka joku ehkä haluaisi nimetä ohjaajaksi *Operaatio Mannerheimin* tuottajan Erkko Lyytisen, käsikirjoittaja Emma Taulon tai muun tekijätiimin. Pikemminkin kyse oli medialle tarjotusta syötistä tai vihjeistä, johon media tarttui. Kohun pääosaan nousi kaksi fiktiivistä hahmoa: raivostunut kansa ja keskiäkäinen kriitikko.

Kun asetelma on tämä, perinteinen journalismikritiikki käy hankalaksi. Ei ole juurikaan mieltä arvioida, kuinka perustellun tai tasapuolisen kuvan todellisuudesta journalismi esitti. Todellisuus oli tässä tapauksessa ensi sijassa mediassa rakennettua todellisuutta. Siksi käsittelen ensi sijassa sitä, miksi kohu ylipäättään syntyi ja mitkä olivat sen käyttövoimat. Lopuksi pohdin, miten hyvin uutismedia ja toimittajat tiedostivat oman roolinsa julkisuuden näytelmän rakentamisessa? Tunnistavatko toimittajat olevansa osa ilmiötä vai pelkästään sen raportoijia?

Operaatio ”Kansa raivostui”

”Kansa raivostui kansan raivostuessa kansan raivostumisesta”, otsikoi parodinen uutissivusto Lehti (9.8.2012) hieman ennen Marski-kohun puhkeamista. Otsikko oli enteellinen, ja Lehden verkkokeskustelussa se liitettiinkin viikkoa myöhemmin mustan Marskin paljastumiseen⁵.

Kansan raivostumisen tulkkina toimi tällä kertaa Iltalehti, joka käynnisti varsinaisen Marski-kohun muutamaa päivää ennen elokuvan tiedotustilaisuutta omalla skuupeillaan. Joku oli vuotanut Iltalehdelle tiedot, jotka oli tarkoitus kertoa 16.8.2012 tiedotustilaisuudessa. ”Ylen salattu yllätys: MUSTAIHOINEN MIES Mannerheimiksi (IL, etusivu 14.8.2012). Sisäsivun jutussaan lehti tarkensi ”Ylen Mannerheim-elokuvan pääosaa esittää afrikkalaissyntyinen, englantia puhuva mies”. Itse jutussa tiukattiin Ylen toimitusjohtajalta Lauri Kiviseltä, ”onko kyseessä rienauselokuva” ja ”mediavedätyt”. Jutun oli kirjoittanut Iltalehden viihdetoimittaja Leena Ylimutka.

Kohua ruokki myös se, että Ylessä oli päätetty, ettei aihetta kommentoida ennen 16.8.2012 järjestettävää tiedotustilaisuutta. Tämä oli omiaan lisäämään uutisme-

dian kiinnostusta ”salamyhkäiseen” hankkeeseen. Yle Areenassa⁶ suorana lähetyksessä tiedotustilaisuudessa tunnelma olikin käsin kosketeltavan jännittynyt ja jopa jätävä. Tekijät ja muut Ylen edustajat joutuivat lähes kirjaimellisesti syytetyn penkille. Oltiin herkkien asioiden äärellä. Oliko suurmies joutunut pilkan kohteeksi? Oliko mediaa vedätetty? Tilaisuuden pääosaan nousi eturivissä istunut ja tiukkoja kysymyksiä tehnyt Ylimutka, joka tivasi moneen kertaan, ketkä hankkeesta olivat vastuussa ja oliko Ylen toimitusjohtaja tietoinen hankkeesta.

Seuraavina päivinä Iltalehti jatkoi tehokkaasti synnyttämänsä kohun rakentamista. Marski oli lehden tärkein uutinen seuraavan kolmen päivän ajan (15.–17.8. 2012): aiheesta oli vinkki etusivulla, sille oli omistettu lehden ensimmäinen aukeama ja lisäksi myöhemmin pari sivua. Vielä viikonvaihteen numerossakin (18.8.2012) lehti omisti aiheelle lähes 4 sivua, vaikka Mikael

Jungnerin sydänkohtaus olikin jo syrjäyttänyt sen ensimmäisen aukeaman ja pääuutisen paraatipaikalta.

Kirjoittelua leimasi vahva moraalinen närkästys: syytteet rienauksesta, vedätyksestä ja harhaanjohtamisesta toistuivat useaan kertaan. Iltalehti rakensi aiheesta skandaalia ja moraalista paniikkia. Tässä suhteessa esimerkiksi Ilta-Sanomien uutisointi poikkesi selvästi Iltalehden linjasta. Ilta-Sanomilla ei ollut asiassa samanlaista omaa agenda: se käsitteli samoja aiheita vähemmän dramaattisesti ja pienemmin moraalisiin äänenpainoin. Ilta-Sanomat oli lähempänä Helsingin Sanomia, jossa

” Iltalehti rakensi aiheesta skandaalia ja moraalista paniikkia.

musta Marski sinänsä ei synnyttänyt moraalikeskustelua rienauksesta. Sen sijaan sekä Ilta-Sanomissa että Helsingin Sanomissa nimettiin Ylen projekti vedätykseksi.

Iltalehden tapaa rakentaa kohu Marski-projektista voi lähestyä skandaalin ja moraalisen paniikin käsitteillä. Skandaaleja paljon tutkinut John B. Thompson (2000) määrittelee skandaaleille kaksi keskeistä tunnuspiirrettä. Ensinnäkin niissä on tavalla tai toisella kyse moraalisten rajojen ylittämisestä ja uudelleenmäärittelystä: joku on tehnyt jotakin, mikä julkisuudessa määritellään sopimattomaksi. Toiseksi skandaalit peilaavat symbolista vallankäyttöä, jonka ytimessä ovat maine ja luottamus. James Lull ja Stephen Hinerman (1997) ovat verranneet mediaskandaaleja moraalisiin paniikkeihin ja todenneet, että molemmissa on kyse olennaisesti juuri moraalisten rajojen ylittämisestä ja koettelusta. Moraalisia paniikkeja lietsomalla pyritään luomaan ideologista yhteenkuuluvaisuutta ja lujittamaan hallitsevaa sosiaalista järjestystä.

Kohua ruokki myös Ylen salamyhkäisyys. Tuottaja Erkko Lyytinen toimittajien tentattavana 16.8.2012 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa.

Skandaaliuutisoinnin määrällistä kasvua selitetään usein tabloidisoitumisella; koska kohut ja skandaalit myyvät hyvin, niistä on tullut iltapäivälehtien ja samalla muunkin median toiminnan ydintä. Toinen skandaalien yleistymistä vauhdittanut tekijä on internetin ja sosiaalisen median nousu. Internetin online-uutispalvelut vaativat keskeytymätöntä juttuvirtaa, ja juorut sekä skandaalit ovat halpa ja kätevä vastaus tähän tarpeeseen. (Tumber & Waisbord 2004; Tumber 2004; Juntunen & Väliverronen 2008.) Lisäksi sosiaalisessa mediassa syntyvät kohut ruokkivat uutis-mediaa.

Jälkikäteen arvioiden Marski-projektista ei syntynyt varsinaista skandaalia, sillä muut mediat eivät juurikaan tarttuneet Iltalehden tapaan kehystää aihe moraalisena ongelmana. Silmiinpistävää oli esimerkiksi se, että maakuntalehdissä aihetta käsiteltiin varsin neutraalisti ja monipuolisesti. (esim. Keskisuomalainen 17.8.2012; Aamulehti 27.9.2012; Savon Sanomat 28.9.2012) Lehtien keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa esitettiin mustasta Mannerheimista ja Ylen roolista varsin tiukkoja kannanottoja, mutta sielläkin keskustelu oli kokonaisuutena varsin kirjavaa, ja hanke sai paljon myös puolustajia.

Oliko Marski-kohu sitten varsinainen skandaali vai ei, on tavallaan sivuseikka. Mediaskandaaleissa olennaista on kuitenkin median, tai tässä tapauksessa ensisijaisesti Iltalehden, pyrkimys rakentaa aiheesta skandaalia.

Moraalinen paniikki

Iltalehden moraalinen närkästys kohdistui lähinnä kahteen asiaan, mustaan Mannerheimiin ja Ylen rooliin. Tarkennettuna: tummaihoisen pääosan esittäjä merkitsi Mannerheimin ja suomalaisten sotaveteraanien perinnön rienausta, ja Yle puolestaan oli kyseenalaistanut yhteiskunnallisen asemansa julkisen palvelun median ja käyttänyt väärin lupamaksajien rahoja.

Iltalehhti kertoi 16.8.2012 etusivullaan, että ”kansa tyrmää mustan Mannerheimin” ja myöhemmin sisäsivulla, että ”veteraanit järkyttyivät Mannerheim-näyttelijästä”. Tosin itse veteraaneja ei jutussa haastateltu, ainoastaan heidän edusmiehiään, Suomen Sotaveteraaniliiton toiminnanjohtajaa Markku Seppää ja Rintamaveteraaniliiton puheenjohtajaa ministeri Matti Louekoskea. Iltalehden haastattelusitaattien perusteella myöskään he eivät vaikuttaneet asiasta erityisen järkyttyneiltä. Sepän ja Louekosken kommentit olivat varsin mietoja: ”pikkusen outo juttu” ja ”oudolta kuulostaa”. Kun lähinnä ihmettelyä kuvaavia sitaatteja kehystettiin otsikoinnilla ”järkyttyivät” ja ”rienaamista”, reaktioita saatiin toki voimistettua. Kansan tyrmäys perustui lehden tekemään gallup-kysymykseen ”Soveltuuko mustaihoisen Mannerheimin rooliin?” Tuloksen mukaan 13 prosenttia vastaajista hyväksyi väitteen ja 87 prosenttia ei hyväksynyt. Tulos oli johdonmukainen tilanteessa, jossa kukaan Ylen tekijätiimin ja johdon ulkopuolinen ei ollut nähnyt elokuvaa ja gallupin vastajat arvioivat väitettä ensisijaisesti Iltalehden kertomien tietojen varassa.

Samanlainen dramatisointi näkyi Iltalehden kirjoittelussa myöhemmin, kun se haastatteli Ylen Marski-projektiin liittyneessä Päivitetään sankaruutta -kampanjassa mukana olleita. 28.8.2012 Iltalehhti kertoi ”tyrmistyneen” puolustusvoimain entisen komentajan Gustav Hägglundin sanoneen ”Minua vedettiin nenästä” ja Simon kunnanjohtajan Esko Tavian sanoneen ”Koin äkkisoksin”. Myöhemmin Tavia otti yhteyttä Ylen tekijätiimiin ja kertoi, että hänen sanomisiaan oli vääristelty. Myös Hägglund vaikutti itse elokuvan nähtyään varsin leppyneeltä: ”Elokuvaa katsoessa häntä ei häirinnyt ollenkaan, että näyttelijä olikin musta mies” (IL 29.9.2012). Kenialainen satu -otsikolla julkaistu Hägglundin haastattelu korosti elokuvan fiktiivistä luonnetta. Myös muualla elokuvaa oli arvioitu afrikkalaisena satuna (HS 27.9.2012). Tämä ei kuitenkaan estänyt Iltalehdeä arvioimasta elokuvaa myöhemmin faktana. ”Mitä valheita” -otsikolla julkaistu juttu (IL 7.10.2012) oli poiminut elokuvasta kymmenen valhetta Mannerheimin elämästä. Myöhemmin, elokuvan ensi-illan jälkeen Iltalehhti tiivisti elokuvan annin kansijuttuunsa: ”Marskista tehtiin vaimon-hakkaaja” (IL 27.9.2012).

Toinen moraalisen närkästyksen kohde suuntautui Yleen, jonka johtoa Iltalehhti hiillosti useissa haastatteluissa ja jonka toimintaa paheksuttiin vuolaasti. Ensinnä Iltalehhti kohdisti huomionsa siihen, ettäokuva oli tehty ”halpatyövoimalla” ja sen pääosan esittäjälle oli maksettu vain ”800 euroa koko tuotannosta” (IL 16.8.2012). Seuraavana päivänä syytteet halpatuotannosta vaihtuivat moitteiksi tuhlailusta: ”Leffan sivutuote nieli 150 000 euroa” (IL 17.8.2012).

Ilta-lehti päätteli, että myös Ylen uutistoimintaa oli Marski-projektissa huijattu: ”Näin Yleä huijattiin. Yle uutisoi omasta Mannerheim-elokuvastaan näyttävästi, vaikka ei tiennyt edes sen minibudjetista” (IL 16.8.2012). Haastattelussa Ylen päätoimittaja Atte Jääskeläinen kuitenkin totesi, ettei Yle uutisoinut aiheesta alkuvaiheessa pääuutislähetyskessään, kuten Ilta-lehti oli aiemmin väittänyt. Itse asiassa Ylen uutisissa aihetta käsiteltiin alkuvaiheessa selvästi vähemmän kuin muissa valtakunnallisissa medioissa, kuten iltapäivälehdissä tai Helsingin Sanomissa. Ylen uutis- ja ajankohtaisohjelmat tarttuivat aiheeseen laajemmin vasta elokuvan tultua ensi-iltaan syyskuun lopulla. Ilta-lehden Yle-kritiikki ei saanut kovin vahvaa vastakaikua muualla mediassa. Sen sijaan lehtien keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa vaadittiin Ilta-lehden uutisoinnin innoittamana joissakin poliitikkojen puheenvuoroissa Ylen rahoitukseen remonttia.

Ilta-lehden Marski-kirjoitteluun mahtui runsaasti myös toisenlaisia juttuja, joiden näkökulma ja tyyli poikkesivat selvästi lehden päälinjasta. Marski-myytin päivittämistä pidettiin tervetulleena (esim. ”Marskin myytti murskaksi” IL 17.8.2012), ja Ylen tekijätiimiltä kysyttiin sen omista projektiin liittyneistä tavoitteista. Myös Ilta-Sanomat omaksui aiheeseen selvästi toisenlaisen linjan. Paikoitellen se myötäili Ilta-lehden nostamia teemoja: ”Kansa käy kuumana Ylen elokuvasta” (IS 15.8.2012) ja ”Huijasiko Yle suomalaisia?” (IS 16.8.2012). Toisaalta Ilta-lehden tapainen moraalinen paatos ei näkynyt sen kilpailijassa läheskään yhtä vahvana.

”Elokuva ei ole ennakkokokohun arvoinen”

Mielenkiintoisen vertailukohdan Ilta-lehden kirjoittelulle muodostaa Helsingin Sanomien ja muutamien muiden lehtien elokuvakriitikoiden tapa käsitellä aihetta. Elokuvakriitikoille musta Mannerheim ei ollut päivittelyn aihe, sillä kriitikot ovat tottuneet käsittelemään elokuvia fiktiona. Sen sijaan se tapa, jolla elokuvakriitikot yhdistivät Ylen pienen budjetin Marski-elokuvan Markus Selinin toistaiseksi toteutumatta jääneeseen suurelokuvaan, on kiinnostava.

Tämä lähinnä keski-ikäisille elokuvakriitikoille tyypillinen tapa tiivistyy osuvasti Helsingin Sanomien elokuva-arvion otsikkoon ”Ylen Mannerheim-elokuva ei ole ennakkokokohun arvoinen” (hs.fi 26.9.2012). Sama kriittinen suhtautuminen näkyi arvioissa Operaatio Mannerheim -tv-sarjasta: ”Mannerheim lähtee BB-taloon” (HS 27.9.2012), ”Mannerheim-vitsi vanheni kesken tarinan” (HS 2.10.2012).

Elokuvan vertaaminen ennakkokokohuun on mielenkiintoista, kun ottaa huomioon, että kriitikot ja Helsingin Sanomat itse osallistuivat kohun rakentamiseen. Marski-kohun käyttövoimana ei ollut pelkästään Ilta-lehden lietsoma moraalinen paniikki, vaan yhtä lailla vertailu Selinin elokuvahankkeeseen. Ilta-lehden paljastettua Marski-projektin taustoja ennen Ylen tiedotustilaisuutta seuraavaksi aiheeseen tarttui näkyvästi nimenomaan Helsingin Sanomat, joka julkaisi kulttuurisivuillaan lähes kokosivun jutun elokuvan pääosan esittäjästä Telley Savalas Otienosta (”Tässä on YLEn Mannerheim”, HS 15.8.2012). Helsingin Sanomat käsitteli aihetta näyt-

” Iltalehden ”raivostuneen kansan” sijasta kriitikot suhtautuivat Marski-projektiin pikemminkin keskiäkäisesti ja purkivat luultavasti pettymystään paitsi elokuvaan ja tv-sarjaan, kenties myös siihen, että olivat onnistuneet johtamaan itsensä harhapoluille.

tävästi myös seuraavana päivänä (”Kenialainen poikakuoro laulaa Finlandian”, HS 16.8.2012). Lehden tarttuminen aiheeseen vauhditti kohua, joka ei ollut enää pelkästään Iltalehden ja sitä viiveellä seuranneen Ilta-Sanomien varassa.

Myöhemmin Helsingin Sanomien kulttuurisivut omistivat lähes kokonaisen sivun elokuvan ja tv-sarjan ensimmäisen jakson arvioille (HS 27.9.2012). Lehden elokuva- ja tv-kriitikoiden arvioissa Suomen Marsalkka -elokuva verrattiin toistuvasti Selinin suurhankkeeseen. Siitä huolimatta, että lehdessä oli aiemmin todettu, että Suomen Marsalkka -elokuvassa ”ollaan kaukana suurelokuvasta” (”Mannerheim-vedäty”, HS 17.8.2012).

Mutta mistä kytkentä Selinin hankkeeseen oikein syntyikään? Rinnastus Selinin toteutumatta jääneeseen elokuvahankkeeseen oli todennäköisesti tarkoituksellinen syötti, jolla Marski-projektin tekijät herättivät median kiinnostuksen omaan hankkeeseensa, ennen kaikkea projektin päätuotteeseen, eli kuusiosaiseen tv-sarjaan. Tekijöiden epäonneksi kriitikot tarttuivat syöttiin liiankin hanakasti ja keskittyivät lähes pelkästään elokuvaan, vaikka se oli vain pieni osa cross media -kokonaisuutta. Tämän vuoksi pienen budjetin kenialaiselokuva Suomen Marsalkka arvioitiin vakavamielisesti kuin kauan odotettua suurelokuva. Samalla tekijöiden kannalta tärkeimmät satsaukset ja yleisönkin kannalta kiinnostavammat tv-sarja ja sankaruutta päivittävä projekti jäivät hyvin vähälle huomiolle. Vaikka tekijät kertoivat tavoitteistaan tiedotustilaisuudessa 16.8.2012, suuri osa toimittajista ja kriitikoista oli muodostanut käsityksensä hankkeesta jo aiemmin, eikä se enää muuttunut.

Iltalehden ”raivostuneen kansan” sijasta kriitikot suhtautuivat Marski-projektiin pikemminkin keskiäkäisesti ja purkivat luultavasti pettymystään paitsi elokuvaan ja tv-sarjaan, kenties myös siihen, että olivat onnistuneet johtamaan itsensä harhapoluille. Keski-ikäisten kriitikoiden arvioissa elokuvasta ja tv-sarjasta paistoikin vahva pettymys ja osin myös moraalinen närkästys. Sen sijaan muutamat nuoremman polven kriitikot suhtautuivat varsinkin tv-sarjaan paljon myönteisemmin: ”Elokuvaseikkailu Nairobissa” (HS NYT 28.9.2012) ”Huippureality” (IS 29.–30.9.2012).

Toimittajat sivuraiteella

Operaatio Mannerheim-verkkosivuilla oli maaliskuusta 2012 lähtien päivityksiä, jotka eivät olleet tavanomaisia elokuvahankkeen tiedotteita: ”Mannerheim oli kosmopoliitti ja itsenäisyytemme historian suurmies. Harva kuitenkaan tietää hänen

merkittävästä vaikutuksestaan suomalaisen hevossiittolaittoimintaan” (9.3.2012). ”Elokuvan ensimmäisenä oheistuotteena esittelemme teille Mannerheim-nuket. Niiden vaatetus on kotimaista käsityötä” (21.3.2012).

Suomen Kuvalehden toimittaja Jarmo Raivio pohtikin blogissaan seuraavasti (26.8.2012): ”Mannerheim-hankkeessa oli selviä merkkejä siitä, että jotakin outoa oli tekeillä”. Raivio tiivistä osuvasti myös kohun anatomian: ”Mannerheim-elokuvan herättämässä mediaraivossa on aimo annos toimittajien närkästystä siitä, että heille (lue kansalle) on valehdeltu. Niin ei taida olla, pikemminkin elokuvan (tai ehkä pitäisi puhua jonkinlaisesta mediaprojektista) puuhaajat kertoivat jotakin, jättivät jotakin kertomatta ja antoivat tiedotusvälineiden tehdä omia johtopäätöksiään”.

Mediatutkija Veijo Hietala puolestaan analysoi kokonaisuutta *Turun Sanomien* jutussa ”Operaatio Mannerheim – vuosisadan mediahuijaus?” (TS 12.10.2012). Hietala piti projektia ”kunnianhimoisena yrityksenä analysoida yhtäältä median voimaa yleisön manipuloinnissa ja toisaalta mediatuotteiden totuudellisuutta”. Kaupallisen median ”markkinointikikkoja” hyödyntänyt ja julkisuutta taitavasti manipuloinut cross media -projekti oli monille toimittajille ja kriitikoille liian outo, koska tekijänä oli tällä kertaa Yle.

Vai tuliko hanke sittenkin liian lähelle toimittajia, joiden olisi pitänyt pystyä pohtimaan myös omaa rooliaan kohuksi kutsutussa julkisuuden näytelmässä? Ainakaan *Iltalehden*, *Iltä-Sanomien* ja *Helsingin Sanomien* kirjoittelussa ei näkynyt merkkejä siitä, että toimittajat olisivat tiedostaneet roolinsa Marski-kohun rakentajina. Yksittäisissä jutuissa oli tosin sinänsä kiinnostavia pohdintoja itse kohusta (esim. ”Yle yrittää riisua myytin”, HS 15.8.2012 ja ”Mannerheimista tehtiin houkutin”, HS 18.8.2012). Näyttää kuitenkin siltä, että useimmiten toimittajat selviytyivät ongelmasta paroni von Münchausenin tunnetulla tempulla: vetivät itsensä omista hiuksistaan ylös mediakohun suosta, ja raportoivat kohua tapahtumien ulkopuolelta. Kansa raivostui, ja asianosaiset tyrmistyivät ilman ulkopuolista johdatusta.

Kriitikot uskoivat pettyneensä toisten tuottamiin, eivät suinkaan itse rakentamiinsa odotuksiin. Viime kädessä kyse oli median taipumuksesta esittää itsensä pikemminkin ilmiöiden raportioijana kuin niiden rakentajana. Tämä toimittajien ajoittainen medialukutaidon puute nousi parodian kohteeksi sosiaalisessa mediassa. Muunnelmat mustasta Markista karnevalisoivat uutismedian tosikkomaisen tavan käsitellä aihetta.

Mannerheim-elokuva oli vain osa laajempaa cross media -hanketta. Kohun synnyttyä tv-sarja ja sankaruutta päivittänyt projekti jäivät kuitenkin toimittajilta huomaamatta.

Perinteisen uutismedian tapa rakentaa Marski-kohua synnytti laajan omaehtoisen mediatuotannon tulvan internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Se heijasteli 2000-luvulle tyypillistä Do it yourself ja remix-kulttuuria (esim. Grazian 2010): median kuluttajista – noista sohvaperunoista – on tullut median tekijöitä, jotka julkaisevat tuotteensa internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Facebookissa kiersivät itse tuunatut kuvat, kuten auta minua Renny Harlin, Pekka ja Pätkä Mannerheimina tai Kekkonen. Käyttöön otettiin tietysti myös kaikkien remixien äiti, Perikato-elokuva: Hitler kuulee Suomen Marsalkka -elokuvasta⁷. Mustasta Marskista tuli ainakin hetkeksi myös osa kansankulttuurin kerrostumia, kun kahvia kaverilleen hakenut saattoi kysyä, ”otatko maidolla vai marskina?”

Esa Väliaverron on mediatutkija ja professori Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella. Hän julkaisi viime vuonna yhdessä Janne Seppäsen kanssa kirjan Mediayhteiskunta (Vastapaino), ja he julkaisevat myös samannimisistä blogia: <http://medykblog.wordpress.com/>

Viitteet

- 1 Sekä elokuva että tv-sarja ovat katsottavissa Yle Areenassa.
Saatavana: http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/suomen_marsalkka_the_marshall_of_finland_92141.html#media=92161 (haettu 29.1.2013); http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/operaatio_mannerheim_sarja_kertoo_kohutun_elokuvan_teosta_92142.html#media=92151 (haettu 29.1.2013).
- 2 Projektin verkkosivustolle on koottu myös suhteellisen laaja media-aineisto.
Saatavana: <http://www.suomenmarsalkka.fi/operaatio-mannerheim/> (haettu 29.1.2013).
- 3 Cross medialla tarkoitetaan useita eri medioita ja julkaisualustoja hyödyntäviä mediaprojekteja. Yksinkertaisimmillaan kyse on saman sisällön jakelusta eri alustoilla tai pääsisällön yhteydessä tuotetun materiaalin, ekstran, jakelusta muilla kanavilla. Hieman tätä syvällisemmässä merkityksessä cross media tarkoittaa medioiden rajat ylittävää tarinankerrontaa ja juonenkuljetusta, johon parhaassa tapauksessa myös yleisö pääsee monipuolisesti osallistumaan. Maailmalla cross media -hankkeet ovat yleistyneet perinteisen ja sosiaalisen median sulautuessa uudenaikaisiksi mediamaisemaksi, jota jäsentää erityisesti internetin kehitys ja kaikkialle levittäytyvät medialaitteet. Varsinkin (tosi)television, iltapäivälehtien ja sosiaalisen median vuorovaikutus on muuttunut yhä tiiviimmäksi. Suomessa tämä ilmiö tosin näyttäytyi ainakin Marski-kohun perusteella uutena ja outona.
- 4 Sarja oli tammikuussa 2013 ehdolla parhaiden tv-ohjelmien Kultainen Venla -gaalassa reality-ohjelmien sarjassa, mutta ei voittanut.
- 5 <http://lehtilehti.fi/2012/08/kansa-raivostui-kansan-raivostuessa-kansan-raivostumisesta/> (haettu 29.1.2013)
- 6 Tiedotustilaisuus Yle Areenassa. Saatavana: <http://areena.yle.fi/tv/1637661> (haettu 29.1.2013).
- 7 Remix Hitler kuulee Suomen Marsalkka -elokuvasta. Saatavana: <http://www.youtube.com/watch?v=G9ROLQVSfw4> (haettu 29.1.2013).

Medialähteet

Aamulehti 27.9.2012. "Keitä ovat nykyajan sankarit".
 Helsingin Sanomat (HS) 15.8.2012. "Tässä on Ylen Mannerheim".
 HS 15.8.2012. "Yle yrittää riisua myytin".
 HS 16.8.2012. "Kenialainen poikakuoro laulaa Finlandian".
 HS 17.8.2012. "Mannerheim-vedätys".
 HS 18.8.2012. "Mannerheimista tehtiin houkutin".
 hs.fi 26.9.2012. "Ylen Mannerheim-elokuva ei ole ennakkokokohun arvoinen".
 HS 27.9.2012. "Afrikkalainen satu Gustafista".
 HS 27.9.2012. "Mannerheim lähtee BB-taloon".
 HS NYT-liite 28.9.2012. "Elokuvaseikkailu Nairobissa".
 HS 2.10.2012. "Mannerheim-vitsi vanheni kesken tarinan".
 Ilta-Sanomat (IS) 15.8.2012. "Kansa käy kuumana Ylen elokuvasta".
 IS 16.8.2012. "Huijasiko Yle suomalaisia?"
 IS 29.–30.9.2012. "Huippurealitya".
 Iltalehti (IL) 14.8.2012. "Ylen salattu yllätys: Mustaihoinen mies Mannerheimiksi".
 IL 16.8.2012. "Kansa tyrää mustan Mannerheimin".
 IL 16.8.2012. "Veteraanit järkyttyivät Mannerheim-näyttelijästä".
 IL 16.8.2012. "Näin Yleä huijattiin. Yle uutisoi omasta Mannerheim-elokuvastaan näyttävästi, vaikka ei tiennyt edes sen minibudjetista".
 IL 17.8.2012. "Leffan sivutuote nieli 150 000 euroa".
 IL 17.8.2012. "Marskin myynti murskaksi".
 IL 28.8.2012. "Minua vedettiin nenästä".
 IL 28.8.2012. "Koin äkkisokin".
 IL 27.9.2012. "Marskista tehtiin vaimon-hakkaaja".
 IL 29.9.2012. "Kenialainen satu".
 IL 7.10.2012. "Mitä valheita".
 Keski-suomalainen 17.8.2012. "Mannerheim neekerinä".
 Raivio, Jarmo: "Mannerheim-hankkeessa oli selviä merkkejä siitä, että jotakin outoa oli tekeillä". Jarmo Raivion blogi Suomen Kuvalehdessä 26.8.2012. Saatavana: <http://suomenkuvalehti.fi/blogit/paivitys/mannerheim-hankkeessa-oli-selvia-merkkeja-siita-etta-jotakin-outoa-on-tekeilla> (haettu 29.1.2013).
 Savon Sanomat 28.9.2012. "Minä, pappa ja Mannerheim".
 Turun Sanomat 12.10.2012. "Operaatio Mannerheim – vuosisadan mediahuijaus?"

Kirjallisuus

Grazian, David (2010). *Mix it up. Popular culture, mass media and society*. New York: W.W. Norton.
 Juntunen, Laura & Väliaverron, Esa (2008). Lemmenkipeä media villiintyi pääministerin morsiamesta. *Tiedotustutkimus* 31: 2, 83–90.
 Lull, James & Hinerman, Stephen (1997). The Search for Scandal, Teoksessa: Lull, James & Hinerman, Stephen (toim.) *Media Scandals: Morality and Desire in Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press, 1–33.
 Thompson, John B. (2000). *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press.
 Tumber, Howard (2004). Scandal and Media in the United Kingdom: From Major to Blair. *American Behavioral Scientist* 47:8, 1122–1137.
 Tumber, Howard & Waisbord, Silvio (2004). Introduction: Political Scandals and Media Across Democracies, vol 1. *American Behavioral Scientist*, 47: 8, 1031–1039.

Arhinmäki ei ollut täälläkään!

Kulttuuriministeri Paavo Arhinmäen menemiset ja menemättä jättämiset nousivat kesällä 2012 jokseenkin poikkeuksellisen huomion kohteeksi. Ministerin annettiin ymmärtää laiminlyövänsä velvollisuuksiaan omien makumieltymystensä pohjalta. Tosiasiat olivat uutisoinnissa kevyttä valuuttaa, ja paikoin meno ylti suorastaan absurdiksi.

Tapahtumat lähtivät liikkeelle 2.7.2012, kun muun muassa *Helsingin Sanomat*, *Iltalehti*, Yle ja MTV3 uutisoivat STT:n lyhyen uutisen perusteella Arhinmäen jättävän Savonlinnan oopperajuhlat kokonaan väliin. Iltalehti otsikoi värikkäästi: ”Arhinmäki pahastutti kulttuuriväen taas” (IL 2.7.2012). Oopperanjohtaja Jan Hultinin kerrottiin ”harmittelevan” sitä, ettei kulttuuriministeri osallistu oopperajuhlille, vaikka festivaali juhlii 100-vuotissyntymäpäiviään. Yle sentään otti vähän itsekin selvää asioista ja viittasi ministerin avustajaan, kun mainitsi, että kulttuuriministeri on jäämässä kolmen viikon vuosilomalle (yle.fi 2.7.2012).

Seuraavana päivänä kilpailevan puolueen edustaja, Helsingin Vihreiden puheenjohtaja Hannu Oskala paheksui blogissaan Arhinmäen poisjääntiä.¹ Oskala ihmetteli, kuinka Savonlinnan 100-vuotisjuhla-aikana (5.7.2012) kulttuuriministeri kuitenkin osallistuu omalla kotisivullaan olleen ennakkoilmoituksen mukaan oletetusti itseään enemmän kiinnostavaan ”Made in Kallio”-tapahtumaan. Helsingin Vihreiden puheenjohtaja antoi vielä ymmärtää, että kyse on äänen kalastelusta. ”Edustustehtävät ovat ministerin työtä”, Oskala opasti Arhinmäkeä.

Monet tiedotusvälineet toistivat väitteet sellaisenaan, ilman minkäänlaisia lisätarkistuksia. Esimerkiksi *Kalevan* pääkirjoitus 4.7.2012 oli otsikoitu ”Arhinmäki menee jo liian pitkälle”. ”Oopperan juhlahetken välttely ei ole ministeriyden arvoista toimintaa, vaikka musiikki ei osuisikaan henkilökohtaiseen makuun”, Kaleva kirjoitti. *Karjalaisen* kolumnisti Terhi Nevalainen käytti 4.7.2012 vielä värikkäämpää kieltä otsikolla ”Arhinmäki pyllistää oopperalle ja maakunnille”. Molemmat viittasivat tuohtuneina Oskalan esiin nostamaan Arhinmäen osallistumiseen ”Made in Kallio”-tapahtumaan.

Ainakin *Iltasanomat* toisaalta tarkistikin asioita ja kertoi saman tien, että tosiasiasa Arhinmäki ei osallistu Savonlinnan juhlatilaisuuteen, koska on samaan aikaan valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan kokouksessa, valtioneuvoston istunnossa sekä valtioneuvoston ylimääräisessä istunnossa ja sijaistaa samalla lomalla olevia ministereitä. (IS 3.7.2012) 7.7.2012 Arhinmäki oli sitten

todellakin jäämässä muutaman viikon lomalle. Muistetaan myös, että Arhinmäellä oli kotonaan tuolloin puolivuotias vauva – joku voisi pitää tätä aivan kelvollisena syynä kiireiselle ministerille viettää edes lyhyt loma oikeasti lomana. Tämäkin oli yleisessä tiedossa, mutta sitä ei koskaan mainittu poisjääntiä paheksumaan keskittyvässä uutisoinnissa.

Ei olisi varmasti aivan kohtuutonta odottaa, että tosiasioita olisi tarkistettu, ennen kuin aiheella lähdettiin mässäilemään. Poliittisen kilpailijan yksityisessä blogissa esittämät arvelut ja vihjaukset eivät ole mikään erehtymätön tietolähde. Oskalalle luettakoon ansioksi, että hän myönsi heti tosiasioiden valjettua ryhdikkäästi sekä Facebookissa että blogissaan iskeneensä kirveensä kiveen. Sen sijaan monet veren makuun kerran päässeet tiedotusvälineet eivät koskaan varmistaneet tai tunnustaneet tosiasioita vaan jatkoivat paheksuvaa asialla rummuttamista vielä pitkään.

” Monet veren makuun kerran päässeet tiedotusvälineet eivät koskaan varmistaneet tai tunnustaneet tosiasioita vaan jatkoivat paheksuvaa asialla rummuttamista vielä pitkään.

Oopperatähdet paheksuvat

Osa tiedotusvälineistä jäi kuin rikkinäinen levysoitin junnaamaan paikoilleen. Erityisen aktiivisia asian vatvoja näyttäisivät olleen *Aamulehti*, *Iltalehti* ja MTV3 sekä Karjalainen. Jutut noudattivat toistuvaa kaavaa: milloin kenenkin tunnetun oopperan tai klassisen musiikin edustajan kerrottiin paheksuvan Arhinmäen poisjääntiä. Tällä kaavalla tuotettiin juttuja vielä kaksi kuukautta itse tapauksen jälkeen.

Välittömästi juhlatilaisuuden jälkeen MTV3:n nettiuutiset kirjoitti seuraavasti: ”Savonlinnan oopperajuhlien eilisen 100-vuotisgaalan suuri puheenaihe oli kulttuuriministeri, jonka poissaoloa oopperatähdet pitivät onnettomana virheenä”; heidän mielestään Arhinmäki on ”aivan pihalla” siitä, mitä kulttuuriministerin tehtäviin kuuluu: ”Viran puolesta on pakko olla paikalla, minun mielestäni. Tai sitten hän on väärässä virassa, tykittää arvostettu oopperalaulaja Jaakko Ryhänen.” Toinen huipputähti, Matti Salminen, oli samaa mieltä: ”Se, että hän sanoo lehdessä, että joka paikkaan ei kerkiä, on minusta aika lapsellisesti sanottu tuossa virassa” (mtv3.fi 6.7.2012).

Ylekin kantoi oman kortensa kekoon 31.7.2012 ja sai kapellimestari Esa-Pekka Salosen ”suomimaan kovin sanoin” Arhinmäkeä oikein Lontoosta käsin. Salosen

mukaan Arhinmäen ”hyökkäykset korkeakulttuuria kohtaan johtuvat tietämättömyydestä”. Iltalehti taas kertoi viulisti Pekka Kuusiston liittyneen Arhinmäen arvostelijoiden joukkoon (IL 2.8.2012). Vielä 21. elokuuta 2012 MTV3 sai oopperatahti Karita Mattilan arvostelemaan Arhinmäkeä. ”Ehkä omat mieltymykset tulisi jättää toisaalle ja tehdä ministerin velvollisuus”, Mattila sanoi kanavalle.

Lomalta palannut Arhinmäki itsekkin totesi lopulta näkyvästi Alma Median haastattelussa poisjääntinsä syyn: ”Arhinmäki muistutti tänään, että hän oli kyseisenä päivänä valtioneuvoston raha-asiainvalidiokunnan kokouksessa – yhtenä viidestä ministeristä, ja viisi tarvitaan päätösvaltaisuuteen, hän painotti.” (Aamulehti 22.8.2012.) Ainakin tämän lukuisissa tiedotusvälineissä julkaistun kommentin jälkeen olisi voinut hitaammankin toimittajan ymmärtävän, ettei asiassa kerta kaikkiaan ole aineksia kohuun. Vielä tämän jälkeen Karjalainen kuitenkin sai 27.8.2012 ”mestaribaritoni” Jorma Hynnisen arvostelemaan Arhinmäkeä.

Uutisointi saa absurdeja piirteitä

Aivan elokuun lopussa Aamulehti ja MTV3² vuorostaan paheksuivat Arhinmäen poissaoloa Sofi Oksasen uuden romaanin julkistamistilaisuudesta ja ”Puhdistus”-elokuvan maailmanensi-illasta Tallinnassa (AL 31.8.2012; mtv3.fi 30.8.2012). MTV3 lisäsi vielä, että samana iltana Helsingissä pelataan HJK:n ja Bilbaon välinen jalkapallo-ottelu – ja antoi näin ymmärtää, että Arhinmäki on pitänyt sinne menemistä mieluisampana.

Tämä oli jo liikaa Helsingin Sanomien toimittajalle, joka kommentoi Aamulehden ja MTV3:n uutisointia näin: ”Ministerin poissaolon syy, keuhkoputkentulehdus ja poskiontelontulehdus, oli uutisoinnissa kevyttä valuuttaa” (HS 1.9.2012). Arhinmäki nimittäin todellakin oli kotona sairastamassa keuhkoputkentulehdusta ja poskiontelontulehdusta, eikä edes voinut osallistua budjettineuvottelujen loppukiriin.

Voisi luulla, että tämä olisi jo ollut MTV3:lle sen verran noloa, että se olisi ymmärtänyt vaihtaa puheenaihetta. Se kuitenkin jatkoi sinnikkäästi valitsemallaan linjalla ja löysi jostain tällä kertaa Lenita Airiston vielä paheksumaan ministerin törkeää poisjääntiä Tallinnan tilaisuudesta ja peräti vaatimaan ministerin vaihtamista (mtv3.fi 30.8.2012).

Pian tämän jälkeen muuan nuori vasemmistoaktiivi perusti Facebookiin tällaiselle ontolle journalismille irvailevan ”Paavo ei ollut täälläkään”-sivun.³ Alun perin pienen vasemmistolaisen kaveripiirin vitsi levisi internetissä kulovalkean tavoin ja sai yli 15 000 tykkääjää (esim. keskisuomalainen.fi 2.9.2012). MTV3 ja muut olivat nyt laajasti naurun aiheena. Tässä vaiheessa MTV3 teki suorastaan ilmiömäisen suorituksen medialukutaidottomuuden saralla.⁴ Se uutisoi muun muassa itseään pilkkaavasta sivustosta kertomalla, että ”Arhinmäen toiminta on saanut tuhtu-neet kansalaiset aktivoitumaan”, ja Facebookiin on perustettu *Arhinmäkeä* pilkkaava ryhmä. (mtv3.fi 2.9.2012) Pilkannaurulla ei ollut tämän jälkeen sosiaalisessa mediassa enää mitään rajaa. (esim. kansanuutiset.fi 3.9.2012.)

Paavo Arhinmäelle pilkkasivusto Facebookiin
02.09.2012 11:56 4 kommenttia 6 pidän 3 ei pidä

Paavo Arhinmäelle perustettiin pilkkasivusto Facebookiin.

Kulttuuriministeri Paavo Arhinmäelle on perustettu Facebookiin oma, poissaoloihin viittaava sivusto.

Lenita Airsto otti hiljattain kantaa Pavo Arhinmäen toimintaan kulttuuriministerinä. Airsto pettyi Arhinmäen toimintaan Sofi Oksasen Tallinnassa järjestetyn kirjanjulkaisutilaisuuden suhteen. Arhinmäki peruutti osallistumisensa julkaisutilaisuuteen. Syyksi ilmoitettiin äkillinen sairastuminen. Arhinmäen tilaia nähtiin Suomen Viron suurlähettiläs.

– Viron kulttuuriministeri piti fantastisen puheen, joka tuli suoraan sydämeistä. Meidän kulttuuriministerimme Arhinmäki aitti kaikki rimat. Hänen tervehdyksensä oli täynnä kiiseitä, jossa ei ollut sydäntä eikä älyä. Minun pitää sanoa, että vaihdetaan ministeriä, Airsto kertoi Radio Novan haastattelussa.

Sosiaalisessa mediassa Arhinmäen toiminta on saanut tuohuneet kansalaiset aktivoitumaan. Facebookiin perustettiin lauantaina Paavo ei ollut täälläkään -niminen ryhmä, joka pilallee Arhinmäen sairastumisen ja Lenita Airston kommenttien kustannuksella.

– Raportoi tänne, mistä kaikkiaita Arhinmäki on lapsellisesti ja mielenosoituksellisesti jäänyt pois. Myös muista Arhinmäen rimanahtuksista ja sydämettömyyksistä on suotavaa keskustella, sivustoilla kirjoitetaan.

Paavo ei ollut täälläkään -sivusto on kerännyt vuorokaudessa yli 4000 tykkäystä.

(MTV3)

mtv3.fi

mtv3.fi uutisoi ”Paavo ei ollut täälläkään”-ryhmästä 2.9.2012 otsikolla Paavo Arhinmäelle pilkkasivusto Facebookiin. Sähköinen jalanjälki toimituksen medialukutaidon puutteesta on säilynyt kuvakaappauksena.

Aiemmin mainituista Arhinmäen ”arvostelijoista” Pekka Kuusisto teki syyskuussa kiinnostavan ulostulon. Hän totesi *Kansan Uutisten* haastattelussa:

”Ilta-lehti vääristeli pahan kerran kommenttejani. Kysyttäessä, totesin, että Paavo Arhinmäki kulttuuriministerinä on sellaisessa asemassa, että hänen tekemisiään seurataan. Ja, että aina löytyy ihmisiä, jotka tulkitsevat politiikkojen tekoja kuin piru raamattua. -Seuraavan päivän lehtijutussa minut oli nostettu ylimmäksi Esa-Pekka Salosen ja kumppaneiden tukijaksi ja Paavo Arhinmäen sekä hänen avustajiensa haukkujaksi. Sain tästä toimittajan aivan hanurista vedetystä vääristelystä todella ikävää palautetta sosiaalisessa mediassa.” (kansanuutiset.fi 16.9.2012.)

Viimeistään tässä vaiheessa on perusteltua kysyä, ovatko jotkut toimittajat ja tiedotusvälineet toimineet asiassa vastoin hyvää journalistista tapaa. Sen eettiset periaatteet on kiteytetty Journalistin ohjeissa. Niissä todetaan muun muassa seuraavaa:

8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.

10. Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.

Näyttää pahasti siltä, että tässä pitkittyneessä tapahtumaketjussa näitä ohjeita on rikottu – ei vain kertaluontoisesti vaan – mennen tullen ja toistuvasti. Asianosaisilla tiedotusvälineillä olisi vähintäänkin syytä katsoa vakavasti peiliin.

Huomionarvoista on myös, että jotkut tiedotusvälineet, ainakin Iltalehti, Aamulehti ja MTV3, ovat myöhemmin kaikessa hiljaisuudessa vaivihkaa peitelleet virheitään. Ne ovat korjailleet ja muokanneet joidenkin räikeimpien juttujen nettiversioita hyvinkin laajasti ja otsikointia myöten – ilman, että tämä kävisi selvästi ilmi korjatusta jutusta. Osa jutuista on poistettu verkosta kokonaan. Todellista vastuunkantoa olisi ollut julkaista uusi oikaisu, jossa aiempi virhe olisi tuotu esiin. Tällaista suoraselkäisyyttä ei tämän tapauksen yhteydessä ole kuitenkaan nähty.

FT Panu Raatikainen on teoreettisen filosofian dosentti Helsingin yliopistossa.

Viitteet

- 1 Oskala, Hannu: "Arhinmäki ja ooppera". Saatavana: http://hannuoskala.fi/2012/07/arhinmaki_ja_ooppera/
- 2 MTV3 on muokannut alkuperäistä juttuaan, mutta tätä ei ole ilmoitettu muokatussa versiossa. Täydennetyssä versiossa lukijoille kerrottiin Arhinmäen sairaudesta, mikä puuttui alkuperäisestä jutusta. Muokattu versio: "Flunssa iski: Arhinmäki perui Sofi Oksasen juhlat". MTV3.fi 30.8.2012. <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2012/08/1606922/flunssa-iski-arhinmaki-perui-sofi-oksasen-juhlat> (luettu 31.1.2013).
- 3 Paavo ei ollut täälläkään. Facebook-ryhmä. Saatavana: <https://www.facebook.com/PaavoEiOllutTaallakaan?fref=ts>
- 4 MTV3 on muokannut alkuperäistä juttuaan ja muuttanut muun muassa sen otsikon. Alkuperäisestä uutisesta on kuitenkin säilynyt sähköinen jälki kuvakaappauksena.

Medialähteet

Aamulehti 22.8.2012. Matti Mörttinen: "Arhinmäki kulttuuriväen kritiikistä: 'Kun ei edes tiedä, mistä ne puhuu'".

Aamulehti 31.8.2012. Simopekka Virkkula: "Tallinna juhli Sofi Oksasta ilman Arhinmäkeä".

Helsingin Sanomat (HS) 2.7.2012. "Savonlinnan oopperajuhlat harmistui Arhinmäen poisjäännistä".

HS 1.9.2012. "Mutta missä on Arhinmäki. Poliitiikan kulmapöytä".

Iltalehti (IL) 2.7.2012. "Arhinmäki pahastutti kulttuuriväen taas".

IL 2.8.2012. Emil Asp: "Kulttuurisota! Kulttuuriväki on pettynyt Paavo Arhinmäkeen".

Ilta-Sanomat 3.7.2012. Heidi Hietala: "Avustaja: Ministeri jää lomalle".

kaleva.fi 4.7.2012. "Arhinmäki menee jo liian pitkälle". Pääkirjoitus. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/mielipide/paakirjoitukset/arhinmaki-menee-jo-liian-pitkalle/598471/> (luettu 31.1.2013).

kansanuutiset.fi 3.9.2012. "Arhinmäen poissaolosta raportoitu laajasti". Saatavana:

<http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/2870877/arhinmaen-poissaolosta-raportoitu-laajalti> (luettu 31.1.2013).

kansanuutiset.fi 16.9.2012. Siskotuuli Toljonen: "Pekka Kuusisto: Kulttuurikeskustelu Arhinmäen

ympäriellä on muutaman toimittajan ylilyönti". Saatavana: <http://www.kansanuutiset.fi/kulttuuri/>

[kulttuuriuutiset/2880194/pekka-kuusisto-kulttuurikeskustelu-arhinmaen-ymparilla-on-muutaman](http://www.kansanuutiset.fi/2880194/pekka-kuusisto-kulttuurikeskustelu-arhinmaen-ymparilla-on-muutaman)

- toimittajan-ylilyonti (luettu 31.1.2013).
- karjalainen.fi 4.7.2012. Terhi Nevalainen: "Arhinmäki pyllistää oopperalle ja maakunnille". Saatavana: <http://www.karjalainen.fi/fi/mielipiteet/mielipiteet/kolumnit/item/8894-arhinmaki-pyllistaa-oopperalle-ja-maakunnille?tmpl=component&print=1> (luettu 31.1.2013).
- Karjalainen 27.8.2012. "Jorma Hynninen liittyy ministeri Arhinmäen arvostelijoihin"
- keskisuomalainen.fi 2.9.2012. Anna Kivinen: "Paavo Arhinmäen poissaoloille oma Facebook-ryhmä". Saatavana: <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/paavo-arhinmaen-poissaoloille-oma-facebook-ryhma/1240475> (luettu 31.1.2013).
- mtv3.fi 2.7.2012. "Arhinmäki jättää väliin Savonlinnan oopperajuhlat". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/arhinmaki-jattaa-valiin-savonlinnan-oopperajuhlat/2012/07/1575125> (luettu 31.1.2013).
- mtv3.fi 6.7.2012. Kari Pyrhönen: "Arhinmäki väärässä virassa, jyrähtävät oopperatähdet". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kulttuuri.shtml/arhinmaki-vaarassa-virassa-jyrahtavat-oopperatahdet/2012/07/1577284> (luettu 31.1.2013).
- mtv3.fi 21.8.2012. Merja Sundström: "Karita Mattila: Arhinmäki ei täyttänyt velvollisuuttaan". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kulttuuri.shtml/karita-mattila-arhinmaki-ei-tayttanyt-velvollisuuttaan/2012/08/1601748> (luettu 31.1.2013).
- mtv3.fi 30.8.2012. "Lenita Airisto: Kulttuuriministerimme pitäisi vaihtaa". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/lenita-airisto-kulttuuriministerimme-pitaisi-vaihtaa/2012/08/1607368> (luettu 31.1.2013).
- mtv3.fi 2.9.2012. "Paavo Arhinmäelle oma sivusto Facebookiin". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/viihde/muut.shtml/paavo-arhinmaelle-oma-sivusto-facebookiin/2012/09/1608647> (luettu 31.1.2013).
- yle.fi 2.7.2012. Hanna Hanhinen: "Kulttuuriministeri ei vieraile Savonlinnan oopperajuhlilla". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/kulttuuriministeri_ei_vieraile_savonlinnan_oopperajuhlilla/6203531 (luettu 31.1.2013).
- yle.fi 31.7.2012. Jonni Aromaa: "Esa-Pekka Salonen suomii kovin sanoin kulttuuriministeri Arhinmäkeä". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/esa-pekka_salonen_suomii_kovin_sanoin_kulttuuriministeri_arhinmakea/6237214 (luettu 31.1.2013).

Uutena kulttuuriministerinä Paavo Arhinmäki herätti paljon kiinnostusta, kuten yleensä kaikki edeltävät kulttuuriministerit ovat herättäneet. Vaikuttaa siltä, että kulttuurin ja urheilun päättäjiin liitetään poikkeuksellisen voimakkaita odotuksia ja tunteita, joten kulttuurivaikuttajat ja taiteilijapersoonat antoivat medialle runsaasti lausuntoja. MTV3 raportoi niistä muun median tavoin.

Panu Raatikaisen tekstistä puuttuu kuitenkin esimerkiksi MTV3:n uutisten juttu 1.8.2012, jossa Paavo Arhinmäki vastasi kulttuurivaikuttajien syytöksiin. Karita Mattila puolestaan kritisoi täysin omasta aloitteestaan Paavo Arhinmäen toimintaa Kansallisoopperan syksyn infossa. Vastaa- van haastattelun hän antoi myös Yleisradion tv-uutisille 21.8.2012 kello 20.30. Ihmetellä täytyy myös mediakritiikkiä, jossa ei edes lähde ole osattu kirjoittaa oikein.

MTV3:n uutisten verkko-oikaisuissa ja muutoksissa käytetään alalla laajalti hyväksyttyä muotoilua, jossa uutiseen tai tekstiin tehtävistä muutoksista ja mahdollisista poistoista kerrotaan jutun lopussa. Käytäntö on tullut alaa vahvasti ohjaavaksi viimeisen vuoden aikana. MTV3:n uutisissa näitä ohjeita on vielä täsmennetty ja niiden tiukkaa noudattamista korostettu syksystä 2012 alkaen. Pahoittelen, että yhdestä Arhinmäkeä koskevasta uutisesta ei tätä korjausviitettä löydy.

Journalistinen työprosessi on ihmisten toimintaa. Virheitä sattuu, on aina sattu-

nut ja valitettavasti sattuu vatedeskin. Nopeassa uutistyyössä on tärkeää oikaista virheet asianmukaisesti ja nopeasti. Tärkeää on myös totta kai työn tekeminen huolellisesti faktoja ja taustoja selvittämällä, niin että virheiden mahdollisuus on hyvin pieni.

Yhden virheen perusteella tehtävän johtopäätöksen merkittävyyttä voi hyvällä syyllä kyseenalaistaa ja sen todistusvoimaa median työn jäljestä ja luotettavuudesta vahvasti epäillä.

Merja Ylä-Anttila on MTV3:n uutisten vastaava päätoimittaja.

Toimituskäytännöt syynissä

Verkon pelisäännöt hukassa medialta

Internetin synnyttämä uusi toimintaympäristö ja verkkoyhteisöjen korostunut rooli asettavat entistä suurempia vaatimuksia toimitustyön kriittiselle otteelle. Asioiden kyseenalaistaminen ja lähteen tarkoituksien punnitseminen unohtuivat esimerkiksi Enkeli-Elisan tapauksessa.

Enkeli-Elisa-tapauksen saama laaja, mutta virheitä sisältänyt mediajulkisuus muistutti ikävästi joukkoviestimien velvoitteesta varmistaa kertomiensa tietojen paikkansapitävyys. Verkkosivustojen luotettavuus voi olla mitä tahansa, kun niiden sisältö on täysin yhdelle asialla omistautuneen organisaation tai henkilön hallinnassa. Nopeasti

! Enkeli-Elisa

■ Internetissä alkunsa saanut ja lehdistössä, radiossa ja televisiossa voimakkaasti levinnyt tarina koulukiusaamisen takia itsemurhan tehneestä 15-vuotiaasta tytöstä.

■ Julkisuuden lähtökohtana olivat kirjailija Minttu Vettenterän blogi, ”Enkeli-Elisalle” omistettu muistosivusto ja Facebook-sivut sekä tytön vanhempien tuotamiksi väitetyt blogikirjoitukset.

■ Tapaus synnytti laajan koulukiusaamista ja sen ehkäisemistä koskevan keskustelun. Koulukiusaamista vastustava yhdistys perustettiin.

■ Julkisuus sai uuden käänteen Helsingin Sanomien kyseenalaistettua koko

”Enkeli-Elisan” olemassaolon. Eri kirjoittajien blogitekstit osoitetaan yhden henkilön tuotoksiksi. Myöskään Enkeli-Elisan väitettynä kuolinpäivänä ei ollut kuollut samanikäisiä tyttöjä.

■ Asiasta virinneessä poliisikuulustelussa Vettenterä totesi, että taustalla on oikeita ihmisiä ja tapahtumia, vaikka Elisän vanhemmat eivät olleetkaan todellisia henkilöitä. Asiassa ei syyllistytty petokseen.

■ Tapaus synnytti keskustelua kuvitteellisten ja todenmukaisten asioiden kertomisen vapaudesta. Mediaa kritisoitiin väärästä lähdekritiikistä ja sille muistutettiin velvoitteesta tarkistaa totena kertomiensa tietojen paikkansapitävyys.

uuteen toimintaympäristöön rynnineet joukkoviestimet eivät vielä selvästikään tunnista verkossa toimimisen pelisääntöjä.

Enkelin-Elisan saaman julkisuuden yhteydessä voidaan puhua lumipallo-efektistä, jota ei olisi syntynyt, jos joukkoviestimet olisivat ottaneet asiasta nousseeseen keskusteluun heti alkuvaiheessa analyttisen ja lähdekriittisen otteen. Jos tapauksen oikea laita olisi tiedetty heti alussa, media olisi välttynyt vastakkainasettelulta blogikirjoituksia puolustelevien lukijoiden kanssa. Paikkansapitämättömien tietojen leviämiseen oli paljon vaikeampi saada otetta vyöryn jo käynnistyttyä.

Virheet lähteiden käytössä

Moni seikka vaikuttaa journalismissa hyödynnettävien lähteiden luotettavuuteen. Haastateltavista arvioinnin kohteena voivat olla esimerkiksi henkilön asema, tietämys, asiantuntemus ja suhde kerrottaviin asioihin. Olennaista on tarkastella, kerroo hän omista havainnoistaan ja kokemuksistaan vai toisen käden tietoja ja onko hän asianomainen vai ulkopuolinen. Vaikutusta on myös kertojan motiivilla ja omilla intresseillä. Kyse voi olla pelkän tiedon levittämisestä, medianäkyvyyden tavoittelusta, kostosta jutun kohteelle tai ongelmien korjaamispyrkimyksestä julkisuuden avulla. Henkilölähde voi myös valehdella, muistaa väärin tai kuvitella tietävänsä kertomistaan asioista. (Kuutti 2001, 134–135)

Faktat jäivät tarkistamatta, koska Enkeli-Elisan tapaus kosketti toimittajia.

Enkeli-Elisan tapauksessa media tyytyi käyttämään lähteenään vain Minttu Vettenterää, joka puhui myös tytön vanhempien puolesta. Kriittikittömän siteerauskäytännön vuoksi Vettenterän kertomat tiedot ja henkilökohtaiset näkemykset muutuivat perusteettomiksi faktoiksi. Virheellisiä käsityksiä ei poistanut se, että lähteeltä saatu tieto sijoitettiin sitaatteihin. Kerrottujen tietojen ongelmallisuus paljastuikin vasta blogikirjoitusten yksityiskohtaisessa tarkastelussa. Kaikki eri kirjoittajien kirjoittamiksi väitetyt blogitekstit toistivat samoja lauserakenteita, sanoja ja kirjoitusvirheitä. (Nikkanen & Silfverberg 2012).

Tekstien kattavuudella ja käyttötarkoituksella on merkitystä verkkokirjoitusten ja muiden tallenteiden luotettavuudelle. Arvioinnissa on otettava huomioon myös tekstien laatimistilanne sekä laatijan asiantuntemus ja sidokset sisältöön. Aineistot

voivat olla sisällöltään puutteellisia, eikä asioista välttämättä kirjoiteta niiden oikeilla nimillä. Esimerkiksi viranomaiset voivat kuvata asioita vain byrokratian sisäisesti ymmärtämällä ilmaisuilla, ja käsitellyn kohteeksi on voitu ottaa vain tiettyjä ennalta määriteltäviä asioita (Kuutti 2001, 96–98). Erityisesti verkkotiedosta käyttäjän on tärkeää pystyä arvioimaan, missä määrin tieto on jalostettua ja mitkä tahot ovat voineet arvioida sisältöjen laatua ja uskottavuutta.

Lisäksi on tärkeää tunnistaa, onko sisällön tuottajalla esimerkiksi vakiintunut asema, viranomaistyyppinen tiedotusvelvollisuus tai vaihtoehtoisia, esimerkiksi painettuja julkaisukanavia. (Anttila 2003).

Oman ongelmansa aiheuttaa se, että sinällään paikkansapitävät faktat voivat synnyttää käsiteltävästä asiasta virheellisen käsityksen, jos tietoja ei kytketä riittävästi oikeaan asiayhteyteen tai asioille ei anneta tätä kautta perspektiiviä. Journalismissa ei välttämättä riitä, että todenmukaiseen esitykseen pyritään pelkästään tuomalla esiin vastakkaisia näkemyksiä kiistanalaisessa asiassa. Virheitä voi synnyttää myös se, että toimittajat ryhtyvät luonnehtimaan tai tulkitsemaan selvittämiään asioita ja niiden merkityksiä. Parempi vaihtoehto voisi olla asioiden kertominen pelkästään faktoina. Näin merkitysten arviointi jäisi yleisölle itselleen, ja sille itselleen annettaisiin mahdollisuus synnyttää asioista oma mielikuva.

Käytännön toimitustyössä journalismin eettiset pelisäännöt ovat varsin väljät. Ne edellyttävät pelkästään, että totena kerrottavat tiedot pitävät paikkansa. Tietojen ei esimerkiksi tarvitse olla olennaisia, eikä käsiteltävästä asiasta tarvitse kertoa monipuolisesti. Tietojen ei tarvitse olla myöskään tyhjentyviä, vaan julkaistusta jutusta puuttuvia palasia voidaan täydentää sitä mukaa, kuin asiasta saadaan lisää täydentävää tietoa. (JO 8, 10, 12, 13).

Deadlinestä onlineksi

Omilla perinteisillä vahvuusalueillaan ja toimintarytmillään toimivat lehdet, radio ja televisio ovat siirtyneet verkkoon nopeasti. Keskinäisen uutiskilpailun takia siirtyminen ei ole ollut mediataloille kuitenkaan vapaaehtoista. Se on edellyttänyt lisäresurssien lisäksi monenlaista teknistä opettelua ja totuttelua reaaliaikaiseen toimintarytmiin. Tämä ei ole ollut kivutonta.

Median tavoite kertoa kaikesta ensimmäiseksi korostuu erityisesti verkkojournalismin pesiytyneessä kiireessä perinteisen deadlinen muututtua verkossa onlineksi. Nopeutta korostavat verkkokäytännöt ovat vain kasvattaneet median luotettavuusongelmia. Kun takarajaa julkaisemiselle ei enää ole, se on aina heti. Toisten tuottamien tietojen kritiikitön siteeraaminen aiheuttaa omat ongelmansa. Kun muualta napattua tietoa ei ehditä tarkistaa, se kirjoitetaan hätäisesti uudelleen ja julkaistaan

” Kun muualta napattua tietoa ei ehditä tarkistaa, se kirjoitetaan hätäisesti uudelleen ja julkaistaan sokkona. Ongelmalta ei pelastuta, vaikka tiedon alkuperäinen julkaisija mainittaisiinkin.

sokkona. Ongelmalta ei pelastuta, vaikka tiedon alkuperäinen julkaisija mainittaisiinkin. Keskittymätön lukija arvioi lukemansa luotettavuutta etenkin ensisijaisen lähteen, ei alkuperäisen lähteen, perusteella (Kang ym. 2011). Lainatessaan avoimestikin kilpailijaansa toimitus luovuttaa mahdolliselle uutisankalle oman arvovaltansa.

Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Risto Uimonen onkin pitänyt nopeusvoittoja houkuttelevaa internetiä vaarallisena toimittajille. Enkeli-Elisan tarinaan oli pakko tarttua, koska se oli sydäntäsärkevä ja ajan-kohtaisuudessaan tärkeä. Tarttumat luottivat siihen, että toinen toimitus oli tehnyt työnsä huolellisesti.¹

Oma ongelma syntyy virheellisten tietojen korjaamisesta. Kun niiden leviämistä ei käytännössä pystytä estämään, myös tietojen oikaiseminen jälkikäteen on osoittautunut hankalaksi. Sähköisen jalanjälkensä takia sekä virheet että niitä koskevat korjaukset säilyvät verkossa, eikä niille synny välttämättä selkeää kytkentää toisiinsa.

” Sähköisen jalanjälkensä takia sekä virheet että niitä koskevat korjaukset säilyvät verkossa, eikä niille synny välttämättä selkeää kytkentää toisiinsa.

Journalistin ohjeissa ongelmaan on pyritty saamaan ratkaisu vaatimuksella korjata olennainen virhe aina myös tiedotusvälineen verkkosivuilla (JO 20). Jotta virhe ei jatkaisi elämäänsä korjattunakaan, Julkisen sanan neuvosto on edellyttänyt, että alkuperäisen verkkojutun lukijalle on kerrottava korjauksesta linkittämällä virheellinen juttu ja oikaisu toisiinsa. Virheellisen jutun poistaminen verkosta ei luonnollisestikaan riitä asian hoitamiseksi. (JSN 2011.) Toimitusten verkkoarkistojä koskevassa periaatepäätöksessään Julkisen sanan neuvosto puolestaan katsoi, että arkistot ovat osa historiaa, eikä niihin pidä puuttua sähköisen jalanjäljen häivyttämiseksi. Erittäin harvinaisissa poikkeustapauksissa muutos voi kuitenkin sisältyä journalistisen päätösvallan piiriin, jos arkistotiedosta voidaan katsoa aiheutuvan kohtuuttomia seuraamuksia varsinkin nuorille henkilöille. Ratkaisut eivät saa olla sattumanvaraisia, ja lukijoiden on saatava tieto tehdyistä muutoksista. (JSN 2009.)

Ratkaisuvaihtoehtoja ongelmaan

Verkkotiedon arvioimista on tutkittu laajasti, mutta johtopäätökset vaihtelevat. On esitetty muun muassa erilaisia tarkistuslistoja, joita noudattamalla sisällön luotettavuudesta voitaisiin saada riittävä kuva. Esimerkiksi John Fritch ja Robert Cromwell (2001) ohjeistavat tutkailemaan erikseen verkkoaineiston muutoseikkoja, kirjoittajaa, kirjoittajan edustamaa organisaatiota ja lähteen yhteyksiä muihin toimijoihin. Tarkistuslista on rekursiivinen ja se aloitetaan alusta jokaisen tarkistuksessa löydetyn yksittäisen tiedon kohdalla. Jokainen tarkistuskierros tarkentaa luotettavuusarviota, kunnes lähde voidaan joko hylätä tai riittävän varmasti todeta luotettavaksi.

Lähes poikkeuksetta arviointia koskevat ehdotelmat ovat olleet monimutkaisia, vaivalloisia ja tämän takia epäkäytännöllisiä. Toimitustyössä ratkaisuksi on tarjottu

esimerkiksi ohjetta tarkistaa verkkotiedot aina kahdesta tavanomaisesta lähteestä (Pavlik 2001) tai verkkolähteisiin erikoistuneiden tarkistajien palkkaamista (Garrison 2000). Tarkistamiseen on mahdollista saada apua myös toimitusten ulkopuolelta.²

Myös Suomessa yksittäiset mediatatolot voivat halutessaan kehittää tarkistus- ja avoimuuskäytäntöjään. Tietojen ennakkotarkistaminen kuitenkin hidastaisi journalistisia toimintoja ja saattaisi vesittää skuupeja. Myös muun median siteeraaminen vähenisi, jos tietojen julkaisemisen perustaksi ei enää riittäisi oletamus kilpailijan ammattitaidosta. Tämä kaikki vaatisi uusien resurssien sijoittamista journalistiseen

” Toimittajien omien hälytyskellojen pitäisi soida viimeistään silloin, kun he eivät saa riittävästi kaipaamaansa tietoa, eikä tietojen puuttumiselle löydy järkeenkäypää selitystä.

tuotantoon – tai ehkä pikemminkin niiden palauttamista sinne. Loppujen lopuksi vastuu kerrottavien tietojen paikkansapitävyydestä on kuitenkin yksittäisillä toimituksilla ja toimittajilla. Esimerkiksi tarkistusveloitteiden lainsäädännöllinen kiristäminen tai tarkistamista koskevien alan sisäisten eettisten ohjeiden tiukentaminen voisivat herkästi aiheuttaa ongelmia sananvapauden käyttämiselle.

Heikki Kuutti totesi niin sanottua valelottovoittaja-tapausta³ käsitelleessä lehtihaastattelussa, että toimitusten tekemillä virheillä saattaa lopulta olla

myönteisiä seurauksia, jos niistä opitaan ja toimitukset suhtautuvat vastedes aiempaa kriittisemmin siihen, mitä julkaisevat totena (kaleva.fi 8.10.2010). Toimittajien omien hälytyskellojen pitäisi soida viimeistään silloin, kun he eivät saa riittävästi kaipaamaansa tietoa, eikä tietojen puuttumiselle löydy järkeenkäypää selitystä. Toisaalta jos toimitus ei yrityksistä huolimatta onnistu varmistamaan jutun todenmukaisuutta, Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajan Risto Uimosen ohjeistus siitä,⁴ että epävarmojen tietojen yhteydessä kerrottaisiin, ettei niiden paikkansapitävyydestä ole täyttä varmuutta, voisi olla toimiva ratkaisu. Hyvä vaihtoehto voisi olla myös varmennettujen ja epävarmoiksi jäävien tietojen erotteleminen toisistaan ja sen kertominen itse jutussa, mitä tietoa käsiteltävästä asiasta on jäänyt selvittämättä ja mistä syystä. Tämä antaisi lukijoille entistä todenmukaisemman kuvan tilanteesta ja voisi ruokkia laajemmin mediakentän kiinnostusta selvittää julkisuudessa puutteellisesti kerrottuja asioita.

Julkaistavien tietojen tarkistamisessa olisi mahdollisuus hyödyntää myös tutkivan journalismin perinteisiä tarkistusmekanismeja. Vaikka tiedonhankinta ja jutun kirjoittaminen ovat tutkivassa journalismissa yleensä yksittäisten tutkivien toimittajien vastuulla, mielletään journalistinen prosessi kokonaisuutena yhteiseksi toiminnaksi. Yhdysvaltalaisissa sanomalehdissä on yleinen käytäntö, että esimiehet ja kollegat riskiuulusteleval juttuaan työstävää toimittajaa tietojen hankkimisesta ja sisällyttämisestä juttuun. Toisaalta vaikka tietojen paikkansapitävyydestä edellytetään juttujen tekijöiltä erityisen monipuolista näyttöä, tiedonhankinnan vaihtoehtoja ongelmatilanteissa ratkotaan yhdessä. (Kuutti 2002)

Ratkaisu luotettavuusongelmaan saattaisi löytyä myös toimituksen ulkopuolelta. Joukkoistamiseen pohjautuva blogipaljastus Helsingin Sanomien avustajan teke-
mästä ”valehaastattelusta”⁵ osoitti, että internetin verkkoyhteisöt seuraavat tar-
kasti perinteisen median toimintoja ja tarvittaessa myös puuttuvat niihin (hs.fi
23.10.2012). Median luotettavuuden pystyy tällaisissa tilanteissa helpolla, mutta
ikävällä tavalla kyseenalaistamaan vain yhden lukijan, katsojan tai kuulijan inter-
netissä julkistama havainto virheellisestä tiedosta. Journalismi kadottaa kuitenkin
herkästi olemassaolonsa oikeutuksen, jos sen julkaisemia tietoja kohtaan tunnettu
luottamus jätetään aktiivisten verkonkäyttäjien varaan.

FT Heikki Kuutti työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston
viestintätieteiden laitoksella.

HuK Ville Manninen valmistelee verkkojournalismia käsittelevää pro gradu -tutkielmaansa
Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella.

Viitteet

- 1 Risto Uimonen: ”Enkeli-Elisa on varoitus”. Blogikirjoitus 21.8.2012. Saatavilla: <http://www.jsn.fi/blog/enkeli-elisa-on-varoitus/> (luettu 16.12.2012).
- 2 Yhdysvalloissa erityisesti poliitikkojen esittämien väitteiden todenmukaisuuden tarkistamisesta huolehtivat useat voittoa tuottamattomat ”totuuskien tarkastusorganisaatiot” ja toimijat, kuten Annenberg Public Policy Centerin Fact Check -projekti, Tampa Bays Times -lehden PolitiFact ja Regret the Error -blogin kirjoittaja Craig Silverman. Joukkoviestimistä faktojen tarkistajia ovat rekrytoineet esimerkiksi Washington Post, New Yorker ja New Republic. Kaikille verkon käyttäjille avoin tarkistussivusto www.wecheck.org toimii editoinnissa ja julkaisemisessa vastaavalla tavalla kuin Wikipedia.
- 3 Iltalehti julkaisi lokakuussa 2010 ”useiden taustaselvitysten, vahvistusten ja luotettaviksi arvioimiensa vihjeiden jälkeen” haastattelun 30-vuotiaasta kaikkien aikojen suurimman jättipotin voittajasta. Tämä kertoi anonyymisti voittorivinsä laatimisesta ja suunnitelmistaan voittorahojen käyttämisestä. Jutun julkaisemisen jälkeen haastatellun voittajanroolia kuitenkin ryhdyttiin epäilemään. Ilta-Sanomien omien selvitysten perusteella voittaja ei ollut 30-vuotias. Aamulehti ihmetteli sitä, että haastateltu oli kertonut tallettaneensa lottotositteen kirjan väliin, vaikka voittorivi oli veikattu netistä, jolloin tositetta ei synny. Hufvudstadsbladetin mukaan lottovoittaja olisi ollut 19-vuotias rakennusalan työntekijä. Uusien tarkistustensa jälkeen Iltalehti joutuiakin pahoittelemaan lukijoille välittämäänsä virheellistä tietoa.
- 4 Uimonen 21.8.2012.
- 5 Helsingin Sanomien Työelämä-sivun jutussa käsiteltiin vainoharhaisuuden aiheuttamaa hyljeksintää työpaikalla ja siteerattiin vainoharhaisten työtovereita muunnelluilla henkilöisyyksillä ”Anna”, ”Timo” ja Sanna”. Kouluttaja Katleena Kortesoja ihmetteli omissa verkkoblogissaan haastateltujen epäsuomalaista puhetapaa. Hän otti kuvakaappauksen jutusta ja pyysi bloginsa lukijoita selvittämään jutun mahdollista alkuperää. Pian paljastuikin, että juttua varten ei ollut haastateltu ketään, vaan jutussa mainittujen henkilöiden kokemukset oli kaivettu englanninkielisiltä verkkosivuilta.

Medialähteet

- hs.fi 23.10.2012. ”HS pyytää anteeksi Työelämä-sivun harhaanjohtavaa kirjoitusta”. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/HS+pyyt%C3%A4%C3%A4+anteeksi+Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4-sivun+harhaanjohtavaa+kirjoitusta/a1305609176772> (luettu 15.11.2012).
- JO (2011). Journalistin ohjeet. Saatavilla: http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ (luettu 12.11.2012)
- JSN (2011). Julkisen sanan neuvoston ratkaisu 4598/SL/11. Saatavilla: <http://www.jsn.fi/sisalto/4598-sl-11-2/?search=4598%2fSL%2f11> (luettu 12.1.2013)
- JSN (2009). Julkisen sanan neuvoston periaatepäätös verkkoarkistoista 4069/SL/09. Saatavilla: <http://www.jsn.fi/periaatepaatokset/periaatepaatos-verkkoarkistoista/> (luettu 12.1.2013)
- kaleva.fi 8.10.2010. Henrik Ahola: ”Tutkija: Huijatkaa vain mediaa”. Saatavilla: <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/tutkija-huijatkaa-vaan-mediaa/184373/> (luettu 5.1.2013)
- Nikkanen, Hanna & Silfverberg, Anu: ”Uskomaton murhenäytelmä”. Helsingin Sanomat Kuukausiliite 7/2012.

Kirjallisuus

- Anttila, Jaakko (2003). *Lähdekriittisyys tiedonhankinnassa – miten välttää WWW:n sudenkuopat*. Saatavilla: <http://koti.welho.com/janttil4/Lahdekritiikki.html> (luettu 13.12.2012).
- Fritch, J.W. & Cromwell, R.L. (2001). Evaluating Internet resources: identity, affiliation, and cognitive authority in a networked world. *Journal of the American Society for Information Science & Technology* 52:6, 499–507.
- Garrison, B. 2000. Journalists' perceptions of online information-gathering problems. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 77:3, 500–514.
- Kang, H. & Bae, K. & Zhang S. & Sundar, S. S. (2011). Source cues in online news: is the proximate source more powerful than distal sources?. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 88:3, 719–736.
- Kuutti, Heikki (2001). *Tutkittu juttu. Johdatus tutkivaan journalismiin*. Jyväskylä: Atena.
- Kuutti, Heikki (2002). *Tutkivan journalismin gurut*. Jyväskylä: Media Doc Oy.
- Pavlik, J. V. (2001). *Journalism and new media*. New York: Columbia University Press.

Valepotilas Ylestä, päivää!

Ylen A-talk-ohjelman toimittaja kävi neljän yksityisen lääkäriaseman vastaanotolla testaamassa, kuinka ”helposti saa saikkua”. Toimittaja oli juttukeikalla, mutta tämä kerrottiin lääkäreille vasta seuraavana päivänä. Mikä oli jutun motiivi? Saiko toimittaja poikkeuksellisin keinoin yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa?

A-talk-ohjelmassa 29.11.2012 olivat aiheena sairauslomat. Studiokeskustelua pohjusti toimittajan tekemä insertti sairausloman saannin väitetystä helppoudesta. Ylen internetsivuilla julkaistun jutun otsikko toteaa lyhyesti: ”A-talk selvitti: Saikkua saa helposti”. Juttu alkaa raflaavasti: ”Työnantajien mukaan suomalaiset mankuvat sairauslomaa löperöin perustein, kun väsyttää, eikä työ huvita. Lääkärit taas jakavat saikkua sen sijaan, että tarjoaisivat jaksamiseen muita hoitokeinoja.” (yle.fi 29.11.2012.)

Toimittaja lähti neljän yksityislääkärin pakeille ottamaan selvää väitteen todenperäisyydestä. Hän kuvaili nettijutussa perustarinansa seuraavasti: ”Tietotyöläisen arka paikka on pää. Kerroin jokaiselle lääkärille oikean ammattini ja taustani ja itsellenikin tutun tilanteen: työssä on raskasta, kärsin unettomuudesta, olo on uupunut. Pyysin apua unettomuuteen ja sairauslomaa”.

Lääkärit tutkivat kukin omaan tyyliinsä sekä antoivat diagnoosin ja hoito-ohjeita, jotkut nukahtamislääkereseptinkin. Sitä haluttua sairauslomaa, eli saikkua, irtosi 2–8 päivää. Nettijutun mukaan toimittaja soitti lääkäreille seuraavana päivänä ja kertoi, että kyseessä olikin juttukeikka. ”Pyydettyäessä heistä kolme kommentoi seuraavasti: ensimmäisellä kerralla lääkärin pitää luottaa siihen että potilas puhuu totta, jos ongelmat jatkuvat, silloin tehdään tarkempia tutkimuksia”, kuvaillaan tapahtumia nettiiutisessa.

Lääkäreiden mahdollisia muita kommentteja tai reaktiota ei kerrottu insertissä eikä sitä seuranneessa keskustelussa. Itse insertti oli tehty yllyttävään tyyliin, ja toimittaja vaikutti lähinnä vitsailevan vaivoistaan ja lääkäreiden huijaamisen helppoudesta. Vastaanotoilta tullessaan hän heilutteli sairauslomalappua kameralle.

Ylen toimittaja kokeili, kuinka helposti lääkärit antavat saikkua. Juttukeikan salaamisesta on tehty kantelu julkisen sanan neuvostolle.

Inserttiä seuranneessa studiokeskustelussa toimittajan poikkeuksellisia tiedonhankintakeinoja ei käsitelty mitenkään. Keskustelussa mukana ollut Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) ylilääkäri Jan Schugk ei hankään puuttunut siihen, miten kollegojen kanssa oli toimittu. Hän ei osannut – tai halunnut – vastata myöskään siihen, miksi diagnoosin tekotavat, vastaanottojen kestot ja sairauslomien pituudet vaihtelivat. Katsojalle jäi mielikuva, että tämä on Ylen ja kenties muidenkin toimittajien tavanomaista jutunhankintaa.

Toimittaja epäilee, lääkäri luottaa

”Valepotilas” ei tietävästi rikkonut mitään lakia. On oikeastaan samantekevää, olivatko toimittajan oireet todellisia tai eivät, sillä mikään laki ei kiellä lääkärille valehtelua.

Entä rikkoiko lääkäri jotain lakia uskoessaan valehtelevaa potilasta? Potilaan oikeuksia koskevat lait on tehty potilaan suojaksi, ja nythän toimittajaa kohdeltiin asianmukaisesti, koska hän sai tutkimuksia ja hoitoa. Sairauslomien pituutta ei ole lainsäädännössä määritelty.

Journalistin ja lääkärin työt ovat professioita, joissa luottamus on keskeinen osa työtä. Ammattietiikkaa ei voi säädellä yksityiskohdaisilla laeilla. Siksi molemmilla ammattikunnilla on omat eettiset ohjeensa, joiden valvonta perustuu alan sisäiseen toimintaan.

Lääkäri vakuuttaa Lääkärinvalassa kunnioittavansa potilaansa tahtoa ja täyttävänsä velvollisuutensa ketään syrjimättä. Lääkäriliiton jäseniä koskevien eettisten ohjeiden (Lääkärin etiikka 2013) mukaan lääkärintodistuksen tulee perustua ”sellaisiin tietoihin, joiden paikkansa pitävyydestä lääkäri itse on vakuuttunut”. Todistus ei saa nojata yksinomaan pyytäjän kertomukseen, vaan pääasiassa lääkärin omiin tietoihin, kuten kliiniseen tutkimukseen tai tutkittuun yleiseen tietoon.

Mitä tällainen yleinen tieto voisi olla? Noin neljännes kaikista suomalaisista työikäisistä kärsii jonkinlaisista uupumisoireista, ja noin joka kuudes kärsii jossain elämänsä vaiheessa masennuksesta. Toimittajien tilanne on pahempi. Journalistiliiton kyselyn mukaan joka neljäs nuori journalisti joutuu turvautumaan lääkehoitoon uupumuksen tai masennuksen vuoksi (Journalisti 17/2010). A-talkin testaamalla lääkäreillä on siis ollut täysi syy luottaa valepotilaan kertomukseen.

Lääkärikunnan vanhin, arkkiaatri Risto Pelkonen toteaa Lääkärin etiikka -kirjassa (2013, 15–17), että hoidon tarpeellisuuden arvioinnin pohjana on lääkärin käsitys potilaan kuvaamien oireiden ja löydösten haitallisuudesta nyt ja tulevaisuudessa. Tämä on eettisesti arkaluontoista, koska toisen subjektiivisten oireiden merkitystä ulkopuolinen ei voi luotettavasti arvioida.

” Journalistiliiton kyselyn mukaan joka neljäs nuori journalisti joutuu turvautumaan lääkehoitoon uupumuksen tai masennuksen vuoksi. A-talkin testaamalla lääkäreillä on siis ollut täysi syy luottaa valepotilaan kertomukseen.

Myös journalistisen työn ytimessä eli ihmisten kohtaamisessa eettisyyden merkitys korostuu. Journalistin ohjeiden mukaan toimittajan velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen (JO 8). Toimittajan on työtä tehdessään suositeltavaa ilmoittaa ammattinsa. Tavallisuudesta poikkeavia keinoja voi kuitenkin käyttää, jos ”yhteiskunnallisesti merkittäviä seikkoja” ei voida muutoin selvittää (JO 9). Lisäksi haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään (JO 17).

A-talkin jutussa asettuvat vastakkain luottamus ja epäily. Hyvän toimittajan tunnusmerkkinä pidetään tervettä kriittisyyttä ja kykyä aavistaa tai tunnistaa valehtelu tai tietojen peittely. Hyvänä lääkärinä taas pidetään sellaista, joka ei keskity lähtökohteisesti epäilemään potilaansa vaivoja ja kertomaa, vaan miettimään vaivojen syytä ja hoitokeinoja.

Mitä valepotilas sai selville?

A-talk-keskusteluohjelman aiheena oli alun perin kokoomusnuorten syksyllä nostattama keskustelu sairauslomien karenssipäivistä. Kyseessä oli yksi monista vuoden 2012 aikana nähdystä keskustelunavauksista, joiden tarkoituksena oli hämmentää työmarkkinakenttää.

Työelämän ehtojen ja etujen uudistaminen on ollut julkisessa keskustelussa puheenaiheena jo useita vuosia, ja keskustelun sävy koveni vuonna 2012. Hyvinvointivaltion rapautuminen globalisaation ja kestävyysvajeen puristuksessa on tiedotusvälineille aihepiiri, joka tarjoaa epäselvän poliittisen jargonin sijaan konkreettisia jutunaiheita. Kun journalistinen ilmaisutapa rakentuu debatille, työnantajien ja työntekijöiden asettaminen vastakkain on tarjonnut helpon asetelman toimittajille.

Yle on kansallinen mediayhtiö, joten siellä Journalistin ohjeiden koettelu poikkeuksellisilla jutunhankintakeinoilla on mitä todennäköisimmin tarkkaan harkittu teko. Sairauslomista ja sairauteen liittyvien työsuhte-etujen heikentämisestä on puhuttu poikkeuksellisen paljon. Aihe on siis ehdottomasti yhteiskunnallisesti tärkeä. Tietojen hankinta poikkeuksellisin keinoin olisi siten perusteltua.

Mutta oliko valehtelulla saatavissa tietoa juuri tästä huijausongelmasta? Toimittaja sai selville, että jotkut yksityislääkärit näyttävät luottavan potilaisiin, joten uskottavasti esiintyvä potilas voi huijata lääkäriä. Mutta voiko tätä pitää yhteiskunnallisesti merkittävänä tietona? Kiinnostavaa toki oli, että annettujen sairauslomien pituudet vaihtelevat, mutta juttu ja sitä seurannut studiokeskustelu eivät pystyneet kertomaan, mihin ilmiö perustui.

Valepotilasta tutkittiin ja hoidettiin, joten kansalaiselta ei evätty mitään häneltä kuuluvaa oikeutta tai etuutta. Jos näin olisi käynyt, kyse olisi varmasti ollut merkittävästä ongelmasta. Nythän esimerkiksi julkisessa terveydenhuollossa potilaiden oikeutta hoitoon ei pystytä kaikin paikoin Suomessa toteuttamaan, mikä on suuri oikeudenmukaisuusongelma. Mutta tätä Yle ei lähtenyt selvittämään. Ongelma ei sitä paitsi koske yksityisvastaanottoja, joille kaikki potilaat aina mahtuvat. Ylen net-

tiutuisen otsikko paljasti Ylen näkemyksen poikkeuksellisen juttukeikan tuloksesta: Saikkua saa helposti.

Vaiettu huijaus

Viime vuosina tiedotusvälineiden poikkeukselliset tiedonhankintakeinot ovat liittyneet useimmiten alkoholin tai tupakan valeostoihin tai esimerkiksi yritysten palvelun ja oikeudenmukaisuuden testaamiseen. Kesällä 2012 syntyi pieni keskustelu lähinnä *Helsingin Sanomien* mielipidepalstalla jutusta, jossa toimittaja oli omana itsenään ”soluttautunut” kristillisen yhteisön leirille.

Julkisen sanan neuvosto on 2000-luvulla käsitellyt joitakin kanteluita poikkeuksellisista tiedonhankintakeinoista. Vuonna 2006 JSN ratkaisi, että *Hymyn* toimittaja sai valehenkilöllisyyden turvin testata kolmessa sosiaalitoimistossa, kuinka

” Miltä huijatuksi tuleminen tuntuu huijauksen kohteesta? Onko juttukeikkansa salaava tutkiva journalisti millään lailla vastuussa huijauksen kohteen mielentilasta?

helposti saa toimeentulotukea. Tuolloin oli julkisuudessa keskusteltu sosiaalitukien väärinkäytöksistä ja asiakkaiden epäasianmukaisesta kohtelusta. Niitä pidettiin riittävän merkittävänä asioina oikeutamaan poikkeukselliset keinot.

A-talkin insertistä on vuodenvaihteessa kanneltu Julkisen sanan neuvostoon, ja JSN on ilmoittanut ottaneensa kantelun käsiteltäväkseen. Ratkaisu on odotettavissa kesällä 2013.

Monissa maissa soluttautumiset, valehenkilöllisyydet ja muut vastaavat menetelmät jutunhankinnassa ovat saaneet satunnaisesti paljon julkisuutta. Toimittajia on pidetty kansallissankareina, mutta toimittajia on myös kuollut epäselvissä olosuhteissa. Poikkeukselliset keinot on yleisesti hyväksytty, jos tieto on ollut salattua tai poliittisesti tai taloudellisesti arkaluontoista. Sen sijaan julkisen tuomion sai syksyllä 2012 australialaisen radiokanavan tempaus, jossa toimittajat esiintyivät Englannin kuninkaallisina selvittääkseen herttuatar Catherineen raskauspahoinvointia. Sairaalassa puhelimeen vastannut ja huijauksen uskonut sairaanhoitaja tappoi itsensä.

Miltä huijatuksi tuleminen tuntuu huijauksen kohteesta? Onko juttukeikkansa salaava tutkiva journalisti millään lailla vastuussa huijauksen kohteen mielentilasta? Brittsairaanhoitaja otti asian todella raskaasti, mutta toivottavasti Ylen testaamat lääkärit eivät menetä uskoaan potilaisiin ja toimittajiin. Silti toimittajien ja heidän työnantajansa soisi miettivän myös huijauksen kohteiden tuntemuksia. Etenkin, jos kyse ei ole rikollisen tai epämorallisen toiminnan paljastamisesta.

Journalismin pelisäännöistä kyllä keskusteltiin tavanomaista hartaammin vuoden 2012 aikana. Helsingin Sanomissa paljastettiin kesällä 2012, että koulukiusaamisen vuoksi itsensä tappaneen Enkeli-Elisan tarina olikin suurelta osin keksitty (hs.fi 7.7.2012). Totta ja tarua yhdistäneen kirjan kirjoittanut toimittaja pyysi yleisöltä anteeksi mahdollisesti aiheuttamaansa mielipahaa. Myöhemmin syksyllä Helsingin

Sanomat jäi puolestaan itse kiinni jutusta, jossa oli keksittyjä haastateltavia. Työelämän vainoharhaisista kertoneessa jutussa haastattelut oli kopioitu englanninkieliseltä internet-sivulta. Sosiaalisen median joukkoistamismenetelmin herätetty epäily osoittautui todeksi, ja Helsingin Sanomat pyysi anteeksi (hs.fi 23.10.2012). Huijaukset uutisoitiin muissa medioissa, ja nettikeskustelu kesti pitkään.

Sen sijaan ”Saikkua saa helposti”-juttu ei synnyttänyt juurikaan julkista keskustelua. Eikö haastateltaville valehtelu olekaan niin paheksuttavaa kuin yleisölle valehtelu? Journalistin ohjeiden mukaan journalisti on aina viime kädessä vastuussa yleisölleen. Haastateltavien oikeudet liittyvät lähinnä juttujen tarkistamiseen ja julkaisuun sekä rikoksen tekijöiden ja uhrien asemaan julkisuudessa. Mediakilpailun koventuessa kohuja rakennetaan ja ylläpidetään entistä useammin. Olisiko syytä pohtia myös haastateltavan asemaa yhä tunteikkaammaksi käyvässä asiajournalismissa, joka tähtää hätkähdyttämiseen ja nettiklikkauksiin?

FT Ulla Järvi on salolainen toimittaja ja terveysviestinnän tutkija, joka työskentelee Suomen Lääkärilehden ajankohtaistoimituksessa.

Päätoimittaja ja toimittaja kommentoivat

Ylen saikku-juttu jäi askarruttamaan. Mitä lääkäreiden pakeilta oikein haettiin? Mitä toimittaja heille vastaanotolla kertoi omasta tilastaan? Lähettikö Yle työkeikalle sairaan toimittajan? Niin sairaan, että kaikki neljä testattavaa lääkäriä piti häntä työkyvyttömänä. Olisiko ollut moraalisesti kestävämpää laittaa sittenkin juttukeikalle terve toimittaja? Kysymyksiä kommentoivat Ylen uutis- ja ajankohdaisohjelmien päällikkö Atte Jääskeläinen ja jutun toimittaja Tulikukka de Fresnes.

Harhautettiinko haastateltavia, Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminnan johtaja Atte Jääskeläinen?

”Toimittaja ei valehdellut tai salannut ammattiaan eikä valehdellut lääkärille kokemistaan oireista. Lääkäreitä ei siis harhautettu diagnoosin tekemisessä. Koska kuitenkin kyse oli jutun tekemiseen liittyvästä kokeesta, josta ei kerrottu eikä voitukaan kertoa etukäteen lääkäreille, asia käsiteltiin

poikkeuksellisen tiedonhankintana, joka edellyttää toimituksen johdon hyväksyntää, minkä juttu saikin.”

Miksi poikkeuksellisiin tiedonhankintakeinoihin päädyttiin, toimittaja Tulikukka de Fresnes?

”Idea sairauslomainserttiin tuli toimitussihteeri Susanne Päivärinnalta. Harkitsin ja päätin tarttua siihen. Testasin julkisuudessa esiintynyttä väitettä, jonka mukaan lääkärit myöntävät sairauslomia heppoisin perustein. Tiedonkeruutavan valinnan kannalta oleellinen kysymys oli, saisinko samat tiedot perinteisin menetelmin, haastatteleamalla lääkäreitä. Päätimme, että en salaa ammattiani tai henkilöllisyyttäni, mutta en kuitenkaan kertoisi vielä lääkärikäynnillä tekeväni aiheesta juttua. Kyse ei siis ollut huijauksesta, vaan vähemmän poikkeuksellisesta tiedonhankintamenetelmästä kuin puhdas ammatin tai henkilöllisyyden salaaminen olisi.

Medialähteet

- Journalisti 17/2010. Katri Porttinen: ”Uupunut sukupolvi”. Saatavana: <http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/17/artikkelit/uupunut-sukupolvi/> (luettu 27.12.2012).
- hs.fi 7.7.2012. Anu Silfverberg & Hanna Nikkanen: ”Enkeli-Elisan tarina herättää epäilyksiä”. Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/Enkeli-Elisan+tarina+her%C3%A4tt%C3%A4%C3%A4+ep%C3%A4ilyksi%C3%A4/a1305581044102> (luettu 27.12.2012).
- hs.fi 23.10.2012. ”HS pyytää anteeksi Työelämä-sivun harhaanjohtavaa kirjoitusta”. Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/HS+pyyt%C3%A4%C3%A4+anteeksi+Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4-sivun+harhaanjohtavaa+kirjoitusta/a1305609176772> (luettu 27.12.2012).
- yle.fi 29.11.2012. Tulikukka de Fresnes: ”A-talk selvitti: Saikkua saa helposti”. http://yle.fi/uutiset/a-talk_selvitti_saikkua_saa_helposti/6397253 (luettu 27.12.2012).

Kirjallisuus

- Heikkilä Heikki, Ahva Laura, Siljamäki Jaana & Valtonen Sanna (2012). *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.
- Kantola Anu (toim.) (2011). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Vastapaino.
- Lääkärin etiikka* (2013). Suomen Lääkäriliitto. 7. painos.

Jutun perusteella ilmeni, miten lääkärit sairasloman tarvetta selvittivät, ja että vain yksi lääkäreistä kirjoitti yli viikon sairasloman.

Sen jälkeen, kun olin käynyt kaikilla lääkäriasemilla, kerroin jutusta myös lääkäreille itselleen, sain heistä kolmeen yhteyden, ja kahden kommentit olivat jutussa mukana. Lääkärit kertoivat, että on tärkeää ymmärtää, että myös muut kuin fyysiset sairaudet ovat perusteltuja sairaslomien syitä, ja kuinka lääkärin työn lähtökohtana on auttaa potilasta ja luottaa siihen, mitä tämä sanoo. Jälkimmäisen seikan toi myös juontaja esille studiokeskustelussa.

Järven kirjoituksen mukaan on tärkeää tietää ”totuus” siitä, kuinka uupunut ja uneton oikeasti olin, kun tapasin lääkärit. Mielestäni journalismikritiikki menee hakoteille, jos sen kärki kohdistuu siihen. Kaikkien neljän lääkäritapaamisen ensisijainen motiivi oli haastatteluun verrattava tiedonkeruu, mi-

kä tehtiin heti jutun alussa katsojalle selväksi. Ohjelman katsojapalautteen perusteella katsojat ymmärsivät hyvin, minkälaisesta juttutyypistä oli kyse ja miksi se tehtiin näin.

Itsekritiikkiäkin voi harjoittaa. Jutussa olisi voinut tuoda vieläkin painokkaammin esille sitä näkökulmaa, ettei potilaaseen luottaminen tai sairasloman kirjoittaminen sinänsä ole kyseenalaista, vaan se, jos lääkäri kirjoittaa sairaslomaa parissa minuutissa ilman, että vaivautuu selvittämään potilaan todellista avuntarvetta ja mahdollisia muita hoitokeinoja.

Järvi pohtii, miksei jutusta ole keskusteltu julkisuudessa, kuten sepitteellisestä Enkeli-Elisa-tapauksesta. Siihen on yksikertainen syy: jutussa ei ole mitään sepitteellistä. Sen lähtökohta ja kysymyksenasettelu, tiedonhankintamenetelmien käyttö ja lopputulos raportoitiin katsojille läpinäkyvästi kohta kohdalta. En toiminut minkään ”valeidentiteetin” takana.”

Objektiivisuus 2.0: muslimien raivo ja journalistinen tieto

Yleisöt odottavat journalismilta syvällisyyttä, ja journalismin elinehtoina pidetään luotettavuutta ja uskottavuutta. Niitä tukevasta objektiivisuudesta on kuitenkin luovuttu perinteisen objektiivisuuskäsityksen tiedollisten ja eettisten ongelmien takia. Pragmaattisessa filosofiassa hahmoteltu uusi käsitys objektiivisuudesta voi auttaa laatujournalismia vastaamaan luotettavuuden, uskottavuuden ja syvällisyyden vaatimuksiin.

Profeetta Muhammedia pilkannut YouTube-video *Muslimien viattomuus* laukaisi syyskuussa 2012 maailmalla mielenilmauksia ja väkivaltaisuuksia. Videon amerikkalaisuus oli peruste mellakoille Yhdysvaltain suurlähetystöjen edustoilla World Trade Centerin terrori-iskun vuosipäivänä 11.9, ja samana päivänä Libyan Bengassissa kuoli neljä yhdysvaltalaista diplomaattia maan konsulaattiin tehdyssä hyökkäyksessä (HS 12.9.2012). Seuraavana päivänä mielenosoitukset levisivät useisiin muslimimaihin (HS 13.9.2012).

”Miten on mahdollista, että melko viheliäinen video raivostuttaa koko islamilaisen maailman?” kysyttiin Ajankohtaisessa kakkosessa (Yle 25.9.2012). ”Muslimien raivo”, ”kasvava väkivallan uhka”, ”vihan paluu” ja ”protestien leviäminen” toistui länsimaisissa uutisotsikoissa (Le Parisien 14.9.2012; cnn.com 14.9.2012; Libération 18.9.2012; bbc.co.uk 13.9.2012). Vaikutelmaksi jäi, että internetiin ladattu roskavideo olisi saanut maailman 1,3 miljardia muslimia sotajalalle. Vaikutelma ei kuitenkaan ollut *totuudenmukainen*, vaikka toimittajia velvoittaa totuudenmukaisuuteen niin journalistien eettiset ohjeet kuin yleisöjen odotukset.

Selitystä yllä kuvattuun ongelmaan haetaan nykyään usein niin sanotusta journalismin kriisistä, millä tarkoitetaan mediateknologisten muutosten – ilmaisen ja reaaliaikaisen informaation saatavuuden internetissä ja sosiaalisessa mediassa – perinteiselle journalismille aiheuttamia ansaintavaikeuksia. Kriisissä näyttävät kuitenkin olevan sanomalehdistön talouden lisäksi yleisesti journalismin uskottavuus ja laatu (Väliaverron 2009, 7; Vehkoo 2011). Utiskilpailun nopeuden ja resurs-

95

Näihin kysymyksiin voidaan etsiä vastauksia uuden käytännöllisen objektiivisuuskäsityksen avulla, jota tarkastelen tässä artikkelissa Muhammed-videon uutisoinnin avulla.

Objektiivisuus 1.0: tiedollinen kriisi

Journalismin perinteinen tiedollinen ohjenuora on ollut *objektiivisuus*, joka journalismin lyhyessä historiassa on ymmärretty eri tavoin (ks. esim. Kaplan 2010). Suomessa objektiivisuuskäsitystä kehiteltiin joukkotiedotuksen tiedolliseksi ihanteeksi 1980-luvulla (Hemäus & Tervonen 1986; 1980; Tervonen 1986). Myös arvojen objektiivisuutta korostanut käsitys pyrki ”ilmiöiden taakse [todellisuuden] ’olemukseen’” (Niiniluoto 1990, 71). Tosiasiallinen, eli objektiivinen, journalistinen raportti vastasi todellisuudessa vallitsevia asiantiloja, kuten tieteessä: tiedon tuli koskea kohteitaan riippumatta tiedollisten toimijoiden subjektiivisista ominaisuuksista – mielipiteistä ja tulkinnoista.

Perinteinen objektiivisuuskäsitys edellyttää, että muslimien raivosta puhuva journalismi tarkoittaa todella maailman kaikkien muslimien suuttuneen videosta. Valtaosa muslimeista ei ollut kuitenkaan nähnyt videota, eikä kukaan englannin kieltä taitamaton voinut ymmärtää heinäkuussa 2012 YouTubeen ladattua videota ennen syyskuun arabiankielistä versiota.

Objektiivisuuden käsittäminen todellisuudessa vallitsevan asiantilan ja sitä esittävän journalistisen väitteen vastaavuutena toimii toki *tarkkuuden* kriteerinä: nimet, päivämäärät ja paikat halutaan oikein. Erimielisyyksiä ei ollut sellaisista tosiasioista kuin Bengasin kuolonuhrien määrä, videon olemassaolo tai mielenosoitukset eri maissa. Ongelmalliseksi tämä objektiivisuuskäsitys muuttuu, kun journalistista raporttia tai todellisuuden tapahtumaa tarkastellaan kokonaisuudessaan. Tulokinta astuu mukaan jo määriteltäessä, mikä on tapahtuma. Tapahtuman rajaaminen tapahtumaksi ei ole myöskään ainoa tulkintaa vaativa toimi: valintoja ja hylkäämistä sekä tapahtumien yhteenkietomista ja selittämistä tarvitaan tiedollisen prosessin alusta loppuun. Toisaalta mistään tapahtumasta ei voi kertoa koko totuutta inhimillisissä ja journalismin rajoissa.

Tulkinnallisuus ja ”vihan paluun” kaltainen arvottaminen käyvät kolumneissa, blogeissa ja pääkirjoituksissa, mutta ne eivät sovi perinteisen objektiivisuuden mukaiseen uutisjournalismiin. Sekaannusta aiheuttaa journalismityypin eroavaisuuksien lisäksi perinteisen objektiivisuuden liittäminen journalismin eri aspekteihin. Onko objektiivisuus 1) *journalistin* ominaisuus, 2) journalistisen *tuotteen, eli esityksen*, ominaisuus vai 3) journalistisen *tiedonhankintamenetelmän* ominaisuus? On joka tapauksessa kyseenalaista, nouseeko totuus esiin YouTube-videon tekijöiden ja mieltään osoittavien muslimien välistä ilman journalistin aktiivista tulkinnallista panosta, voiko uutisteksti tai -kuva kertoa kaikkia olennaisia tosiasioita ja miten tiedot tapahtumista on hankittu, kun journalismilla ei ole tieteen tavoin metodologiaa.

Objektiivisuutta onkin alettu pitää tiedollisesti epäuskottavana ja eettisesti arveluttavana käsitteenä sekä journalismissa (Apunen 2010) että sen tutkimuksessa (Välvirronen 2009). Taustalla on yhteiskuntatieteissä vahvistunut *konstruktionistinen* ajattelu, jonka mukaan kaikki tieto on ihmisten tekemää, rakennelmaa. Miten biologisesti rajoittunut ja tietokyvyiltään ehdollistunut yksilö, saati sitten kielelliskulttuurisesti ja ideologisesti asemoitunut journalistinen yhteisö voisi saavuttaa näistä yksilöllisistä ja sosiaalisista ehdoista riippumatonta, objektiivista tietoa? Tämä tarkoittaisi mahdotonta näkökulmaa ”ei-mistään” (Nagel 1986), eli inhimillisistä intresseistä ja arvoista riisuttua ”Jumalan näkökulmaa” (Putnam 1990). ”Muslimimaailma” tulisi kattaa ilman kattauksen näkymistä kuvassa.

Koska maailmaa ja sen tapahtumia ei voi peilata sellaisinaan, on objektiivisuudesta haluttu luopua (vrt. Välvirronen 2009, 17). Miten silloin käy luotettavuudelle, uskottavuudelle ja syvällisyydelle?

Relativismi: huono vaihtoehto

Objektiivisuuteen liittyy myös eettisiä ongelmia. Oman näkökulman kutsuminen objektiiviseksi toimii keinona vaientaa muut äänet moniäänisessä maailmassa. Arvovapaana esiintyvä journalismi on myös ristiriidassa kuvaamansa moniarvoisen sosiaalisen todellisuuden kanssa. Ihmiset toimivat, ja heidän toimiaan arvioidaan normien varassa, eikä videokohua voi ymmärtää viittaamatta osapuolten toimintaa ohjaaviin arvoihin, motiiveihin ja tavoitteisiin. Lisäksi tulkinnattomuuden ihanteesta seuraa, että journalismi tukeutuu vallitseviin yleisiin totuuksiin – testaamattomiin, kritisoi mattomiin ja todentamattomiin ennakko-oletuksiin. Ikään kuin olisi selvää, että muslimit aina äityvät väkivaltaisiksi, kun kuvakieltoa loukataan. (Ks. Overholser 2004.)

Pelkkien faktojen riittämättömyydestä kertoo se, että Muhammed-videokohun uutisoinnissa korostui taustoituksen merkitys. ”Muslimeille profeetan ja Koraaenin halventaminen on vakava jumalanpilkkarikos. Egyptin media on raportoinut videosta uutistoimisto AP:n mukaan useita päiviä” (hs.fi 12.9.2012). ”Ääri-islamistit ja johtajat yllyttävät väkivaltaisiin protesteihin” (cnn.com 13.9.2012). ”Afganistanissa äärijärjestö Taleban kehotti muslimeja kostamaan yhdysvaltalaisille sotilaille” (HS 13.9.2012). ”Ranskassa islamistinen salafistivähemmistö, kymmenisen henkeä, organisoi mielenosoituksia Twitterillä” (Le Figaro 18.9.2012).

Objektiivisuutta vastaan esitetty kritiikki on saanut journalismin tutkijat ehdottamaan, että journalistien tulisi luopua objektiivisuudesta ja keskittyä näkökulmiin ja tulkintoihin sekä kunnioittaa moniäänisten ja moniarvoisten kohteidensa ja yleisöjensä erilaisia näkemyksiä ja maailmankuvia (ks. esim. Gaber 2010). Tiedollinen ongelma kuitenkin on, että kaikkien näkökulmien ja tulkintojen, eli erilaisten tiedollisten konstruktioiden, käsittäminen samanarvoisiksi tarkoittaa *relativismia*: ilman objektiivisia kriteereitä ei voida arvioida, mikä on totta ja epätotta, mikä oikein ja väärin. (Boghossian 2006, 5.) Relativismin mukaan väitteet ”muslimimaa-

ilma raivoaa” ja ”yksittäiset muslimit raivoavat” ovat yhtä totsia. Ainakin tapahtumat tulisi sellaisina esittää. On totta, että väkivallan aiheutti video. On yhtä totta, että sen aiheuttivat arabikevään jälkeisessä valtatyhjössä vallasta taistelevat islamistit.

Relativismin tiedollinen haaste ja eettinen houkutus ovat saaneet monet journalistit luopumaan objektiivisuudesta sanan perinteisessä merkityksessä ja tulkitsemaan sen *puolueettomuutena* tai *tasapuolisuutena* (vrt. Niiniluoto 2002, 138–139). Relativismin tulo yliopistoista uutishuoneisiin on näin aiheuttanut journalistisissa käsitteellisen muutoksen (Goldstein 2007, 70; Baggini 2002, 21).

Tiedolliseksi ongelmaksi tämä muutos muodostuu, kun puolueettomuus ja tasapuolisuus asetetaan journalismin päämääräksi, eli journalistisen tuotteen toivotuiksi ominaisuuksiksi. Silloin luovutaan totuudenmukaisuudesta journalistisen tiedonhankinnan tavoitteena – parhaiden argumenttien sekä vakuuttavimman todistusaineiston vaivalloisesta etsimisestä ja punnitsemisesta (ks. Rosen 2000). Ei ole tarpeen testata erilaisten näkemysten tiedollista todenperäisyyttä tai eettistä kestävyyttä, jos on asetettu tavoitteeksi näkemysten puolueeton tai tasapuolinen esittäminen. Videokohun tapauksessa yksien ”pyhyys” asettuu samanarvoiseksi toisten henkien kanssa. Rationaalisuus ja oikeudentunto voidaan sivuuttaa ja keskittyä vastakkainasetteluihin: muslimit vs. sananvapaus (vrt. Kaplan 2010).

Puolueettomuus tavoitteena kärsii kuitenkin samanlaisista tietoteoreettisista ongelmista kuin vanha objektiivisuuskäsitys: se pyrkii olemaan ”näkökulma ei-mistään” tai ”Jumalan näkökulma”. Jos journalisti pystyykin olemaan taloudellisesti ja ideologisesti puolueeton, hän totuudenmukaisuuden tavoittelussaan ei voi olla puolueeton totuuden ja valheen välillä (ks. Lichtenberg 2000, 251–252). Tasapuolisuus tavoitteena nojaa virheelliseen oletukseen, että totuus nousee itsestään esiin kahden tai useamman toisistaan poikkeavan näkemyksen väliltä. Uutisagentin asettaa tällöin kovaäänisin ääriaine sekä eturyhmien ja vallankäyttäjien tiedottajat.

Relativistinen, puolueettomuutta ja tasapuolisuutta tavoitteleva journalisti luopuu aktiivisesta tiedon hankinnasta ja taantuu tarkkailijaksi, joka ei voi pureutua uskonnollisen väkivallan tai poliittisen propagandan kaltaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Hän vain esittää kilpailevia väitteitä, erilaisia tulkintoja ja arvoarvostelmia yhtä painavina – tuki todistusaineisto tai oikeudentunto mitä tahansa.

Käytännöllinen tieto-oppi

Kun journalistista tietoa tarkastellaan käytännöllisesti ja kokonaisvaltaisesti, vanha objektiivisuus sekä puolueettomuus ja tasapuolisuus saavat paikkansa tiedonhankinnan *keinoina*, jotka palvelevat totuudenmukaisuuden *päämäärää* – luotettavaa, uskottavaa ja syvällistä tietoa. Ei siis tule asettaa niitä päämääräksi, vaan sijoittaa ne osiksi totuudenmukaisuuden tavoitteeseen tähtäävää tiedollista prosessia, jota myöhemmin kutsutaan käytännölliseksi objektiivisuudeksi. Sen hahmotte-

99 Tasapuolisuus tavoitteena nojaa virheelliseen oletukseen, että totuus nousee itsestään esiin kahden tai useamman toisistaan poikkeavan näkemyksen väliltä. Uutisagendan asettaa tällöin kovaäänisin ääriaines sekä eturyhmien ja vallankäyttäjien tiedottajat.

lemiseksi on eroteltava, että journalismi tarkoittaa 1) esityksiä, eli *journalistista tuotetta*: konsulaatti-iskua kuvaavaa uutista, kuvaa, videota tai twiittiä, mielenilmauksia selittävää analyysia, uskontoa ja sananvapautta arvioivaa kolumnia tai blogi- ja pääkirjoitusta, 2) *tiedollista käytäntöä*: aktiivista aineistonkeruuta, todistusaineiston osoittamista todeksi tai epätodeksi, juttujen tekemistä, faktantarkistusta, oikolukua ja tuotteen esittämistä ja 3) *instituutiota*, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta, eli käyttää valtaa ja toimii vallan kriitikkona ja keskusteluareenana. (Ks. Rupar 2010).

Viestintäteknologinen kehitys on aiheuttanut journalismin käytännöissä muutoksia lennättimen, radion ja television keksimisestä lähtien, joten murrostila ei ole uusi. Journalismi on silti aina selvinnyt kriiseistään, kun se on tiedonhankinnassa "sitoutunut tiettyihin perusarvoihin ja parhaisiin käytäntöihin" (Meyers 2010, vii). Niinpä objektiivisuutta on syytä etsiä nimenomaan journalistisesta tiedonhankinnasta – journalismin käytännöstä. Oli tuote sitten mielipiteellinen blogi tai faktuaalinen uutinen, sen sisällön on perustuttava objektiivisesti *hankittuun* tietoon ollakseen journalismia. Objektiivisuus löytyy asenteesta, arvoista ja käytännöstä.

Pragmatismiksi kutsuttu filosofinen ohjelma ottaa lähtökohdakseen inhimilliset käytännöt ja niitä ohjaavat normit. Esimerkiksi journalismi tiedollisena käytäntönä on normatiivisesti ohjautunutta sosiaalista toimintaa, sekä muun tiedontavoittelun tavoin aktiivista ja jatkuvaa todellisuuden tutkimusta (ks. Pihlström 2008). Journalistinen tiedonhankinta tutkimuksena on läpeensä inhimillistä, mutta siitä ei seuraa tiedollinen relativismi. Monimuotoisessa maailmassa yhdestä tapahtumasta tai sen tulkitsemisesta usean tapahtuman yhdistelmäksi voi olla useita erilaisia ja yhtä tosia tulkintoja, mutta myös useita virheellisiä ja epätosia tulkintoja. Kuvaus tai selitystyyppin valinnan ratkaisee sen tarkoitus: halutaanko tehdä ymmärrettäväksi YouTuben rooli kulttuurien törmäämisessä, islamin kuvakäsitys, islamistien poliittiset tavoitteet vai Muhammed-videon tekijöiden motiivit. Niin kuin tieteelliset tutkimusalat poikkeavat menetelmiltään ja selitystavoiltaan kohteidensa eroavaisuuksien takia, samoin journalismissa tarkoitus määrittää, minkälaisia todellisuustulkintoja tavoitellaan.

Pragmaattisen tietokäsityksen mukaan kaikilla ihmisillä on tarve tietää todellisuudesta, ja jotkut tietävät siitä enemmän ja paremmin kuin jotkut toiset (Haskell 1998, 3). Objektiivisesti hankittuun tietoon päästään Journalistin ohjeiden ja uutiskriteerien kaltaisilla normeilla ja parhaiksi osoittautuneilla tietokäytännöillä. Ne antavat journalismille oikeutettua, eli ansaittua, tiedollista auktoriteettia, vaik-

kei journalismi ole lääketieteen tai oikeusistuinten tavoin suljettu ammatillinen käytäntö. Totuudenmukaisuus ei edellytä horjumattomia perusteita, vaan itseään-korjaavia sosiaalisia prosesseja (mt. 10). Vaikka aluksi Muhammed-videon ohjaajasta oli epäselvyyksiä ja virheellistä tietoa, journalistinen prosessi jatkui ja paljasti kollektiivisesti, että kyseessä oli koptikristitty pikkurikollinen (HS 16.9.2012).

Esimerkkejä parhaista journalistisista käytännöistä löytyy empiirisesti. *New York Timesia* pidetään usein uskottavampana kuin keltaisen lehdistön *Daily Mailia*, ja BBC:tä luotettavampana kuin konservatiivista Fox Newsiä. Ranskassa, jossa on Euroopan suurin muslimivähemmistö, kolme valtakunnallista sanomalehteä ovat puoluepoliittisesti sitoutuneita, mikä näkyy toisinaan esityksissä, eli journalistisissa tuotteissa. Mutta *Le Monde*, *Le Figaro* ja *Libération* näyttävät hankkivan tietonsa objektiivisella menetelmällä. Oikeistolainen *Le Figaro* (18.9.2012) kertoi, että Ranskan 6 miljoonasta muslimista vain pieni radikaali salafistivähemmistö organisoii mielenilmauksia. Vasemmistolainen *Libération* (18.9.2012) sai tietonsa kirjeenvaihtajiltaan Libyasta, Tunisiasta, Pakistanista, Venäjältä, Jemenistä, Thaimaasta ja Syyriasta – maista, joissa demokratiasta ja sananvapaudesta korkeintaan haaveillaan. Lehtien yhteinen tulkinta oli, että kouluttamattoman ja lukutaidottoman muslimivähemmistön mobilisointi sisäpoliittisista syistä ulkovaltoja vastaan on helppoa, koska sananvapaus on internetin ulottumattomissa eläville muslimeille uusi tai täysin vieras ajatus. Silti valtaosa muslimeista ei reagoinut videoon millään tavalla.

Ranskalaiset sanomalehdet uutisoivat mielenilmauksista suomalaista lehdistöä monipuolisemmin.

Tiedotusväline ei siis ole itsessään viesti, vaan väline tiedotukselle. Älypuhelimilla lähetetään reaaliaikaista tietoa kriisialueilta, mutta myös rasistista propagandaa. Samoin YouTubessa on sekä Muhammed-video että korkeatasoista journalismia. Objektiivisuus löytyy yhtäältä asteittaisesta etäännyttämisestä tiedon subjektiivisista rajoitteista ja toisaalta tiedonhankinnan menetelmästä, joita käsitellään seuraavassa luvussa. Objektiivisuuden asteittaisuus ilmenee kuitenkin myös niissä eettisissä ja tiedollisissa normeissa, joihin journalismin ammatissa sitoudutaan (vrt. Megill 1994, 5).

Totuudenmukaisuuden vaatimus tarkoittaa, että raporteissa on pyrittävä eroon valheista, virheistä, ennakkoluuloista ja vääristymistä. Oli journalisti sitten islam- tai länsimielinen, hänen velvollisuutensa on ylittää ennakkokäsityksensä – pidät-

”Älypuhelimilla lähetetään reaaliaikaista tietoa kriisialueilta, mutta myös rasistista propagandaa. Samoin YouTubessa on sekä Muhammed-video että korkeatasoista journalismia.

täytyä tulkinnasta ja arvostelmasta, kunnes kaikki relevantti tieto on saatu kerätyksi ja todennetuksi. Toisin sanoen *tasapuolisuus* on keino kuulla kaikkia olennaisia puheenvuoroja ja näkökulmia – todellisuustulkintoja – ennen johtopäätöksiä.

Objektiivisuutta kohti päästään myös menetelmällisesti (vrt. mt. 10–11). Journalismissa on ei-subjektiivisiä rutiineja ja sääntöjä, joilla asetetaan rajoituksia subjektiivisille arvostelmille. Oikeita ja vääriä journalistisia

tapoja erottavat uutiskriteerit, toimituskokoukset, faktantarkistusdeskit ja oikolukemetodit. Kolmas askel kohti objektiivisuutta huomioi, että tieto on aina aktiivisia tekoja ja inhimillistä toimintaa. Journalisti on aktiivisesti vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja fyysisen todellisuuden kanssa, mutta saadakseen totuudenmukaista tietoa hänen täytyy aktiivisesti pyrkiä eroon – edes tilapäisesti – ajattelun subjektiivisista ja kulttuurisidonnaisista rajoitteista ja vääristymistä. Luottamusta yleisöissä lisänee se, että journalismissa toiminnan normit ja menetelmät ovat läpinäkyviä – eikä lähdesuojasta tingitä. Sitä käytti *Le Parisien* (14.9.2012) haastatellessaan ranskalaisia musliminuoria pelkillä etunimillä.

Objektiivinen asenne ja menetelmä

Kokonaisraporttiensa totuudenmukaisuuteen tähtäävän journalismin tavoitteena ei siis voi olla puolueettomuus, mutta tämän tietoteoreettisesti mahdottomaksi todetun normin voi korvata *objektiivisella asenteella*. Se tarkoittaa tilapäistä etäännyttämistä omista ennakkoluuloista, valmiutta tutkia tietolähteitä kriittisesti sekä avoimuutta todistusaineistolle ja epämieluisillekin vastaväitteille tulkintaan asti (vrt. Nagel 1986). Journalisti voi näin laajentaa näkökulmaansa kattamaan yhä laajemman joukon aiemmin vieraita kohteita ja näkökulmia. Tällöin ”muslimit” voidaan yhden ryhmän sijasta nähdä monimuotoisena ihmisjoukkona, jonka sisäi-

set erot ovat suuremmat kuin kokonaisjoukon erot johonkin toiseen uskonnolliseen tai ideologiseen ryhmään nähden.

Tulkinta on kuitenkin välttämätöntä, jota yksittäisistä – todennetuista – tosiasioista tai totuuksista saa mielekkään journalistisen tuotteen. Inhimillisissä rajoissa ei ole mahdollista saavuttaa täydellisen varmaa, erehdytöntä tietoa epävarmuuksien ja ennakkoimattomuuksien maailmassa (ks. Fantl & McGrath 2009). Esimerkiksi Muhammed-videon ”aiheuttamista” levottomuuksista, tuli

” Todellisuudesta on oikeita ja vääriä sekä totuudenmukaisia ja epätotuudenmukaisia tulkintoja. Oikeisiin päästään kaivamalla esiin uusia asioita, tulkitsemalla niitä rationaalisesti sekä päätelemällä ja selittämällä ne ymmärrettävästi.

varmennettua tietoa tipoittain. Epävarmuuden kääntöpuoli on kuitenkin se, että tiedonhankinnan menetelmiä ja niitä ohjaavia normeja voidaan aina parantaa kokemuksen perusteella. Tästä esimerkkinä Journalistin ohjeisiin tehdyt muutokset sekä uuden teknologian mahdollistamat tiedonhankintatavat. Ei ole pakko luottaa viranomaislähteisiin mielenosoittajien määrästä, kun tietoa tulee paikan päältä. Uudesta mediasta löytyy myös yleisöä kiinnostavia aiheita (Heikkilä ym. 2012).

Objektiivinen tiedonhankinnan menetelmä ei sekään edellytä filosofisesti ja käytännöllisesti mahdotonta irtautumista kaikista arvoista ja tulkinnasta. Objektiivisuus ja totuudenmukaisuus ovat journalismissa keskeisiä tiedollisia arvoja, ja normatiivisesti on ohjautunut muikin inhimillinen toiminta: ilman normeja emme voisi arvioida tekoja onnistuneiksi tai epäonnistuneiksi, hyviksi tai huonoiksi (ks. Pihlström 2002). Tulkinnallisuus taas kuuluu kaikkeen tiedolliseen toimintaan: ihminen tulkitsee ympäristöään koko ajan aisteillaan, aivoillaan ja käsitteistöllään. Itse kokemus todellisuudesta on tulkinnallista; tulkinta on tiedollinen tapamme toimia todellisuudessa (ks. Dewey 1958, 154). Muslimimielenosoitukset eivät olleet irrallisia faktoja, vaan ne tulevat ymmärrettäviksi vasta tulkittuina historiaa ja nykyistä poliittista tilannetta vasten. Niiden tausta on arabikevättä seuranneessa valtatyhjiössä tai maltillisiksi kutsuttujen islamistien hallinnossa ja Salman Rushdien fatwassa, tanskalaisissa pilakuvissa sekä kristittyjen fundamentalistien väkivaltaisessa iskussa pariisilaiseen elokuvateatteriin, jossa esitettiin *Kristuksen viimeiset kiusaukset* (1988) (ks. Libération 18.9.2012).

Subjektiviivisen ja kulttuurisen ehdollistumisen takia totuudenmukaisuuteen tähtäävän journalistisen tiedonhankinnan, eli todellisuustulkinnan, tulee olla menetelmällistä. Muuten ”tieto” on vaarassa jäädä yksilöllisten ja yhteisöllisten ennakkoluulojen värittämäksi informaatioksi. Koska kaikki tulkinnat eivät ole yhtä totuudenmukaisia, journalismissa tiedollista todellisuustulkintaa ohjaavat objektiivinen normisto ja menetelmä, mutta myös sosiaalinen ja fyysinen todellisuus voimineen. Jos Bengasissa ollut toimittaja kiistäisi kuolonuhrit vetoamalla oman tulkintansa oikeuteen, hänen todellisuudentajunsa veisi toisiin töihin. Jos hän pitäisi tappamista oikeutettuna, hänen moraalikäsityksensä kiistettäisiin sosiaalisesti. Ilman

käytännöllistä objektiivisuutta journalismi on kuitenkin vaarassa muuttua relativistiseksi ja vääristää maailman tapahtumia sekä tiedollisesti että moraalisesti – ikään kuin maailman muslimit osaisivat käyttäytyä huonosti vasta silloin, kun me länsimaalaiset loukkaamme tai provosoimme heitä (ks. Bruckner 2010).

Objektiivisen asenteen ja menetelmän varassa tehty todellisuustulkinta tarkoittaa kokonaisvaltaista prosessia. Siihen kuuluvat tiedon 1) hankkiminen, eli etsintä, valikointi ja arviointi, 2) testaaminen, eli todennus, epätodeksi osoitus, kritiikki ja johtopäätökset ja 3) esittäminen, eli kirjoitus, kuvaus ja twiittaus (vrt. Ward 2004, 264). Journalistinen objektiivisuus on siis ennen muuta menetelmä erilaisten todellisuustulkintojen testaamiseksi ja koettelemiseksi parhailla tiedonhankinnan prosesseilla, toistaiseksi parhaiksi osoittautuneiden tiedollisten normien rajoissa ja ohjauksessa (mt. 265–316; ks Ward 2010). Näin hankittuja todellisuustulkintoja arvioidaan, eli tulkitaan menetelmällisesti ennen niiden julkaisua, mutta tällöin konstruoidaan uutista tai muuta journalistista tuotetta, eikä – relativismin pelkämällä tai toivomalla tavalla – itse todellisuuden tapahtumia tai ilmiöitä. Todellisuudesta on oikeita ja vääriä sekä totuudenmukaisia ja epätotuudenmukaisia tulkintoja. Oikeisiin päästään kaivamalla esiin uusia asioita, tulkitsemalla niitä rationaalisesti sekä pääättelemällä ja selittämällä ne ymmärrettävästi. Siitä syntyy journalismin luotettavuus, uskottavuus ja syvällisyys.

Johtopäätöksenä voidaan esittää, että käytännöllisen objektiivisuuskäsityksen kehittämiseksi on kaksi toisiaan tukevaa perustetta. 1) Journalismin parhaita tiedollisia käytäntöjä on mahdollista tutkia uuden pragmaattisen objektiivisuuskäsityksen kehittämiseksi edelleen. 2) Journalismin käytännössä tämä objektiivisuuskäsitys voi puolestaan tehdä journalismin tiedollisesta prosessista aiempaa luotettavamman, uskottavamman ja syvällisemmän. Maailma tulee näin aiempaa paremmin ymmärretyksi.

Aki Petteri Lehtinen on journalisti ja teoreettisen filosofian väitöskirjatutkija, joka toimii Helsingin Sanomain Säätiön ja Helsingin yliopiston rahoittamassa tutkimusryhmässä. Hän viimeistelee tietokirjaa journalismin filosofiasta.

Medialähteet

- Ahlroth, Jussi (2009). ”Media joutuu opettelemaan tunteista kertomista” Helsingin Sanomat 9.12.2009.
Ajankohtainen kakkonen/Yle 25.9.2012. ”Äärimuslimit vahvistuvat arabikevään jälkeen”. Saatavilla: <http://yle.fi/ohjelmat/1709797>
- Apunen, Matti (2010). ”Hei toimittaja, ketä kannatat?” Kolumni. Helsingin Sanomat (HS) 7.9.2010.
bbc.co.uk 13.9.2012. ”Anti-Islam film protests spread across Middle East”. Saatavilla: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19584734> (luettu 25.1.2013).
- cnn.com 14.9.2012. ”U.S. Warns of rising threat of violence amid outrage over anti-Islam video”.
Saatavilla: <http://edition.cnn.com/2012/09/13/world/meast/embassy-attacks-main/index.html> (luettu 25.1.2013).
- cnn.com 13.9.2012. ”Extremists and leaders incite violent protests”. Saatavilla: <http://edition.cnn.com/2012/09/13/opinion/bergen-embassy-incitement/index.html> (luettu 25.1.2013).

HS 12.9.2012. "USA:n konsulaatti sytytettiin tuleen Libyassa". Reuters–AP.
 hs.fi 12.9.2012. "Islaminvastainen elokuvantekijä pakeni piilopaikkaan". AP–AFP. Saatavilla: <http://www.hs.fi/ulkomaat/Islaminvastainen+elokuvantekij%C3%A4+pakeni+piilopaikkaan/a1305598611053> (luettu 25.1.2013).
 HS 13.9.2012. "Pilkkaavien aiheuttamat mielenosoitukset levisivät". AFP–The Wall Street Journal.
 HS 16.9.2012. "Muhammed-elokuvan taustalla häärää peitenimiä ja joukko hölmistyneitä näyttelijöitä". Le Figaro 18.9.2012. "Champs-Élysées : la police sur la piste salafiste".
 Le Parisien 14.9.2012. "Le tragique effet papillon du film anti-islam. Vague de colère et de violence".
 Libération 18.9.2012. "Retour de haines. La fondation religieuse iranienne qui avait mis à prix la tête de l'auteur des "Versets sataniques" profite de l'atmosphère anti-occidentale créée par un film antimusulman pour surenchérir encore".
 Toivanen, Erkki (2010). "Hyvä Ranskan tuntemus on yhä tarpeen Suomessa". Mielipide. HS 29.4.2010.

Kirjallisuus

Baggini, Julian (2002). *Making Sense: Philosophy Behind Headlines*. Oxford: Oxford University Press.
 Baker, C. Edwin (2002). *Media, Markets and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
 Boghossian, Paul (2006). *Fear of Knowledge: Against Relativism and Constructionism*. Oxford: Clarendon Press.
 Bruckner, Pascal (2010). *The Tyranny of Guilt: An Essay of Western Masochism*. Princeton: Princeton University Press.
 Dewey, John (1958). *Experience and Nature*. New York: Dover Publications.
 Fallows, James (1996). *Breaking the News: How the Media Undermine American Democracy*. New York: Pantheon Books.
 Fantl, Jeremy & McGrath, Matthew (2009). *Knowledge in an Uncertain World*. Oxford & New York: Oxford University Press.
 Gaber, Ivor (2010). *We Are All, or Ought to Be, Subjective Now: New Challenges for Journalism Educators*. World Journalism Education Congress, Rhodes University.
 Goldstein, Tom (2007). *Journalism and Truth: Strange Bedfellows*. Evanston: North-Western University Press.
 Haskell, Thomas L. (1998). *Objectivity Is Not Neutrality: Explanatory Schemes in History*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
 Heikkilä, Heikki & Ahva, Laura & Siljamäki, Jaana & Valtonen, Sanna (2012). *Kelluva kiinnostavuus. Journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa*. Tampere: Vastapaino.
 Hemäus, Pertti & Tervonen, Ilkka (1986). *Totuuksista utopioihin: journalismin, muun todellisuuden ja yleisön suhteista*. Helsinki: Otava.
 Hemäus, Pertti & Tervonen, Ilkka (1980). *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki: Otava.
 Kaplan, Richard L. (2010). The Origins of Objectivity in American Journalism. Teoksessa: Stuart, Allan (toim.). *The Routledge Companion to News and Journalism*. Oxon & New York: Routledge, 25–37.
 Kilpinen, Erkki & Kivinen, Osmo & Pihlström, Sami (toim.) (2008). *Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
 Lichtenberg, Judith (2000/1991). In Defence of Objectivity Revisited. Teoksessa: Curran, James & Gurevitch, Michael (toim.). *Mass Media and Society*. 3rd Edition. New York: Oxford University Press, 238–254.
 Lynch, Michael P. (2009). *Truth as One and Many*. New York: Oxford University Press.
 Lynch, Michael P. (1998). *Truth in Context. An Essay on Pluralism and Objectivity*. Cambridge: The MIT Press.
 McChesney, Robert W. (2004). *Problem of the Media: U.S. Communication Politics in Dubious Times*. Urbana: The University of Illinois Press.
 McManus, John H. (1994). *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware?* Thousand Oaks: Sage.
 Megill, Allan (1994). Introduction: Four Senses of Objectivity. Teoksessa: Megill, Allan (toim.). *Rethinking Objectivity*. Durham: Duke University Press, 1–20.

- Meyers, Christopher (2010). *Ethics Theory and Decision-Making*. Teoksessa: Meyers, Christopher (toim.). *Journalism Ethics: A Philosophical Approach*. Oxford: Oxford University Press, 3–8.
- Meyers, Peter (2004). The Next Journalism's Objective Reporting. Teoksessa: *Nieman Reports*, 58 (4): 54.
- Nagel, Thomas (1986). *The View from Nowhere*. New York: Oxford University Press.
- Newell, R. W. (1986). *Objectivity, Empiricism and Truth*. London & New York: Routledge & Kegan Paul.
- Niiniluoto, Ilkka (2002/1980). *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus*. Helsinki: Otava.
- Niiniluoto, Ilkka (1996/1989). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta: filosofinen käsiteanalyysi*. Helsinki: Edita.
- Niiniluoto, Ilkka (1995). Todellisuus – onko sitä? Teoksessa: Sana, Elina (toim.). *Tieto-opista mediapeliin: journalismin tutkimuksen näkökulmia*. Helsinki: WSOY, 9–25.
- Niiniluoto, Ilkka (1990). *Maailma, minä ja kulttuuri: emergentin materialismin näkökulma*. Helsinki: Otava.
- Overholser, Geneva (2004). The Inadequacy of Objectivity as a Touchstone. *Nieman Reports*, 58: 4, 53. Saatavilla: <http://www.nieman.harvard.edu/reports/article/100725/The-Inadequacy-of-Objectivity-as-a-Touchstone.aspx> (luettu 8.6.2012).
- Pihlström, Sami (2008). Pragmatismi filosofisena perinteenä. Teoksessa: Kilpinen, Erkki & Kivinen, Osmo & Pihlström, Sami (toim.). *Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus, 21–51.
- Pihlström, Sami (2002). *Kokemuksen käytännölliset ehdot: kantilaisen filosofian uudelleenarviointia*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Putnam, Hilary (1990). *Realism with a Human Face*. Toim. James Conant. Cambridge: Harvard University Press.
- Rosen, Jay (2000). *What Are Journalists For?* New Haven: Yale University Press.
- Rupar, Verica (toim.) (2010). *Journalism and Meaning-Making: Reading the Newspaper*. Cresskill: Hampton Press.
- Taylor, Robert S. (2011). *Reconstructing Rawls: The Kantian Foundations of Justice as Fairness*. University Park: Pennsylvania State University Press.
- Tervonen, Ilkka (1986). *Objektiivisuus ja informatiivisuus: journalismin tiedollisten ominaisuuksien tarkastelua kahden käsitteen kannalta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vehkoo, Johanna (2011). *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Teos.
- Väliaverronen, Esa (toim.) (2009). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ward, Stephen J. A. (2010). Inventing Objectivity: New Philosophical Foundations. Teoksessa: Meyers, Christopher (toim.). *Journalism Ethics: A Philosophical Approach*. Oxford: Oxford University Press, 137–152.
- Ward, Stephen J. A. (2004). *The Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Williams, Bernard (2002). *Truth and Truthfulness: An Essay in Genealogy*. Princeton: Princeton University Press.

Journalismin toiset

Kulttuurisia käännteitä: Luokan kuvaaminen ja arvottaminen Helsingin Sanomien ”Luokkakuvia”-sarjassa

Helsingin Sanomat osallistuu vilkkaasti keskusteluun yhteiskuntaluokan merkityksistä Suomessa. ”Luokkakuvia”-juttusarjassa luokka on vaarassa tyyntyä käsitteeksi, jolla tuotetaan ja ylläpidetään keinotekoisia eroja työntekijäryhmien välillä ja käännetään huomio pois taloudellisen pääoman epätasaisesta jakautumisesta.

Vuodenvaihteessa 2011–2012 *Helsingin Sanomissa* ilmestyi laaja ”Luokkakuvia”-juttusarja. Luokka on ollut lehdessä muutenkin esillä esimerkiksi otsikoissa ”Maku erottaa yhteiskuntaluokat” (HS 2.6.2012) ja ”Lempiohjelma paljastaa yhteiskuntaluokan” (HS 30.12.2011). Lisäksi aihetta on käsitelty lukuisissa artikkeleissa ja kolumneissa, jotka kattavat moninaisia aiheita työväestön puoluevalinnoista liikuntaharrastuksiin, lastenkasvatukseen ja kodinteknologiaan. Ilman vertailevaa historiallista tutkimusta on vaikea sanoa, onko luokkaa koskeva kirjoittelu Helsingin Sanomissa lisääntynyt, mutta selvää on, että lehti osallistuu nykyisin vilkkaasti keskusteluun yhteiskuntaluokan merkityksistä Suomessa.

Tässä artikkelissa tutkimme, miten Helsingin Sanomat osallistuu luokan tuottamiseen ja arvottamiseen. Käsityksemme luokasta perustuu ajatukseen siitä, miten luokka-asetat muotoutuvat paitsi suhteessa taloudellisten pääomien epätasaiseen jakautumiseen, myös kulttuuristen, sosiaalisten ja symbolisten pääomien erilaiseen saatavuuteen. Käsityksen teoreettiset juuret ovat moninaiset. Se kiinnittyy lähinnä ranskalaisen sosiologi Pierre Bourdieun teoretisointiin ja sen vaikutuksesta virinneeseen juonteeseen luokkatutkimuksessa (ks. esim. Wacquant 1991; MacCall 1992; Skeggs 2004a; Lawler 2005).¹ Analyysitapamme perustuu feministisiin ja kulttuurintutkimuksellisiin lähtökohtiin. Näin ollen keskeistä on kriittinen suhtautuminen tiedon tuottamisen tapoihin sekä kiinnostus tiedon tuottamisen, ideologioiden ja vallan suhteisiin. Feministisissä ja kulttuurintutkimuksellisissa

luokka-analyysseissa keskeinen mielenkiinnonkohde onkin ollut siinä, miten tietoa luokasta tuotetaan, miten luokan tuottaminen liittyy symbolisiin kamppailuihin ja miten tavat luokitella ihmisiä järjestävät yhteiskunnallista hierarkiaa (ks. esim. Devine et al. 2005; Sayer 2005; Katainen & Seppälä 2008; Kolehmainen & Mäkinen 2009, Skeggs 2010).

Analyysissa keskityimme siihen, miten luokkaa kuvataan ja miten tarinaa luokasta rakennetaan Helsingin Sanomien jutuissa. Havainnollistamme tätä kiinnittämällä huomiota siihen, millaiset tulkinnat ja käänteet toistuvat ja leviävät intertekstuaalisesti luokkaa käsittelevissä jutuissa lehden sisällä. Ajattelempa, että tavat, joilla luokkaa lehtijutuissa kehystetään, vaikuttavat voimakkaasti siihen, millaisia tuntemuksia niissä kuvattavat ihmiset ja ilmiöt synnyttävät lukijoissa. Kehystämällä tarkoitamme tässä prosessia, jossa tietynlaisten raamien ja muodon antaminen jonkin asian käsittelemiselle mediassa ohjaa tapojamme ymmärtää todellisuutta. Tässä prosessissa esimerkiksi toistolla ja tietynlaisten kerronnallisten käänteiden ja juonen käytöllä on keskeinen merkitys. Luokan representoimista mediassa tutkinut Diana Kendall korostaa, että on tärkeä ymmärtää, millaisia kehystämisen tapoja media käyttää ja miten laajalevikkoinen media kuvaa luokkaeroja yhteiskunnassa, sillä se vaikuttaa keskeisesti asenteisiin ja arvottamiseen (Kendall 2011, 2–5) ja näin vähitellen myös taloudellisten resurssien jakoon (ks. Skeggs 2004a).

Kahdeksanosainen ”Luokkakuvia”-sarja ilmestyi Helsingin Sanomissa viikoittain 4.12.2011–21.1.2012. Sarjan osien laajuus vaihteli, mutta tyypillisesti ne koostuivat yhdestä laajasta artikkelista, kainalojutusta ja ”Luokkakafakta”-laatikosta. Avausosiota seuraavien viikkojen teemat olivat työväestö, luokkanousu, luokkakäsityksiä käsittelevä gallup-kysely, rikkaat, köyhät, ulkomaalaiset ja lopuksi keskiluokka. Gallup-kyselyä ja keskiluokkaa käsitteleviä kertoja lukuun ottamatta teemakokonaisuuksia varten oli aina haastateltu sekä tutkijoita että muita ihmisiä. Luokkanousua, rikkaita, köyhiä ja ulkomaalaisia käsittelevissä artikkeleissa haastateltiin henkilöitä, jotka esitettiin käsiteltävän luokka-aseman edustajina. Sen sijaan työväestöä käsittelevään kokonaisuuteen oli haastateltu presidenttiehdokkaita, joilta kysyttiin, voiko Suomea pitää luokkayhteiskuntana. Luokkanousua, köyhyyttä ja ulkomaalaisia käsittelevien kokonaisuuksien suurimpana kuvituksena oli henkilökuva haastatellusta ryhmän edustajasta, joten artikkeleissa oli enemmän henkilöjutun sävyä. Haastatellut tutkijat työskentelivät Helsingin ja Turun yliopistoissa ja eri tutkimuslaitoksissa. Juttusarjassa näkyikin hyvin akateemisen luokkatutkimuksen ja journalistisen luokkaa koskevan kirjoittelun läheinen suhde.

Haluamme artikkelilla herättää keskustelua siitä, miten journalistiset tavat puhua luokasta – jotka kytkeytyvät tutkimuksessa ja muualla mediassa tällä hetkellä vallitseviin tapoihin puhua luokasta – osallistuvat luokkaerojen tuottamiseen ja arvottamiseen Suomessa. Mediatutkimuksessa luokan rakentumista on viime aikoina pohdittu erityisesti julkkiskulttuurin ja tosi-tv:n yhteydessä (esim. Kolehmainen & Mäkinen 2009; Paasonen & Pajala 2010; Pajala 2008; Skeggs & Wood

2012; Taylor & Bennett 2010). Räikeimmät esimerkit luokkahierarkioiden tuottamisesta tulevat nettikeskusteluista, joissa haukutaan keskiluokkaisia ihanteita rikkoa henkilöitä (Katainen & Seppälä 2008; Lahikainen & Mäkinen 2012; Tyler 2008). Sen sijaan suomalainen journalismin tutkimus ei ole viime vuosina juuri-kaan pohtinut luokkaan liittyviä kysymyksiä.² Tutkimuksessaan nettikeskustelussa tapahtuvasta kulttuurisesta luokittelusta Anu Katainen ja Pauliina Seppälä (2008, 42) toteavat, että nettikeskustelussa voidaan käyttää halveksuvampia luokkaan liittyviä ilmauksia kuin valtamediassa. Tästä syystä aineiston kautta pääsee erityisen hyvin käsiksi luokan kaltaisiin hieman arkaluontoisiin pidettyihin kysymyksiin. Helsingin Sanomissa luokkaeron tekeminen ja arvottaminen ei ole yhtä silmiinpistävää kuin esimerkiksi Kataisen ja Seppälän nettiaineistossa. Analyysimme osoittaa kuitenkin, että asiallisen journalistisen sävyn alla myös Helsingin Sanomien luokkaa koskevasta kirjoittelusta voi löytää hierarkioita ja arvotuksia. Nettikeskusteluihin verrattuna Helsingin Sanomien kulttuurinen määrittelyvalta maan suurimpana sanomalehtenä on huomattava. Tästä syystä on tärkeä pohtia kriittisesti lehden tapoja puhua luokasta.

Kulttuuri luokan määrittäjänä

Luokka on monimerkityksinen käsite, jota määritellään eri tavoin eri tutkimusperinteissä. Tutkimus jakautui pitkään marksilaiseen ja weberiläiseen perinteeseen, joista ensin mainitussa on yksinkertaistaen kyse tuotantosuhteiden sovittamattomasta ristiriidasta ja jälkimmäisessä tuotantosuhteiden ohella myös yhteiskunnallisista statusasemista (ks. esim. Crompton 2008, 35; Kivimäki 2008, 6). Suomalaisessa tutkimuksessa on molempiin perinteisiin tukeutuvaa ja niitä yhdistelevää tutkimusta (esim. Hietaniemi 1987; Blom 1999; Niskanen 2008). Uusi vahvistuva suuntaus 1990-luvulta lähtien on ollut elämäntapa- ja makututkimus (esim. Roos 1988; Purhonen 2011; Kahma 2011). Myös kulttuuritutkimuksellinen ote luokkaan keskittyy usein elämäntapojen tutkimiseen, mutta painotus on selkeästi valtasuhteissa ja luokan kontekstisidonnaisuudessa. Näin ollen kysymykset keskittyvät esimerkiksi luokitteluun sisältyvään valtaan tai siihen, missä tilanteessa ja kenen kohdalla luokka voi toimia sekä taloudellisena että kulttuurisena voimavarana (esim. Katainen & Seppälä 2008).

” Luokkamäärittelmien moninaisuudessa kulttuuri näyttää olevan määrittäjä, johon palataan ja josta haetaan varmuutta.

Erilaisten luokkaymmärrysten ja luokan määrittelyn tapojen lomittaisuus näkyy ”Luokkakuvia”-sarjassa. Luokka-asema kytketään tuloihin ja varallisuuteen (osat 1, 4, 5, 6 ja 7), ammattiin (osat 1, 2, 3 ja 8), koulutukseen (osat 3 ja 4) sekä kulttuuriin ja elämäntapoihin (1, 2, 3, 5, 6, 7 ja 8).³ Luokasta ei välttämättä puhuta tällä nimellä; esimerkiksi köyhyyttä käsittelevässä osassa sana luokka esiintyy vain viittauksessa Britannian kaltaisiin luokkayhteiskuntiin. ”Luokkakuvia”-juttusarjaan kuuluminen

kuitenkin sitoo köyhyyttä käsittelevän jutun osaksi luokkaproblematiikkaa. Sarjassa esitellyn TNS Gallupilla teetetyksen selvityksen mukaan suomalaisen mielestä luokka-asemaan vaikuttavat eniten koulutus (39 %) ja varallisuus (21 %). Sen sijaan ammatti (13 %), käyttäytyminen ja tavat (12 %) sekä perhe- tai sukutausta (8 %) miellettiin vähemmän merkittäviksi.⁴ (HS 24.12.2011.) Vastauksiin nähden Helsingin Sanomissa kiinnitetään runsaasti huomiota kulttuuriin ja elämäntapaan (vrt. gallupin kategoria ”käyttäytyminen ja tavat”) luokan merkitsijöinä.

Luokkamääritelmien moninaisuudessa kulttuuri näyttää olevan määrittäjä, johon palataan ja josta haetaan varmuutta. Sarjan ensimmäinen artikkeli ”Tuhansien kuilujen ja railojen maa” (HS 4.12.2011) alkaa kysymällä, voiko Suomesta puhua luokkayhteiskuntana ja onko luokan merkitys kasvamassa. Jutun alussa haastatellaan sosiologi Jani Erolaa, joka liittää luokkaerojen kasvun tuloerojen kasvuun. Tilastojen takaa tuodaan esille ”julgia todellisuuksia”, kuten se, miten paljon ihmisten odotettavissa oleva elinikä vaihtelee Suomessa tulotason mukaan. Luokkaerojen kasvu esitetään ongelmaksi, koska se lisää epätasa-arvoa muun muassa terveyseroina. Artikkelin edetessä painopiste muuttuu ja hyvinvointieroja suuremmaksi huolenaiheeksi nousee se, että nykyisin ”kuka tahansa voi luiskahtaa kuiluun”. Artikkelin mukaan nykyinen luokkajärjestelmä vaikuttaakin aiempaa epävakammalta. Siinä missä ”moderni luokkajaottelu” perustui ammatteihin, artikkelin hahmottelemassa nykytilanteessa asia ei ole enää niin selkeä, vaan jokaiselle koulutustasolle on syntynyt ”puskuriluokka” yritysten suhdannevaihteluita pehmittämään. Tästä päästään artikkelin loppupäätelmään:

Kun työelämän epävarmuus kasvaa, lapsuuskodin taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma näyttäytyvät taas tärkeinä taustatekijöinä, kun suomalaiset suunnistavat kohti aikuisuuttaan ja yrittävät pärjätä siellä.

Luokka suorastaan tuputtaa itseään takaisin yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Aiemmin artikkelissa perhetaustan merkitys kyseenalaistui tilastollisessa tarkastelussa, jonka mukaan noin puolet suomalaisista on päätenyt eri yhteiskuntaluokkaan kuin vanhempansa. Perhetaustan merkitystä painotetaan kuitenkin lopussa, missä se tuo selkeyttä luokkajaottelujen epävakaisuuteen. Artikkelin siteeraa historiantutkija Laura Kolbea, joka luonnehtii nykytilannetta ”sattumanvaraisuusyhteiskunnaksi” ja esittää: ”Ei ole enää sitä turvaraamia, joka ennen oli. Maisteriksi valmistuminenkaan ei enää takaa mitään.” Kolben nostalgisoima ”turvaraami” koskee siis erityisesti yliopistokoulutuksen saaneita. Keskustelun sattumanvaraisuusyhteiskunnasta ja epävarmuuden kasvusta voikin tulkita puheeksi juuri korkeakoulutettujen suhteellisen työttömyysriskin kasvusta (Julkunen 2010, 103). Tilastollisesti tarkasteltuna koulutus on kuitenkin Suomessa yhä arvostettua ja työmarkkinat sukupuolen mukaan eriytyneitä. Lisäksi valta- ja auktoriteetisuhteet järjestyvät pääosin totutulla tavalla (Melin 2009, 70; ks. myös Kivinen & Nurmi 2009, 151). Silti juuri huoli maistereiden tulevaisuudesta ja keskiluokan

kuiluun putoamisesta perustelee artikkelissa luokkakeskustelun tarvetta, ja keskustelua ohjataan lapsuuskodin tarjoamiin pääomiin eräänlaisena pysyvänä lähtökohtana.

Sarjan ensimmäisessä artikkelissa siirrytään siis ammatti- ja tuloerojen tarkastelusta kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman merkitykseen pysyvämpänä luokan merkitsijänä. Sama käänne tapahtuu sarjan kokonaisuudessa, joka päättyy artikkeliin ”Käpylästä oli loppua kampasimpukka” (HS 22.1.2012). Juttu poikkeaa sarjan muista osista, jotka hyödyntävät asiantuntijahaastatteluja ja tutkimuksiin perustuvia tilastoja. Päätosartikkeli perustuu toimittajan havaintoihin koulutetun keskiluokan ruoka-ostoksista käpyläläisessä K-marketissa ja keskiluokkaisen perheen ruokapöydässä. Toimittajan on mahdollista omaksua keskiluokkainen puhujaposition; muita luokka-asemia artikkelisarjassa käsitellään haastattelujen avulla. Keskiluokkaisuus määrittyy artikkelissa ensisijaisesti ruokatottumuksilla, jotka ymmärretään osaksi kulttuurista pääomaa.⁵ Koulutetun keskiluokan ruokatottumuksia listaamalla määritellään epäsuorasti joukko kansalaishyveitä: syvälinen paneutuminen ruuan valmistukseen ja sen alkuperään, terveelliset elämäntavat sekä eettiset ja ekologiset arvot. Artikkelin antaa keskiluokalle aseman terveellisen elämän suunnannäyttäjänä. Sävy on ironinen, mutta tämä ei tarkoita luokkahierarkian kritiikkiä. Sen sijaan kertojanaani korostaa sitä, miten keskiluokan kyky määritellä itseään koskeva puhetapa voi toimia yhtenä kulttuurisen pääoman muotona (Skeggs & Wood 2012, 121).

Myös sarjan rikkaita käsittelevässä juttukokonaisuudessa voi erottaa käänteen rakenteista ja tulotasosta elämäntapaan. Kokonaisuuden pääartikkelissa ”Rikkain kärki karkasi” (HS 31.12.2011a) vero-oikeuden professorit kritisoivat suomalaista osinkoverotusta, joka kansainvälisesti verrattunakin suosii poikkeuksellisen paljon varakkaita. Yhteiskuntaluokan käsitettä ei mainita verotusta käsittelevässä pääjutussa, mutta se tulee esille kainalojutussa, jossa jäljitetään rikkaiden elämäntapaa (HS 31.12.2011b). Haastateltu tutkija esittää, että suomalaiset harrastavat yhteiskuntaluokasta riippumatta melko samoja asioita, rikkaat ”ehkä vähän fiinimmin”. Toimittaja on suostutellut kaksi varakasta henkilöä anonymiiniin haastatteluun ja vahvistaa niiden perusteella tutkijan näkemyksen rikkaiden vaatimattomuudesta. He käyvät töissä, huolehtivat arkiaskareistaan pääasiassa itse ja joutuvat melkein häpeämään vaurauttaan. Juttukokonaisuus poikkeaa muusta sarjasta siinä, että se ei käytä kulttuuria ja elämäntapaa luokkaerojen merkitsemiseen vaan häivyttämiseen.

Luokkaeroja häivytetään myös tulonjaon toisesta ääripäästä, eli köyhyydestä, puhuttaessa. Sarjan köyhyyteen keskittyvän osan kainalojutussa tutkija painottaa köyhyyden periytymistä, ja Suomea verrataan Britannian kaltaisiin ”luokkayhteiskuntiin” (HS 8.11.2012b). Pääartikkelissa kuitenkin korostetaan, että köyhyyden riskiryhmään ”kuuluu ihmisiä yhteiskunnan kaikista kerroksista” (HS 8.11.2012a). Esimerkiksi otetaan Jari Tervo, jonka kerrotaan tv-haastattelussa sanoneen, että ilman vaimoa ja lapsiaan ”hänestä olisi saattanut tulla kuuluisan kirjailijan sijaan

metsien mies”. Köyhyys näyttäytyy jutussa paitsi rahan, myös sosiaalisen pääoman ja ihmissuhteiden puutteena, mitä korostaa jo otsikko ”Taas meni yksi kaveri”. Avio-
liiton puute esitetään keskeiseksi köyhyyden syyksi. Artikkelissa ei mainita luokan
käsitettä, vaan köyhät ovat joukko, jota yhdistää ”yli kulttuurirajojen nälkä, köyhyys
ja putoaminen suomalaisen keskivertotodellisuuden alapuolelle”. Puhetapa edellyt-
tää bourdieulaisten luokka- ja elämäntapajakojen hyväksymisen, jota on perustel-
lusti kritisoitu siitä, että ihmiset jotka eivät osallistu kilpailuun keskiluokkaisista
resursseista nähdään yksinomaan puutteen kautta (Boyne 2002, 125–126; Lawler
2005, 434; Skeggs 2011, 502). Jutussa köyhät ikään kuin putoavat omaan todellisuu-
teensa, keskiluokkaisista lähtökohdista määritellyn kulttuurin ja siihen perustuvien
luokittelujen ulkopuolelle.

Helsingin Sanomien tapa painottaa eroja elämäntavoissa seuraa yhteiskuntatie-
teellisen luokan tutkimuksen suuntausta, jossa on viime vuosikymmeninä koros-
tettu, etteivät luokkaerot rakennu vain talouden vaan myös kulttuurin ja minuu-
den alueella (Devine & Savage 2005; Skeggs 2004a). ”Luokkakuvia”-sarjassa siteera-
taan bourdieulaisten luokkatutkimuksen käsitteitä, kuten kulttuurinen pääoma (HS
4.12.2011) ja habitus (HS 11.12.2011). Luokkaa tehdään julkisuudessa nykyisin eri-
tyisesti minuutta ja yksilöllisyyttä koskevalla puheella ja sosiaalisten ja materiaalis-
ten olosuhteiden merkitys sivuutetaan (Skeggs 2004a). ”Luokkakuvia”-sarjan suhde
tähän individualistiseen diskurssiin on ristiriitainen. Yhtäältä sarjassa käsitellään
laajasti muun muassa varallisuuseroja ja niitä edistäneitä lainsäädäntömuutoksia.
Toisaalta puheen kääntyessä kulttuuriin tietoisuus erilaisista taloudellisten etujen
suomista toimintamahdollisuuksista katoaa ja keskeisiksi kysymyksiksi muodostu-
vat maku- ja kulutusvalinnat.

Työväestön habitusta etsimässä

Työelämäpuheessa on 2000-luvulla toistunut tiuhaan ajatus muutoksesta, jonka on
esitetty johtuvan siirtymästä teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen yhteiskun-
taan (ks. esim. Vähämäki 2009; Kalela 2008; Jakonen, Peltokoski & Virtanen 2006;
Siltala 2004). Samalla käsite työläinen on ollut uudelleenmäärittelyn kohteena,
ja uutta työläistä on tietoisesti ”etsitty” erilaisista yhteiskunnallisista positioista.
Esimerkiksi teoksessa *Vasemmisto etsii työtä* (2008) työläistä etsitään perinteisen
palkkatyön ulkopuolelta. Kysymys 2000-luvun työväestön olemuksesta ja sen löy-
tämisestä on keskeinen teema myös ”Luokkakuvia”-sarjan työväestöä käsittelevässä
artikkelissa ”Taistelu työväestön sieluista jatkuu” (HS 11.12.2011). Artikkelin alussa
todetaan monien olleen kiinnostuneita 2000-luvulla työväestön sielusta, sillä työ-
väki vaikuttaa käsitteeltä, joka taipuu tarvittaessa monenlaiseen poliittiseen agen-
daan. Tästä esimerkkinä artikkelissa mainitaan sekä kokoomuksen vaalikampanjat,
joissa Sauli Niinistö on esiintynyt työväen presidenttinä ja kokoomus ”työväenluo-
kanpuolueena” että Paavo Arhinmäki, joka ”kertoo edustavansa työväenluokan-
puoluetta ilman rasismia”.

A

Kotimaa

14. Birmingham, B.
 15. London, W. 12 12 12
 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 84

Figure 101 Forest interior, near Tulum, Yucatán, México. The forest is a low, dense, evergreen forest with a canopy of small, broad-leaved trees. The ground is covered with a thick layer of fallen leaves and branches. The forest is surrounded by a low wall or fence.

Taistelu työväestön sieluista jatkuu

Yhdistyksen puolesta
 puolesta
 puolesta

of "Vedānta" on marriage was limited by the Hindu deity.

Distocella striatula est rari
symptomatis rylantest mek
pääst turttaast bo 1910-
tut. jolligen kaudellaan alla

[illegible]

shines on kinkles slimes is
man, clown, joss hairy kink
on, ditty offhand odd ball
that is well-known.

lyt olivat elättä

"Taistelu työväestön sielusta jatkuu"-artikkelin kuvituksessa työväenluokkaisuutta etsitään menneisyydestä.

Jutussa toimittaja suuntaa kuitenkin katseensa klassiseen työväen määrittelyyn, jolloin työläinen on ”luontevinta” määritellä ammatin avulla. Tällöin työväestöä ”yhdistää ruumiillinen palkkatyö sekä matala yksilöllisten kykyjen ja taitojen vaatimustaso”. Myös yhteiskuntatieteellisessä yhteiskuntaluokkien tutkimuksessa ero keskiluokkaisten ja työväenluokkaisten töiden välille tehdään yhä usein – täsmällisemmän jaottelun puutteessa – ammatin itsenäisyyden ja siihen kohdistuvan valvonnan perusteella (Erola 2010, 29). Erottelua on myös kyseenalaistettu, sillä työelämän muutosten vuoksi keskiluokkaiset ja työväenluokkaiset työt ovat jossain määrin samankaltaistuneet (Melin 2009, 75). Myös palkkaus on yhdenmukaistunut: ennen huonosti toimeen tullut työläinen ”olisi ällikällä lyöty nykytyöläisen ostovoimasta”, kuten Helsingin Sanomat (11.12.2011) toteaa.

Kuten useissa sarjan artikkeleissa, myös työväkeä etsittäessä tapahtuu käänne työväen tilastollisesta määrittelystä kulttuuriin toimittajan todetessa, ettei palkkapussin tarkastelusta ole apua ”työväen metsästämisessä”. Artikkelissa ei pohdita, missä määrin työväen määrittely ylipäätään on mielekäästä, vaan työläistä etsitään kulttuurista, kulutusvalinnoista ja habituksesta, jolla viitataan henkilön ulkoiseen ja sisäiseen olemukseen. ”Duunarin” habitusta teksti kuvailee automerkin valinnalla ja ”terveysasioilla”. Artikkelin mukaan habitukseen kuuluvat Toyotan tai Nissanin valinta Bemarkin sijaan sekä epäterveelliset elämäntavat: ”Nyrkkisäännön mukaan mitä parempi koulutus kansalaisella on, sitä terveellisemmin hän syö ja pitää huolta kunnostaan”. Työväestön habituksesta muodostuu toimittajan ja jutussa haastattelujen asiantuntijoiden toimesta nyrkkisäännöksi kiteytyvä olemuksellinen tyyli.

Juuri työmiehen habitus on noussut yhdeksi keskeisimmistä kysymyksistä keskusteluissa, jotka koskevat siirtymää teollisesta jälkiteolliseen ja tietoyhteiseen yhteiskuntaan. 1960- ja 1970-lukujen sankarillinen työläisyys koetaan tietoyhteis-

kuntavisioissa epäsovivaksi tulevaisuuden aloille, kuten hoivatyöhön, palvelualoille tai tietotyöhön (Julkunen 2009, 218). Myös Helsingin Sanomissa julkilausumatomasti maskuliiniseksi määritellyn työväestön tulevaisuuden sanotaan olevan ”hämärän peitossa” (HS 11.12.2011). Työväkeen liitetty kulttuuri edustaa puhe-tavassa kaikuja menneestä ajasta, joka ei enää kiehdo uusia sukupolvia – ikään kuin työssä ja yhteiskunnassa ei olisi nyt ja tulevaisuudessakin erilaisia töitä. Töiden varsinaista sisältöä oleellisemmaksi muodostuu mielikuva työläisestä, joka kykenee fyysiseen ja tiukasti valvottuun työsuoritukseen, mutta ei uuden oppimiseen ja itsekontrolliin toisin kuin jälkiteollisen työelämän ihanteisiin kuuluva keskiluokkainen itseään oma-aloitteisesti kehittävä subjekti (Skeggs 2004a, 74–75).

**” Helsingin Sanomat
etsii työläisidentiteettiä,
joka asettuisi keski-
luokalle toiseksi.**

Helsingin Sanomien tapa kuvata työläisyyttä ei ole neutraalia tai objektiivista, vaan kuvailijalla on aina paikkansa tiedon tuottajana (Haraway 1997, 11). Juttusarjassa tietoa tuottaa tietotyöläinen, toimittaja, ja hänen tietonsa vahvistaa oikeiksi joukko asiantuntijoita ja tutkijoita. Työläiseksi määritelty ei itse pääse ottamaan kantaa siihen, millä perustein, jos ollenkaan, hän haluaisi tulla määritellyksi työläiseksi. Helsingin Sanomat etsii työläisidentiteettiä, joka asettuisi keskiluokalle toiseksi, paikkaan jossa poliittinen työläisidentiteetti rakentui 1900-luvun taitteessa. ”Taistelu työväestön sieluista jatkuu”-artikkelin kuvitus viittaa tämänkaltaiseen identiteettipoliittiseen käsitykseen. Kuvituksena on suuri, koko sivun levyinen kuva Työväenpuolueen jäsenistä Forssan puoluekokouksessa vuonna 1903. Historiallisesti tällaisilla kuvilla on rakennettu poliittista tietoisuutta, mutta työläistä etsivässä jutussa 2000-luvulla se vahvistaa työläisidentiteetin olemuksellisuutta, mielikuvaa tässä ajassa eksyneestä, mutta muuttumattomasta sielusta. Tällöin keskustelu työläisyydestä ruohonjuuritasolla tietoisesti rakennettuna poliittisena identiteettinä jää huomiotta, ja suuremman määrittelyvallan saa ulkopuolelta muodostettu käsitys siitä, millainen työväestö on ja millainen sen tulisi olla (Bradley & al. 2000, 146–148).

Sosiologi Beverley Skeggsin (2004a, 97–98) mukaan työläisyyttä määritellään esimerkiksi julkisessa keskustelussa uudelleen silloin, kun yhteiskunnalliset asemat ovat liikkeessä ja työväestö liikkuu liian lähelle keskiluokkaa. Myös suomalaisessa yhteiskunnassa tarve korostaa luokkaa habituksena voi kertoa samasta ilmiöstä, sillä keskiluokan kasvaessa myös sen sisäinen, symbolisia erotteluja korostava kilpailu kovenee (Katainen & Seppälä 2008, 46–48). ”Luokkakuvia”-sarjassa korostetaan toistuvasti, kuinka epäselvää luokkiin sijoittuminen jälkiteollisessa ja jälkikapitalistisessa yhteiskunnassa on: ”Yhä laajempia kansanosia kaupan kassoista tutkija-tohtoreihin yhdistää epävarmuus.” (HS 4.12.2011.) Jälkiteollisen talouden ajateltiin suosivan koulutetun keskiluokan habitusta, mutta keskiluokka kokeekin uuvuttavaksi projektiyhteiskunnan vaatimukset yksilöllisyydestä ja persoonan muokkaamisesta (Julkunen 2009, 218). Epävarmuuteen ja työelämän koventumiseen sisältyy

115 | JOURNALISMIKRITIIKIN VUOSIKIRJA 2013

115

"Käpylästä oli loppua kampasimpukka"-artikkelissa keskiluokan ja työväenluokan välille tehdään eroa kulutusvalinnoilla.

Keskiluokan ja työväestön kahtiajakoa vahvistetaan toistolla ja sulkemalla mahdolliset kahtiajakoa rikkovat tapaukset ulkopuolelle. ”Maku erottaa yhteiskuntaluokat”-artikkelissa keskiluokasta käytetään runsaasti erilaisia nimityksiä: keskiluokka, aktiivinen keskiluokka, ylempi keskiluokka, koulutettu väki, korkeassa ammattiasemassa olevat, paremmin koulutetut, korkeassa sosiaalisessa asemassa olevat, korkeasti koulutetut, keski- ja suurituloiset sekä hyväosaiset. Vertailukohde nimetään harvoin. Useimmiten käytetään sanaa työväestö, minkä ohella esiintyvät ilmaisut ”alemmat luokat” ja ”työväenluokkaisempi koiranomistajaryhmä”. ”Käpylästä oli loppua kampasimpukka”-artikkelissa puhutaan koulutetusta ja ylemmästä keskiluokasta ja sivistyneistöstä sekä niiden vertailukohtana alemmista luokista (HS 22.1.2012). Keskiluokalle on paljon nimityksiä, kun taas alempia luokkia on vaikeampi nimetä ehkä siksi, että niiden nimeäminen ja luokittelu koetaan kiusalliseksi (vrt. Devine 2005, 148–149).

” Keskiluokalle on paljon nimityksiä, kun taas alempia luokkia on vaikeampi nimetä ehkä siksi, että niiden nimeäminen ja luokittelu koetaan kiusalliseksi.

Keskiluokkaisuus ei ole Helsingin Sanomissa näkymätön, valkoisuuteen rinnastuva normi (ks. Kivimäki 2008, 8), vaan sitä määritellään aktiivisesti niin sanallisesti kuin kuvallisesti. Makua koskevien juttujen kuvituksessa esiintyy lähes poikkeuksetta keskiluokkaiseksi tunnistettava elämäntapa. ”Käpylästä oli loppua kampasimpukka”-artikkeliä kuvittaa keskiluokkaisen perheen ruokapöytä. Kuva lujittaa mielikuvia keskiluokkaisesta mausta: huolellisesti katetuista teema-astioista ja kuvan reunamilla näkyvistä kirjapinoista. Kuvatekstissä korostetaan, että kyseessä on koulutetun keskiluokan ruokapöytä: ”Sosiologi Tommi Hoikkala ja opettaja Paula Mäkipää syövät sunnuntaina ranskalaista ankanrintaa fenkolin, parsakaalin ja salaatin kera”. Asetelmalliset ja staattiset kuvat tukevat tekstiä ja kurottavat samalla tekstissä kielellisesti ilmaistun ylitse.

Voi kysyä, missä määrin Helsingin Sanomien luokkakeskustelu on eroja hierarkisesti järjestävää moraalista puhetta oikeista valinnoista ja hyvistä elämäntavoista, joissa luokkaa tuotetaan yksilön moraaliskulttuurisena ominaisuutena (Skeggs 2005, 50–55). Vaikka esimerkiksi ”Maku erottaa yhteiskuntaluokat” ei suoraan määrittele työväestön elämäntapaa huonoksi, se painottaa keskiluokkaista elämäntapaa hyvänä, terveellisenä ja kurinalaisena. Ruokaan liittyviä havaintoja käsitellessä puhutaan ensin keskiluokkaisista elämäntavoista terveellisinä ja luetellaan siten työväestön tapoja: ”koulutettu väki kiinnittää huomiota ruuan *terveellisyyteen* ja *oikeaan* ruokavalioon” ja ”laihduttaa *kurinalaisesti*” (kursiivit lisätyt), kun taas vähän koulutettu ”nauttii ruuista rennosti” ja pitää ”raskaasta lihapitoisesta ruuasta”. Tapa kuvata eroja kahtiajaolla paljastaa hierarkisoivan ja arvottavan otteen.

Toisaalta ”Käpylästä oli loppua kampasimpukka”-artikkelissa kuvataan koulutettua keskiluokkaa ironiseen sävyyn tavalla, joka saa heidän tapansa näyttämään teennäisiltä ja jopa naurettavilta. Kuten monet luokkaa kriittisesti lähestyvät tut-

kijät tuovat esille, luokan kaltaisia kulttuurisia kategorioita ei tuoteta yksinkertaisesti omaksumalla niitä koskevat normit, vaan ihmisten suhde niihin on usein ambivalentti (Skeggs 2004b, 25–26; Devine 2005, 161). Esimerkiksi suomalaisessa kontekstissa tavallisuus on tärkeää, ja keskiluokkaisuus voi toimia haukkumasanana, jolla korostetaan epäaitoutta (Katainen & Seppälä 2008, 49). Niin koulutettu keskiluokka kuin sen vastakohtaksi jutun lopussa asetettu asiakasmassa näyttäytyvät jutussa laumasieluisina. Juttu tuo kuitenkin epäsuorasti esille, miten kuvatulla keskiluokalla on muita enemmän liikkumavaraa. Koulutetun keskiluokan maku ja kulttuurinen status eivät ole yhtä staattisia ja rajattuja kuin vastakohtaksi otetun, paikalleen jähmetetyn asiakasmassan. Artikkelissa kuvattu koulutettu keskiluokka ei jonota marketeissa tarjousjauhelihaa, vaan tekee harkittuja valintoja.

Lopuksi

”Luokkakuvia”-sarja käsittelee kysymystä luokasta monipuolisesti. Tutkimus on sarjassa keskeinen luokkaa koskevan tiedon lähde, ja sarja ammentaa useista eri tutkimusperinteistä. Yhtäältä sarja hyödyntää yhteiskunnallisiin rakenteisiin kohdistuvaa tutkimusta, kuten tilastollista tutkimusta tuloeroista. Toisaalta sarjassa viitataan maun ja elämäntavan tutkimukseen, jossa kartoitetaan luokkaeroja kulttuurin näkökulmasta. Nämä suuntaukset jäävät artikkelisarjassa hieman erillisiksi, sillä makuerojen yhteydessä ei pohdita ihmisten erilaisia taloudellisia resursseja. Kulttuurintutkimuksellisen tai feministisen luokkatutkimuksen näkökulmat eivät oikeastaan tule sarjassa esiin. Ne edistäisivät paitsi kulttuuriin kytkeytyvän vallan ymmärrystä myös monisyisiä kytköksiä luokan ja muiden eron muotojen, kuten sukupuolen, etnisyyden ja iän välillä. Kysymykset tiedon tuottamisen tavoista, valasta ja yhteiskunnassa vallitsevista hierarkioista ovat keskeisiä pohdittaessa sitä, mitkä tekijät vaikuttavat hyvinvoinnin epätasaiseen jakautumiseen ja miten niitä voisi purkaa. Ne tarjoavat samalla kriittisen katseen tapoihimme ymmärtää eroja ja tehdä luokitteluja yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa tilanteessa, jossa käydään poliittista kamppailua muun muassa hyvinvointivaltion tulevaisuudesta.

”Luokkakuvia”-sarjassa huomio kääntyy toistuvasti elämäntapaan ja kulutusvalintoihin erityisesti keskiluokan ja työväestön eroista kirjoitettaessa. Habitusta, makua ja kulttuurisia valintoja korostavat käänneet suuntaavat huomiota pois yhteiskunnan rakenteista ja hyvinvoinnin epätasaisesta jakautumisesta. Kun yhteiskuntaluokkia määritellään yksinkertaistaen maun ja kulutustottumusten perusteella, ne helposti olemuksellistuvat toisistaan pysyvästi eroaviksi erillisiksi ryhmiä. Suomalaisessa julkisessa keskustelussa ei voimakasta arvostelua toimeentulon tai matalan koulutusasteen perusteella pidetä suotavana (Katainen & Seppälä 2008, 45). Myös Helsingin Sanomat kuvaa oletettuja elämäntapa- ja terveyseroja luokkien välillä näennäisen neutraalisti. Tapa poikkeaa esimerkiksi brittiläisestä keskustelusta, jossa luokkien välisiä eroja korostetaan toistuvasti siten, että köyhistä ja vähän koulutetuista ihmisistä muodostuu moraalittomuudessaan jopa hir-

viömäisiä (Lawler 2005, 440). Neutraalista sävystä huolimatta Helsingin Sanomien luokkaa koskeva kirjoittelu arvottaa kuvaamiaan makueroja. Esimerkiksi keskiluokan moraalista ylemmyyttä tuotetaan korostamalla sen ominaisuuksina tiedostavaa itsestä huolehtimisen kykyä ja kurinalaisuutta. Merkille pantavaa on myös se, että kulttuurieroja tuotetaan lehdessä juuri keskiluokan ja työväestön välille. Sen sijaan suurinta taloudellista valtaa käyttävät varakkaat, eli pääoma, jää kulttuurisen määrittelyn ulkopuolelle. Näin luokka on vaarassa typistyä käsitteeksi, jolla tuotetaan kulttuurieroja toisiaan lähellä olevien työntekijäryhmien välille, kun todellinen eliitti saa olla suojassa kriittiseltä tarkastelulta.

FT Lotta Kähkönen tekee väitöksen jälkeistä tutkimusta sukupuolen variaatioiden politiikasta ja etiikasta Turun yliopiston sukupuolentutkimuksen oppiaineessa. Hänen tutkimusintressejään ovat valkoisuudentutkimus, luokka, kerronnan teorial, queerteoria ja transsukupuolisuus.

FM Mona Mannevuon on tohtorikoulutettava sukupuolentutkimuksen valtakunnallisessa tohtorihjelmassa. Hän valmistee väitöskirjaansa Turun yliopiston sukupuolentutkimuksen oppiaineessa työotsikolla ”Affektiivinen yliopistotyö, luokka ja sukupuoli”.

FT, dosentti Mari Pajala toimii yliopistonlehtorina Turun yliopiston mediatutkimuksen oppiaineessa. Hänen ensisijaisia tutkimusintressejään ovat televisiohistoria ja -kulttuuri, feministinen mediatutkimus ja kulttuurisen muistin tutkimus.

Lotta Kähkösen, Mona Mannevuon ja Mari Pajalan artikkeli on käynyt läpi akateemisen vertaisarvioinnin.

Viitteet

- 1 Vrt. Bourdieun empiiriseen tutkimukseen nojaava *La Distinction* (1979). Ks. myös Bourdieu 1985, 1987. On syytä muistaa, että Bourdieun teoria yhdisteli klassisia luokan tutkimuksen perinteitä. Samoin myös nk. bourdieulaisessa luokan tutkimuksen juonteissa on erilaisia painotuksia ja teoriaperinteiden yhdistelmiä. Vrt. esim. kulttuurintutkimuksellisesti painottunut luokan tutkimus, jossa on 1960-luvulta lähtien ollut vahvasti läsnä myös marksilainen yhteiskuntakritiikki.
- 2 Esimerkiksi *Media & Viestintä* -lehdessä tai *Journalismikritiikin vuosikirjassa* ei vuosina 2009–2012 ilmestynyt yhtään aihetta käsittelevää kirjoitusta.
- 3 Kulttuurin ja elämäntavat ymmärrämme tässä yhteydessä laajaksi kategoriaksi, joka kattaa erilaisia kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman muotoja kulutustottumuksista kielieroihin.
- 4 Vaihtoehtoisiksi tarjottiin ammatti, koulutus, käyttäytyminen ja tavat, perhe- tai sukutausta, varallisuus, jokin muu, ei mikään ja ei osaa sanoa.
- 5 Samalla artikkeli korostaa sosiaalista pääomaa, kun toimittaja tunnistaa ja puhuttelee ruokaostoksilla lukuisia media- ja kulttuuralalla työskenteleviä tuttaviaan.

Medialähteet

”Luokkakuvia”-sarja

HS 4.12.2011. Pekka Mykkänen: ”Tuhansien kuilujen ja raihojen maa”.

HS 11.12.2011. Miska Rantanen: ”Taistelu työväestön sieluista jatkuu”.

HS 18.12.2011. Pekka Mykkänen: ”Ei maisteri mutta silti ministeri”.

HS 24.12.2011. Pekka Mykkänen: ”Lapsuuden luokka voi säilyä”.

HS 31.12.2011a. Juha-Pekka Raeste: ”Rikkain kärki karkasi”.

HS 31.12.2011b. Janne Toivonen: ”Suomalainen rikas haluaa olla salarikas”.

HS 8.1.2012a. Pekka Mykkänen: ”Taas meni yksi kaveri”.

HS 8.1.2012b. Pekka Mykkänen: ”Köyhyys periytyy monen kohdalla”.

HS 15.1.2012. Esa Mäkinen: ”Tämä mies ei saa töitä Suomesta”.

HS 22.1.2012. Ilkka Malmberg: ”Käpylästä oli loppua kampasimpukka”.

Muu sanomalehtiaineisto

HS 30.12.2011. Jyrki Räikkä: ”Lempiohjelma paljastaa yhteiskuntaluokan”.

HS 2.6.2012. Katja Nordlund & Milka Sauvala: ”Maku erottaa yhteiskuntaluokat”.

Kirjallisuus

Blom, Raimo toim. (1999). *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta*. Helsinki: Gaudeamus.

Bourdieu, Pierre (1979). *La distinction: Critique sociale du jugement*. Paris: Les Éditions de Minuit.

Bourdieu, Pierre (1985). The social space and the genesis of groups. *Theory and Society*, 14:6, 723–744.

Bourdieu, Pierre (1987). What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley Journal of Sociology* 32, 1–18.

Boyne, Roy (2002). Bourdieu: From Class to Culture. *Theory, Culture and Society* 19:3, 117–123.

Bradley, Harriet; Erickson, Mark; Stephenson, Carol & Williams, Steve (2000). *Myths at work*. Cambridge: Polity.

Crompton, Rosemary (2004). *Class & stratification*. Third edition. Cambridge: Polity Press.

Devine, Fiona & Savage, Mike (2005). The cultural turn, sociology and class analysis. Teoksessa: Devine Fiona et al. (toim.): *Rethinking class: Culture, identities and lifestyles*. Basingstoke: Palgrave, 1–23.

Devine, Fiona et al. (toim.) (2005). *Rethinking class: Culture, identities and lifestyles*. Basingstoke: Palgrave.

Devine, Fiona (2005). Middle-class identities in the United States. Teoksessa: Devine, Fiona et al. (toim.): *Rethinking class: Culture, identities and lifestyles*. Basingstoke: Palgrave, 140–162.

Erola, Jani (2010). Luokkarakenne ja luokkiin samaistuminen Suomessa. Teoksessa: Erola, Jani (toim.):

Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 27–44.

General Intellect (2008). *Vasemmisto etsii työtä*. Helsinki: Like.

Haraway, Donna (1997). *Modest_Witness@Second_Millennium. FemaleMan_Meets_OncoMouse™*. London: Routledge.

Hietaniemi, Tapani (toim.) (1987). *Aiheita Weberistä: Max Weber modernista rationaalisuudesta, uskonnosta, oikeudesta ja yhteiskuntaluokista*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Jakonen, Mikko, Peltokoski, Jukka & Virtanen, Akseli (toim.) (2006). *Uuden työn sanakirja*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Julkunen, Raija (2009). *Uuden työn paradoksit: Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Raija (2010). Tulevaisuus ennen meitä. *Yhteiskuntapolitiikka* 75:1, 101–104.

Kahma, Nina (2011). *Yhteiskuntaluokka ja maku*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011:8. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kalela, Jorma (2008). Markkinavoimat ja ”uusi työ”. Teoksessa: Ojajarvi, Jussi & Steinby, Liisa (toim.): *Minä ja markkinavoimat: Yksilö, kulttuuri ja yhteiskunta uusliberalismin valtakaudella*. Helsinki: Avain, 110–132.

- Katainen, Anu & Seppälä, Paula (2008). K-junalla sedulaan. Luokkataustaiset makuluokittelut Helsingin yöelämässä. *Kulttuurintutkimus* 25:4, 37–52.
- Kendall, Diana (2011). *Framing Class: Media Representations of Wealth and Poverty in America*. Lanham: Rowham & Littlefield.
- Kevätsalo, Kimmo (2005). *Yhdestoista hetki: Uuden vuosituhanen ay-liike paikallistasolla*. Helsinki: Käyttötieto.
- Kivimäki, Sanna (2008). Kadonnutta luokkaa etsimässä. *Kulttuurintutkimus* 25:4, 3–18.
- Kivinen, Osmo & Nurmi, Jouni (2009). Sukupuolten keskinäissuhteet korkeakoulutuksessa ja työmarkkinoilla – eurooppalainen vertailu. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:2, 149–157.
- Kolehmainen, Marjo & Mäkinen, Katariina (2009). Tyylihomot ja talous. Seksuaalisuus, kuluttaminen ja luokka sosiaalivisiossa. *Kulttuurintutkimus* 26:2–3, 47–60.
- Lahikainen, Lauri & Mäkinen, Katariina (2012). Luokka erona ja antagonismina. *Kulttuurintutkimus* 28:4, 3–15.
- Lawler, Stephanie (2005). Disgusted subjects: The making of middle-class identities. *The Sociological Review* 53 (3): 429–446.
- McCall, Leslie (1992). Does Gender Fit? Bourdieu, Feminism, and Conceptions of Social Order. *Theory and Society* 21: 837–867.
- Melin, Harri (2009). Luokat ja työ. Teoksessa: Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.) *Työelämä muuttuu, joutaako hyvinvointi?* Helsinki: Gaudeamus, 56–77.
- Niskanen, Paavo (2008). *Puolueet luokkaetujen vaaliaina Suomen eduskunnassa 1960-luvulta 1990-luvulle*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Paasonen, Susanna & Pajala, Mari (2010). Trashing *The prime minister's bride*: Public dismay and intertextual media. *Critical Studies in Media Communication* 27:2, 174–192.
- Pajala, Mari (2008). Muistojen Laila Kinnunen. Luokka kulttuurisessa muistissa. *Kulttuurintutkimus* 25:4, 19–36.
- Purhonen, Semi (2011). Televisio ja kulttuuripääoma. Ohjelmatyypin ja mieliohjelmien sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. *Sosiologia* 48:2, 96–116.
- Roos, J.P. (1988). *Elämäntavasta elämäkertaan*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Sayer, Andrew (2005). *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Siltala, Juha (2004). *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*. Helsinki: Otava.
- Skeggs, Beverley (2004a). *Class, self, culture*. London & New York: Routledge.
- Skeggs, Beverley (2004b). Context and background: Pierre Bourdieu's analysis of class, gender and sexuality. Teoksessa: Adkins, Lisa & Skeggs, Beverley (toim.): *Feminism after Bourdieu*. Oxford & Malden: Blackwell Publishing, 19–33.
- Skeggs, Beverley (2005). The re-branding of class: Propertising culture. Teoksessa: Devine, Fiona et al. (toim.): *Rethinking class: Culture, identities and lifestyles*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 46–68.
- Skeggs, Beverley (2010). Class, culture and morality: Legacies and logics in the space for Identification. Teoksessa: Wetherell, Margaret & Mohanty, Chandra Talpade (toim.): *The Sage Handbook of Identities*. London: Sage, 339–360.
- Skeggs, Beverley (2011). Imagining personhood differently: person value and autonomist working-class value practices. *Sociological Review* 59:3, 496–513.
- Skeggs, Beverley & Wood, Helen (2012). *Reacting to reality television: Performance, audience, value*. London & New York: Routledge.
- Tyler, Imogen (2008). "Chav mum chav scum": Class disgust in contemporary Britain. *Feminist Media Studies* 8:1, 17–34.
- Tyler, Imogen & Bennett, Bruce (2010). "Celebricity chav": Fame, femininity and social class. *European Journal of Cultural Studies* 13:3, 375–393.
- Wacquant, Löic J.D. (1991). Making class: The middle class(es) in social theory and social structure. Teoksessa: McNall, Scott G., Levine, Rhonda F. & Fantasia, Rick (toim.): *Bringing class back in: Contemporary & historical perspectives*. Boulder & Oxford: Westview Press, 39–64.
- Vähämäki, Jussi (2009). *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokykykapitalismissa*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Pukumiehiä ja kalliita autoja – ongelmakohtia ihmiskauppauutisoinnissa

Ihmiskauppa on sekä yhteiskunnallinen ilmiö että laissa määritelty rikos. Uutisoinnissa nämä kaksi asiaa menevät usein sekaisin, kuten kävi vuonna 2012 kirjoitettaessa Itä-Euroopan romaneihin kohdistuneesta ihmiskauppaepäilystä ja työperäisestä ihmiskaupasta. Molemmissa tapauksissa toimittajat jättivät ongelmien taustalla vaikuttaneet rakenteet huomioimatta, mikä osaltaan mahdollistaa eri poliittisten tavoitteiden ajamisen ihmiskaupan torjunnan nimissä.

Hufvudstadsbladet julkaisi 17. kesäkuuta 2012 artikkelin, jossa kerrottiin liikkuville köyhille tarkoitettun palvelukeskuksen edustalla tapahtuneesta rahan vaihdannasta. Lehden toimittaja ja palvelukeskuksen naapurissa asunut silminnäkijä olivat todistaneet, kuinka romanikerjäläisnaiset antoivat rahaa kalliilla autoilla liikkuneille ”pukumiehille”. (hbl.fi 17.6.2012) STT:n kautta aihe levisi kaikkiin keskeisiin uutismedioihin, ja 18.–20.6.2012 niin *Hufvudstadsbladet* kuin myös esimerkiksi YLE, *Helsingin Sanomat* ja *Helsingin Uutiset* tekivät aiheesta omia jatkojuttuja. (hs.fi 18.6.2012; helsinginuutiset.fi 18.6.2012; yle.fi 19.6.2012) Erityisesti MTV3 tarttui teemaan hanakasti. Seitsemän uutisissa 17.6.2012 nähtiin kuvaa pukumiehistä ottamassa rahaa vastaan Rautatieasemalla, ja aihe oli Huomenta Suomessa keskustelussa seuraavina päivinä.

Mielenkiintoista uutisen lähtöasetelmassa oli se, että rahan antaminen ei varmastikaan ole todiste ihmiskaupasta. On myös hankala nähdä, miksi halpoihin vaatteisiin pukeutuneiden naisten ja kalliisiin vaatteisiin pukeutuneiden miesten välinen rahanvaihdanta olisi sinällään todiste rikollisesta toiminnasta. Epäilyksen syynä olikin se, että naiset ja miehet olivat ulkomaalaisia romaneita – ja heidän yhteydessään oli jo puhuttu paljon ihmiskaupasta ja rikollisjärjestöjen roolista kerjäämisen taustalla. Tilanne oli valmiiksi kehystetty.

Tapahtuman tulkinnan vastuu annettiin asiantuntijoille. Heistä vähemmistövaltuutettu ja poliisi saivat suurimmat roolit. Poliisin kanta ehti vaihtua kahteen kertaan: Hufvudstadsbladetin sunnuntain 17.6.2012 uutisessa poliisi piti asiaa mahdollisena ihmiskauppana, mutta maanantaina 18.6.2012 STT:n haastatteleman poliisin näkemys oli toinen: ”Jos joku BMW:llä ajava mies saa romanilta rahaa, en pidä sitä kovin merkittävänä ihmiskaupan kannalta” (mtv3.fi 18.6.2012). Samana päivänä poliisi oli kuitenkin päättänyt, että ”romanien rahavirtoja” selvitetään, mutta vielä ei varsinaisen esitutkinnan kynnys ollut ylittynyt (hbl.fi 18.6.2012) – asiaan ei toistaiseksi ole palannut media eikä poliisi.

Mahdolliset uhrit, eli romaninaiset, pääsivät ääneen vasta tiistaina 19.6.2012 Hufvudstadsbladetin julkaisemassa haastattelussa, jossa he kertoivat, että kerjäämällä saadut rahat menevät heidän perheilleen. Kerjäävien romaninaisten kannalta vahinko oli kuitenkin jo tapahtunut, eikä tämä uutinen enää levinnyt kovin laajalle. Uutisjutuissa ei myöskään kiinnitetty huomiota kerjäämisen taustalla vaikuttaviin rakenteellisiin ongelmiin, kuten köyhyyteen, syrjintään ja rasismiin. Sen sijaan romanien toimintaa selittävinä tekijöinä nousivat esiin rikollisuus ja kulttuuriset tekijät: rahaa käsitellään näin romanikulttuurissa.

Uutinen laukaisi keskustelun kerjäämisen kieltämisestä. Ihmiskaupan lisäksi romanikerjäläiset yhdistettiin asuntomurtoihin ja muuhun rikollisuuteen. Esimerkiksi MTV3:n haastatteleman kansanedustaja Tom Packalénin (ps.) mukaan romanikerjäläisyydessä ei välttämättä ollut kyse ihmiskaupasta sen juridisessa merkityksessä, vaan kyse oli moraalisesta ihmiskaupasta (MTV3 Huomenta Suomi 19.6.2012). Ei voi välttyä vaikutelmalta, että itse kysymys ihmiskaupasta oli tässä vaiheessa jo täysin toissijaista: sen avulla haluttiin puuttua sinällään ongelmalliseksi nähtyyn köyhien ulkomaalaisten romanien oleskeluun Helsingissä.

Tapaus on esimerkki siitä, kuinka ihmiskauppakehys rakentaa medialle tietynlaisen moraalisen ansan. Se asettaa vastakkain pahan ihmiskauppiaan ja tämän uhrin. Median on toki tehtävä aiheesta juttuja, jotta ilmiöön voidaan puuttua ja ihmiskaupan uhreja voidaan auttaa. Olisi vastuutonta olla kirjoittamatta romaneihin kohdistuvasta ihmiskaupasta. Ihmiskauppa on kuitenkin yleensä kytköksissä

Romanikerjäläisistä on uutisoitu toistuvasti viime vuosina. Kesällä 2012 aihe nousi pinnalle Hufvudstadsbladetin uutisoitua pukumiesten ja romanikerjäläisten välisestä rahan vaihdosta.

” Mitä yleisemmällä tasolla ilmiöstä aletaan keskustella ja mitä kauemmaksi jostakin konkreettisesta rikoksesta ja sen uhrista edetään, sitä epämääräisemmäksi alun selkeä moraalinen asetelma katoaa. *Mahdollisia* tekijöitä ja uhreja alkaa yhdistää se, että he ovat ulkomaalaisia.

johonkin toiseen liiketoimintaan, jota pidetään ongelmallisena kuten harmaaseen talouteen, seksityöhön tai tässä tapauksessa kerjäämiseen. Mitä yleisemmin ilmiöstä aletaan keskustella ja mitä kauemmaksi jostakin konkreettisesta rikoksesta ja sen uhrista edetään, sitä epämääräisemmäksi alun selkeä moraalinen asetelma katoaa. Ero rikollisten ja uhrien välillä kääntyy eroksi sisäpuolen ja ulkopuolen välillä. *Mahdollisia* tekijöitä ja uhreja alkaa yhdistää se, että he ovat ulkomaalaisia ja osa ongelmallista ilmiötä, joten ratkaisuna on helppo esittää molempien läsnäolon poistamista. Jos ulkomaalaisia romaneita ei ole Helsingin kaduilla, ei täällä myöskään käyda ihmiskauppaa.

Romaneista tehtyjen ihmiskauppauutisten lähtöasetelma olikin viime kädessä täysin käsitteellinen. Vaikka kyse oli konkreettisesta tapahtumasta – rahan vaihdosta romanisiirtolaisten päiväkeskuksen edustalla – sillä ei ollut varsinaisesti yksilöityjä uhreja tai tekijöitä. Romanikerjäläisnaiset ja pukumiehet vain edustivat uhreja ja rikollisia, mutta ei heistä eikä heidän välisistä suhteistaan tiedetty oikeastaan mitään muuta kuin lyhyt kuvaus rahan vaihdosta. *Varsinaisen uutisen* muodosti muiden ihmisten, kuten naapureiden, toimittajien, viranomaisten ja Diakonissalaitoksen, esittämä tulkinta, jota ohjasi aiempi keskustelu ja uutisointi romanikerjäläisyyden ja rikollisuuden yhteyksistä. Kyse oli piirteistä ja viitteistä ilmiöstä nimeltä ihmiskauppa, ei jonkun todellisen ihmisyksilön elämästä. Siten sen enempää yksilöllinen kuin rakenteellinenkaan taso ei päässyt etualalle.

Ongelmista huolimatta uutisointia ei voi väittää vain yksipuoliseksi ja epäasialliseksi. Alkuperäisessä Hufvudstadsbladetin artikkelissa oli useampia lähteitä ja näkökantoja, myöhemmissä artikkeleissa myös romanit pääsivät ääneen. Lehti julkaisi jälkeinpäin myös romaniuutisointia kriittisesti arvioineen kolumnin (hbl.fi 24.6.2012), jossa pohdittiin muun muassa ihmiskauppa- ja rikosuutisoinnin vaikutuksia romaneihin kohdistuviin ennakkoluuloihin.

Työperäisen ihmiskaupan uutisointia

Ihmiskauppa voi liittyä myös työntekijöiden hyväksikäyttöön, jolloin puhutaan työperäisestä ihmiskaupasta. Vuonna 2012 Ylen verkkosivuilla ja Helsingin Sanomissa uutisoitiin neljästä työperäiseen ihmiskauppaan liittyneestä tutkinnasta (hs.fi 27.1.2012; hs.fi 8.3.2012; hs.fi 30.5.2012; yle.fi 1.11.2012). Uutiset olivat etupäässä lyhyitä kuvauksia tutkintaan otetuista tapauksista ja niiden tutkinnan etenemisestä. Keskeinen toimija ja kommentoija uutisoinnissa oli rikosta selvittänyt viranomais.

Uutisoinnissa ihmiskauppa kytkeytyi maahanmuuttoon: niin uhrit kuin rikolliset olivat usein samasta maasta olevia ulkomaalaisia. Uutisoinnissa ei kuitenkaan käsitelty hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden työntekijöiden tilannetta eikä heidän merkitystään yritysten liiketoiminnalle. Samalla uutisointi palautui yksinkertaiseen kuvioon: pahat ulkomaalaiset käyttivät hyväksi tietämättömiä työntekijöitä, jotka olivat yksinkertaisesti ihmiskaupan äänettämiä uhreja. Romanien

ihmiskauppaepäilyyn liittyneen uutisoinnin tavoin maahanmuuton rakenteellinen taso ja mahdollisen ihmiskaupan uhriksi joutuneiden työntekijöiden tilanne jäivät työperäisen ihmiskaupan uutisoinnissa vähälle huomiolle.

Työperäisessä ihmiskaupassa on kyse EU:n ulkopuolelta tulevista työntekijöistä, jotka tarvitsevat työntekijän oleskeluluvan eli työluvan. Ihmiskauppa viittaakin riippuvuussuhteeseen rikoksen tekijän ja uhrin välillä. Työnantajan ei kuitenkaan välttämättä tarvitse takavarikoida ulkomaisen työntekijänsä passia, lukita häntä kellariin tai turvautua väkivallalla uhkailuun. Oleskelulupajärjestelmä ja sen synnyttämä riippuvuus työnantajasta toimii laillisena ja rakenteellisena riippuvuuden luomisen mekanismina. Työluvan uusiminen edellyttää riittävää toimeentuloa ja säännöllisiä työtunteja, mikä luo kiristyksen mahdollisuuden työnantajalle. Työsuhteen päättyessä tai tuntimäärän jäädessä työsopimusta vähäisemmäksi työntekijä menettää oikeutensa maassa oleskeluun. Vastaavasti luvatta oleskelevat työntekijät pelkäävät, että heidät ilmianetaan viranomaisille ja karkotetaan maasta.

” Median antama kuva ei ole sinällään virheellinen, mutta se on osin harhaanjohtava ja viranomaisten näkökulma saa uutisoinnissa liian ison roolin.

Lisäksi korkeat matkakustannukset ja työnantajan perimät maksut saattavat johtaa ulkomaalaisen työntekijän velkaantumiseen, mikä altistaa hyväksikäytölle.

Lupajärjestelmän merkityksen hahmottaminen on välttämätöntä ihmiskaupaan liittyvän riippuvuussuhteen ymmärtämiseksi, mutta sitä käsiteltiin uutisoinnissa vain sivulauseessa. Siivousalan ihmiskauppatutkinnan johtaja Jyri Siitari mainitsi Helsingin Sanomien uutisessa työntekijöiden riippuvuuden siivousyrityksestä: ”Ilman tätä työtä heillä ei ole työlupaa eikä oleskeluoikeutta Suomessa” (hs.fi 27.1.2012). Muissa uutisissa maahanmuuton ja työnteon sääntelyyn liittyvä monitahoinen rakenteellinen ulottuvuus pelkistyi ulkomaalaisten heikkoa asemaa hyväksikäyttäväksi työnantajiksi. Ongelmaa eivät kuitenkaan aiheuttaneet pelkästään pahojen työnantajien toiminta, vaan hyväksikäytön mahdollistavat oikeudelliset rakenteet.

Ylen uutisessa mainittiin, että ulkomaalaiset työntekijät oli ohjattu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. (yle.fi 18.7.2012) Yleensä uutisoinneissa ei kuitenkaan käsitelty ihmiskauppatutkinnan seurauksia työntekijöille. Ainakin osa ihmiskauppatutkinnan vuoksi työpaikkansa menettäneistä käännytettiin myös vuonna 2012 kotimaahansa,¹ koska heillä ei ollut enää työn kautta perustetta oleskeluluvan uusimiselle. Vaikka hyväksikäyttö voitiin näyttää toteen, uhrille ei ollut tästä välttämättä apua. Pahimmassa tapauksessa tilanne voi johtaa katastrofaalisiin seurauksiin velkaantuneelle ja työnsä menettäneelle työntekijälle. Vuonna 2011 Ylen uutisessa kerrottiin, kuinka avun hakeminen voi pahentaa ihmiskaupan uhrin hätää (yle.fi 8.2.2011).

Journalismin näkökulmasta kysymys työperäisestä ihmiskaupasta tuottaa siten kahtalaisen ongelman. Yhtäältä pelkkä rikosepäilyihin kohdistuva uutisointi ei

kerro totuutta ulkomaalaisten työntekijöiden asemasta Suomessa. Toisaalta houkutus linkittää ulkomaalaisten työehtojen ongelmat yleisesti ihmiskauppaan leimaa työnteon sinällään ongelmalliseksi ja miltei rikolliseksi. Lyhyissä uutisissa on toki vaikea käsitellä monimutkaista liikkumisen hallinnan järjestelmää ja sen vaikutusta työntekijöiden asemaan, mutta riskinä on perusteettoman negatiivisen kuvan luominen työvoiman maahanmuutosta. Vaikka ihmiskaupan tai hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden työntekijöiden haastatteleminen on hyvin vaikeaa, tämä ei estä viranomaisten tuottaman tiedon kriittistä arviointia ja laajemman taustamateriaalin hyödyntämistä. Ilman kontekstualisointia ihmiskauppauutisointi luo yksipuolista ja vahvasti turvallisuuskysymyksiin liittyvää uhkakuvaa maahanmuutosta ja samalla leimaa etnisiä aloja, etenkin ravintolatoimintaa.

Ihmiskaupan uhrit politiikan välineenä

Ihmiskauppa on uutisaiheena ajankohtainen, sillä ihmiskauppalainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Lisäksi viranomaiset ovat lisänneet mahdollisten ihmiskaupparikosten tutkimista, joten uutisointi aiheesta lisääntyy. Koska ihmiskauppa toimii julkisuudessa myös politiikan tekemisen välineenä, on tärkeää pohtia ihmiskauppauutisoinnin laatua. Millainen kuva ihmiskauppasta yleisölle syntyy käsittelemämme uutisoinnin johdosta? Väitämme, että median antama kuva ei ole sinällään virheellinen, mutta se on osin harhaanjohtava ja viranomaisten näkökulma saa uutisoinnissa liian ison roolin. Sekä kysymys ihmiskaupan uhrien ja hyväksikäytön kohteiksi joutuneiden siirtolaisten asemasta että hyväksikäytön mahdollistavat rakenteet jäävät taustalle ja käsittelemättä.

Siirtolaisten näkökulman huomioiminen on tarpeellista, koska ihmiskaupan vastaista toimintaa perustellaan juuri haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten suojelulla. Jos media ei seuraa sitä, miten suojelu tosiasiaassa toimii, voi koko ihmiskaupan torjunta jäädä vain osaksi laittoman maahanmuuton ja harmaan talouden vastaista taistelua ilman, että siirtolaisten ihmisoikeuksilla olisi mitään painoarvoa. Toisaalta mediassa tulisi purkaa yleistä mielikuvaa ihmiskaupan kohteista avuttomina ja voimattomina uhreina. Monissa tapauksissa uhrit ovat tavallisia siirtolaisia, joiden on ollut pakko hyväksyä tietyt riskit ja heikot olot, jotta pakeneminen vielä heikoimmista oloista ja paremman elämän etsiminen ovat olleet mahdollisia.

Viranomaiset ja poliitikot tarkastelevat ihmiskauppaa yleensä rikosentorjunnan näkökulmasta. He liittävät ihmiskaupan torjuttavana uhkana hyvin yleisellä tasolla eri ilmiöihin, kuten romanisiirtolaisuuteen, työsiirtolaisuuteen ja seksityöhön. Yhteiskunnallisena ilmiönä ihmiskauppa on kuitenkin kytköksissä työmarkkinoilla tapahtuneisiin muutoksiin ja muuttoliikkeiden hallintaan. Nämä tekijät vaikuttavat voimakkaasti niihin konkreettisiin olosuhteisiin, joissa ulkomaalaiset liikkuvat ja tekevät työtä Suomessa. Rakenteellisen tason sivuuttaminen julkisessa keskustelussa johtaa sellaiseen politiikkaan ja ilmapiiriin, jossa ihmiskaupan vas-

tainen toiminta kääntyy haavoittuvia ryhmiä vastaan. Tästä todistaa ihmiskaupparetoriikan käyttö muiden tavoitteiden ajamisessa.

Esimerkiksi uutisointi Itä-Euroopan romaneihin kohdistuvasta mahdollisesta ihmiskaupasta tarjosi aikaisemmin kerjäämisen kieltämistä kannattaneille poliitikoille tilaisuuden ajaa vaatimuksiaan. Kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskowicz vaati Ylen haastattelussa kerjäämisen kriminalisointia ainoana kestäväenä ratkaisuna: ”Samalla pääsemme eroon siihen liittyvästä rikollisuudesta, oli se sitten ihmiskauppaa tai pientä varastelua” (yle.fi 19.6.2012). Huomenta Suomessa 19.6.2012 pitkän poliisiuran tehneet kansanedustajat Tom Packalén (ps.) ja Kari Tolvanen (kok.) esittivät, että vain kieltämällä kerjääminen voidaan varmistaa, että tilanne ei pahene jatkuvasti. Kansanedustajien puheissa romanivähemmistön heikko asema muuttui yhteiskunnallisesta ongelmasta turvallisuuskysymykseksi, johon tulisi vastata lainsäädäntöä tiukentamalla ja kriminalisoimalla kerjääminen.

Ihmiskauppa nousi esiin myös seksin ostamisen kriminalisoinnista käydyssä keskustelussa. Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (r.) ehdotti kesällä 2012 seksin ostamisen täyskieltoa Ruotsin mallin mukaisesti perustelemalla aloitetta muun muassa ihmiskaupan torjunnalla: ”Suomi ei halua eikä voi olla ihmiskauppiaita houkutteleva maa” (hs.fi 7.11.2012). Median uutisoidessa aloite kritiikittömästi syntyi kuva, että ihmiskauppa on yleinen ongelma seksityössä, vaikka todisteet ihmiskaupan laajuudesta ovat niukat. Seksityöntekijöiden kanssa työskentelevät tai heidän omat järjestönsä ovat korostaneet seksityöntekijöiden oikeuksien parantamista kriminalisoinnin sijaan hyväksikäytön torjunnassa.

On tietenkin selvää, että median tehtävänä on uutisoida ajankohtaisista keskusteluista. Esimerkkitapauksissa ihmiskaupan torjuntaa käytettiin kuitenkin perusteena poliittisten tavoitteiden ajamiseen, vaikka sekä niiden yhteys ihmiskauppaan että vaikutukset ihmiskaupan vähentämiseen ovat perustavasti kiistanalaisia. Ihmiskaupan vastaista toimintaa käytetään siten siirtolaisuuden kontrolloinnin kiristämisen oikeuttamiseen. Samanaikaisesti laillisten liikkumisen väylien vähentäminen altistaa siirtolaisia ihmiskaupalle ja muille hyväksikäytön muodoille. Kriittisen journalismin pitää kyetä tuomaan esiin tämä ristiriita ja kertoa, mitä ihmiskaupan mahdollisille uhreille tapahtuu.

Markus Himanen on siirtolaisuustutkija ja -aktivisti. Jukka Könönen valmistelee väitöskirjaa siirtolaisuudesta ja työmarkkinoista.

Viitteet

- 1 Vuonna 2012 oli lokakuun loppuun mennessä myönnetty kolme ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa.

Medialähteet

- hbl.fi 17.6.2012. "En klassisk bild av människohandel". Saatavana: <http://hbl.fi/lokalt/2012-06-17/en-klassisk-bild-av-manniskohandel> (luettu 23.11.2012).
- hbl.fi 18.6.2012. "Polisen tar tag i tiggарverksamheten". Saatavana: <http://hbl.fi/lokalt/2012-06-18/polisen-tar-tag-i-tiggарverksamheten> (luettu 23.11.2012).
- hbl.fi 24.6.2012. Peter Al Fakir: "Kolumn: När tiggarna väljer att tiga". Saatavana: <http://hbl.fi/bakgrunden/2012-06-24/kolumn-nar-tiggarna-valjer-att-tiga> (luettu 23.11.2012).
- hs.fi 27.1.2012. "Tampereella jälleen etniseen ravintolaan liittyvä ihmiskauppaepäily". Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/Tampereella+j%C3%A4lleen+etniseen+ravintolaan+liittyv%C3%A4+ihmiskauppaep%C3%A4ily/a1305554369465> (luettu 20.11.2012).
- hs.fi 8.3.2012. "Rajavartiolaitos epäilee siivousfirmaa ihmiskaupasta". Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/Rajavartiolaitos+ep%C3%A4ilee+siivousfirmaa+ihmiskaupasta/a1305557413877> (luettu 20.11.2012).
- hs.fi 30.5.2012. "Ravintoloitsijat pidätettiin epäilystä ihmiskaupasta Ahvenanmaalla". Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/Ravintoloitsijat+pid%C3%A4tettiin+ep%C3%A4ilyst%C3%A4+ihmiskaupasta+Ahvenanmaalla/a1305571981394> (luettu 20.11.2012).
- HS 18.6.2012. "Romanien päiväkeskuksen johtaja toppuuttelee epäilyjä romanien ihmiskaupasta".
- hs.fi 7.11.2012. "Oikeusministeri Henriksson ehdottaa seksin oston täysikieltoa". Saatavilla: <http://www.hs.fi/kotimaa/Oikeusministeri+Henriksson+ehdottaa+seksin+oston+t%C3%A4ysikieltoa/a1305613316634> (luettu 20.11.2012).
- helsinginuutiset.fi 18.6.2012. "Romanien päiväkeskuksen luona merkkejä ihmiskaupasta?". Saatavana: <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/114569-romanien-paivakeskuksen-luona-merkkeja-ihmiskaupasta> (luettu 23.11.2012).
- mtv3.fi 18.6.2012. "Poliisi: Romanikerjäläiset tuskin ihmiskaupan uhreja". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/poliisi-romanikerjalaiset-tuskin-ihmiskaupan-uhreja/2012/06/1567901> (luettu 23.11.2012).
- mtv3.fi Huomenta Suomi 19.6.2012. "Kerjääminen kuriin tai edessä koko ajan pahempaa". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2012/06/1568161/kerjaaminen-kuriin-tai-edessa-koko-ajan-pahempaa> (luettu 23.11.2012).
- yle.fi 8.2.2011. "Avun hakeminen voi pahentaa ihmiskaupan uhrin hätää". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/avun_hakeminen_voi_pahentaa_ihmiskaupan_uhrin_hataa/5083373 (luettu 15.12.2012).
- yle.fi 19.6.2012. "Zyskowicz : Kerjuukielto estäisi ihmiskaupan Suomessa". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/zyskowicz_kerjuukielto_estaisi_ihmiskaupan_suomessa/6187305 (luettu 23.11.2012).
- yle.fi 18.7.2012. "Pohjalaisyrittäjien ihmiskauppatutkinta etenee". Saatavana: [http://yle.fi/uutiset/pohjalaisyrittäjien_ihmiskauppatutkinta_etenee/6222020](http://yle.fi/uutiset/pohjalaisyrittajien_ihmiskauppatutkinta_etenee/6222020) (luettu 20.11.2012).
- yle.fi 1.11.2012. "Viittä henkilöä epäillään ihmiskaupasta Pohjanmaalla". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/viitta_henkiloa_epaillaan_ihmiskaupasta_pohjanmaalla/6360436 (luettu 20.11.2012).

Kukaan ei ole laitton

Kun presidentti Barack Obaman hallinto mahdollisti elokuussa ilman oleskelulupaa maassa oleville nuorille siirtolaisille väliaikaisen luvan hakemisen, *Helsingin Sanomat* otsikoi: ”Nuoret paperittomat siirtolaiset hakivat oleskelulupia USA:ssa” (hs.fi 16.8.2012). Vain viikkoa myöhemmin *Ilta-Sanomissa* ”Laittomat maahanmuuttajat pyrkivät Australiaan riskejä kaihtamatta” (iltasanomat.fi 23.8.2012). Ilmiö on sama, puhettavan luomat mielikuvat eivät ole.

Jopa YK:ssa on pyritty sanaparista laitton maahanmuuttaja eroon jo pitkään. Suomen viranomaiskieli ja media tulevat pitkällä perässä. Suomalaisen median käytäntö puhua ilman oleskelulupaa maassa oleskelevista siirtolaisista on hyvin vaihtelevaa.

Ihmisen nimittäminen laittomaksi ei ole koskaan perusteltua. Ihminen voi rikkoa lakia ja saada rikoksista tuomioita, mutta hänestä ei itsestään tule laitonta. Maahantulo tai vaikkapa auton käyttöönotto voi tapahtua luvattomasti, mutta tekijästä ei silti tule laitonta. Laittomuuden yhdistäminen ihmiseen luo perusteettomasti mielikuvan rikollisuudesta.

Vaikka siirtolaisuuskysymysten tuntemus on viimeisten vuosien aikana Suomessa parantunut selvästi ja niitä koskevissa jutuissa on yhä vähemmän asiarvirheitä, ei ole löytynyt tapoja puhua paperittomuudesta neutraalisti. Laittomista siirtolaisista puhuminen on perusteltua korkeintaan poliittisesti, jos halutaan luoda uhkakuvia. Journalistisesti perusteita on vaikea keksiä.

Laittomat maahanmuuttajat seikkailevat otsikoissa ja teksteissä usein, jos juttu on kirjoitettu suoraan viranomaistiedotteen pohjalta tai ilmiöstä puhutaan järjestäytyntä yhteiskuntaa uhkaavana tekijänä. Suomi esimerkiksi ”lepusilee laittomien maahanmuuttajien palkkauksessa” (yle.fi 1.6.2012). Usein sanavalinta toistuu alkuperäisten käännösartikkelien mukaisesti. Yleisenä tendenssinä näkyy olevan, että siirtolaiset ovat laittomia pyrkiessään ja tullessaan Suomeen tai Eurooppaan, vaikka kyse voi olla turvapaikanhakijoista.

Kirjoitettaessa ilman oleskelulupaa maassa olevien määristä laittomat maahanmuuttajat ilmoitetaan numeroina. Tässä kohtaa toimittajilla harvoin riittää intoa tutkia, mitä numeroiden taakse kätkeytyy. Esimerkiksi Yle raportoi Suomessa tavatun ”viime vuonna yhteensä 3 305 laitonta maahanmuuttajaa” (yle.fi 19.11.2012).

Tässä paitsi sanavalinta, myös määritelmä ontuu. Poliisi tilastoi näihin tuhansiin myös turvapaikanhakijoita, joilla on pakolaissopimuksen perusteella oikeus liikkua ilman matkustusasiakirjoja.

Kun ihmisiä tarkastellaan yksilöinä tai tulokulma on humanitaarinen, ”laittomat maahanmuuttajat” muuttuvat paperittomiksi tai turvapaikanhakijoiksi. Ilman oleskelulupaa maassa oleville tarkoitetusta klinikasta puhuttaessa potilaat voivat olla vaikkapa ”paperittomia ulkomaalaisia” (suomenkuvalehti.fi 9.5.2012). Toisinaan otsikkoon tarvitaan raflaava sanapari, vaikka itse jutussa toimittaja osaisi valita siirtolaisia kunnioittavia sanoja. Esimerkiksi *Aamulehti* otsikoi 27.9.2012 verkkolehdessään laittomista oleskelijoista, joille halutaan terveyspalvelut. STT:n alkupe-
räisessä jutussa käytetään kuitenkin termiä paperiton.

Paperittomista siirtolaisista käytetään monia nimityksiä, mutta niistä yksikään ei ole tarpeeksi hyvä. Paperittomat siirtolaiset terminä on siinä määrin vakiintunut Suomessakin, että siihen siirtyminen kautta linjan voisi olla perusteltua, ellei haluta vakiinnuttaa käyttöön vaikkapa kömpelöä suomennosta sanasta ”undocumented”: ”dokumentoimaton”. Laittomista ihmisistä puhuminen on kuitenkin aina huonoin vaihtoehto.

Mervi Leppäkorpi on siirtolaisuuteen ja kehityskysymyksiin erikoistunut sosiologi ja aktivisti. Hän on kirjoittanut suomalaista paperittomuutta käsittelevän tietokirjan ”Asiaton oleskelu kielletty” (Into 2011).

Medialähteet

- aamulehti.fi 27.9.2012. ”’Taudit havaittiin aiemmin’ – laittomille oleskelijoille halutaan terveyspalvelut”.
Saatavana: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194769218228/artikkeli/+taudit+haivaittaisiin+aiemmin+laittomille+oleskelijoille+halutaan+terveyspalvelut.html>
- hs.fi 16.8.2012. ”Nuoret paperittomat siirtolaiset hakivat oleskelulupia USA:ssa”. Saatavana: <http://www.hs.fi/ulkomaat/Nuoret+paperittomat+siirtolaiset+hakivat+oleskelulupia+USAssa/a1305593070138>
- iltasanomat.fi 23.8.2012. ”Laittomat maahanmuuttajat pyrkivät Australiaan riskejä kaihtamatta”.
Saatavana: <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-1288494096008.html?ref=rss>
- suomenkuvalehti.fi 9.5.2012. Katri Merikallio: ”SPR palkitsi paperittomien klinikan ja sitä pyörittävät vapaaehtoiset”. Saatavana: <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/spr-palkitsi-paperittomien-klinikan-ja-sita-pyorittavat-vapaaehtoiset>
- yle.fi 1.6.2012. ”Suomi lepsuilee laittomien maahanmuuttajien palkkauksessa”. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/suomi_lepsuilee_laittomien_maahanmuuttajien_palkkauksessa/6147399
- yle.fi 19.11.2012. ”Laiton maahanmuutto väheni Euroopassa”. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/laiton_maahanmuutto_vaheni_euroopassa/6381736

Kohti valoisaa tulevaisuutta?

Älä klikkaa tätä otsikkoa!

Netissä luetaan eri juttuja, kuin klikataan. Tästä huolimatta mediataloissa mitataan klikkauksia. Mittaamistapa määrittää, millaisia juttuja kirjoitetaan. Tarvitaan uusia ja monipuolisempia mittaustapoja, jotta journalismi voi kukoistaa.

Ajatteletko joskus näin:

1. Koska journalismi on liiketoimintaa, toimittajan pätevyyden näkee suoraan siitä, kuinka monta kertaa toimittajan juttuja klikataan.
2. Toimittajan kannattaa julkaista mahdollisimman monta lyhyttä juttua ja otsikoida ne tahallaan epäselvästi. Tällä tavoin toimittaja maksimoi lukijoilta saamansa huomion.
3. Klikkaustilastot paljastavat, että lukijat haluavat lukea vain seksistä ja rikoksista, joten pitkät analysoivat ilmiöjutut eivät kiinnosta ketään.

Väärin. Väärin. Ja väärin. Klikkaukset ja lukijan huomio eivät tarkoita samaa asiaa. Suomen luetuin toimittaja ei ole se, jota klikataan eniten.

Tässä artikkelissa teemme katsauksen siihen, miltä suomalainen mediakenttä näyttää, jos juttuja mitataan klikkausten, eli pääsyn sijaan, sen perusteella, kuinka hyvin juttuja luetaan. Aineistona käytetään kirjoittajien perustaman mediapalvelun Scoopinonin keräämää dataa lukijoiden käyttäytymisestä.

Lehtijuttujen kauneuskilpailu

Klikkauksilla on väliä. Niiden avulla lehdet mittaavat verkkolevikkinsä ja laskuttavat mainostajia. Lehdet mittaavat joko sivunlatauksia, eli impressioita, tai sivun mainosten klikkausmääriä. Toisin sanoen joko mitataan klikkauksia lehtijuttuun tai klikkauksia pois jutusta mainostajan sivulle. Maksumuurin taakse siirtynyttä *Helsingin Sanomia*, *Kauppalehteä* ja muutamaa muuta poikkeusta lukuun ottamatta suomalaiset nettiin sisältöä tuottavat lehdet tekevät tulosta lähes pelkän mainoshinnoittelun varassa.

Philip M. Napoli kuvaa kirjassaan *Audience Evolution* (2011), kuinka päätös jutun tekemisestä, sisällön muotoilusta ja otsikosta perustui ennen internetiä journalistiseen intuitioon. Sitä ohjasi jutunteon perinne, lehden kulttuuri ja myyntiluvut. Varsinkin irtolukijamyyntiin perustuvissa lehdissä toimittajat tiesivät tarkasti, millainen juttu myisi hyvin ja millainen otsikko olisi riittävän vetävä nostamaan levikkiä.

Yleisön käyttäytymistä alettiin mitata, kun digitaalisista sisällöistä tuli toimituksissa arkipäivää. Havaittiin, että lukijoiden liikkeistä sai aiempaa tarkempaa tietoa niin lehden kuin yksittäisen jutunkin osalta. Kuka tahansa verkkosivun ylläpitäjä pystyi tarkistamaan serverin lokitiedostoista tarkan sivulatausten määrän. Lukijoiden koneelle ladattujen väliaikaistiedostojen, eli niin kutsuttujen keksitiedostojen (cookies), avulla näistä vierailutiedoista saattoi erottaa yksittäiset kävijät.

Keksitiedostojen avulla lehdet rakensivat mittareita sivulatausten perusteella hinnoiteltuun mainosmyyntiin. Kuten paperilehdessä aiemmin, myös verkkosisällön mainoksia tarjottiin levikkiä vastaan. Tällä kertaa hinnoittelu oli kuitenkin juttu-, ei lehtikohtainen.

Kun yksittäisten juttujen klikkaustiedot tulivat näkyviin, lehdet havaitsivat lukijoiden hakeutuvan lähinnä viihdejuttujen pariin. Aiempien myyntitietojen valossa tämä ei ollut yllätys. Sen sijaan yllätyksenä voidaan pitää sitä, kuinka täydellisesti klikkausten määrä alkoi hallita keskustelua suosituimmasta jutusta.

Esimerkiksi lehtijuttuaggregaatti ampparit.com ohjaa lukijoita klikatuimpien tuoreiden juttujen luo. Sivusto on tärkeä suomalaiselle mediajärjestelmälle, sillä sen kautta tulee merkittävä määrä monien nettilehtien liikenteestä. Ampparien menestys on kuitenkin ollut edesauttamassa yksipuolisesti klikkauksiin keskittyvää journalistisen tekstin arvottamista. Erityisesti toimittajilla on ollut kiinnostusta siihen, kuinka heidän juttunsa pärjää nettipalvelussa.

Wilbur F. Storey, entinen *Chicago Timesin* kiistelty päätoimittaja, sanoi 1800-luvulla sanomalehtien tehtävän olevan ”uutisten painaminen ja helvetin tuominen maan päälle”. Mitataanko nykyään helvetin koko hiirenpainalluksin? Onko klikatuin juttu myös vaikuttavin? Päättele itse:

1. Karu laskelma S-etukortista – ”Huh huh” (Uusi Suomi): 21 264 klikkausta
2. Lola Wallinkosken iltapuku paljasti jättirinnat – Tätä et nähnyt tv:ssä! (The Voice): 21 039 klikkausta
3. Tältä näyttää kohun herättänyt 22-v. ilotyttö Susu – katso sensuroimaton kuvagalleria täällä! (Hymy): 20 792 klikkausta
4. Tämä on naisten yleisin seksifantasia! (The Voice): 19 550 klikkausta
5. Varo tätä 18-vuotiaasta porilaista Emiliaa – kaunotar, huijari, mutta myös tyhmä! (Hymy): 19 264 klikkausta

Journalismi taantuu mediakirjoittamiseksi

Mediataloissa käytetään klikkauksia ohjaamaan toimituskäytäntöjä. Kyseessä on iso muutos aiempaan toimittajan asiantuntemukseen perustuvaan malliin. Kun toimituksissa journalistisia päätöksiä perustellaan tiedolla siitä, kuinka monta kertaa juttu on avattu, journalismista tulee väistämättä reaktiivista. Tällainen journalismi tarjoaa sitä, mitä yleisö juuri nyt haluaa.

Välittömällä nautinnolla kilpaileva journalismi luopuu vapaaehtoisesti yhteiskunnallisesti tehtävästään jakaa tietoa, ottaa kantaa ja ennen kaikkea vahtia valtaa. Vahtikoirasta on tullut puudeli, joka pyrkii miellyttämään.

Tällaisen mediakirjoittamisen yhteiskunnallinen merkitys on syystä kyseenalaistettu. Lehtitaloille tilanne on turhauttava, sillä niiden sisällöntuotannon on tuotettava voittoa. Verkkomedioiden impressio- ja klikkausmainontaan painottuva liiketoiminta vääristää mediatalojen tarjontaa: sitä tuotetaan, mistä saadaa rahaa.

Heti mitattavaa tulosta tuottava toiminta ei kuitenkaan välttämättä ole se, mistä lukijat ovat kiinnostuneita: lopulta eniten arvoa luo sisällöntuottaja, joka pystyy tehokkaimmin muuttamaan rahaksi lukijoiden aidon kiinnostuksen.

Tarvitsemmekin entistä monipuolisempia tapoja arvottaa tekstejä niin taloudellisesti kuin yhteiskunnallisesti. Digitaalisen sisällön mittaamisen parissa voidaan tehdä paljon enemmän.

”Epäselvien otsikoiden takia tietoa ja ymmärrystä välittävän journalismin ja mainonnan kaltaisen mediakirjoittamisen raja hämärtyy entisestään.

Klikkaukset kertovat pääsystä juttuun – eivät jutun saamasta huomiosta

Mediasisällöt kilpailevat lukijoiden huomiosta – ja vain siitä. Jokainen mediankanava ja sisällöntuottaja kilpailee toisiaan vastaan, ja yhtä lailla muita ajankäytön muotoja vastaan. Aineiston perusteella olemme havainneet, että klikkausten määrä ennustaa kuitenkin huonosti lukijoiden paneutumista juttuun.

Klikkauskaskeisuus on saattanut jopa heikentää lehtijuttujen kykyä kilpailla huomiosta, sillä klikkausten seuraaminen pakottaa sisällöntuottajat optimoimaan sisältöön pääsyä – ei sisältöön käytettyä huomiota. Verkkouutisia otsikoidaan yhä räikeämmin. Epäselvien otsikoiden takia tietoa ja ymmärrystä välittävän journalismin ja mainonnan kaltaisen mediakirjoittamisen raja hämärtyy entisestään.

Klikkausten mittaaminen on jatkuvasti yhä vaikeampaa. Moderneista verkkosivuista ladataan nykyään näkyviin vain olennaiset osat. Lisäksi keksitiedostoihin perustuvat kävijämäärät ovat keksien poistamisen vuoksi jopa kaksi ja puoli kertaa todellisia kävijämääriä suurempia. (Abraham ym. 2007)

Nämä syyt ovat johtaneet siihen, että mainostajille on tullut tarve mitata tarkasti, miten lukija itse asiassa toimii sisällön parissa. Esimerkiksi subtv.fi ja mtv3.fi ovat jo siirtyneet laskuttamaan vain sellaisista mainoksista, jotka todella näkyvät lukijan ruudulla.

Eri mittaustavat tuottavat erilaisia tuloksia, ja erilainen journalismi tulee tärkeäksi sen mukaan, mitataanko klikkauksia, käyntejä, uniikkeja lukijoita, Facebook-tykkäyksiä vai lukuaikaa. Jos mediatalo on aiemmin mitannut käyntejä jutuissa, saattaa Facebook-tykkäyksien mittaaminen tuottaa täysin erilaisen kuvan parhaisista jutuista. Molemmat mittarit ovat hyödyllisiä. Hankaluuksia syntyy vasta silloin, kun yksi mittari nousee dominoivaan asemaan.

Jaot ja klikkaukset mittaavat pelkkää pääsyä lehtijuttuun. Myös lukemiseen käytetyn ajan mittaaminen on kuitenkin mahdollista ja jopa helppoa. Tätä tietoa käytetään yllättävän vähän.

Pelkän ajan seuraamisesta päästään myös pidemmälle. Lukijan käyttäytymisen seuraaminen on aikaperustaista seurantaa tarkempi tapa mitata juttujen saamaa huomiota. Scoopinion-palvelu kerää tietoa juttuihin käytetystä lukuajasta ja lukukäyttäytymisessä juuri tällä tavoin.

Scoopinionissa kiinnostavimmat lehtijutut valitaan seuraamalla lukijoiden lukukäyttäytymistä. Verkkoselaimeen asennettava laajennus seuraa lukijan lukunopeutta eri lehtijutuissa ja kiinnostuksen jakautumista kunkin jutun sisällä. Lukija siis lukee uutisia verkossa kuten ennenkin. Tämän pohjalta Scoopinion automaattisesti arvioi kunkin jutun kiinnostavuuden. Jos juttu on lukijoiden käyttäytymisen perusteella riittävän kiinnostava, välittää Scoopinion jutun niille käyttäjille, jotka eivät sitä vielä ole lukeneet. Scoopinionin lukutapa-analyysin ansiosta tiedämme muun muassa, kuinka pitkään kutakin lehtijuttua on luettu yhteensä, ja keskimäärin, mitä kohtaa jutusta on luettu erityisen paljon, ja vaikkapa, kuka on Suomen luetuin toimittaja, kun mitataan lukuaikaa.

Tämän tekstin eri toimittajien teksteihin käytettyä lukuaikaa käsittelevän analyysin otos on 1735 suomalaista verkkomedioiden lukijaa, jotka on valikoitu Scoopinion-palvelun käyttäjien joukosta. Analyysistä on poistettu ne lukukerrat, joissa juttu on löytynyt Scoopinionin kautta. Näin pyrimme välttämään mittausvirhettä, joka syntyy siitä, että palvelumme suosittelee tiettyjä juttuja. Lukijoista vajaa neljännes on naisia ja lähes puolet Helsingistä. Lisäksi neljä kymmenestä otoksen lukijasta on alle 30-vuotiaita ja joka yhdeksäs yli 50-vuotias. Otos ei siis ole tilastollisesti pätevä, vaan kuvaa Scoopinionin käyttäjäkuntaa, joka on nuorta, miesvaltaista ja usein pääkaupunkiseudulla asuvaa. On tyypillistä, että uusia verkkopalveluita käyttävät aluksi juuri nuoret miehet, ja tämä näkyy myös vuonna 2011 perustetun Scoopinionin käyttäjäkunnassa.

” On tyypillistä, että uusia verkkopalveluita käyttävät aluksi juuri nuoret miehet, ja tämä näkyy myös vuonna 2011 perustetun Scoopinionin käyttäjäkunnassa.

Vaikka otos ei olekaan tilastollisesti pätevä, lukutapamittauksemme avulla voimme paljastaa tiettyjä lukemiseen liittyviä käyttäytymismalleja, kuten sen, että laadukkaita analyyskejä luetaan ajallisesti suhteellisesti enemmän, kuin klikkausten perusteella vaikuttaa.

Haluammekin nostaa esiin kysymyksen siitä, miltä journalismi näyttäisi, jos juttuja mitattaisiin sen perusteella, miten ihmiset niitä todella lukevat, eikä klikkausten määrällä olisi suhteettoman suurta määrittelyvaltaa siinä, millainen journalismi on arvokasta.

Mainostajan tavoitteena on lukijan huomio: mitä pidempään lukija viettää mainoksen ohessa, sitä paremmin hän muistaa ja erottaa mainostetun tuotemerkin toisista vastaavista. Yhteiskunnan ja merkityksellisen journalismin kannalta on keskeistä, että syntyy uusia työvälineitä, jotka

” Kun ymmärretään, miten ihmiset todella lukevat juttuja, huomataan pian, että hyviä juttuja luetaan myös pidempään.

punovat yhteen kuilua toimittajien ja lukijoiden välillä. Aikaperustainen mainoshinnoittelu tukee verkkojuttujen sisältöä eikä pelkästään sisältöön pääsyä ja suuntaa mediatilojen huomion otsikosta leipätekstiin.

Mittaaminen on väistämätöntä ja arvokasta myös tulevaisuudessa, ja tarve lukijavetoisempien mittarien kehittämiseen siksi suuri. Näin on mahdollista aidosti palvella lukijoita. Lukukäyttäytymistä ymmärtämällä voidaan pyrkiä tunnistamaan myös erilaisia lukijatyyppejä. Näin ymmärrys journalismin tekijöiden ja sen lukijoiden välillä syvenyy.

Kun ymmärretään, miten ihmiset todella lukevat juttuja, huomataan pian, että hyviä juttuja luetaan myös pidempään. Näin päästään pelkän pääsyn mittaamisesta jo merkittävästi lähemmäs varsinaisen huomion mittaamista ja tietoa siitä, millainen journalismi on merkityksellistä. Yhtäkkiä mitattavan journalismin kentällä on paljon muutakin kuin pikkunokkelia otsikoita.

Scoopinionin avulla olemme pystyneet seuraamaan lukijoiden käyttäytymistä, kuten lukunopeutta, huomion kiinnittymistä ja selailutapaa, yli kahdessa miljoonassa lehtijutussa. Tarjoamme tietoa tutkijoiden ja toimittajien käyttöön, jotta verkon yksipuolisista journalismia ohjaavista mittareista päästäisiin eroon.

Miltä lokakuun 2012 luetuimmat jutut näyttävät, jos unohdamme klikkaukset ja mittaamme jutun lukemiseen käytettyä aikaa?

Millaisia juttuja luetaan?

Lokakuussa 2012 luetuin juttu oli hieman yllättävästi Otavamedian omistaman ja kännykkä uutisiin keskittyvän taskumuro.comin pitkä analyysi Nokian MeeGo-puhelimesta. Satojen lukijoiden otoksessa jutun keskimääräinen lukuaika oli yli yhdeksän minuuttia.

Lokakuun kuntavaalien vuoksi myös vaalikoneet ylsivät scoopinion.com-palvelun mittaamien luetuimpien juttujen listalle. Ylen tulospalvelu ja *Helsingin Sano-*

mien ja MTV3:n kuntavaalikone saivat kaikki paljon huomiota osakseen. Selkeyden vuoksi vaalikoneet on poistettu oheisesta listasta.

1. Nokia MeeGon tarina (Sampsä Kurri 10.10.2012, taskumuro.com)
2. Nadja, entinen ystäväni (Laura Saarikoski 24.10.2012, hs.fi)
3. Suomalainen keskiluokka hukkuu teknologialeluihin (Pekka Pekkala 8.10.2012, hs.fi)
4. Kuinka yliopistouudistuksesta tuli kaikkien aikojen fiasko? (Tuomo Lappalainen 30.10.2012, suomenkuvalehti.fi)
5. Johan Bäckman on kiistellyt Neuvostoliitossa syntyneen ex-puolisonsa kanssa lapsensa huoltajuudesta (Esa Mäkinen 6.12.2010*, hs.fi)
6. Hetken huumaa: Mitä tapahtui suomalaiselle pornoelokuvalle? (19.10.2012, nyt.fi)
7. Sanokaa Valtio, kun haluatte hyvää (Tuomas Enbuske 1.10.2012, hs.fi)
8. Kielten opiskelu on ajanhukkaa (Juhani Mykkänen 2.10.2012, hs.fi)
9. Äänestysprosentti oli yllättävän korkea (Tuomas Enbuske 30.10.2012, hs.fi)
10. Asiakas vastaa VR:n virheestä – Varo tätä junalippua! (24.10.2012 iltalehti.fi)

*Julkaistu uudelleen päivitettyä versiona lokakuussa 2012.

Lukijoiden käyttämän ajan perusteella listatut jutut osoittavat, että tekstin arvon määrittäminen vain klikkausten perusteella on järjetöntä. Viimeaikaisessa journalismin ansaintamallin haasteisiin liittyneessä keskustelussa välitön arvo on kuitenkin korostunut pitkäaikaisemman arvon kustannuksella. Ei siis ole ihme, että julkisuudessa keskustellaan suomalaisen journalismin näköalattomuudesta.

Erilaisilla jutuilla on erilaisia vahvuuksia. Esimerkiksi aikakauslehtijuttuja ei ole ollut järkeä jaella klikkaushinnoittelussa verkossa, koska niiden tuottaminen vie enemmän aikaa ja vaivaa kuin lyhyen viihdejutun tekeminen. Toimittajat ja lehdet hyötyvät mittareiden monipuolistumisesta, sillä monipuoliset mittarit sallivat monipuolisen journalismin.

Myös mainostajat hyötyvät aiempaa monipuolisemmista huomion mittareista. Klikkausmainonta on hyödyllistä yrityksille, jotka myyvät tuotteita verkon kautta – mutta kukaan ei osta Coca Cola -tölkkiä tai Mercedes-autoa bannerimainoksesta. Mainostajien tavoitteena on useimmiten brändin tunnettavuuden ja tunnistettavuuden vaaliminen. Brändin tunnettavuus ja tunnistettavuus taas lisääntyvät suhteessa mainoksen ohessa vietettyyn aikaan (PwC 2010). Tarkempi huomion mittaa-minen ja huomion hinnoittelu parantavat mainoskampanjan kustannusten hallintaa sekä auttavat arvioimaan tarkemmin mainontaan sijoitetun pääoman tuottoa.

Kun journalistiset yritykset siirtyvät kohti entistä monipuolisempia mittareita, joiden avulla myös nyt muotopuolen asemassa oleva aikakauslehtien journalismi on aiempaa tuottoisampaa, lukijatkin hyötyvät. Terveet journalismin rakenteet tuke-

vat aiempaa monipuolisempaa ja osin harkitumpaa ja mietitympää sisältöä. Näin taloudelliset rakenteet tukevat yhteiskunnallisesti merkityksellistä journalistista toimintaa, joka palvelee myös yksittäisten ihmisten monipuolisia tarpeita.

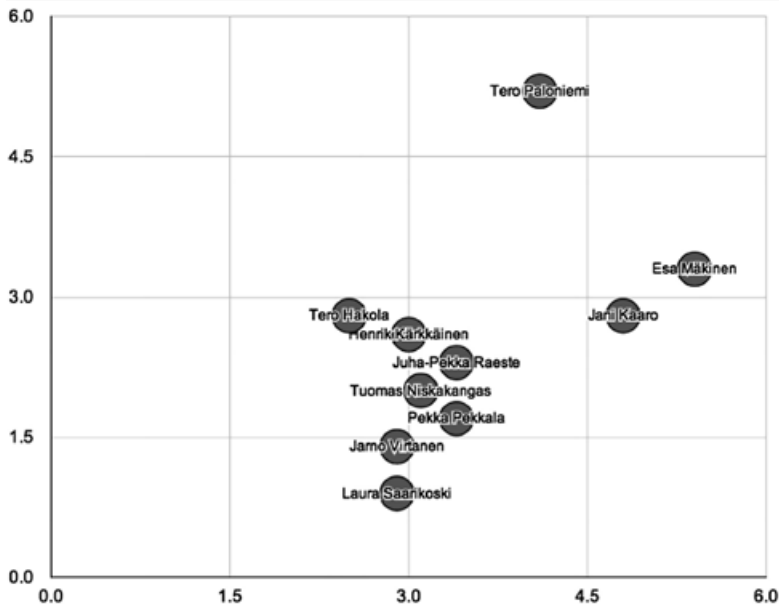
Monipuolisten mittarien avulla voimme selvittää Suomen luetuimmat toimittajat.

Suomen luetuin toimittaja lokakuussa 2012

Kuten aiemmin todettiin, mediayhtiöt saavat netissä kassavirtaa klikkausten, eivät lukuajan, perusteella. Siksi niitä kiinnostavat toimittajat, jotka ovat ahkeria, klikkauksia houkuttelevien juttujen kirjoittajia – sellaisia, kuten satoja juttuja kuussa tekevä *Iltalehden* Tero Paloniemi. Mutta eikö sillä ole merkitystä, että kussakin Laura Saarikosken tekstissä viihdytään keskimäärin kymmenen kertaa pidempään kuin Tero Paloniemen jutussa?²

Lehtitalojen on taloudellisesti järkevää pyrkiä lisäämään juttujen määrää. Paloniemi tuottaisi Saarikoskea selvästi pienemmällä juttukohtaisella klikkausmäärälläkin samalle mediayhtiölle arviolta neljä–viisi kertaa enemmän mainostuottoja.

Lokakuun aikana Paloniemen satoja artikkeleita luettiin kuitenkin yhteensä vain vajaa kaksi kertaa niin kauan, kuin Saarikosken muutamaa artikkelia. Mediamainonnan yksipuolisen mittaamisen vuoksi Paloniemi onkin suomalaisen mediakentän arvokkain toimittaja ainakin suoralla rahallisella tuloksella mitattuna. Tästä huolimatta lokakuussa 2012 Tero Paloniemi ei ollut luetuin suomalainen toimittaja, vaikka olikin ahkerin julkaisija.

Lokakuun luetuimmat suomalaiset toimittajat ajan perusteella mitattuna. Pystyakselilla osuus kaikista klikkauksista (promilleja) ja vaak-akselilla osuus kaikista lukemiseen käytetystä ajasta (promilleja)

Yhteenlasketun lukuajan perusteella mitattuna lokakuun 2012 luetuin suomalainen toimittaja oli Helsingin Sanomien Esa Mäkinen. Hänen salaisuutensa on datajournalismi, jonka ansiosta lukijat eivät pelkää lukea tekstiä, vaan myös vuorovaikuttavat journalismin kanssa. Lukijat käyttävät keskimäärin noin kaksi kertaa enemmän aikaa Mäkisen teksteihin kuin Tero Paloniemen juttuihin. Yhteensä selvityksemme lukijat käyttivät reilun puoli prosenttia kaikesta lokakuun aikana käytetystä ajasta pelkäästään Esa Mäkisen lukemiseen.

Datajournalismi ei ole ainoa tapa haalia yleisön huomiota. Hesarin tiedejuttuja kirjoittavaa Mäkistä harvemmin juttuja julkaisevaa Jani Kaaroa luetaan yhtä pitkään kuin Esa Mäkistä. Esimerkiksi kolme neljästä lukijasta luki kokonaan erään autismiteoriassa olevaa virhettä käsittelevän jutun. Näin korkea läpilukuprosentti on poikkeuksellinen, mutta sitä selittää kuvaava otsikko ”Tutkijat: Keskeinen autismiteoria voi perustua tekniseen virheeseen”. Hyvän otsikoinnin vuoksi vain ne lukijat, joita aihe kiinnostaa, ovat klikanneet linkkiä. Voidaanko tällaisella tekstiin ja toimittajaan liittyvällä lojaalisuudella nähdä arvoa myös mediatalojen näkökulmasta? Hyvä otsikointihan on lukijan palvelemista.

Myös Laura Saarikosken Johan Bäckmaniin liittyvät kolumnit luettiin tarkkaan läpi: tekstikohtaisesti niitä luettiin keskimäärin noin kaksi kertaa kauemmin kuin Mäkisen tekstejä. On journalismin tulevaisuuden kannalta rohkaisevaa, että yleisö lukee ajatuksia herättävät artikkelit.

Parasta suomalaista toimittajaa ei kuitenkaan voida kruunata ennen, kuin mittarit ovat selvät. Mitattavuuden merkitys journalismissa on kuitenkin korostunut, ja mittarit ovat tarkoituksettomasti yksipuolistaneet journalismin yhteiskunnallista merkitystä. Varmaa on myös, että monenlaiselle journalismille on tarvetta – niin Tero Paloniemen klikkauksia keräävälle kirjoittamiselle, Esa Mäkisen muodikkaalle datajournalismille kuin Laura Saarikosken ajatuksia herättäville kolumneille. Tärkeintä olisikin tukea kaikkia näitä journalismin muotoja. Monipuolistamalla mediatekstien mittareita tämä on mahdollista.

Lukijoiden mukaan ottaminen muinakin kuin juttuja senhetkisen kiinnostuksen perusteella klikkaavina mediakuluttajina pakottaa toimittajat kiinnittämään enemmän huomiota juttujen sisältöön. Iskevä otsikko on toki lupaus jutun avaamisesta, mitä ilman sisällöllä ei ole merkitystä. Yhtä selvää on, että selkeät otsikot ja hyvä sisältö voivat olla merkittäviä tapoja brändätä toimittajaa tai mediataloa.

Tässä tekstissä olemme tarkastelleet journalistisia tekstejä menemättä yksittäisiin artikkeleihin. Myös niitä analysoimalla voidaan löytää merkittäviä eroja lukijoiden käyttäytymisessä. Tutkimalla, miten mediatekstejä luetaan, voidaan sanoa, kuka toimittaja on merkittävä, millaista journalismia luetaan, ja kenties myös, millaisilla jutuilla on yhteiskunnallista vaikutusta. Väitämmekin, että uusien mittareiden kehittäminen voi auttaa toimittajia median murroksen ylitse.

” Iskevä otsikko on toki lupaus jutun avaamisesta, mitä ilman sisällöllä ei ole merkitystä.

Johannes Koponen on tulevaisuudentutkimukseen ja media-alan liiketoimintamallien konseptointiin erikoistunut diplomi-insinööri. Juha Leppänen työskentelee Demos Helsinki -ajatushautomossa. Molemmat kirjoittajat ovat Helsingin Sanomain Säätiön Uutisraaja-kilpailun voittaneen Scoopinion-palvelun perustajia.

Viitteet

- 1 ampparit.com (2012). Arkisto. Saatavana: <http://www.ampparit.com/uutisarkisto>. (Haettu 5.12.2012).
- 2 Scoopinion (2012). Lokakuun luetuimmat suomalaiset toimittajat. Analyysi perustuu 222 272 visiittiin suomalaisiin verkkouutisiin lokakuun aikana. Saatavana: <https://www.scoopinion.com/labs/finnish-october>.

Kirjallisuus

- Abraham, Magid, Meierhoefer, Cameron & Lipsman, Andrew (2007). *The Impact of cookie deletion on the accuracy of site-server and ad-server metrics: An empirical comScore study*. comScore, inc. Saatavilla: <http://www.scribd.com/doc/20518487/Cookie-Deletion-White-Paper>.
- Napoli, Philip M. (2011). *Audience evolution: New technologies and transformation of media audiences*. New York: Columbia University Press.
- Pwc (2010). *Measuring the effectiveness of online advertising: Study conducted by PwC for IAB France and the SRI*. PriceWaterHouseCoopers. Saatavilla: http://www.pwc.com/en_GX/gx/entertainment-media/pdf/IAB_SRI_Online_Advertising_Effectiveness_v3.pdf

Osallistava journalismi aikakauslehdissä – noidankehä vai lisäarvoa lukijoille?

Osallistava journalismi on vanha konsepti, jonka digitaalisten kanavien kehitys on nostanut uudelle tasolle. Trendikkäällä joukkoistamisella viitataan osallistavaan journalismiin, jossa osallistuvan yleisön avulla kerätään tai seulotaan tietoa jostain aiheesta mediasisältöjen tuottamista varten.

Suomalaisissa aikakauslehdissä ja niiden verkkosivuilla osallistuvan yleisön tuottamat sisällöt eivät ole enää harvinaisia. Vuoden 2012 aikana nähtiin muun muassa Oma Olivia -projekti, jossa *Olivia*-lehden toimitus toteutti lehden yhdessä lukijoiden kanssa joukkoistamistyökalun avulla. Eri aikakauslehdissä toteutettiin myös lukuisia edellistä pienempiä projekteja, joissa lukijat pääsivät enemmän tai vähemmän, suoremmin tai epäsuoremmin vaikuttamaan lehtijuttujen toteutukseen. Myös erilaiset lukijapaneelit ja lukijakyselyt ovat toimitusten arkipäivää.

Digitaaliset kanavat antavat mediankäyttäjille entistä paremmat mahdollisuudet osallistua sisältöjen tekoon, kommentoida ja jakaa niitä tai tuottaa itse sisältöjä. Aikakauslehtien online-läsnäolon ytimessä ovatkin yhä useammin lukijoiden muodostamat yhteisöt ja kävijöiden itse tuottamat sisällöt, ei toimittajien tuottama sisältö. Osallistuvalla yleisöllä ei ole enää passiivisen vastaanottajan rooli, ja lukijoiden tuottama sisältö hämärtää rajaa toimittajan ja lukijan roolien välillä. Kun lukijat ottavat mediatilan haltuun, miten käy journalismin?

Vastavuoroista yhteistyötä ja ammattitasoisia harrastajia

Lukijoiden ottaminen mukaan juttujen tekoon on harvoin nopein tai helpoin tapa tuottaa sisältöjä. Lukijoiden tavoittaminen digitaalisissa kanavissa vaatii resursseja, ja toimituksen aika kuluu lehden saattamiseen julkaisukuntoon. Miksi osallistaminen sitten koetaan niin tärkeäksi? Useimmiten lukijoita pyritään aktivoimaan lukijasuhteen vahvistamiseksi. Parhaimmillaan osallistuminen on vastavuoroista yhteistyötä: lehden tekoon osallistuvien lukijoiden kommentit ja mielipiteet saavat

lehdessä runsaasti tilaa. Lukijoiden toivotaan myös markkinoivan lehteä omalle lähipiirilleen: kommentoivan, arvostelevan ja jakavan verkossa julkaistuja sisältöjä tai ”tykkäävän” niistä.

Yhteishyvä-lehdessä, jonka monikanavaisen sisällöntuotannon parissa olen työskennellyt vuodesta 2009, lukijoiden osallistaminen on otettu säännölliseksi osaksi toimitusprosessia. Jokaiseen lehteen pyritään saamaan vähintään yksi pitkä juttu, jossa kuuluu lukijoiden ääni joko kommentteina tai kuvina, kyselyvastausprosentteina tai mahdollisuutena antaa lukijoiden vaikuttaa jutun näkökulman valintaan. Lukijat, tavalliset suomalaiset ihmiset, näkyvät lehdessä myös haastateltavina, joita haetaan muun muassa yhteishyva.fi-sivuston kautta. Lisäksi lukijoiden mielipidettä lehdestä selvitetään lukijakyselyillä ja -tutkimuksilla, joiden tuloksista, kuten suosituimmasta jutusta, kerrotaan lehdessä.

Yhteishyvä-lehti tavoittaa yli kaksi miljoonaa lukijaa kuukausittain ja verkkosivusto noin 90 000 eri kävijää viikoittain. Lukijakunta on heterogeeninen, mutta verkkosivuston kävijöissä on eniten keski-ikäisiä naisia, joille osallistuminen on luontevaa. Verkkokyselyt keräävät yleensä aiheesta ja mahdollisesta palkinnosta riippumatta vähintään 1 000 vastaaja, ja avoimet kysymykset saavat satoja perusteellisia vastauksia. Lukijat haluavat osallistua sekä kertoa omista kokemuksistaan ja näkemyksistään, ja näiden tietojen tuominen lehteen lisää juttuihin uusia ulottuvuuksia ja vahvistaa lukijoiden ääntä.

Vuonna 2012 Yhteishyvä-lehden lukijoilta kerättiin muistoja osuuskaupoista. Kyselyn vastauksista kerrotaan lukijoille vuoden 2013 numeroissa.

Lukijoiden osallistaminen lehden tekoon ei silti ole Yhteishyvän toimitukselle samanlainen itsestäänselvyys, kuin se on vaikkapa tyttöjenlehdissä. Esimerkiksi elokuun 2012 *Demi*-lehden numerossa käytettiin lukijoiden kommentteja, mielipi-

demittausten tuloksia tai muuta lukijoiden tuottamaa sisältöä kaikkiaan yhdeksäsätoista eri jutussa. Tytöille suunnattuja *Demi-* ja *Miss Mix* -lehtiä verkkosivustoineen onkin käytetty esimerkkinä nykyhetken mediakulttuurille tyypillisestä muutoksesta, jossa raja tekijöiden ja lukijoiden välillä on liukuva. Osallistuville lukijoille mediabrändi ei ole pelkkä lehti, vaan monikanavaisen kokonaisuuden eri osaset ”muodostavat julkisen tilan, jossa kohtaavat niin ammattitoimittajat, nuoret lukijat ja verkon käyttäjät kuin mainostajatkin” (Lehtisalo 2011, 8–16).

Verkkomedian sisään muodostuvan yhteisön aktiivikäyttäjät ovat varsin erilaisessa suhteessa toimitukseen kuin perinteiset lehden lukijat. Lukijoista tulee tekijöitä ja kokijoita, jotka luovat annettuun mediatilaan omat toimintatapansa ja keskustelunaiheensa: lukijasuhde muuttuu lukija-tekijäsuhteeksi. Päästäkseen toimivaan vuorovaikutukseen lukijoiden kanssa toimituksen ei siis välttämättä tarvitse itse tuottaa sisältöjä verkkoon, vaan ainoastaan mahdollistaa yhteisön syntyminen mediabrändin ympärille. Lukijoiden voi antaa tuottaa itseään kiinnostavaa sisältöä ja yhteisöllisyyttä, kun heille tarjoaa siihen tilan ja keinot. Termiä ”yleisö” onkin pidetty vanhentuneena monisuuntaisessa digitaalisessa viestinnässä, jossa ihmiset ovat murtautuneet ulos pelkän vastaanottajan roolista (Gillmore 2004). Samalla kun raja median tekijöiden ja vastaanottajien välillä häilyy, myös journalismin rajan veto vaikeutuu.

Lukijoiden tuottamat sisällöt eivät yleensä ole journalistisia tuotoksia, vaan toimitus poimii lukijoiden keskusteluja, mielipiteitä ja kännykkäkameralla otettuja kuvia lehteen osaksi toimitettuja juttuja: ne toimivat journalististen juttujen lisänä. Ongelmallisempaa lukijoiden tuottaman sisällön hyödyntäminen on silloin, kun juttu rakentuu yksinomaan sen varaan. Esimerkiksi kesä-heinäkuun 2012 *Evitassa* julkaistu viisisivuinen ”Päättäväkö itse miten juot?”-juttu koostui käytännössä vain Evitan verkkosivuilla olleen kyselyn tuloksista ja niiden analyysistä. Jutun mukaan kyselyyn osallistui kaikkiaan 870 vastaajaa, joista jutun pohjana käytettiin ainoastaan 213:a Evitan varsinaiseen kohderyhmään kuuluvan 35–49-vuotiaan osallistujan vastausta. (Evita 2012, 60–64.) Jutun toteutus oli näyttävä, ja monien muiden lehtien tavoin Evita viittasi kyselytuloksiin ”tutkimuksena” aina kansitekstiä myöten. Vaikka lukijoita varmasti kiinnostavat juuri oman vertaisryhmän vastaukset, on silti aiheellista kysyä, onko pelkistä lukijoiden tuotoksista raportointi sinällään journalismia. Riittääkö julkaisukynnyksen ylittämiseen pelkkä peruste: te teitte tämän, te sanoitte näin? Vaarana on, että osallistava media jää noidankehään, jossa lukijat ensin määrittävät juttuaiheet, sitten toimivat jutunteon aineistona, asiantuntijana tai haastateltavana ja lopulta jutun vastaanottajana. Toimitus kertoo lukijoilleen näistä itsestään.

Yleisön ehdoilla tehtyjen lehtijuttujen lisäksi journalistinen uskottavuus on puntarissa lehtien digitaalisissa kanavissa, joissa sisältöjä tekevät yleisöt itse. Journalismia on toki huono määritellä vain tekijänsä perusteella, mutta mikä sitten tekee journalismista journalismia: Uutisarvo? Editointi? Kattavuus? Priorisointi? Laatu on hyvä mittari, mutta sen kautta journalismin määrittely vasta vaikeaa onkin.

mat seuraajamäärät ovat kuitenkin yleensä harrastuspohjalta aloittaneilla yleisö-bloggaajilla, joiden rekrytointi lehtien verkkosivustojen vetonauloiksi on osoittautunut toimivaksi tavaksi tuoda sivustoille kävijöitä ja luoda lehtibrändin ympärille verkkoyhteisö. Harva bloggaaja kuitenkaan noudattaa journalistin ohjeita, ja kuvien ”lainaaminen” on blogeissa edelleen arkipäivää. Toisaalta blogeihin on muodostunut oma eettinen normistonsa, jonka läpinäkyvyyteen lukijayhteisö luottaa toisinaan vahvemmin kuin blogia julkaisevan median. Oman yhteisönsä moraalisäädöksiä noudattava bloggaaja saattaa esimerkiksi tuohtuneena huomauttaa valtakunnallisen verkkolehden artikkelista, jonka tekstisisältöä on julkaisun jälkeen käyty muokkaamassa, ilman että asiasta on tekstin perässä edit-mainintaa.

Osallistava journalismi ja yleisöjen tuottamat sisällöt ovat tulleet jäädäkseen, joten journalistisista rajavedoista on tärkeää keskustella. Osallistuvan yleisön asenne ja lähtökohdat eroavat ammattijournalistien vastaavista. Harrastuspohjalta toimiville kansalaisjournalisteille olennaista on jakaa tietoa asioista, joita kohtaan he tuntevat intohimoa. Useimmat kansalaiset eivät edes halua olla journalistejä, vaan ainoastaan osallistua tekemiseen pienillä mutta merkityksellisillä tavoilla (Bowman & Willis 2005).

Anna Kurkela on aikakauslehtien monikanavajulkaisemiseen ja digitaalisten kanavien kehitykseen erikoistunut mediatuottaja. Kurkela on työskennellyt viimeiset neljä vuotta monikanavaisen Yhteishyvä-lehden parissa ja tehnyt vuonna 2012 opinnäytetyötutkimuksen aikakauslehden lukijoiden osallistamisesta lehden tekoon verkon keinoin. Twitter: @annakur

Medialähteet

Demi 2012. No.8 elokuu 2012.

Evita 2012. No. 6 kesä-heinäkuu 2012.

Lily-verkkajulkaisu. Saatavana: <http://www.lily.fi>.

Nuorgam-verkkomedia. Saatavana: <http://www.nrgm.fi>.

Kirjallisuus

Bowman, Shayne & Willis, Chris (2005). The Future Is Here, But Do News Media Companies See It?

Nieman Reports 59.4, 6–10.

Gillmor, Dan (2004). *We the Media: Grassroots Journalism by the People, for the People*. Sebastopol:

O'Reilly Media, Inc.

Heinonen, Ari & Domingo, David (2011). Blogit journalismin muutoksen merkinä. Teoksessa:

Väliverrönen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Lehtisalo, Anneli (2011). ”Tänne kaikki nyt moi”: Tyttöjenlehdet kohtaamisen ja vuorovaikutuksen

tiloina. Tampere: Comet Journalism, viestinnän ja median tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto,

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Ihan tavallisia nettimarinoita vai merkityksellistä yhteiskunnallista keskustelua?

Internet hälventää sekä journalistien että poliittisen eliitin asemaa yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmien määrittäjinä. 2010-luvun aiempaa moniäänisemmässä ja vuorovaikutteisemmassa politiikan julkisuudessa ammattijournalismilla on jopa entistä tärkeämpi tehtävä avarakatseisen ja useita näkökulmia esiintuovan julkisen keskustelun järjestämisessä. Vuonna 2012 politiikka, journalismi ja sosiaalinen media kietoutuivat yhteen ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjan julkisuudessa.

Tasavallan presidentin työryhmä ei varmaankaan syksyllä 2012 arvannut, kuinka suuren julkisuusmyllyn sen julkaisemat verkkosivusto ja opaslehtinen käynnistäisivät. Kyse oli ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjasta, jolla esiteltiin käytännönläheisiä arkisia keinoja ehkäistä nuorten syrjäytyneisyyttä¹. Kampanjasta tuli erityisesti sosiaalisessa mediassa kuumimpia kuntavaaleja edeltäneistä puheenaiheista. Kiihtynyttä keskustelua käytiin niin tarjottujen keinojen toimivuudesta kuin kampanjan ideologisesta sisällöstä. Vilkas verkkokirjoittelu osoitti myös toimittajille aiheen politisoituneen vetovoiman ja ilmeisen journalistisen arvon, minkä johdosta kampanjasta käyty keskustelu ylitti uutiskynnyksen useasti pitkin syksyä. Facebookissa, blogeissa ja Twitterissä syntyneestä väittelystä raportoineen uuden julkisuusaallon vuoksi vuorovaikutteinen keskustelu kampanjan merkityksistä kiihtyi entisestään poliitikkojen, journalistien ja kansalaisten välillä sekä verkossa että tiedotusvälineissä.

” Aluksi kampanjan luojat pääsivät määrittelemään journalistisen raportoinnin sävyä positiivishenkisellä viestillään.

Ihan tavallisia asioita.

Olemme koonneet yhteen ehdotuksia, jotka saattavat helpottaa arkea. Arjessa aika pienet asiat ja teot riittävät ihmisen pitkälle.

<http://www.tavallisia.fi/>

Kampanjan verkkosivulla kerrotaan yksinkertaisia tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä.

"Ihan tavallisia asioita"-kampanjasta käyty julkinen mediavälitteinen debatti on esimerkki politiikan, tiedotusvälineiden ja yksilölähtöisen sosiaalisen median kasvavasta vuorovaikutteisuudesta. Tämä vuorovaikutteisuus näyttää paitsi muuttavan politiikan julkisuuden muodostumista myös palauttavan poliittisuutta takaisin suomalaisen politiikan uutisvirtaan. Verkossa uutiset alkavat usein elää omaa elämäänsä ja saada uusia ideologioita juonteita. Ajoittain nämä juonteet läikkyvät journalistien raportoimina myös laajempaan tietoisuuteen. Mikä on politiikan journalismin ja politiikan toimittajan rooli aikana, jolloin kenellä tahansa on mahdollisuus osallistua internetissä politiikan uutiskeskusteluun? Minkälaisena poliitikkojen, journalistien ja verkossa kirjoittavien kommentaattoreiden välinen politiikan julkisuuden työnjako näyttäytyy syrjäytymiskampanjasta kehkeytyneen julkisuuden valossa?

Ammattijournalistit raportoivat, verkkokirjoittajat politikoivat omilleen

Muistellaanpa, miten kampanjasta käyty keskustelu eteni. Presidentin työryhmä järjesti syyskuun alussa Jakomäen koululla tiedotustilaisuuden, jossa jo presidentinvaalien aikaisissa puheissaan syrjäytymisen vastaista työtä painottanut Sauli Niinistö esiintyi vetonaulana. Julkistamisstrategia oli tarkkaan harkittu, ja tieto kam-

panjasta levisi erityisesti STT:n kautta suureen osaan suomalaisista tiedotusvälineistä. Lyhyissä sähkömäisissä jutuissa ei juuri otettu kantaa kampanjan ideologiseen sisältöön; voimakkaimmin esillä oli presidentin sinänsä myönteinen viesti nuorten syrjäytymisen estämisestä arjen pienillä teoilla ja välittämisen osoittamisella. (esim. ts.fi 7.9.2012; satakunnankansa.fi 7.9.2012; aamulehti.fi 7.9.2012; ilkka.fi 7.9.2012; kaleva.fi 7.9.2012; hs.fi 7.9.2012; MTV3 Seitsemän uutiset 7.9.2012; mtv3.fi 7.9.2012; IS 8.9.2012.) Aluksi juuri kampanjan luojat pääsivätkin määrittelemään journalistisen raportoinnin sävyä positiivishenkisellä viestillään – joskin vain hetkeksi. Laajalle levinneen uutisoinnin jälkeen kampanja nimittäin alkoi herättää blogeissa, Facebookissa ja Twitterissä hiljaisen nyökyttelyn lisäksi myös äänekkästä vastustusta.

Internetiin on syntynyt erillisiä poliittisia rinnakkaisjulkisuuksia, joissa sisällöntuotannon lisäksi jaetaan, muokataan ja suodatetaan jo olemassa olevia mediasisältöjä (Downey & Fenton 2003). Osalle verkon käyttäjistä uutisten kuluttamisesta on tullut entistä sosiaalisempaa ja ulospäin suuntautuneempaa toimintaa. Jakaessaan ja kommentoidessaan uutisvirtaa sosiaalisten medioiden käyttäjät tulkitsevat politiikan uutisia omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan. Siinä missä uutisvirralla on sanottu olevan kyky rakentaa ja jäsentää käsitystä maailmasta meidän puolestamme, verkossa yksilöillä on kyky muokata ja järjestää uutisvirtaa oman mielensä mukaisesti. Tässä remediaatioksi (Bolter & Grusin 1999) usein kutsutussa prosessissa uutisia jakamalla ja niitä eri tavoin kommentoimalla poliittisiin sidosryhmiin kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus tehdä ideologisia ja poliittisia tilannemäärittelyjä siitä, mistä uutisissa käsitellyissä yhteiskunnallisissa ilmiöissä on kyse ja miten niihin tulisi suhtautua (Hatakka 2012; Goode 2009). Verkon valta politiikan julkisuudessa perustuukin uuden agendan asettamisen sijaan enemmän siihen, miten tiedotusvälineiden jo valmiiksi asettamia yhteiskunnallisen keskustelun aiheita väritetään. Tällaista maailman järjestämistä tai värittämistä kutsutaan usein kehystämiseksi (Benford & Snow 2000; Goffman 1974).

Jo ennen kuin journalistiset mediat olivat saaneet tuotetuksi syrjäytymiskampanjasta omia analyttisiä ja mielipiteellisiä sisältöjään, verkkokirjoittajat ehtivät tuoda omat kehystyksensä ja näkökulmansa keskusteluun. Osittain kampanja tulokittiin sosiaalisessa mediassa positiiviseksi ehdotukseksi aiempaa yhteisöllisemmän ja välittävämmän Suomen puolesta. Suuri joukko verkossa uutisaiheita kommentoivia vihervasemmistoaktiiveja ei kuitenkaan yhtynyt kampanjan kehuimiseen. Sosiaalisen median kautta eniten huomiota saaneet kampanjan kriitikot olivat todennäköisesti toimittajaopiskelija Emilia Kukkala, vihreiden kuntavaaliehdokas Lilja Tamminen ja vasemmistopoliitikko Li Andersson, joiden aihetta käsitelleitä kirjoituksia jaettiin ahkerasti esimerkiksi Facebookissa².

Kampanjaa kritisoitiin voimakkaimmin siitä, että ehdotetut arkiset vinkit eivät ole realistinen keino estää syrjäytymistä. Kampanjaa pidettiin myös esimerkkinä pyrkimyksistä ulkoistaa yhteiskunnan vastuu syrjäytymisen estämisestä yksilöille. Kriitikoiden mukaan kampanja vei huomiota syrjäytymisestä rakenteellisena ongel-

mana, jonka juuret ovat syvällä yhteiskunnan tukirakenteiden puutteissa. Poliittisen jakauman vasemman laidan verkkokirjoituksissa kokoomuspresidentin kampanja kehystettiin todellisuudesta vieraantuneiden herrojen porvarilliseksi lässytykseksi, jolla naiivisti pestään kädet ongelmien todelliselta ratkaisemiselta.

Kuten kampanjan saamien sosiaalisen median tulkintojen vastakkaisuus osoittaa, samat uutistapahtumat saatetaan tulkita eri viiteryhmissä hyvin eri tavoin. Keskustelua uutisten käsittelemien poliittisten kampanjoiden merkityksistä on tietysti käyty ennen sosiaalista mediaakin, mutta usein näitä keskusteluja joko ei ole käyty julkisesti tai ne ovat kätkeytyneet tavoittavuudeltaan marginaalisille foorumeille, kuten pienilevikkisiin puoluelehtiin. Aiemmin yksityisestä ja pienessä piirissä tapahtuneesta uutisvirran uudelleentulkinnasta ja uudelleenkehystämisestä on nyttemmin tullut julkista ja avointa mediavälitteistä poliittista toimintaa. Kun sosiaalisessa mediassa tehtävästä uutisanalyysistä on tullut osa sitä journalistista ketjua, joka avaa uutistapahtumat kansalaisille, on poliitikkojen ja toimittajien hegemoninen asema politiikan julkisuuden määrittämisen vallankahvassa jossain määrin tullut päätökseensä.

Journalistisella julkisuudella on aikaisemmin ollut yksinoikeus omien sisältöjensä kehystämiseen ja jakeluun. Verkon rinnakkaiset uutistulkinnat kuitenkin vievät journalistiselta medialta valtaa siinä, miten yhteiskunnan ilmiöitä tarjotaan yleisölle arvioitaviksi. Tämä pakottaa niin journalistit kuin politiikan julkisuuden tutkijatkin tarkastelemaan, onko journalististen medioiden uutiskehystyksillä enää samanlaista institutionaalisen vankkaa painoarvoa kuin aikana ennen sosiaalisen median rinnakkaisjulkisuuksia. Tähän muutokseen joutuvat sopeutumaan myös poliitikot, jotka ovat jo pitkään pyrkineet hyödyntämään tiedotusvälineiden tarjoamaa ilmaista ja elintärkeää julkisuutta (Strömbäck 2008). Sosiaalisen median kasvava rooli uutisvirran kehystämisessä merkitsee sitä, että enää ei riitä, että poliitikkojen kampanjaviestit onnistuvat ohittamaan journalistiset portinvartijat – poliitikkojen täytyy onnistua mediaesiintymisillään vakuuttamaan myös verkossa uutisia kommentoivat aktivistit.

” Verkon rinnakkaiset uutistulkinnat vievät journalistiselta medialta valtaa siinä, miten yhteiskunnan ilmiöitä tarjotaan yleisölle arvioitaviksi.

Verkon näkökulmat läikkyvät tiedotusvälineisiin

Aiemmin pitkälti ajateltiin, että professionaalinen journalismi ja verkon kansalaisjournalismi olisivat täysin toisistaan riippumattomia julkisuustiloja. Nyttemmin on havaittu, että sosiaalisessa mediassa käsiteltävien politiikan aiheiden asettamisessa journalistisilla medioilla on huomattava rooli; perinteisten tiedotusvälineiden aiheagendat ovat voimakkaasti läsnä myös sosiaalisen median keskusteluissa (Pew 2010; Messner & Watson 2008; Hatakka 2012). Journalistinen media siis edelleen enimmäkseen päättää, mitkä ilmiöt ovat uutisia. Samanaikaisesti toimit-

tajien lähdekäytännöissä on kuitenkin alettu painottaa myös verkkosisältöjä, ja ylipäätään verkkokulttuurin rooli mediakentässä on vahvistunut (Castells 2007, 249; Matikainen 2012, 138–140; Pitkänen 2009). Tämän vuoksi sosiaalisessa mediassa synnytetty keskustelun näkökulmat ovat alkaneet nousta esille journalistisessa tiedotusvälinejulkisuudessa. Näin kävi myös ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjalle, joskin perinteiset poliittista eliittiä suosivat lähdekäytännöt näyttivät edelleen pitävän pintansa.

Pääkirjoitustoimitukset ja kolumnistit aktivoituivat syrjäytymiskysymyksessä laajemmin vasta, kun hyvin tunnetut poliittiset toimijat liittyivät keskusteluun ensimmäisen sosiaalisessa mediassa käydyn argumentaatiokierroksen jälkeen. Verkaista reagoitua selittää perinteisten medioiden hitaampi uutissykli sekä journalistien ja poliitikkojen voimistuva taipumus kommentoida asioita, jotka ovat jo valmiiksi verkossa osoittaneet puhuttelevuutensa.

Kriitikoiden verkossa esittämä ja toimittajien myöhemmin raportoima närkästys ei jäänyt kampanjan kannattajilta huomaamatta. Tämä kiteytyi esimerkiksi EVAn johtaja Matti Apusen *Helsingin Sanomien* kolumnissa, jossa Apunen vitsaili ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjan nostattaneen sosiaalisessa mediassa ”punavihreällä suunnalla ihan tavallisia marinoita” (HS 11.9.2012). Apusen kirjoitus puolestaan sai useita vastineita niin netissä³ kuin yleisönosastoillakin; debattia kampanjan merkityksistä seurattiin myös lukuisissa kolumneissa ja pääkirjoituksissa pitkin syksyä. (esim. ESS 16.9.2012; IS 20.9.2012; SS 21.10.2012; TS 10.1.2013.) Aiheen suosio niin sosiaalisessa kuin journalistisessa mediassa rohkaisi esimerkiksi vasemmistoliiton puheenjohtajaa, kulttuuriministeri Paavo Arhinmäkeä asettumaan näyttävästi kriitikoiden joukkoon. Arhinmäki toisti *Turun Sanomissa* ja blogissaan jo aiemmin verkossa esitetyn kritiikin siitä, että syrjäytymisen vastaista työtä ”ei voida korvata kolmannella sektorilla, hyväntekeväisyydellä tai naapurivahdilla”⁴.

Kansan
Tahdon pila-
piirtäjä Timo
Takkunen tii-
visti 20.9.2012
”Ihan tavalli-
sia asioita”-
kampanjas-
ta käydyn
keskustelun
seuraavasti.

Valtaosalle suomalaisista keskustelu nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn näkökulmista ajankohtaistui siis vasta, kun kampanjaan liittynyt ideologinen keskustelu oli ylittänyt uutiskynnyksen useimpien suomalaismedioiden toimituksissa. Kampanjasta syntynyt keskustelu kehystettiin journalistisessa mediassa useimmiten oikeiston ja vasemmiston ideologisen vastakkainasetteluna; iltapäivälehdissä argumentaatiosta löydettiin vertailukohtia jopa vuoden 1918 kevään keskusteluilmapiiriin (IS 17.9.2012a; IS 17.9.2012b). Ei ole toki lainkaan tava-tonta, että verkkokeskusteluita eriteltäessä tullaan painottaneeksi nimenomaan keskustelun ideologisia laitoja. Tämä selittyy paitsi journalismin kaupallisilla ja kiinnostavuuteen liittyvillä motiiveilla myös sillä, että internetin yhteiskunnallisessa keskustelussa näkyvimmän roolin usein ottavat voimakkaat ja ideologisesti polarisoituneet äänenpainot.

Journalismia tarvitaan edelleen

Uutisvirtaa kehystämällä poliittiset toimijat tietoisesti tai tietämättään vahvis-tavat oman ryhmänsä eriytymistä mobi-lisoimalla mahdollisia kannattajia ja puo-lustautumalla vastustajiensa retorisisilta hyökkäyksiltä (Snow & Benford 1988, 198; Gamson 1995, 91–94; Klandermans 1997, 45). Useat tutkijat ovatkin olleet huolestu-neita siitä, että verkossa syntyy täysin toi-sistaan irrallisia julkisuuksia, joissa käyty-jen poliittisten keskustelujen näkökulmat

” Journalismin rooli yhteiskunnallisen keskuste-lun dialogisuuden lisääjänä ja osapuolten keskustelu-yhteyden palauttajana on entistä tärkeämpi.

ovat varsin rajoittuneita ja yksipuolisia (Meraz 2009, 686; Sunstein 2002; Norris 2003). Myös ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjasta tehdyt vastakkaiset verkkotul-kinnat elivät hetken aikaa pitkälti toisistaan riippumatta ja toisiaan kohtaamatta.

Koska verkon rinnakkaisjulkisuuksissa samanmielisten kesken jaetut ja vahvis-tetut yhteiskuntakäsitykset saattavat entisestään syventää argumentatiivisia tais-teluhautoja, journalismin rooli yhteiskunnallisen keskustelun dialogisuuden lisää-jänä ja osapuolten keskusteluyhteyden palauttajana on entistä tärkeämpi. Sosiaa-lisen median aikakaudella journalismin uutena tehtävänä voidaankin pitää sitä, että toistensa ohi keskustelemissa internetin julkisuuskuplissa esitettävät argu-mentit tuodaan aiempaa laajempaan, läpinäkyvämpään ja ennen kaikkea moni-näkökulmaisempaan arviointiin. Pelkistä konflikteista ja kuriositeettiarvonsa vuoksi uutiskynnyksen ylittävistä sosiaalisen median äärimmäisistä puheenvuo-roista raportointi ei tämän tehtävän täyttämiseen kuitenkaan riitä. Riippu-matta siitä, minkälaisilla alustoilla poliittista keskustelua käydäänkään, laatujour-nalismen tehtävä on edelleen paikantaan merkityksellinen ja hyvin argumentoitu yhteiskunnallinen debatti ja kertoa siitä informatiivisin, kiinnostavin ja keskuste-lua syventävin tavoin.

Valitettavan useat suomalaismediat löysivät ”Ihan tavallisia asioita”-kampanjasta keskustelua käyneiden eri leirien argumenteista uutisoitavaa vain sen, että presidentin kampanja on kohdannut kritiikkiä, (esim. iltalehti.fi 13.9.2012; IS 20.9.2012; ts.fi 18.9.2012; yle.fi 18.9.2012; mtv3.fi 16.9.2012) eivätkä toimittajat aina pyrkineet tai saaneet toimituksiltaan mahdollisuutta argumenttien sisältöjen ja taustojen avaamiseen. Kuitenkin esimerkiksi Helsingin Sanomat taustoitti verkkodebatin näkökulmia ja tarjosi tilaa vieraileville kirjoittajille (esim. hs.fi 14.9.2012; HS 19.9.2012a; HS 19.9.2012b; HS 19.9.2012c; HS 19.9.2012d; HS 20.9.2012). Vaikka poliittisilla sidosryhmillä on niin halutessaan mahdollisuus linnoittautua omien erikoistuneiden nettijulkisuuksiensa ideologisiin pommisuojiin, voidaan arvioida, että syrjäytymiskeskustelun vastakkaisten mielipiteiden journalistinen perkaus pakotti ainakin osan ääripäiden keskustelijoista tarkastelemaan presidentin työryhmän kampanjaa useammasta kuin oman viiteryhmänsä edustamasta näkökulmasta.

” Tasavallan presidentin kanslian alulle panema kampanja sai yhteiskunnalliset merkityksensä vasta poliittisten toimijoiden, toimittajien ja kansalaisten tulkintojen ja kehystysten vuorovaikutuksessa.

Journalismintutkija Geneva Overholser kuvasi jo vuonna 2009 sosiaalista mediaa ”valtamerenä, jossa kohta uimme” (Overholser 2009, 6). Runollinen kuvaus jaetusta, aavasta ja avoimesta julkisuustilasta näyttää tietyssä määrin tulleen toteen. Tasavallan presidentin kanslian alulle panema kampanja sai yhteiskunnalliset merkityksensä vasta poliittisten toimijoiden, toimittajien ja kansalaisten tulkintojen ja kehystysten vuorovaikutuksessa. Kampanjalla tuskin olisi ollut yhtä laajaa yhteiskunnallista keskusteluarvoa, ellei sosiaalisen median vastaargumenttien pohjalta keskustelua olisi jatkettu journalistisissa medioissa ja elleivät näkyvät poliittiset toimijat olisi liittyneet keskusteluun. Vaikka foorumeita medioituneelle poliittiselle keskustelulle löytyy nykyään myös tiedotusvälinejulkisuuden ulkopuolelta, journalismin perinteinen yhteiskunnallinen rooli poliittisen keskustelun yhteenkokoajana, syventäjänä ja analysoijana ei ole katoamassa – kunhan toimittajat ja erityisesti heidän työnantajansa jaksavat pitää siitä kiinni.

VTM Niko Hatakka työskentelee projektitutkijana Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksessa.

Viitteet

- 1 Kampanjaryhmän lanseeraama sivusto: <http://www.tavallisia.fi/>
- 2 Emilia Kukkala: ”Niinistön käsitys syrjäytymisestä on pelottavan naiivi”. Blogikirjoitus 7.9.2012. Saatavana: <http://pantterin.blogspot.fi/2012/09/niiniston-kasitys-syrjaytymisesta-on.html>; Lilja Tamminen: ”Sauli Sarkozy ja nälkäiset lapset” Blogikirjoitus 7.9.2012. Saatavana: <http://liljat.fi/2012/09/sauli-sarkozy-ja-nalkaiset-lapset>; Lilja Tammisen 14.9.2012 lanseeraama vastakampanja. Saatavana: <http://tavallista.fi/>; Li Andersson: ”Arjen niksivinkki Saulille, Matille ja Willelle”. Blogikirjoitus 14.9.2012. Saatavana: <http://www.liandersson.net/2012/09/arjen-niksivinkki-saulille-matille-ja-willelle>.
- 3 Emilia Kukkala: ”Miksi Apusen Matti pelkää pikkutyttöjä?” Blogikirjoitus 11.9.2012. Saatavana: <http://pantterin.puheenvuoro.uusisuomi.fi/116785-miksi-apusen-matti-pelkaa-pikkutyttöjä>; Wille Rydman: ”Kovat vasemmistoarvot”. Blogikirjoitus 12.9.2012. Saatavana: <http://willerydman.puheenvuoro.uusisuomi.fi/116803-kovat-vasemmistoarvot>.
- 4 Paavo Arhinmäki: ”Kun ihan tavallinen ei riitä”. Blogikirjoitus 14.9.2012. Saatavana: <http://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2012/kun-ihan-tavallinen-ei-riita/>; Kirjoitus on julkaistu myös Turun Sanomissa 14.9.2012.

Medialähteet

aamulehti.fi 7.9.2012. ”Niinistö: Tavallisetkin asiat voivat ehkäistä syrjäytymisen”. STT. Saatavana: http://www.aamulehti.fi/cs/Satellite?c=AMArticle_C&childpagemame=KAL_newssite%2FAMLayout&cid=1194766097644&p=1194626958999&pagemame=KALWrapper (luettu 30.1.2013).

Etelä-Suomen Sanomat (ESS) 16.9.2012. ”Presidentillisiä neuvoja aikuisille”. Pääkirjoitus.

hs.fi 7.9.2012. ”Niinistö ratkaisee syrjäytymistä arjen vinkeillä”. STT. Saatavana: <http://www.hs.fi/politiikka/Niinist%C3%B6+ratkaisee+syrj%C3%A4ytymist%C3%A4+arjen+vinkeill%C3%A4/a1305597701066> (luettu 30.1.2013).

Helsingin Sanomat (HS) 11.9.2012. Matti Apunen: ”Sedällä on asiaa”. Kolumni.

hs.fi 14.9.2012. ”HS-raadin vastaukset kysymykseen tepsivätkö Niinistön työryhmän neuvot nuorten syrjäytymisen torjuntaan”. Saatavana: <http://www.hs.fi/kulttuuri/HS-raadin+vastaukset+kysymykseen+tepsiv%C3%A4tk%C3%B6+Niinist%C3%B6n+ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+neuvot+nuorten+syrj%C3%A4ytymisen+torjuntaan/a1305598993788> (luettu 30.1.2013).

HS 19.9.2012a. ”Presidentti sohaisi herkkään kohtaan”.

HS 19.9.2012b. ”Niinistö puolusti syrjäytymiskampanjaansa”.

HS 19.9.2012c. Paavo Rautio: ”Päättäjien syrjäytymiseen on puututtava!”. Kolumni.

HS 19.9.2012d. ”Nuoret toivovat arjen tavallisia asioita”.

HS 20.9.2012. ”Kenellä on vastuu kansalaisten hyvinvoinnista?”.

ilkka.fi 7.9.2012. ”Niinistö: tavallisetkin asiat voivat ehkäistä syrjäytymisen”. STT. Saatavana: <http://www.ilkka.fi/arki-ja-el%C3%A4m%C3%A4/yhteiskunta-ja-ilm%C3%B6t/niinisto-tavallisetkin-asiat-voivat-ehkaista-syrjaytymisen-1.1252246> (luettu 30.1.2013).

iltalehti.fi 13.9.2012. ”Niinistön kampanjalle naljailaan netissä – Hursti yllättyi”. Saatavana: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012091316074432_uu.shtml (luettu 30.1.2013).

Ilta-Sanomat (IS) 8.9.2012. ”Villitsi kuin rocktähti”.

IS 17.9.2012a. ”Niinistön nikseistä luokkasota”.

IS 17.9.2012b. ”Punaorvot”.

IS 20.9.2012. ”Presidentin huoli tyrmättiin raivolla”. Pääkirjoitus.

kaleva.fi 7.9.2012. ”Niinistö: Tavalliset asiat ehkäisevät syrjäytymisen”. STT. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/niinisto-tavalliset-asiat-ehkaisevat-syrjaytymisen/604934/> (luettu 30.1.2013).

MTV3 Seitsemän uutiset 7.9.2012.

- mtv3.fi 7.9.2012. "Niinistö: yksikin teko voi auttaa nuorta". STT. Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/niinisto-yksikin-teko-voi-auttaa-nuorta/2012/09/1611880> (luettu 30.1.2013).
- mtv3.fi 16.9.2012. "Pekka Sauri: Keskustelu Niinistön nuorisoehdotuksista hakuteillä". Saatavana: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/pekka-sauri-keskustelu-niiniston-nuorisoehdotuksista-hakuteilla/2012/09/1617346> (luettu 30.1.2013).
- satakunnankansa.fi 7.9.2012. "Niinistö: Tavallisetkin asiat voivat ehkäistä syrjäytymisen". STT. Saatavana: <http://www.satakunnankansa.fi/Kotimaa/1194766100209/artikkeli/niinisto+tavallisetkin+asiat+voivat+ehkaista+syrjaytymisen.html> (luettu 30.1.2013).
- Savon Sanomat (SS) 21.10.2012. Matti Pietiläinen: "Ihan tavallisia vaaliasioita". Kolumni.
- ts.fi 7.9.2012. "Niinistö: Tavallisetkin asiat voivat ehkäistä syrjäytymisen". STT. Saatavana: <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/387513/Niinisto+Tavallisetkin+asiat+voivat+ehkaista+syrjaytymisen> (luettu 30.1.2013).
- ts.fi 18.9.2012. "Niinistö torjuu syrjäytymiskritiikin". Saatavana: <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/391781/Niinisto+torjuu+syrjaytymiskritiikin> (luettu 30.1.2013).
- Turun Sanomat (TS) 10.1.2013. Ari Niemi: "Melkein liian tavallisia asioita". Kolumni.
- yle.fi 18.9.2012. "Presidentti Niinistö puolusti syrjäytymiskampanjaansa". Saatavana: http://yle.fi/uutiset/presidentti_niinisto_puolusti_syrjaytymiskampanjaansa/6298922 (luettu 30.1.2013).

Kirjallisuus

- Benford, David & Snow, David (2000). Framing processes and Social Movements. An overview and assessment. *Annual Review of Sociology* 26, 611–639.
- Bolter, Jay & Grusin, Richard (1999). *Remediation. Understanding New Media*. Cambridge & London: MIT Press.
- Downey, John & Fenton, Natalie (2003). New Media, Counter Publicity and the Public Sphere. *New Media & Society* 5:2, 185–201.
- Castells, Manuel (2007). Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *International Journal of Communication* 1, 238–266.
- Gamson, William (1995). Constructing Social Protest. Teoksessa: Johnston, Hank & Klandermans, Bert (toim.). *Social Movements and Culture*. UCL Press, 85–106.
- Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Harvard University Press.
- Goode, Luke (2009). Social News, Citizen Journalism and Democracy. *New Media & Society* 11, 1287–1305.
- Hatakka, Niko (2012). Journalismin perussuomalainen uudelleentulkinta sosiaalisessa mediassa. Teoksessa: Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.). *Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, 350–394.
- Klandermans, Bert (1997). *The Social Psychology of Protest*. Blackwell.
- Matikainen, Janne (2012). Sosiaalinen media – uudenlainen julkisuus? Teoksessa: Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.). *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 133–160.
- Messner, Marcus & Watson, Marcia (2008). How traditional media and weblogs use each other as sources. *Journalism Studies* 9, 447–463.
- Meraz, Sharon (2009). Is There an Elite Hold? Traditional media to Social Media Agenda Setting Influence in Blog Networks. *Journal of Computer-Mediated Communication* 14, 682–707.
- Norris, Pippa (2003). Preaching to the converted? Pluralism, participation and party web-sites. *Party Politics* 9, 21–45.
- Overholser, Geneva (2009). What is Journalism's Place in Social Media. *Nieman Reports*. Saatavana: <http://www.nieman.harvard.edu/reportsitem.aspx?id=101882>
- PEW (2010). *New Media, Old Media: How blogs and social media agendas relate and differ from the traditional press*. Pew Research Centre.

- Pitkänen, Ville (2009). Mullistaako internet politiikan journalismin? Teoksessa: Pernaa, Ville, Niemi, Mari & Pitkänen, Ville (toim.). *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Turku: Kirja-Aurora, 109–144.
- Snow, David & Benford, David (1988). Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization. *International Social Movement Research* 1, 197–217.
- Strömbäck, Jesper (2008). Four Faces of Mediatization. An analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/Politics* 13, 228–246.
- Sunstein, Cass (2002). The Law of Group Polarization. *The Journal of Political Philosophy* 10, 71–119.

Liveblogissa reportterin taidot punnitaan

Liveblogeja saatetaan päivittää useita kertoja minuutissa. Journalismille tämä merkitsee riskiä joutua entistä tiukemmin tiedottajien liekaan, mutta myös mahdollisuutta palvella nykyajan kärsimätöntä lukijaa hyödyntämällä klassisia reportterin taitoja ja toimittajan asiantuntemusta.

Syyskuun 12. päivä vuonna 2012: tietotekniikkayhtiö Apple julkaisee uuden kännykkäversion. Julkistamistilaisuutta seuraavat lukuisat toimittajat ja teknologia-bloggaajat, ja verkossa kuhisee: liveblogeja päivitetään tiheästi, nopeimmillaan jopa useita kertoja minuutissa.

Kun huolellisesti suunnitellussa tilaisuudessa Applen markkinointijohtaja Philip Schiller lausuu huolellisesti muotoillun mainoslauseen, esimerkiksi Reutersin teknologiatoimittaja Poornima Gupta naputtaa uutistoimiston liveblogiin merkinnän alta aikayksikön: ”Schiller: kids look happier on iPhone 5”. Osa livebloggaajista ehtii naputella lisäksi, että myös meri on sinisempi ja maailma kauniimpi, kun niitä kuvataan uuden puhelimen kameralla.

Sama lause vilahtaa ruutuun lukemattomien toimittajien ja bloggareiden naputamana. Julkaisumuodoksi on valittu liveblogi, onhan kyseessä tapahtuma, jota odotetaan kärsimättömänä eri puolilla maailmaa – ei vähiten Applen taitavan ennakkomarkkinoinnin ansiosta.

Livebloggaus on verkkoilmaisun muoto, jossa käyttäjä saa ruudulleen tiheästi, jopa minuutin parin välein päivittyviä tekstejä, valokuvia tai videoklippejä sekä mahdollisesti poimintoja sosiaalisesta mediasta ja yleisökommentteja tai -kysymyksiä. Jokaisen päivityksen yhteydessä näkyy julkaisuhetken kellonaika, otteluselostuksissa joskus vain otteluminuutit. Sisältöä liveblogiin voi tuottaa yksittäinen bloggaaja, mutta termiä käytetään myös uutisorganisaatioiden tuottamasta sisällöstä, jolloin ollaan jo aika kaukana tyypillisestä bloggaamisesta. Liveblogi-termi näyttää kuitenkin jo vakiintuneen suomen kieleen; lukijoille tosin asia saatetaan kertoa ilmaisulla ”seurata hetki hetkeltä”.

Suomessa suurimmat uutistoimitukset, kuten Yle, MTV3, *Helsingin Sanomat*, molemmat iltapäivälehdet sekä osa maakuntalehdistä ja talousmedioista, ovat otta-

❗ Liveblogien luokitteluperusteita

KUKA ON LIVEBLOGIN JULKAISIJA? Liveblogia julkaisevat muun muassa yksittäiset bloggarit, harrastajaporukat, yritysten viestijät ja tapahtumien järjestäjät. Toimituksissa tehdyistä liveblogeista voi selvytyden vuoksi käyttää esimerkiksi nimitystä *toimitukselliset liveblogit*.

KETKÄ OSALLISTUVAT SISÄLLÖN TUOTTAMISEEN? Joskus toimituksellisten liveblogien kirjoittajana on yksi toimittaja tai avustaja, joskus useampi. Yleisön tuotoksia voidaan ottaa mukaan esimerkiksi kuratoimalla liveblogiin Twitterissä julkaistuja viestejä, avaamalla blogi yleisökeskustelulle tai julkaisemalla yleisön kysymyksiä, joihin toimittaja vastaa.

MITÄ ESITYSKEINOJA KÄYTETÄÄN? Osa liveblogeista sisältää pelkkää tekstiä. Näitä voisi kutsua *tekstiliveblogeiksi*. Osa sisältää tekstin lisäksi kuvia tai videoita tai molempia. Usein liveblogeissa on myös linkkejä joko toimituksen oman sivuston sisäl-

töön tai sen ulkopuolelle tai molempiin. Moniaineksista liveblogia voi kutsua *multimedialiveblogiksi*.

MIKÄ ON TEKSTIN GENRE? Toteava, raportoiva liveblogi voisi olla nimeltään *uutisliveblogi*. Jos tarkoituksena taas on ennen muuta kommentoida, nimitykseksi sopii *kommenttiliveblogi*. Näitä voi ajatella journalistisina juttutyypeinä samaan tapaan kuin uutis- ja kommenttijuttua. Usein nämä piirteet toisaalta yhdistyvät.

MIKÄ ON SEURATTAVA TAPAHTUMA? Helsingin Sanomien toimittaja Jussi Pullinen on tyypitellyt liveblogit seuraavasti: ennakoidun tapahtuman seuranta paikan päältä, televisioidun tapahtuman kommentointi, tapahtumareportaasi, äkillinen uutistilanne ja pitkäkestoinen uutistapahtuma. Thurman ja Walters (2013, 85) jakoivat Guardian.co.uk:n liveblogit neljään ryhmään: uutiset, urheilu, ajan-kohtaisteema, tv-ohjelma tai viihde- tai kulttuuritapahtuma.

neet liveblogit keinovalikoimiinsa. Livebloggaus on yleistynyt jo parin vuoden ajan, mutta vuonna 2012 blogien määrä kasvoi selvästi.

Kansainvälisesti liveblogit ovat yhä useammin perusvalinta, kun verkkouutistointi alkaa seurata isoa uutista, urheilukilpailua tai viihdetapahtumaa. Tunnettuja esimerkkejä ovat *The New York Times*, *Al Jazeera* ja *Guardian*. Guardian.co.uk otti blogimuodon käyttöön jalkapallo- ja krikettiotteluselostuksissa jo vuonna 1999 ja teki ensimmäisen uutisliveblogin Lontoon pommi-iskuista 2005. (Thurman & Walters 2013, 82–84.)

Papukaijamaista toistelua vai kriittistä taustoittamista

Miten livebloggaus vaikuttaa journalistisiin käytäntöihin? Viedäänkö esimerkiksi tiedotustilaisuudesta livebloggaavaa toimittajaa kuin pässiä narusta, vai onko hänen mahdollista säilyttää journalistinen etäisyys? Applen tiedotustilaisuudesta 12.9.2012 lähetetystä liveblogista voimme huomata, että Reutersin toimittaja ei ollut esittänyt väitettä onnellisemman näköisistä lapsista faktana, vaan journalismin rutiinien mukaisesti sitaattina (päivitys alkoi nimellä Schiller ja kaksoispisteellä). Tämä on varmastikin vähintä, mitä toimittaja voi tehdä.

” Harkinta-aika voi kostautua lukijoiden katoamisena, nopeus taas oman journalistisen roolin menettämisenä tiedottajien hyväksi.

Miten suomalaiset toimitukset selvisivät samasta haasteesta? Tilaisuudesta livebloggasivat ainakin *Taloussanomat* ja *Ilta-Sanomat* sekä *Talouselämä*. Edellisessä toimittaja on ottanut etäisyyttä mainosväitteeseen kirjoittamalla johtolauseen, jossa puhujana esiintyy yhtiö ja puhumista kuvataan verbillä vitsailla:

Yhtiö vitsaili, että uuden iPhone:n kuvissa lapsetkin näyttävät kuvissa iloisemmilta.

(iltasanomat.fi, Apple julkisti iPhone 5:n - kilpailijat voivat huokaista helpotuksesta, 12.9.2012.)

Talouselämän liveblogi puolestaan jätti kokonaan väliin tämän mainoslauseen samoin kuin useimmat muutkin mainoslauseet. Se keskittyi faktoihin ja toimittajien omiin arvioihin sekä vertaili puhelinta Nokian aiempaan tuotejulkistukseen:

20:36 Applen esittelemät kuvat näyttävät hyviltä – mutta ne ovat hyvin valaistuja ulkokuvia. Ei tarisevää kuvanvakainvideota...

(talouselama.fi, Liveblogi: Apple paljastaa uuden iPhone:n, 12.9.2012.)

Talouselämän toimittajien faktoja raportoiva ja uuden tuotteen ominaisuuksia kriittisesti arvioiva liveblogi kärsi kuitenkin toisenlaisesta ongelmasta: se päivittyi hyvin harvakseltaan. Uusia päivityksiä tuli vain parin minuutin välein, ja välillä niitä joutui odottelemaan jopa viisi kuusi minuuttia. Liveblogia aktiivisesti seuraavalle viisi minuuttia on ikuisuus; ainakin itse siirryin seuraamaan amerikkalaisia teknologiabloggareita, jotka saattoivat räpätä ruutuun kolmekin päivitystä minuutissa.

Vaikuttaa siis siltä, että livebloggaus panee toimittajan ammattitaidon todella koviin. Harkinta-aika voi kostautua lukijoiden katoamisena, nopeus taas oman journalistisen roolin menettämisenä tiedottajien hyväksi. Mahdollinen asiantuntemattomuus uhkaa paljastua heti. Toimitusten, joiden on ollut tapana luetuttaa kaikki julkaistava vähintään jollakin toisella toimituksen jäsenellä, on tingit-

tävä tästä käytännöstä. Liveblogiohjelmat eivät tunne jutun käsittelyvaihetta eikä nopeatahtisuus sellaista sallisikaan.

Klassisen reportterin kyvyille käyttöä

Livebloggaus tarjoaa myös paljon mahdollisuuksia: etenkin tapahtumapaikalta tehtynä¹ se voi nostaa uuteen arvoonsa klassiset reportterin taidot, kuten aistihavaintojen teon ja tunnelmakuvaukset.

Klo 2.01 Marssi on loppunut, rokki soi ja ilotulitteet värjäävät taivaan. (iltasanomat.fi, /Kesäolympialaisten / Avajaiset hetki hetkeltä, 22.7.2012.)

19.31 Yhtiökokouksessa puheenjohtajan nuija kopauttaa jälleen. (yle.fi, Nokian yhtiökokous hetki hetkeltä, 3.5.2012.)

” Vaikka liveblogien kiihkeä rytmi ei välttämättä miellytä kaikkia toimittajia, nopeasti päivittyvä ja tiiviisti kiteytetty uutisvirta vastaa yhä useamman mediankäyttäjän tarpeisiin.

Klo 21.29: Tunnelma Keskustan vaalivalvojisissa vaisu. (iltasanomat.fi, IS seuraa: Vaali-ilta hetki hetkeltä, 22.1.2012.)

Liveblogiin voidaan kirjata sekä suoria sitaatteja että puheen referointia.

Klo 21.49: Pääministeri Katainen: ”Haavisto ei ole missään nimessä helppo vastus.” (iltasanomat.fi, IS seuraa: Vaali-ilta hetki hetkeltä, 22.1.2012.)

Katainen: Omaishoidon tukipalveluja kehitetään, ja niille osoitetaan erillinen määräraha. (hs.fi, Hallitus kertoo budjettisovusta, 30.8.2012)

Toimittaja voi kertoa myös omasta toiminnastaan ja omista kokemuksistaan. Paikan päällä oleva reportteri voi hyvin käyttää minämuotoista kerrontaa, jos toimittajan henkilöllisyys on ilmaistu lukijalle selvästi, eli toimittaja livebloggaa nimellään, ehkä myös kuvallaan.

klo 10.46: Kuljin läpi turvatarkastuksen. Suuren protestijoukon keskellä nyt. Mahdoton arvioida määrää. (--) (Susanna Niinivaara, suomenkuvalehti.fi, Oppositio vaati Moskovassa rehellisiä vaaleja, 4.2.2012.)

Klo 19.53 RAMI TUISKU, LONTOO: Oho. Saavuini juuri olympiastadionin katsomoon. Yleisurheilukenttä on kadonnut, juoksuradoista ei näy jälkeäkään. (--)
(iltasanomat.fi, Avajaiset hetki hetkeltä: Olympiatulen sytyttäjä oli yllätys, 27.7.2012.)

Jos selostettavassa tapahtumassa tulee selviä suvantovaiheita, lukijan mielenkiintoa voi pitää yllä esimerkiksi tilannepäivityksillä tai ennakkoinneilla:

Klo 20.34: Arviolta puolet äänistä laskettu, Niinistön äänisaalis pienentynyt hieman, Väyrysen kasvanut.
(iltasanomat.fi, IS seuraa: Vaali-ilta hetki hetkeltä, 22.1.2012.)

11.50 Kansanedustajat saapuvat saliin. H-hetki on lähellä!
(mtv3.fi, MTV3 paikalla: Hihittäviä ministereitä, väsyneitä vanhempia – näin valta vaihtui, 1.3.2012.)

Odottelun sijaan lukijaa voidaan palvella taustoittavilla päivityksillä:

Nokian julkistus osuu kovaan kilpailutilanteeseen. Samsung julkisti viime viikolla Windows Phone 8:a käyttävän Aktiv S -puhelimensa. Applen odotetaan julkistavan iPhone 5:n ensi viikolla.
(hs.fi, Nokian tiedotustilaisuus, 5.9.2012.)

Tehtävänsä valmistautunut tai aihepiiriä vakituisesti seuraava toimittaja pystyy tekemään myös osuvia kiteytyksiä ja tulkitsemaan kokonaisuutta.

20:43 Nyt esittelyssä ovat iOS6:n ominaisuudet. Kokonaisuutena toistaiseksi ei ole esitetty mitään todellista valttikorttia, enemmän iteratiivisia parannuksia. Sekin kantaa toki pitkälle, mutta Apple tarvitsisi ehkä tässä tapauksessa enemmän.
(talouselama.fi, Liveblogi: Apple paljastaa uuden iPhonen, 12.0.2012.)

Kun tunnistaa h-hetken, siihen voi myös pysähtyä:

Klo 0.53 Tämä on historiallinen hetki. Hanna-Maria Seppälä on nyt ensimmäinen suomalaisnainen, joka on kantanut lippua kesäkisojen avajaisissa. Hanna-Maria hymyilee (--)
(iltasanomat.fi, Avajaiset hetki hetkeltä: Olympiatulen sytyttäjä oli yllätys, 27.7.2012.)

Kommentoivassa liveblogissa voidaan ottaa kantaa ja spekuloida railakkaastikin. Esimerkissä aiheena on Mari Kiviniemen vaalitulokset:

Timo: Mari on tehtävänsä tehnyt? Mari saa mennä? Ylimääräinen puoluekokous on sopivasti syksyllä.
(iltalehti.fi, Vaalituloksen live seuranta! 17.4.2011.)

Liveblogi voi olla myös reportaasi. Helsingin Sanomat kokeili valokuvareportaasin tekemistä liveblogina Taiteiden yössä elokuussa 2012. Valokuvaaja ja toimittaja raportoivat työparina, ja blogiin sisältyi yhteensä 44 valokuvaa ja kolme videota.

Uutisliveblogilla voi muun ohessa olla toimituksen oman verkkosivuston sisältöä jäsentävä tehtävä. Näin toimii esimerkiksi talouselama.fi:n liveblogi, joka on ilmestynyt joka arkipäivä kesäkuusta 2012 asti. Aina, kun aihepiiriin liittyvä uutinen julkaistaan verkkosivustolla, siitä tehdään liveblogiin päivitys, jossa on uutiseen vievä linkki.

Kännykkä mukana menossa ja taulutietokone auki kotisohvalla

Vaikka liveblogien kiihkeä rytmi ei välttämättä miellytä kaikkia toimittajia, nopeasti päivittyvä ja tiiviisti kiteytetty uutisvirta vastaa yhä useamman mediankäyttäjän tarpeisiin. Liveblogit palvelevat käyttäjää, joka odottaa kärsimättömästi tietoa jostain meneillään olevasta tapahtumasta. Joskus liveblogi voi olla ainoa tapa saada tieto nopeasti. Joskus taas se on käyttäjän ajankäytön kannalta taloudellisin. Liveblogista voi seurata jalkapallo-ottelua kuntosalilta tai luonnonkatastrofin etenemistä lentokentän jonosta.

Uutisten seuraaminen älypuhelimista ja tableteista yleistyy nopeasti. Kansallisen mediatutkimuksen² mukaan matkapuhelimella lukee sanomalehtiä 15 prosenttia suomalaisista, lukulaitteella 4,5 prosenttia. Suomessa suosituimpien sanomalehtien mobiilisivustoilla käy yli puoli miljoonaa kävijää viikoittain, ja Kärkimedian arvion³ mukaan mobiili menee verkon ohi sanomalehtien lukemisessa ehkä vuonna 2015. Sama arvio koskee kaikkea selainpohjaista sisällön hakemista⁴.

Internetiä käytetään usein samalla, kun tehdään jotain muuta. Kyse on monipuuhailusta (*multitasking*). Tokanin (2011, 80) mukaan internetiä selaillaan yleisesti muun muassa kotona yksin syödessä, työmatkoilla, julkisen liikenteen tai auton kyydissä, työssä työtä tehtäessä tai työtovereiden kanssa keskusteltaessa sekä vapaa-ajalla ystävien kanssa yhteyttä pidettäessä. Tietokoneen ääressä istuva lukija ei ehkä halua keskittyä jonkin tapahtuman seuraamiseen vaikkapa suorana video-lähetyksenä. On todennäköistä, että hän tekee tietokoneella kahta tai useaa asiaa yhtäaikaaisesti. Vuoden 1980 jälkeen syntyneet diginatiivit monipuuhailevat enemmän kuin vanhemmat sukupolvet ja pitävät puuhaa helpompana kuin nämä (Carrier ym. 2009).

Yleistyvä mediankäyttötapa on käyttää toista ruutua: television katselijalla on au-
ki läppäri, tabletti tai älykännykkä, jolla hän tekee monia asioita tv-ohjelman aikana,
usein tv-ohjelman tiimoilta. VTT:n verkkokyselyn mukaan yli kolmannes vastaajista
käytti television ääressä muita tietoteknisiä laitteita,
tavallisesti läppäriä tai älypuhelinia. Kyselyyn osal-
listuneista tabletin omistajista lähes kaksi kolmes-
ta käytti laitetta televisiota katsellessaan. Tavallisin-
ta oli selata nettisivuja, pitää yhteyttä ystäviin sosi-
aalissa mediassa tai etsiä tietoa tv-ohjelmista. Vas-
taajat käyttivät myös sähköpostia, lähettivät teksti-
viestejä tai pelasivat pelejä, etenkin mainostauoilla.
(Oksman ym. 2012)

” Joidenkin
ennustusten mukaan
tulevaisuuden
uutissivustojen
etusivut muistuttavat
enemmän liveblogia
kuin yksittäisten
juttujen kokoelmaa.

Useat liveblogialustat mahdollistavat yleisön
mukaanottamisen fiidiin. Toimittajat voivat poimia
liveblogiinsa esimerkiksi Twitter-viestejä, tai he voivat avata siihen keskustelumah-
dollisuuden. Suomalaismedioiden liveblogeille on kuitenkin alkuvaiheessa ollut tyy-
pillistä viestinnän yksisuuntaisuus: aineisto on ollut pelkästään toimituksen tekemää
ja vuorovaikutteisuuden mahdollisuutta on hyödynnetty vain harvoin. Sen sijaan
englanninkielisessä mediassa sosiaalisen median ja yleisön vahva läsnäolo on tyy-
pillistä. Toimittajat poimivat sisältöä Twitteristä, Youtubesta ja muusta sosiaalisesta
mediasta tai avaavat liveblogin yleisökysymyksille, joihin vastaavat. Reaaliaikaisessa
kuratoinnissa tai liveblogin sisällä käytävän keskustelun moderoinnissa lähdekrii-
tisyys on kuitenkin tarpeen. Guardianin toimittajat kertovat poimivansa lähes pel-
kästään jo tuntemiensa lähteiden tuotoksia sosiaalisesta mediasta (Thurman & Wal-
ters 2013, 93).

On selvää, että reaaliajassa tapahtuva kuratointi on toimittajalle lisähaaste. Ehkäpä
siihen ei meillä ole uskaltauduttu, ennen kuin toimittajat ovat hankkineet muulla
lailla kokemusta esimerkiksi Twitteristä ja vuorovaikutteisesta yleisön kanssa toimi-
misesta. Onhan esimerkiksi Twitterin käyttö yleistynyt suomenkielisten keskuudessa
vasta vähitellen.⁵ Vuorovaikutteisuus kuitenkin yleistyy. Esimerkiksi itsenäisyyspäi-
vän 2012 iltana *Aamulehti* avasi liveblogin, jossa lukijat saattoivat esittää kysymyksiä
liveblogia kirjoittavien toimittajien ja avustajien vastattavaksi. Sekä Helsingin Sano-
mat että *Kaleva* poimivat linnanjuhlista kertoviin liveblogeihinsa yleisökommentteja.

Liveblogeja on luonnehdittu uudeksi, verkkomaailmassa alkunsa saaneeksi uutis-
journalismin muodoksi, joka ei enää jäljittele joko painettua lehteä, radiolähetystä
tai tv-lähetystä, kuten aikaisemmat verkkouutissivustojen tekstit, audiot ja videot⁶.
Joidenkin ennustusten mukaan tulevaisuuden uutissivustojen etusivut muistuttavat
enemmän liveblogia kuin yksittäisten juttujen kokoelmaa (Thurman & Walters 2013,
99). Siinä on varmasti yksi syy lisää ottaa liveblogien haasteet vastaan.

FM, toimittaja Kaarina Järventaus toimii lehtorina HAAGA-HELIA-ammattikorkeakoulun
journalismin koulutusohjelmassa Helsingissä.

Viitteet

- 1 Paikallaolon hyötyjä korostaa muun muassa Journalism.co.uk-saitin vinkkikokoelma Liveblogging: 12 practical tips from digital journalists. Saatavilla: <http://www.journalism.co.uk/news/12-liveblogging-tips-for-journalists/s2/a550338/> (luettu 25.9.2012).
- 2 Levikintarkastuksen tiedote 18.9.2012. ”Digilehti täydentää painettujen lehtien lukemista”. Saatavilla: http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_lukijatiedote_%20syyskuu_2012.pdf (luettu 25.9.2012).
- 3 Kärkimedian tiedote 16.5.2012. ”Yhä useampi lukee sanomalehtensä myös näytöltä”. Saatavilla: <http://www.karkimedia.fi/karkimedia/karkimedia-tiedottaa/10136/tabletti-ja-mobiili-innostus-raejaehti-kaesiin-yhae-useampi-lukee-myoes-sanomalehtensae-naeytoeltae.html> (luettu 25.9.2012).
- 4 Mobile content services market in Finland 2011–2015. Idean. Kesäkuu 2012. Saatavilla: http://www.idean.com/pdf/mobilecontentservicesmarketinfinland_2011-2015.pdf (luettu 25.9.2012).
- 5 Itsenäisyyspäivä 6.12.2012 saattoi olla käännekohta suomalaisten Twitter-käytössä. Tunnisteella #linnanjuhlat tviitattiin yli 10 000 kertaa, ja tviittaamassa oli eri arvioiden mukaan 2500–2900 eri henkilöä.
- 6 Brittitoimitusten verkkoarkkitehdin Martin Belamin luonnehdinta The Guardianin verkkojutussa How live blogging has transformed journalism. The benefits and drawbacks of the open-to-all digital format. Luettavissa: <http://www.guardian.co.uk/media/2011/mar/28/live-blogging-transforms-journalism>

Kirjallisuus

- Carrier, L. Mark., Cheever, Nancy. A., Rosen, Larry D., Benitez, Sandra & Chang, Jennifer (2009). Multitasking across generations: Multitasking choices and difficulty ratings in three generations of Americans. *Computers in Human Behavior* 25, 483–489.
- Oksman, Virpi, Väättänen, Antti & Järventie-Ahonen, Heli (2012). *User centric approach to smart and targeted ads 2.1.2.1*. Next media -hankkeen tulosedokumentti.
- Thurman, Neil & Walters, Anna (2013). Live blogging – digital journalism’s pivotal platform? *Digital Journalism* 1:1, 82–101.
- Tokan, Fatih (2011). *Media as multitasking: An exploratory study on capturing audiences’ media multitasking and multiple media use behaviours*. Master’s Thesis. Department of Marketing, Aalto University School of Economics. Saatavilla: http://epub.lib.aalto.fi/fi/ethesis/pdf/12739/hse_ethesis_12739.pdf

Obama ja meemit voittivat

Yhdysvaltain presidentinvaalit kuuluvat maailman uutisoiduimpiin tapahtumiin, ja ne ovat tarjonneet uutismedioille oivan mahdollisuuden journalistisiin innovaatioihin ja kokeiluihin. Vuosi 2012 ei tehnyt poikkeusta.

Televisio oli vuonna 2012 edelleen ylivoimaisesti suosituin yleisömagneetti Yhdysvaltain presidentinvaalien uutisoinnissa. Barack Obaman valinnan sinetöidyttä tv-vastaanottimien ääressä oli vaalipäivän iltana noin 67 miljoonaa amerikkalaista. Katsojia oli kuitenkin 6,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008.

Samaan aikaan uutismedioiden verkkosivustot ja mobiilisovellukset löivät kaikki entiset kävijäennätyksensä (Ellis 2012). Perinteiset sanomalehdetkin, kuten *The New York Times* ja *Wall Street Journal*, avasivat maksumuuriaan vaaliuutisoinnin ajaksi (Sass 2012).

Kirjoitus perustuu yhdysvaltalaisen verkkouutismedian ja tv-kanavien seurantaan loka–marraskuussa 2012. Journalistisilla innovaatioilla tarkoitan uudenlaista toimitustyön tapaa tai journalistisen tuotteen muotoa. (Ks. tarkemmin Uskali 2011.)

Sosiaalisen median läpimurto

Brittiläisessä *The Guardianissa* arvioitiin jo ennen vaalipäivää, että Twitter voittaisi vaalit ja uutisoinnin suurimpia häviäjiä olisivat poliittiset blogit (Mills 2012). Vuoden 2008 vaaleissa näkyvästi esillä olleet poliittiset blogit yrittivät vastata haasteeseen keskittymällä muun muassa nopeaan ja lyhyeen livebloggaukseen sekä vaati-vaan vaalidatan analysointiin. Esimerkiksi tilastotieteilijä Nate Silverin tarkoitukseksi oli ennustaa mahdollisimman nopeasti ja tarkasti vaalien voittaja. (CBS News 2012a; Weisenthal 2012.) Silverin FiveThirtyEight-blogi olikin *The New York Timesin* luetuimpia vaalisisältöjä, ja myös hänen Twitter-päivityksiään (@fivethirtyeight) seurasi marraskuussa yli 400 000 Twitterin käyttäjää.

Sosiaalisen median reaaliaikainen seuranta ja kommentointi olivat tärkeässä asemassa myös amerikkalaisissa uutismedioissa. Toimituksiin virtasi enemmän teksti- ja kuvamateriaalia kuin koskaan aikaisemmin. *The Guardianin* datajourna-

” Ennen vanhaan vaalien voittaja ja häviäjä nimittäin soittivat ensin puhelun, minkä jälkeen pidettiin kannattajille puheet. Sen sijaan nykyään poliitikkojen on kyettävä reagoimaan noin parissakymmenessä minuutissa heitä koskeviin uutisiin tai väitteisiin.

listi Simon Rogers nimittikin Yhdysvaltain presidentinvaaleja ensimmäisiksi data-vaaleiksi. (Rogers, S. 2012)

Vaaliuutisoinnin todellisia voittajia olivat kuitenkin sosiaalisen verkostomedian palvelut. Niin Facebookia kuin Twitteriäkin käytettiin enemmän kuin vuoden 2008 vaaleissa.

Facebook julkaisi amerikkalaisille käyttäjilleen äänestämään kehottavia viestejä jo vuoden 2010 täytevaaleissa (Sloan 2012). Nyt Facebook julkaisi vaaliäänestyksen reaaliaikaisen visualisoinnin, joka perustui käyttäjien status-päivityksiin. Olen äänestänyt -kartta rekisteröi yli miljoona status-päivitystä. (CBS News 2012b.)

Myös Facebookin omistama Instagram-kuvapalvelu kuului vaaliuutisoinnin voittajiin. Vuonna 2010 Applen mobiililaitteisiin soveltuvaksi kuvankäsittely ja -jakeluohjelmaksi perustetun palvelun kautta jaettiin presidentinvaalien ratkaisupäivänä noin 250 000 valokuvaa. (Moscariola 2012.)

Vain noin 13 prosenttia amerikkalaisista käytti vaalien aikana Twitteriä, mutta palvelun kautta välitettiin vaali-iltana yli 31 miljoonaa viestiä. Kun Obaman valinta varmistui, presidentin Twitter-tililtä (@BarackObama) julkaistiin valokuva, jossa presidentti halasi vaimoaan ja viesti ”Four more years”. Twiitistä ja halauskuvasta tuli ”tykätyin” ja uudelleen lähetetyin viesti sosiaalisen median historiassa. (Harding 2012.) Aikaisemmat twiittaus-ennätykset oli tehty lokakuun tv-väittelyjen aikana (Mills 2012).

Obaman twiittaus myös uudisti ja nopeutti perinteitä. Ennen vanhaan vaalien voittaja ja häviäjä nimittäin soittivat ensin puhelun, minkä jälkeen pidettiin kannattajille puheet. Sen sijaan nykyään poliitikkojen on kyettävä reagoimaan noin parissakymmenessä minuutissa heitä koskeviin uutisiin tai väitteisiin. (Mills 2012.) *Newsweekin* ja CNN:n mediatoimittaja Howard Kurz onkin arvioinut, että Twitterin merkitys etenkin breaking news -tilanteissa on suurempi kuin uutistoimisto AP:n (Kurz 2012).

Kohti mobiilia ja reaaliaikaisuutta

Jo keväällä 2012 republikaanien ehdokaskisa ja puoluekokoukset saivat suuren mediajulkisuuden. Muun muassa *The New York Times* julkaisi ensimmäisen vaaleihin liittyvän journalistisen innovaationsa Election 2012 -mobiilisovellutuksen. Tietävästi ensimmäistä kertaa lehden journalismissa Election 2012 -sovellus aggregoi, eli jakoi uudelleen, myös kilpailijoiden, kuten *The Washington Postin*, tuottamaa vaaliaineistoa.

Elokuussa AOL:n omistama verkkojulkaisu *Huffington Post* julkaisi reaaliaikaisen HuffPost Liven seuraamaan vaalien keskeisiä poliittisia ja taloudellisia teemoja, mutta myös viihteellisempiä aiheita käsiteltiin. HuffPost Live tarjosi verkossa arkipäivisin kymmenen tuntia suorina keskusteluja. Se myös integroi ensimmäisenä verkkomediana Google+ Hangout -videokeskustelupalvelun ja Twitter-feedit verkkosivustoonsa.

The Washington Post seurasi HuffPostin jalanjälkiä avaamalla uuden reaaliaikaisen verkkokeskusteluareenan WonkFixin juuri ennen lokakuun ensimmäistä julkista ehdokasdebattia. Myös WonkFix hyödynsi Google+ Hangoutia. (E&P 2012)

Cable News Network (CNN) rakensi vaaliuutisointiaan varten erilaisia monimedialaisia uutispalveluita. Tärkeässä roolissa olivat reaaliaikaiset uutisvirrat, mobiilisovellutukset ja sosiaalisen median liitännät, eli Facebook, Twitter ja Instagram. Käytössä oli myös CNN:n kansalaisjournalistinen verkkosivusto CNN iReport sekä uusi uutisaggregaattisivusto CNN Trends. (CNN 2012; Weprin 2012)

Uutta oli myös reaaliaikainen yleisömittaus. Esimerkiksi ehdokkaiden vaaliväittelyn aikana CNN:n alareunassa juoksi graafinen kuvaaja sen mukaan, miten tv:n katselijat arvioivat ehdokkaiden menestyvän keskustelussa.

Entistä negatiivisempaa

Yhdysvaltalaisille vaalikampanjoille on aina ollut ominaista, että valtaosa mainonnasta on niin sanotusti negatiivista, eli vastaehdokkaita mollaavaa. Toisaalta myös amerikkalainen uutismedia valitsi taas kerran puolensa vaalikampanjan aikana. PEW-tutkimuslaitoksen mukaan esimerkiksi MSNBC:n Romney-uutisoinneista vain yksi 23:sta oli myönteinen. Vastaavasti Fox Newsin kahdeksasta Obama-uutisesta vain yksi oli myönteinen. (Journalism.org 2012; Rogers, K. 2012.)

PEW:n arvion mukaan vuoden 2012 vaalit olivat poikkeuksellisen negatiiviset myös sosiaalisessa mediassa. Etenkin Facebookissa molemmat ehdokkaat saivat kuulla kunniansa lokakuun ensimmäisen tv-väittelyn jälkeen. Tutkimuslaitoksen mukaan tunteet ryöpsähtivät toden teolla, sillä sosiaalisessa mediassa käytetty kieli ja ilmaukset olivat poikkeuksellisen voimakkaita. PEW:n tutkimusten mukaan jo ennen vaalisyyksyä 2012 melkein joka viides amerikkalaisista Facebookin käyttäjistä oli päättänyt ainakin yhden Facebook-ystävyytensä tai estänyt jonkun Facebook-käyttäjän pääsyn ystäväkseen poliittisten syiden takia. (Journalism.org 2012; Rogers, K. 2012.)

Republikaanien ehdokkaan Mitt Romneyn kannattajat seurasivat tiukasti oman uutiskanavansa Foxin uutisointia, jossa Obaman voittoa epäiltiin pitkään. Konservatiivien verkkopalvelu UnSkewedPoss.com ilmoitti keräävänsä sivustolleen valtavirtamedian vääristyneitä äänestystuloksia. Kun vaalien lopputulokset olivat selvillä, sivusto hiljeni. (Peters & Stelter 2012.) Liberaalien uutismedioiden, kuten *Mother Jonesin*, *Slaten* tai *Huffington Postin*, Obaman-kannattajat saivat seurata muun muassa videota, jossa Pennsylvaniassa käytössä ollut äänestyskone rekisteröi

Meemistyminen muutti vaalien uutisointia viihteellisemmäksi.

äänen aina Romneylle. Tämä antoi aiheita vastalauseiden myrskyille. (Peters & Stelter 2012)

Meemit tulivat

Yksi kiinnostava uusi ilmiö oli vaalien, etenkin vaaliväittelyjen, 'meemistyminen', jolla tarkoitetaan lyhyiden kuvallisten ja tekstuaalisten fraasien etsimistä, muokkaamista ja laajaa levittämistä. Meemin voisi suomentaa esimerkiksi kulttuuriseksi kopioksi, toisinnoksi tai matkimiseksi. Meemeille näyttää olevan ominaista, että niiden avulla pyritään sekä ottamaan poliittisesti kantaa erilaisiin ajankohtaisiin, yleensä mieltä kuohuttaviin tapahtumiin että huvittamaan yleisöä.

Blogipalvelu Tumblr ja muutaman sekunnin gif-animaatiot tarjosivat meemi-tehtailuun hyvät työkalut. (Ks. esim. <http://election.tumblr.com/>) The Guardianin toimittajan arvion mukaan gif-animaatiot voivat olla nopean ja lyhyen satiirin tehokkain muoto. (Horgan 2012) Myös The Guardian käytti uutisoinnissaan Tumblr/gif-muotoa. (Marshall 2012)

Gif-animaatiot ovat olleet olemassa jo parikymmentä vuotta, mutta niiden tekemisestä on kiinnostuttu laajemmin vasta nyt. Esimerkiksi Yhdysvalloissa yleisön oli ensimmäistä kertaa mahdollista luoda omia lyhyitä klippejä vaalikeskusteluista ja lähettää niitä uutismedioiden verkkosivuille tai jakaa niitä sosiaalisen median kautta.

Kriitikoiden mielestä tämä saattoi osaltaan pinnallistaa vaaliväittelyiden tulkintoja, kun yleisön huomio kiinnittyi vain yksittäisiin lausahduksiin eikä vakavimpiin teemoihin, kuten talouteen tai kansainväliseen politiikkaan. Esimerkiksi Romneyn käyttämä mapillinen naisia -ilmaus synnytti muutamassa minuutissa verkkoon Tumblr-blogin (bindersfullof-women.tumblr.com), johon alkoi kerääntyä erilaisia kuvallisia meemejä. (O'Connor 2012; Washington Post 2012; Hess 2012.)

Jo aiemmin, republikaanien puoluekokouksen aikana, Twitteriä oli käytetty meemi-tehtailuun. Näyttelijälegendan Clint Eastwoodin puhe tyhjälle tuolille

oli innoittanut erään tv-katsojan perustamaan Twitter-tilin @InvisibleObaman, joka 15 minuuttia perustamisensa jälkeen noteerattiin myös uutismedioiden, kuten *Salonin* ja Washington Postin, Twitter-virroissa. (Singer 2012) Vielä joulukuun lopussa @InvisibleObaman päivityksiä seurasi yli 60 000 Twitterin käyttäjää.

Uudenlainen kilpailu mediahuomiosta

Piilaakson teknologiaguru Marc Andreessenin arvion mukaan Yhdysvaltain presidentinvaalit 2012 jäävät viimeisiksi vaaleiksi, joita kutsuttiin sosiaalisen median vaaleiksi, koska sosiaalinen media on jo itsestään selvä osa vaalikampanjaa ja sen uutisointia. Andreessenin mielestä internet ei ole kuitenkaan vielä kyennyt vaikuttamaan yhtä voimakkaasti vaalien lopputuloksiin, kuten tv:n vaaliväittelyt vuonna 1960, jolloin Kennedy voitti Nixonin. Hän ennakoii, että näin käy aikaisintaan vuonna 2016 tai 2020. (Sloan 2012)

” Perinteinen uutismedia, etenkin televisio, on yhä tärkeässä roolissa vaaliuutisoinnissa, mutta suljetun uutisekosysteemin aika on ohi.

Yhdysvaltain presidentinvaaliuutisoinnin perusteella voi ennakoida, että uutisorganisaatiot pyrkivät Suomessakin entistä enemmän hyödyntämään omassa uutisoinnissaan sosiaalisen median reaaliaikaisia teksti- ja kuvavirtoja. Perinteinen uutismedia, etenkin televisio, on yhä tärkeässä roolissa vaaliuutisoinnissa, mutta suljetun uutisekosysteemin aika on ohi.

Median tuottajakuluttajille tarjotaan yhä uusia keinoja osallistua uutistapahtumien uutisointiin ja kommentointiin. Verkostoituneet, älypuhelimien varustautuneet sanavalmiit ja kuvataitoiset yksilöt, mahdollistavat uutisoinnin melkein mistä tahansa. Älypuhelimien ja taulutietokoneiden käytön lisääntyessä mobiiliuutisoinnin ja tapahtumiin räätälöityjen ad hoc -sovellutusten merkitys korostuu.

Toisaalta yleisön entistä aktiivisempi osallistuminen vaaliuutisointiin saattaa muuttaa sisältöjä aggressiivisempaan ja ehkä myös viihteellisempään suuntaan. Etenkin, jos kilpailu mediahuomiosta johtaa vitsikkäiden meemien tehtailuun faktoilla argumentoitujen kommenttien sijaan. Näin näytti käyvän Yhdysvaltain presidentinvaaleissa. Uudet viihteelliset uutismuodot suosivat lyhyttä ja visuaalista kertontaa, kun taas monet politiikan sisältökysymykset vaativat pidemmän journalistisen esitystavan. Voi olla, että nopeutuvassa uutiskilpailussa journalistien katse alkaa vaaliuutisoinnissa yhä useammin suuntautua värittömistä poliitikoista – värikkääseen kansaan. Vaarana onkin, että pikaviihde korvaa vaativat asiasisällöt ja meemit todelliset uutiset.

FT Turo Uskali on journalistiikan yliopistontutkija Jyväskylän yliopistossa. Hän on viime vuodet erikoistunut journalistisiin innovaatioihin. Uskalia voi seurata esimerkiksi Twitterissä @TuroUskali tai Facebookissa <https://www.facebook.com/home.php#!/groups/Innojournalism/>.

Mediaälhteet

- CBS News 4.11.2012a. "Taking the pulse of Nate Silver's numbers". Saatavilla: http://www.cbsnews.com/8301-3445_162-57544827/taking-the-pulse-of-nate-silvers-numbers/ (luettu 14.11.2012).
- CBS News 2012b. "Facebook launches real-time visualization of 2012 U.S. election voters". Saatavilla: http://www.cbsnews.com/8301-205_162-57545778/facebook-launches-real-time-visualization-of-2012-u.s-election-voters/ (luettu 13.11.2012).
- CNN 2012. "12 Reasons to spend Election Day with CNN". Saatavilla: <http://politicalticker.blogs.cnn.com/2012/11/04/12-reasons-to-spend-election-day-with-cnn/> (luettu 14.11.2012).
- Ellis, Justin 9.11.2012. "Election night traffic, trends and strategies from The New York Times, CNN, BuzzFeed, and more". Saatavilla: <http://www.niemanlab.org/2012/11/election-night-traffic-trends-and-strategies-from-the-new-york-times-cnn-buzzfeed-and-more/> (luettu 14.11.2012).
- E&P. 2.10.2012. "The Washington Post Launches New Live, Interactive Features In Advance of First Presidential Debate". Saatavilla: <http://www.editorandpublisher.com/Newsletter/Article/The-Washington-Post-Launches-New-Live--Interactive-Features-In-Advance-of-First-Presidential-Debate> (luettu 14.11.2012).
- Fiegerman, Seth 18.12.2012. "Twitter Now Has More Than 200 Million Monthly Active Users". Mashable. Saatavilla: <http://mashable.com/2012/12/18/twitter-200-million-active-users/> (luettu 19.12.2012).
- Harding, Luke 7.11.2012. "US election 2012: hug photo makes social media history". The Guardian. Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/media/2012/nov/07/us-election-2012-hug-photo> (luettu 13.11.2012).
- Hess, Amanda 23.10.2012. "Binders full of Big Bird: The risk & benefits of reporting on memes". Poynter.org. Saatavilla: <http://www.poynter.org/latest-news/top-stories/192645/binders-full-of-big-bird-the-risk-to-journalism-when-memes-replace-meaning-in-political-journalism/> (luettu 14.11.2012).
- Horgan, Colin 8.10.2012. "The presidential election and the gifs that keep on giving". The Guardian. Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/oct/08/gifs-giving-presidential-candidate> (luettu 14.11.2012).
- Kiss, Jemima 4.10.2012. "Facebook hits 1 billion users a month". The Guardian. Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/technology/2012/oct/04/facebook-hits-billion-users-a-month> (luettu 13.11.2012).
- Kurtz, Howard 29.10.2012. "Twitter isn't a tool for groupthink". CNN.com. Saatavilla: <http://edition.cnn.com/2012/10/29/opinion/kurtz-twitter-consensus/index.html> (luettu 14.11.2012).
- Marshall, Sarah 2.10.2012. "Guardian and Tumblr to 'live-GIF' presidential debates". Journalism.co.uk. Saatavilla: <http://www.journalism.co.uk/news/guardian-and-tumblr-to-live-gif-presidential-debates/s2/a550563/> (luettu 14.11.2012).
- Mills, Stephen 16.10.2012. "How Twitter is winning the 2012 US election". The Guardian. Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/oct/16/twitter-winning-2012-us-election> (luettu 14.11.2012).
- Moscaritolo, Angela 8.11.2012. "Instagram Users Post 250,000 Election Day Photos". PC Magazine. Saatavilla: <http://www.pcmag.com/article2/0,2817,2411909,00.asp> (luettu 13.11.2012).
- O'Connor, Kira 31.10.2012. "What Tumblr and this Election Tells Us About the Future of Journalism". Article 3. Saatavilla: <http://www.article-3.com/what-tumblr-and-this-election-tells-us-about-the-future-of-journalism-99784> (luettu 14.11.2012).
- Peters, Jeremy W. & Stelter, Brian 6.11.2012. "On Fox News, a Mistrust of Pro-Obama Numbers Lasts Late Into the Night". New York Times Online. Saatavilla: <http://www.nytimes.com/2012/11/07/us/politics/web-sites-and-networks-focus-on-claims-of-fraud-and-intimidation.html?emc=tnt&tntemail1=y&r=0> (luettu 13.11.2012).
- Rogers, Katie 2.11.2012. "Pew study on US elections finds social media postings 'relentlessly negative'". Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/world/us-news-blog/2012/nov/02/pew-elections-social-media-negative> (luettu 14.11.2012).
- Rogers, Simon 15.10.2012. "US elections data: help us explore and find the best data". The Guardian, Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/oct/15/us-election-data?newsfeed=true> (luettu 14.11.2012).

- Singer, Paul 21.10.2012. "Twitter memes go viral with help of big media tweeters". USA Today. Saatavilla: <http://www.usatoday.com/story/news/politics/2012/10/21/twitter-media-invisibleobama-binders/1641967/> (luettu 14.11.2012).
- Sass, Erik 7.11.2012. "WSJ, 'NYT' Offer Free Access For Election Coverage". MediaPost, Saatavilla: <http://www.mediapost.com/publications/article/186719/wsj-nyt-offer-free-access-for-election-covera.html?edition=53257> (luettu 13.11.2012).
- Sloan, Paul 6.11.2012. "Mark 2012 as history's last 'social media' election". C/Net. Saatavilla: http://news.cnet.com/8301-1023_3-57545544-93/mark-2012-as-historys-last-social-media-election/?tag=nl.e703&s_cid=e703 (luettu 13.11.2012).
- Sullivan, Laurie 5.11.2012. "Obama Beats Romney In Online Political Ad Spend". MediaPost. Saatavilla: <http://www.mediapost.com/publications/article/186613/obama-beats-romney-in-online-political-ad-spend.html?edition=53177#ixzz2B8UMzu00> (luettu 13.11.2012).
- Washington Post 22.10.2012. "Twitter is exhausting the insignificant in the presidential debates: Kathleen Parker". The Times-Picayune. Saatavilla: http://www.nola.com/opinions/index.ssf/2012/10/twitter_is_exhausting_the_insi.html (luettu 14.11.2012).
- Weisenthal, Joe 3.11.2012. "Nate Silver Took A Huge Shot Against Mainstream Political Pundits In His Latest Election Forecast". Business Insider, Saatavilla: <http://www.businessinsider.com/nate-silver-on-who-political-pundits-who-are-mostly-entertainers-2012-11#ixzz2CCNFQsTV> (luettu 14.11.2012).
- Weprin, Alex. 18.10.2012. "CNN launches CNN Trends". Lost Remote, Saatavilla: http://lostremote.com/cnn-launches-cnn-trends_b34557 (luettu 14.11.2012).

Kirjallisuus

- Journalism.org. 2012. *Winning the Media Campaign 2012. Both Candidates Received more negative than positive coverage in mainstream news, but social media was even harsher.* Saatavilla: http://www.journalism.org/analysis_report/winning_media_campaign_2012 (luettu 14.11.2012).
- Uskali, Turo 2011. *Innovaatiot ja journalismi.* Helsinki: Infor.

Journalismin kirjat ja artikkelit 2012

Luetteloon on koottu suomalaisten tutkijoiden vuonna 2012 julkaisemia kirjoja ja artikkeleita, jotka käsittelevät journalismia, julkisuutta ja viestintäpolitiikkaa. Tiedonhaut on tehty Melinda-, Arto- ja NCOM-tietokannoista. Kaikkein lyhyimmät, alle kolmisivuiset, artikkelit on jätetty pois. Julkaisu on järjestetty löyhästi teemoihin.

Eija Poteri, informaatikko (Nordicom)

Historia

- Bogomolov, N. & Kotova, M. Krasnyi militsioner (Punainen miliisi) -lehden tarina. *Idäntutkimus*, 19:1, 36–41.
- Hellman, H. *Koko illan ilo?: Kolmoskanava ja television kaupallistuminen Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. (Historiallisia Tutkimuksia 258).
- Keinonen, H. Early commercial television in Finland: balancing between East and West. *Media History* 18:2, 177–189.
- Keinonen, H. Televisiodraama journalismin kentällä: MTV:n perhetoimituksen Äiti-sarja osana 1970-luvun sukupuoliroolikeskustelua. *Kulttuurintutkimus* 29:2, 3–16.
- Kortti, J. Konsensus-Suomea härnäämässä: Ylioppilaslehti 1980-luvun suomalaisessa julkisuudessa. *Media & viestintä* 35:2, 38–56.
- Nordenstreng, K. The history of NWICO and its lessons. In Frau-Meigs, D. et al. (Eds.) *From NWICO to WSIS: 30 years communication geopolitics*. Bristol: Intellect, 29–40.
- Nurmi, J. Solidaarisuusliike suomalaisen valtalehdistön silmin. *Idäntutkimus* 19:3, 43–53.
- Oinonen, P. Intermedial hosting in the making: a case from Finnish 1960s television. In Herkman J., Hujanen T. and Oinonen P. (Eds.) *Intermediality and media change*. Tampere: Tampere University Press.
- Pilke, H. *Korsu-uutisia! rintamalehtien jatkosota*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Railo, E. & Oinonen, P. (toim.) *Media historiassa*. Turku: Turun historiallinen yhdistys. (Historia Mirabilis 9.)
- Raivio, J. *"Serenadi G-ruudissa": Jerry Cottonin portinvartijat*. Tampere: Tampere University Press.
- Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Saarenmaa, L. Arka paikka ja naisen intiimein raikkaus: suomalaisen hygieniamainonnan kulttuurihistoriaa. *Lähikuva* 25:1, 33–52.
- Salmi, H. Intermediality in the visions of 'World television' in the 1970s: a cultural historical approach. In Herkman, J. & Hujanen, T. & Oinonen, P. *Intermediality and media change*. Tampere: Tampere University Press.
- Salokangas, R. Media: material for historical studies and a research object. In Herkman, J. & Hujanen, T. & Oinonen, P. *Intermediality and media change*. Tampere: Tampere University Press.
- Virta, J. *Juoksuhaudoista yhteiskuntaan: vuosien 1965–1975 sotilaallista maanpuolustusta ja puolustusvoimia koskevan joukkotiedotuksen diskursiivinen tarkastelu*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.

Journalismi, toimittajat & journalistiset käytännöt

- Backholm, K. *Work-related crisis exposure, psychological trauma and PTSD in news journalists*. Vasa: Åbo Akademi. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Domingo, D. & Heikkilä, H. Media accountability practices in online news media. In Siaperä, E. & Veglis, A. (Eds.), *The handbook of global online journalism*. Chichester: Wiley-Blackwell, 272–289.
- Halttu, J. Reporting in the sphere of legitimate controversy: the Irish press and the 2003 Iraq crisis. *Irish Communications Review* 13, 66–82.

- Heikkilä, M. (toim.) *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus. Artikkelit ja kirjoittajat mm. Kirjallisuuskritiikki (K. Korhonen); Teatterikritiikki (O. Lahtinen); Kuvataidekritiikki (J.-H. Tihinen); Elokuvakritiikki (V. Hietala); Musiikkikritiikki (S. Välimäki); Nykytaide, kritiikki ja hermeneuttinen filosofia (I. Hautamäki).
- Heino, K. *The virtuous journalist, an updated view: a study in the ethics of journalism*. Turku: University of Turku. (Reports from the Department of Philosophy.) Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Heiskanen, K. & Honkamaa, T. & Vänskä, H. *Hyväuskoisuudesta kriittisyyteen: talousjournalismi eilen, tänään ja huomenna : Mediafoorumi*. Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto.
- Hellman H. & Jaakkola, M. From aesthetes to reporters: the paradigm shift in arts journalism in Finland. *Journalism* 13:6, 783–801.
- Honkonen, J. & Lankinen, J. *Huonoja uutisia: näin mediatatolot pilaavat journalismin*. Helsinki: Into.
- Jaakkola, M. Promoting aesthetic tourism: transgressions between generalist and specialist subfields in cultural journalism. *Journalism Practice* 6:4, 482–496.
- Jaakkola, M. Pohjoismaisia avauksia kulttuurijournalismin tutkimukseen. *Media & Viestintä* 35:3–4, 137–151.
- Jyrkiäinen, J. & Heinonen, A. Finnish journalists: the quest for quality amidst new pressures. In Weaver, D. H. & Willnat, L. (Eds.) *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 171–186.
- Karppinen, K. Sananvapauden myytit ja ideologiat. In Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Kivikuru, U. Resande teorier kring journalistik. *Nordicom-Information* 34:1, 49–57.
- Kivikuru, U. & Nordenstreng, K. Media ammattina - mahdollon yhtälö? In Karppinen, K. & Matikainen J. (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 293–314.
- Kontukoski, M. *Paikallislradiosta musiikkiradioon: tapaustutkimus eteläpohjalaisen Radio Paitapiiskan toimintakulttuurin ja musiikinvalintaprosessin muutoksista vuosina 1985–2006*. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Kujala, T. *Lähi-idän mediasota: journalismin ristipaineet Israelin ja palestiinalaisten välisessä konfliktissa*. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Kunelius, R. & Väliaverronen, J. From reporting to storytelling: mediating the political public sphere in Finland from the 1960s to 2005. In Jones, S. (Ed.), *Communication @ the center*, New York: Hampton Press, 215–230.
- Kuutti, H. *Mediasanasto*. Jyväskylä: Media Doc.
- Laiho, M. & Nikunen, K. Uhreista parhaat?: lapset Irakin sodan ja Gazan kriisin lehtikuvissa. *Media & viestintä* 35:3–4, 118–136.
- Laine, A. Suomelle rökäletappio urheilu-journalismin Suomi-Ruotsi-maaottelussa. *Liikunta ja tiede* 49:1, 21–25.
- Laine, A. & Välimäki, E. Helsingin Sanomien urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet: tapauskohtaisessa tarkastelussa vuoden 2009 tennisjutut. *Liikunta ja tiede* 49:6, 66–73.
- Lindén, C-V. *National champions in combat: Nokia, Ericsson and the sensemaking of business news*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Media meets climate: the global challenge for journalism*. Eide, E. & Kunelius, R. (Eds.). Göteborg.: Nordicom. Sisältää mm. artikkelit: Futures of the implicated and the bystander: comparing futures imagined in the coverage of climate summits in Bangladesh and in Finland (Kumpu, V. & Rhaman, M.). Attention, access and dialogue in the global newspaper sample: notes on the dependency, complexity and contingency of climate summit journalism. (Kumpu, V. & Kunelius, R.)
- Muschert, G. W. & Sumiala, J. (Eds.). *School shootings: mediatized violence in a global age*. Bingley: Emerald. Sisältää mm. artikkelit: The mediatized victim: school shootings as distant suffering (Hakala, S.), U.S. and Finnish journalists: a comparative study of roles, responsibilities, and emotional reactions to school shootings (Backholm, K. & Moritz, M. & Björkqvist, K.) sekä Vital explanations or harmful gossip?: Finnish journalists' reflections on reporting the interpretations of two school shootings. (Väliaverronen, J. & Koljonen, K. & Raittila, P.).
- Mäenpää, J. Uutisvalokuvan paradoksi: valokuvan objektiivisuuden käsite historiassa ja nykypäivän kuvajournalismissa. *Media & viestintä* 35:3–4, 78–97.

- Mäntymaa, A. Pikkuutuhmaa aamutuimaan: sukupuoli ja seksi radion aamuohjelmissä. *Lähikuva* 25:4, 25–41.
- Mäntymäki, E. Does the medium matter?: network journalism meets professional practice and ethics. In Herkman, J. & Hujanen, T. & Oinonen, P. (Eds.), *Intermediality and media change*. Tampere: Tampere University Press.
- Neuvonen, R. *Sananvapauden sääntely Suomessa*. Helsinki: CC lakimiesliiton kustannus.
- Nieminen, H. & Pantti, M. *Media markkinoilla: johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. (3. uud. p.) (Kirja on myös ruotsiksi nimellä *Medierna på marknaden*).
- Nikunen, K. Sukupuolituneet mediakuvastot ja yllirajainen kokemus maahanmuuttajanuorten arjessa. Teoksessa: Keskinen, S. & Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Noppari, E. & Hautakangas, M. *Kovaa työtä olla minä: muotibloggaajat mediamarkkinoilla*. Tampere: Tampere University Press. Myös verkkojulkaisu.
- Oksanen, K. Kuinka media löysi kerjäläiset: havaintoja romanikerjäläisten ja tiedotusvälineiden suhteesta vuosina 2006–2011. Teoksessa: Markkanen, A. & Puurunen, H. & Saarinen, A. (toim.) *Huomio!: romaneja tiellä*. Helsinki: Like.
- Pantti, M. & Wahl-Jorgensen, K. & Cottle, S. *Disasters and the media*. New York: Peter Lang.
- Pasti, S. & Chernysh, M. & Svitich, L. Russian journalists and their profession. In Weaver, D. H. & Willnat, L. (Eds.) *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 267–282.
- Pietilä, J. Lehdistön tutkimus. Teoksessa: Heikkinen, V. et al. (toim.) *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus, 594–598.
- Pietilä, K. *Journalismi ammattina: journalistiprofession teoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rautkorpi, T. Interaction as a tool for developing a studio-based TV talk show. *Journal of Media Practice* 13:2, 163–176.
- Ruoho, I. Documentarism, imagination and social change in Finnish television culture. *Communication, Culture and Critique* 5:4, 584–599.
- Salovaara-Moring, I. & Juzefovics, J. Who pays for good journalism? *Journalism Studies* 13:5–6, 763–774.
- Sauri, T. *Joukkoviestimet 2011: Finnish mass media 2011*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Seppänen, J. & Välierronen, E. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino. (Kirja on ilmestynyt myös ruotsiksi nimellä *Mediesamhället*).
- Suikkanen, R. & Holma, A. & Raittila, P. *Muuttumaton uutinen?: suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012: loppuraportti*. Tampere: Tampereen yliopisto. Myös verkkojulkaisu.
- Sumiala, J. *Media and ritual: death, community and everyday life*. London: Routledge/Taylor and Francis.
- Sumiala, J. Ritualising death in the media: symbolic immortality, the immanent frame, and shcool shootings. In Hjarvard, S. & Lövheim, M. (Eds.), *Mediatization and religion: Nordic perspectives*. Göteborg: Nordicom, 109–125.
- Suomen mediamaisema*. Nordenstreng, K. & Wiio, O. A. (toim.) Tampere: Vastapaino. (3., täysin uud. laitos). Artikkelit ja kirjoittajat: Viestintäjärjestelmä (Wiio, O. & Nordenstreng, K.); Mediatalous (Sauri, T. & Picard, R.); Sanomalehdistö (Jyrkiäinen, J.); Aikakauslehdistö (Kivikuru, U.); Radio (Hujanen, T. & Ala-Fossi, M.); Televisio (Wiio, J.); Uutisvälitys (Kivikuru, U.); Kirja (Niemi, J.); Elokuva ja kuvataallenteet (Samola, J.); Äänilevy (Gronow, P.); Kirjasto (Mäkinen, I.); Kielivähemmistöjen media (Moring, T.); Uudet mediamuodot (Matikainen, J.); Sääntely ja viestintäpolitiikka (Nieminen, H. & Nordenstreng, K.).
- Tiilikka, P. Päätoimittajan vastuu yleisön tuottamasta verkkosisällöstä. *Lakimies* 110:1, 53–78.
- Tiilikka, P. Sananvapautta koskeva oikeuskäytäntö Suomessa vuonna 2011. Teoksessa: *Vastaako joku viestintäoikeuden vuosikirja 2011*. Helsinki: Kansainvälisen viestintäoikeuden instituutti.
- Torkkola, S. Nainen sanomalehden sairaalassa. Teoksessa: Tuimala, R. (toim.) *Naistentauteja, synnytyksiä ja sympatiaa*. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, 239–246.
- Välierronen, J. Jotakin uutta, jotakin vanhaa: kansalaisten arvioita median toiminnasta ja journalismista vaalirahakohussa. *Media & viestintä* 35:2, 23–37.
- Zareff, J. *Journalistinen komiikka: teoreettisia ja käytännöllisiä avauksia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.

Julkisuus ja valta

- Allern, S. & Kantola, A. & Pollack, E. & Blach-Østern, M. Increased scandalization: Nordic political scandals 1980–2010. In Allern, S. & Pollack, E. (Eds.), *Scandalous!: the mediated construction of political scandals in four Nordic countries*. Göteborg: Nordicom, 29–50.
- Haverinen, V-S. Elämänvaihe kansalaisena: havaintoja nuoria ja eduskuntavaaleja koskeneesta sanomalehtikirjoittelusta. Teoksessa: Ronkainen, J. (toim.) *Nuoret ja ääni: nuoret eduskuntavaaleissa 2011*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 39–76.
- Heino, S-M. & Wiberg, M. Mielipideutisointihutilointi. *Politiikka* 54:1, 73–82.
- Herkman, J. Convergence or intermediality?: Finnish political communication in the new media age. *Convergence. The International Journal of Research into New Media Technologies* 18:4, 369–384.
- Herkman, J. Poliitiikan mediajulkisuus Kekkosen jälkeen. Teoksessa: Paakkunainen, K. (toim.) *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 187–207. Myös verkkojulkaisu.
- Julkisuus ja demokratia*. Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.) Tampere: Vastapaino. Artikkelien kirjoittajina kirjan toimittajien lisäksi: H. Hellman, U. Kivikuru & K. Nordenstreng, T. Malmberg, E. Välierronen, J. Herkman, A. Kantola, S. Sassi, J. Jääsaari, M. Aslama, J. Mykkänen & T. Moring sekä P. Aula & L. Åberg.
- Jytky: eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Pernaa, V. & Railo, E. (toim.) Turku: Kirja-Aurora, Turun yliopisto. Myös verkkojulkaisu. Artikkelien muut kirjoittajat: M. K. Niemi, N. Hatakka, M. Välimäki ja V. Pitkänen.
- Kantola, A. Miten meistä tuli me?: julkinen elämä sosiaalisena mielikuvituksena. Teoksessa: Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Kantola, A. Warriors for democracy: scandal as a strategic ritual of journalism. In Allern, S. & Pollack, E. (Eds.), *Scandalous!: the mediated construction of political scandals*. Göteborg: Nordicom, 73–85.
- Karvonen, E. Julkkispolitiikko median suurennuslasissa. Teoksessa: Koivunen, A. & Lehtonen, M. (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan?* Tampere: Vastapaino.
- Khalدارova, I. & Laaksonen, S-M. & Matikainen, J. *The use of social media in the Finnish Parliament Elections 2011*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän tutkimuskeskus CRC.
- Kuinka meitä kutsutaan?: kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa*. Koivunen, A. & Lehtonen, M. (toim.) Tampere: Vastapaino.
- Kunelius, R. & Reunanen, E. Media in political power: a Parsonian view on the differentiated mediatization of Finnish decision makers. *International Journal of Press/Politics* 17:1, 56–75.
- Kuronen, M-L. Tiedon markkinoilla: pörssiyhtiön tuloksen hallintaa viestinnän keinoin. *Media & viestintä* 35:3–4, 56–77.
- Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Maasilta M. (toim.) Tampere: Tampere University Press. Myös verkkojulkaisu. Artikkelit ja kirjoittajat: Ehdokkaiden maahanmuuttopolitiikkaan liittyvä kampanjointi blogipalveluissa (Maasilta, M.); Maahanmuutto ja vaalit televisiojulkisuudessa (Wickström, J. & Maasilta, M.); Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä (Vehmas, S.); Poliittinen maahanmuuttokeskustelu Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa (Haara, P.) ja Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toisiaan (Maasilta, M.).
- Malmberg, T. Yleinen mielipide, viestintä ja kansanvalta: liberaalista deliberatiiviseen demokratiaan. Teoksessa: Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Muutosvaalit 2011*. Borg S. (toim.) Helsinki: Oikeusministeriö. Myös verkkojulkaisu. Sisältää mm. artikkelit: Vaalikamppailu mediassa (Pernaa, V.); Mielipidekyselyt vaalijournalismissa (Suhonen, P.); Vaalikampanjat ja viestinnällistyminen (Moring, T. & Mykkänen, J.); Sosiaalisen median vallankumous? (Strandberg, K.).
- Mykkänen, J. & Moring, T. Aktivoivaa tietoa?: vaalikoneet suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa: Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Myllynen, J. & Raiskila, M. & Wiberg, M. Kansanedustajien medianäkyvyys: miesten ja ministerien ylivoimaa. *Politiikka* 54:4, 308–317.
- Pajala, M. Taistelu tulevaisuudesta: muistelemisen politiikat television 50-vuotissarjoissa. Teoksessa: Koivunen, A. & Lehtonen, M. (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan?* Tampere: Vastapaino.

- Reunanen, E. Mediapääoma poliitikkojen kokemana. *Media & viestintä* 35:2, 5–22.
- Reunanen, E. & Harju, A. *Media iholla: politiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere: Tampere University Press. Myös verkkojulkaisu.
- Ridanpää, J. The media and the irony of the politically serious situations: consequences of the Muhammed cartoons in Finland. *Media, Culture and Society* 34:2, 131–145.
- Ripatti-Tornainen, L. & Hujanen, J. Julkisojen keskustelu: julkisen keskustelun muodostuminen ja dynamiikka Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa. *Politiikka* 54:3, 188–204.
- Tenscher, J. & Moring, T. & Mykkänen, J. Modes of professional campaigning: a four-country comparison in the European parliamentary elections, 2009. *International Journal of Press/Politics* 17:2, 145–168.
- Valtonen, S. & Ojajärvi, S. ”Kummempia komiteoita ei tarvittu”: miksi UKK-instituutin perustamisesta ei tullut mediaskandaalia? *Media & viestintä* 35:2, 79–91.
- Vetenniemi, E. *Lahden ansa*. Helsinki: Into.
- Väliverronen, E. Median kuviteltu valta. In Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.

Viestintäpolitiikka, mediatalous ja julkinen palvelu

- Ala-Fossi, M. For better pictures on radio: how Nokia's efforts for multimedia radio have shaped the radio landscape in Finland. Teoksessa: Henriks, J. A. (Ed.), *The Palgrave handbook of global radio*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 109–128.
- Ala-Fossi, M. Social obsolescence of TV fee and the financial crisis of Finnish public service media. *Journal of Media Business Studies* 9:1, 33–54.
- Aslama, M. Viestintäpolitiikka, monipuolisuus ja osallistumisen käsite. Teoksessa: Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Chasing sustainability on the net: international research on 69 journalistic pure players and their business models*. Sirkkunen E. & Cook C. (toim.), Tampere: Tampereen yliopisto. Myös verkkojulkaisu. Muut kirjoittajat: M. Tanaka, J. Vehkoo, N. Bruno, L. Sivori sekä P. Pekkala
- Hellman, H. Kuinka demokraattista on demokraattinen korporatismi?: viestintäpolitiikan pitkä linja ja kamppailu Kolmostelevisiosta. Teoksessa Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Hurmeranta, M. *Talousmedia murroksessa: muutostyödynamiikan tarkastelua mediatalouden ja median käytön näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Intermediality and media change*. Herkman J., Hujanen T. and Oinonen P. (Eds.), Tampere: Tampere University Press. Artikkelien kirjoittajina kirjan toimittajien lisäksi: M. Ala-Fossi, A. Fetveit, E. Mäntymäki, H. Salmi, S. Kangaspunta, M. Lehtonen, A. G. Stavitsky, K. Pietilä, R. Salokangas ja M. Kannisto.
- Jyrkiäinen, J. Newspaper chains in Finland 1993–2008. *Journal of Media Business Studies* 9:2, 7–25.
- Jääsaari, J. Suomalaisen viestintäpolitiikan normatiivinen kriisi: esimerkkinä Lex Nokia. Teoksessa: Karppinen, K. & Matikainen, J. (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.
- Kuutti, H. & Lauk, E. & Nevalainen, P. & Sokka, R. Finnish media policy: less restrictive, more directive. In Psychogiopoulou, E. (Ed.) *Understanding media policies: a European perspective*. London: Palgrave Macmillan, 100–115.
- Lehtisaari, K. *Media convergence and business models: responses of Finnish daily newspapers*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän tutkimuskeskus CRC. Myös verkkojulkaisu.
- Olkinuora, H. & Ingves, M. & Markelin, M. *Journalismin kohtalo mediamurroksessa = Överlevnadsstrategier för minoritetsmedier med fokus på public service*. Helsinki: Finlands svenska tankesmedja Magma. Myös verkkojulkaisu.
- Regaining the initiative for public service media*. Lowe, G. F. & Steemers, J. (Eds.) Göteborg: Nordicom. (RIPE 5).
- Rioba, A. *Media accountability in Tanzania's multiparty democracy: does self-regulation work?*. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.

Yleisö, vastaanotto ja osallistuminen

- Halkoaho, J. *Identity-related media consumption: a focus on consumers' relationships with their favorite TV programs*. Vaasa: Vaasan yliopisto. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Harju, A. Social media and civic participation in the classroom: the joys and challenges of a co-creative media education project. *Media Education Research Journal* 3:1, 38–49.
- Hautakangas, M. "Käytä valtaasi!": aktivoidut yleisöt ja toimijuuden rajat Suomen Big Brotherissa. Teoksessa: Koivunen, A. & Lehtonen, M. (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan?* Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, M. Kritiikin yleisö ja taidekritiikin monet kasvot. Teoksessa: *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus, 227–249.
- Heikkilä, H. & Ahva, L. & Siljamäki, J. & Valtonen, S. *Kelluva kiinnostavuus: journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa*. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, J. & Vainikka, E. *Lukemisen tavat: lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere: Tampere University Press.
- Herkman, J. & Vainikka, E. Revoluutio vai evoluutio?: lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. *Media & viestintä* 35:3–4, 20–39.
- Kangaspunta, S. & Hujanen, T. Intermediality in user's discourses about digital television. In Herkman, J. & Hujanen, T. & Oinonen, P. *Intermediality and media change*. Tampere: Tampere University.
- Keskinen, V. Nuorten aika kuluu ruudun ääressä = De ungas tid vid skärmen. *Kvartti: Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu* 1, 11–19.
- Korkeamäki, R. & Dreher, M. J. & Pekkarinen, A. Finnish preschool and first-grade children's use of media at home. *Human Technology: An Interdisciplinary Journal on Humans in ICT Environments* 8:2, 109–132. Verkkojulkaisu.
- Lehtonen, P. The performative practices of public participation: negotiating interests, experiences and normativity. In Phillips, L. et al. (Ed.), *Knowledge and power in collaborative research: a reflexive approach*. New York: Routledge, 42–63.
- Lehtonen, P. & Bamberg, J. Issue-centred exploration with a citizen panel: knowledge communication and ICTs in participatory city governance. In Phillips, L. & Carvalho, A. & Doyle, J. (Eds.), *Citizen voices: performing public participation in science and environment communication*. Bristol: Intellect, 209–231.
- Ojajärvi, J. Yhteiskunnallisen kamppailun näyttämöt: Linnan-Smedsin Tuntematon sotilas ja vastaanotto. Teoksessa: Koivunen, A. & Lehtonen, M. (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan?* Tampere: Vastapaino.
- Pienimäki, M. Tukea journalististen valokuvien tulkintaan: ehdotus medialukutaitoa edistävistä genremallista. *Media & viestintä* 35:3–4, 98–117.
- Pääjärvi, S. (toim.) *Lasten mediabarometri 2011: 7-11-vuotiaiden lasten mediankäyttö ja kokemukset mediakasvatuksesta*. Helsinki: Mediakasvatusseura. Myös verkkojulkaisu.
- Turtiainen, R. *Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin: digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Valkonen, S. *Television merkitys lasten arjessa*. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja. Myös verkkojulkaisu.
- Villi, M. Käyttäjien käyttäjät: mediayhtiöt ja käyttäjien implisiittinen osallistuminen sosiaalisessa mediassa. *Lähikuva* 25:2, 9–21.

* . F W 8 3 *

www.uta.fi/comet

www.mediaviestinta.fi

12 €

JOURNALISMIKRITIIKIN VUOSIKIRJA 2013 MEDIA & VIESTINTÄ 1/2013

JOURNALISMIKRITIIKIN VUOSIKIRJASSA 2013 TUTKIJAT, TOIMITTAJAT JA MUUT JOURNALISMIN OSALLISET POHTIVAT KRIITTISESTI VIIME VUODEN UUTISTAPAHTUMIA JA JOURNALISMIN ILMIÖITÄ.

- ▶ Onko kuolema toimittajille vaikea aihe?
- ▶ Miten journalismi uutisoi karppauksesta?
- ▶ Miksi Ylen Mannerheim-elokuvasta syntyi kohu?
- ▶ Mikä kulttuuriministerin poissaolojen uutisoinnissa meni pieleen?
- ▶ Mitä Enkeli-Elisan tapauksesta voidaan oppia?
- ▶ Saako toimittaja hankkia tietoja kyseenalaisin keinoin?
- ▶ Miten Helsingin Sanomat kirjoittaa luokasta?
- ▶ Miten ihmiskaupasta tulisi kirjoittaa?
- ▶ Kuka on Suomen paras toimittaja?
- ▶ Miten meemit vaikuttivat presidentinvaalien uutisointiin Yhdysvalloissa?

COMET

**Journalismin, viestinnän ja
median tutkimuskeskus**

Tampere Research Centre for
Journalism, Media and Communication